

PİR SULTAN ABDAL

BÜTÜN ŞİİRLERİ

CAHİT ÖZTELLİ

ÖZGÜR

YAYIN
DAĞITIM



ARMA YALNIZCIK

Kapak: Reha Yaln zcık

Altıncı Baskı

İstanbul, Şubat 1985

Dizgi-Baskı: Doğuş Matbaası

Kapak Film-Baskı: Ebru Grafik

Cilt: Tekin Ticaret

CAHİT ÖZTELLİ

PİR SULTAN ABDAL
Yaşamı ve Bütün Şiirleri

ÖZGÜR YAYIN - DAĞITIM

Ankara Caddesi 31/2 Cağaloğlu

Tel : 526 25 13

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
HAYATI ve SANATI	11
Efsaneleşen Hayat	15
Hızır Paşa İle Pir Sultan	16
Kızı Sanem'in Ağıtı	23
Pir Sultan'ın Bülbülü Öldürmesi	24
Menkıbeler Sürüyor	25
Pir Sultan'ın Musahibi Ali Baba	27
Adı Haydar	28
Pir Sultan Köyü	29
Pir Sultan'ın Söylediği	31
Hızır Paşa Kimdir?	33
Pîri Hasan	38
İki Yardımcı	40
Pir Sultan Toplumcu Muydu?	42
Soyu Söpu	47
Ailesi, Çocukları	48
Yalnız Pir Sultan Değil	54
Tutuklama ve Zindan	57
Hükümetin Telaşı	58
Eğitim ve Öğrenimi	60
Ünü ve Etkisi	60
Sanatı ve Şairliği	61
Çeşitli Konularda Nefesler	62

ŞİİRLERİ	75
Ali'ye ve Oniki İmam'a Bağlılık Şiirleri	77
Şahlara Selam	131
Mürşitlere Bağlılık Şiirleri	151
Büyük Propagandacı Pir Sultan	175
Ülkü Yolunda Bunalım Şiirleri	199
Sevda Şiirleri	209
NOTALAR-BESTELER	423
EKLER	365
SÖZLÜK	447
BİBLİYOGRAFYA	469

ÖNSÖZ

PİR SULTAN ABDAL, gerçekten büyük bir halk-tekke şairidir. Pîr Sultan'ı bilim dünyasına tanıtan ilk yazı 1928 yılında çıkmıştır Fuat Köprülü'nün bu yazısından bir yıl sonra, 1929'da Saadettin Nüzhet (merhum) ilk kitabı verdi. Bu kitapta ön bilgiler ile birlikte (105) manzume de çıktı. Bundan sonra aradan geçen on beş yıl içinde önemli bir çalışma görülmedi. 1943 yılında Pertev N. Boratav ile Abdülbaki Gölpınarlı'nın birlikte çıkardıkları «Pîr Sultan Abdal» eseri güzel bir çalışma ürünü olup, yeni bilgi ve şiirler vardır. Bundan sonra çıkan birkaç kitap hep bu eserin dar ölçüde birer tekrarı olmuştur. (Bk. Bibliyografya bölümü).

Bu değerli eser üzerinde, biraz durmak yerinde olacaktır. Boratav, Pîr Sultan'ın köyü Banaz'a giderek halktan bazı söylentileri toplamıştır. Bu değerli çalışmadan başka, yeni olarak 69 şiir verilmiştir. Hepsini 136 tane

olan manzumelerin, geri kalanları -pek azı dışında- S. Nüzhet'in kitabından alınmıştır. Yeni verilen manzumelerin 40 tanesini sözde Ali İzzet, Sivas bölgesinden derlemiş, yazarlara vermiştir. Ne yazık ki, bunlardan birkaçı dışında, hemen hepsi ya Ali İzzet tarafından uydurulmuş ya da başka ozanların manzumelerinden değiştirmeler, kısaltmalar yapılarak Pir Sultan adına imal edilmiştir. Ayrıca, menkıbeler de uydurulmuştur. (Bk. Bu konuda daha geniş bilgi için bibliyografyada gösterilen yazılar).

Yine bu kitapta (s. 72) Ahmet Paşa ile Tahmasb Kulu arasında geçtiği anlaşılan bir savaş destanı da, söylendiği gibi Birinci Tahmasb ile ilgili olmayıp, XVII. yüzyılın ortalarına doğru başka Tahmasb'ın komutanı Nadir (sonradan Şah) ile ilgilidir (adı geçen yazılarımıza bakınız).

Bu güne dek Pir Sultan'ın kitap ve makalelerde çıkmış manzumelerinin toplamı 180 kadardır. Bu kitapta ise, 327 tanedir. Bunlardan 124'ü Vahit Dede (Vahit Lütü Salcı) ile bizim derlediklerimiz, 25 tanesi Sivas'ta öğretmen İbrahim Aslanoğlu tarafından o çevrede cönklerden derlenip gönderilenlerdir. Böylece ilk olarak bu kitapta 149 yeni manzume yer almaktadır. Eskiden çıkmış olanlara da cönklerde çok rastlanmıştır. Bunlar çıkmış oldukları için yeni sayılmamış, yalnız aralarında ayrılık olanlar işaret edilmeyerek (bizimkiler) daha düzgün olduğu hallerde aynen alınmıştır. Bazen, eskileri bunlara göre düzeltilmiştir. Fakat, bu değişiklikler işaret edilmemiştir. Yukarıda adı geçen iki kitaptan alınanlar da işaret edilmemiştir. Çünkü, çoğu zaman, olduğu

gibi benzememektedir. İsteyenler hepsi için karşılaştırmalı bir çalışma yapabilir. Bu ayrı ve yorucu bir çalışma olacağı için okurların karşısında bu ağırlıkta çıkmak istenilmemiştir.

Kitabın sonunda yirmi beş nota vardır. Bunlar Pir Sultan'ın nefeslerinin besteleridir. On sekizi Vahit Dede koleksiyonundan, yedisi İstanbul Konservatuvarının yayınlarından alınmıştır. Bu bestelerin Halk Musikisi, özellikle Alevî-Tekke müziği bakımından yararlı ve ilgi çekici olduğu kanısındayız.

Vahit Dede (1875-1950) Alevî-Bektaşî edebiyat ve musikisini incelemiş, pek çok yayınlar yapmış bilgin bir kişidir. Muzika-i Bahriye-i Hümayundan mezun olan Vahit Dede, yalnız yurt içinde değil, dışarda da çalışmalarıyla tanınmıştır. Çalışmalarını İstanbul kitaplıklarıyla, Trakya bölgesini köy köy gezerek sürdürmüştür. Ölümünden sonra «Metrukât»ı elimize geçmiş bunlardan çok yararlanılmıştır. (Bk. 'Türk Folklor Araştırmaları', sayı: 9, 11, 31, 33).

Pir Sultan'ın nefeslerinden sekiz on kadar başka şairler adına da cönklerde görülür. Bunlar daha çok Hatâyî'ye maledilir. Hatâyî'nin yaygın ünü dolayısıyla ve hafıza yanlışlıkları nedeniyle Pir Sultan'la karıştırılmıştır. Alevî-Bektaşîlerde mahlâs yerine çok zaman «Hatayısı» demek gelenek olmuştur. Bunları da gözönünde tutarak, az sayıdaki karışıklığa meydan vermemek için, enaz iki yazmada gördükten sonra Pir Sultan'ın şiirleri bu kitaba alınmıştır.

Büyük bir şairin bütün şiirlerinin de iyi ve güzel olacağını kabullenmek doğru değildir. Çıraklık, ustalık olgunluk devirlerini

unutmamak gerekir. Dil uslûp ve eda ile tutum ve düşünceyi esas alırken, bu yön de birinci planda tutulmuştur. Bir yandan da, yukarıda söylediğimiz gibi, başka başka kaynaklar karşılaştırılmıştır. Öyle ki, kimi nefesleri beş altı yerde bulunmuştur. Bu bakımdan verdiğimiz şiirlerin Pir Sultan'ın olmadığı (birkaç tane bile olsa) kanısında değiliz.

Yeni bulup ilk olarak bu kitapta çıktığını söylediğimiz 149 şiirden başka, Pir Sultan'ın yaşayışını aydınlatan yeni bilgiler de kitabımıza alınmıştır. Bunların birazı yeni şiirlerinin verdiği sonuçlar, birazı gerçek tarihsel belgeler, birazı da halk söylentileridir. Okurlar bunları yerlerinde ayrı ayrı göreceklerdir.

Cahit ÖZTELLİ

HAYATI VE SANATI

Pir Sultan'ın yaşadığı XVI. yüzyıldan çok önce-
leri, daha Selçukoğulları zamanında İran ve Türkistan'
dan pek çok sôfi Anadolu'ya gelmişti. Çeşitli mezhep,
tarikât ve inançlara karşı, Selçukoğulları hükümetleri hoş-
görü ile davranmışlardır. Bu tarikatların çoğu Bâtînî bir
karakter taşımakta idi. Yani, din kurallarının dünya düze-
ni için konduğu, dinin içyüzünü bilen bir kimsenin bu ku-
rallara bağlı olmakla yükümlü olamayacağı esasını kabul
etmekteydi.

Bu hoşgörü devri sonlarında Moğolların Batıya akın-
ları sonucunda Orta Asya'dan pek çok sôfi Anadolu'ya
kaçmaya, akın etmeye başladı. Bunun sonucunda Türk-
istan'ın düşün akımları Anadolu'ya gelmiş oldu. Bu yol-
la inanç dünyasında bir kaynaşma oldu. Yeni yeni görüş
ve inançlar ortaya çıktı. Orta Asya ile sıkı bir manevî ilişki
kuruldu. Bu kaynaşmalar daha çok konar-göçer Türk-
menler arasında kendini gösterdi. Bu arada siyâsî tutku-
lar, aşırı istekler meydana çıktı. Şeyhlerin, tekkelerin çev-
resinde binlerce, on binlerce kişi toplanır oldu.

Bunun sonunda, ilk ayaklanma ve hükümeti devirme davranışı ortaya çıktı. XIII. yüzyılın birinci yarısında genel bir ayaklanma oldu. İşin başında Baba İlyas halifesi Baba İshak vardı. Onu, taraftarları peygamber sayarlar, yolunda can ve baş vermekten çekinmezlerdi. Bu Babalılar ayaklanması pek çok cana malolmuş, çok güç bastırılabilmiştir. Bu ayaklanmadan canını kurtarıp kaçanlar Kırşehir köyü Suluca Karaböyük'te yerleşen Hacı Bektaş Veli'nin çevresinde toplanmışlardı. Daha sonraları başka Bâtınî tarikatları da içinde toplayıp onları eritecek olan Bektaşiliğin ortamı hazırlanmış oldu.

XV. yüzyıla kadar karışıklıklar sürüp giderken İran Azerbaycanı'nda Safavîye tarikatı yöneticileri bu tarikatı Anadolu'ya da yaydılar. Böylece yeni yeni tarikatlar ortaya çıktı.

Yıldırım Bayezit'in, Timur'a yenilmesinden sonra Osmanlı şehzadeleri arasında sürüp giden kavgalarla devlet zayıf düşmüş, halk canından bıkmış, bir kurtarıcı aramakta idi. Bu sırada ortamı uygun görerek, yeni bir görüş ve inanç ileri süren Şeyh Bedreddin ayaklanması oldu. Şeyh Bedreddin toplumcu bir yönetim kurmak istiyordu. Şeyh Bedreddin büyük bir bilgin ve sôfî idi. Kadından başka her şeyin ortak olduğunu yayıyor, çevresine binlerle' taraftar topluyordu. Şehzade kavgalarından usanmış olan halka onun görüşleri pek çekici geliyordu. Batı Anadolu'da Aydın ve İzmir çevrelerinde iki büyük ayaklanma çıkarttı. Devletin başına, öteki kardeşlerini ortadan kaldırarak geçmiş olan Çelebi Sultan Mehmet, bu ayaklanmayı güçlülükle bastırdı. Bu kez Şeyh Bedreddin, Rumeli'nde yeni bir ayaklanmaya önder oldu. Sonunda yakalandı, asıldı. Fakat, düşünceleri gizli gizli yüzyıllar boyu sürdü, Orta Anadolu Alevîleri arasında da yer buldu. Bununla ilgili olarak ileride bir «*Padişah hükmü*»nü söz konusu edeceğiz.

Bir yandan da Erdebil Tekkesinin Safevîye tarikatı Anadolu'da geniş propagandalar yapıyor, kendilerine taraftarlar kazanıyordu. Böylece Anadolu Bâtınîlerinin Şah Sâfî oğullarına bağlılıkları artıyordu. Alevî-Kızılbaşlar gelecek için umutlarını onlara bağlar oldular. Birbirlerini görünce selâm yerine «Şah» diyorlardı. Hac yerine Erdebil'e gidiyorlar, Şah Sâfî'yi ve onun temsilcilerini ziyaret ediyorlardı, bunu da hac sayıyorlardı. Yavaş yavaş dinsel bağlılık siyasal bir renk almaya yöneliyor, bu da Anadolu sofularına yeni umutlar veriyordu.

Sonunda Şah İsmail, İran'da eski iktidarı devirip Safavîoğulları devletini kurdu. Câferî olan Şah İsmail, Anadolu'da bu mezhebin koruyucusu olarak tanınmış, kendisi mehdî ve İmam; yani, Müslümanlığın meşrû başkanı sayılmıştı. Osmanlı devletinin Bâtınî topluluklar üzerindeki baskısı ve Şah İsmail'in propagandacılarının çabaları ona bağlılığı hem artırmış, hem çabuklaştırmıştır. Artık bu topluluklar Osmanlı Padişahını değil, Şah İsmail'i tanır olmuşlardı.

Yavuz Sultan Selim'in, babası İkinci Bayezit ve kardeşleri ile yaptığı taht kavgaları sırasında devlet güçsüz kalmıştı. Bu ortamı uygun bulan Şah İsmail, en çok etkisi altında tuttuğu Orta Anadolu'nun Sivas, Tokat, Amasya, Kırşehir, Çorum, Yozgat ve Antalya illerinde hazırlıklarını bitirdi. İlk ayaklanma Antalya bölgesinde oldu. Üzerlerine gönderilen orduları birkaç kere bozdular. Sonunda daha çok dayanamayacaklarını anlayıp Sivas'a kaçtılar, oradan da Azerbaycan'a, Şah İsmail'e sığındılar.

Anadolu'da ayaklanmalar durmadı. Yavuz'un tahta geçmesiyle bu kez yeniden Karahisar ve Niksar bölgesindeki Alevîler ayaklandılar. Amasya üzerine yürüdüler.

Yavuz Sultan Selim, bütün bu ayaklanmalara kesin bir son vermek için Şah İsmail ile Çaldıran'da karşılaştı. Bilindiği gibi, Şah İsmail'in yenilgisinden sonra ortalık ya-

tısr gibi oldu. Fakat, bundan sonraki yüzyıllarda ne zaman Osmanlı devletine karşı başka amaçlarla bir ayaklanma olsa; hemen paşaların, komutanların yanında yer almakta devam ettiler, onların küçük kuvvetleri kısa zamanda yüz binleri bulur oldu.

Yavuz'un yerine geçen Kanunî Sultan Süleyman zamanında da ayaklanmalar olmuştur. Kanunî, İran Safevî devletine karşı savaş açtı. Bu sırada Safevî devletinin başında Şah İsmail'in oğlu Birinci Tahmasb bulunuyordu. Sultan Süleyman, 1534 yılında İran'a karşı bir sefer açtı. Daha önce Akkoyunlulardan Şah İsmail'e geçen Bağdat, bu sefer sonunda ilk olarak Osmanlılara geçti. Bu kayıp Anadolu Alevî'lerini çok üzmüş, Pir Sultan da bu acı ile bir manzume söylemiştir (ilerde görülecektir).

Bu seferden sonra birkaç kere daha karşılıklı toprak alıp vermeleri oldu. Sonunda 1555 yılında iki devlet arasında barış yapıldı. Gizli, açık yirmi yıl sürdü bu çatışmalar.

Bu sürekli düşmanlıklar, Anadolu'da Safevî kışkırtmalarını daha da hızlandırdı. Bundaki amaç, Şah İsmail'in yenilgisinin öcünü almak ve Anadolu'daki İran-Şîî nüfuzunu artırmak, Bâtînî toplulukların sürüp gelen düşmanlığını ve tutucu düzene karşı nefret duygularını körüklemek yolu ile yeniden yerleştirmektir.

İşte, Pir Sultan bu yıllarda bütün Alevî topluluklarının öç duygularını yansıtan şiirler söylüyor, çeşitli bölgeleri dolaşıyor, gerekli propagandayı yapıyor, İran'a da gidip geliyor. Tabii, bu çabalarda yalnız değildir, kendisi gibi yüzlerce kişi bu yolda çalışmaktadır. Başka ozanlar da aynı konuları işlemekte ve çok etkili olmaktadırlar. Osmanlı baskısından kendilerini kurtaracak olan Şah'ın gelmesini bekleyiş, zaman zaman düşülen umutsuzluklar, ayaklanmalara hazırlıklar hep Pir Sultan'ın işlediği, sazının tellerinde dile getirdiği ülkü yüklü, içli şiirlerdir. Bun-

ları konularına göre ayırdığımız şiirlerinde yer yer görmek mümkündür. Bunlardan şu sözler; «*Urum üstüne yürüyüş*», «*yeryüzünü kırmızı taşlar bürünmelidir*», «*Şah'ın İstanbul'da salınması*» gibi daha birçokları umut doludur. Bu uzun süren çabalar, istenilen sonucu vermedi. Devlet baskısı arttı. Belli başlı bir ayaklanma görülmedi. Hele Sivas bölgesinde göze batan bir kıpırdayışı tarihler yazmıyor. Bu bakımdan kimi araştırmacıların Pir Sultan'ı bir ayaklanma lideri diye ve bu ayaklanmada yakalanarak asıldığını ileri sürmeleri, bir tahmin olarak bile doğru değildir. Her asılma için ayaklanma gerekli değildir. Hazine-i Evrak belgeleri bu sözlerimizi doğrulamaktadır.

Pir Sultan, Bağdat'ın Osmanlılara geçtiğini görmüş, Birinci Şah Tahmasb'ın 1575 yılına doğru ölümüne kadar süren olayların içinde yaşamış olduğuna göre, uzun bir ömür sürmüştür.

Sonunda bu yaman propagandacı Sivas valisi Hızır Paşa tarafından tutuklanmış, bir süre zindanda kalmış, İstanbul'dan gelen emirle idam edilmiştir. Ülküsü uğruna başını veren bu büyük sanatçı, asıl ölümünden sonra daha canlı yaşamaya başlamış; hayatı efsaneleşmiş ve bir destan adamı oluşunda sanatçı oluşunun etkisi de büyük rol oynamıştır.

EFSENELEŞEN HAYAT

Hayatını ve sanatını bir ülküye bağlayan büyük halk sanatçısı Pir Sultan Abdal'ın ölümünden sonra yaşantısı birtakım efsanelerle yaşamaktadır.

Bunda sanatının, ülküsünün ve sonunun acıklı oluşunun da etkisi olduğu açıktır. Ölümünden sonra da yeraltı çalışmalarını sürdüren Alevi çevrelerinde bir kahraman

olarak ünü daha çok yayılmış nefesleri kuşaktan kuşağa geçmiştir. Alevîlerce büyük tanınan yedi tarikat ozanından biri olmuştur.

Aradan geçen dört yüz yıldan bu güne kalan menkıbeler her halde eskiden daha zengin ve daha çok idi. Hele Cumhuriyetten sonra eski durum bitmiş, Alevî soydaşlara da her türlü hak tanınmış olduğundan menkıbeler geniş ölçüde unutulmuş olmalıdır. Bu gün söylenenler aşağıya P. N. Boratav'ın kitabından alınmıştır.

HIZIR PAŞA İLE PİR SULTAN

«Hızır Paşa Sivas'la Hafik arasında bulunan Sofular köyündenmiş. Bu köy eskiden Alevî köyü imiş; sonra ahalisi azmış. Hızır Paşa, köyünden Banaz'a gelmiş, Pir Sultan'ın «*azab*»ı, sonra da müridi olarak bir zaman Banaz'da kalmış. Pir Sultan'a demiş ki: «Pirim, bana himmet ver de bir makama geçeyim, büyük adam olayım.» Pir Sultan da: «Ulan Hızır, ben dua ederim, sen büyük adam olursun, paşa, vezir olursun, gelir beni asarsın» demiş. Hasılı Pir Sultan'ın himmetiyle, Hızır İstanbul'a gitmiş, orada terakki etmiş, nihayet paşa olmuş ve Sivas'a vali gelmiş. İlk işi Pir Sultan'ı Sivas'ın, huzuruna çağırarak olmuş. Hızır Paşa eski şeyhine hürmette kusur etmemiş; nefis yemekler ikram etmiş. Pir Sultan bunları yememiş. Paşa bunun sebebini sorunca, Pir Sultan: «Sen zina ettin, haram yedin, yetimlerin ahını aldın, haram para ile yapmış yemeklerini ben değil, köpeklerim bile yemez.» Pir Sultan, Sivas'tan, paşanın konağından Banaz'daki iki köpeğine seslenmiş, köpekler gelmişler; önlerine Pir Sultan yemek tepsisini sürmüş, köpekler dokunmamışlar bile. Bu hakarete Paşa çok kızmış. Pir Sultan'ı Sivas'ın Toprakka-

*Arşa direk direk olmuştur âhım
Açılın kapılar Şah'a gidelim⁽¹⁾*

—2— *Kul olayım kalem tutan eline
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz
Şekerler ezeyim şirin diline
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz*

*Allahu seversen kâtip böyle yaz
Dünü gün ol Şah'a eylerim niyaz
Umarım yıkılsın kanlı Sivas
Kâtip ahvalinü Şah'a böyle yaz*

*Sivas illerinde zilim çalınır
Çamlı Beller bölük bölük bölünür
Ben dosttan ayrıldım bağrım delinir
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz*

*Münafıkın her dediği oluyor
Gül benzimiz sararuban soluyor
Gidi Mervân şâd oluban gülüyor
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz*

*PİR SULTAN ABDAL'ım hey Hızır Paşa
Gör ki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydu bizi kavım kardaşa
Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz*

(1) Vahit Dede defterinde «gidelim» redifi «varalım»dır. Buradaki Şah, Şah Tahmasb olmalıdır. (C. Ö.)

—3— *Karşıdan görünen ne güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ala gözlü pîrim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim*

*Eğer göğeri ben bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim*

*Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Ben de bu yayladan Şah'a giderim*

*Dost elinden dolu içmiş deliyim
Üstü kan köpüklü meşe seliyim
Ben bir yol oğluyum, yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah'a giderim*

*Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim*

PIR SULTAN ABDAL'ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür, geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

«Pir Sultan'ın böyle meydan okuması Hızır Paşa'yı büsbütün gazaba getirmiş; Pir Sultan'ın asılmasını emretmiş. Bir gece Pir Sultanı asmaya götürmüşler. Darağacına giderken şu şiiri söylemiş:

—4— *Bize de Banaz'da Pir Sultan derler
Bizi de kem kişi bellemesinler
Paşa hademine tenbih eylesin
K'olum çekip elim bağlamasınlar*

*Hüseyin Gazi Sultan binsin atına
Dayanılmaz çarh-ı felek zatına⁽¹⁾
Bizden selâm söylen ev külfetine⁽²⁾
Çıkıp ele karşı ağlamasınlar*

*Ala gözlüm zülfüm kelep eylesin
Döksün mah yüzüne nikap eylesin
Ali Baba⁽³⁾ Hak'tan dilek dilesin
Bizi dâr dibinde eğlemesinler*

*Ali Baba eğer söze uyarsa
Emir Hüdâ'nındır, beyler kıyarsa
Ala gözlü yavrularım duyarsa
Alın çözüp kara bağlamasınlar*

*Surum işlemedi⁽⁴⁾ kaddim büküldü
Beyaz vücudumun bendi⁽⁵⁾ söküldü
Önüm sıra Kırklar Pîrler çekildi
Daha⁽⁶⁾ beyler bizi dillemesinler⁽⁷⁾*

(1) Zat: iş.

(2) Ev külfetli: Ev halkı, çoluk çocuk,

(3) Ali Baba, Pir Sultan'ın «musahibî» imiş.
Banazlıların rivayetine göre, Ali Baba Sivas'ta yatıyor.
Eskiden bu şehirde onun adını taşıyan bir tekke ile bir
mahalle vardı.

(4) Talihim yâr olmadı.

(5) Vücudun bendi: Vücudun damarları.

(6) Artık, bundan sonra.

(7) Dillemek: Aleyhinde bulunmak, hakkında dedikodu yap-
mak, tezviratta bulunmak.

PİR SULTAN ABDAL'ım coşkun akarım
Akar akar yoluna bakarım
Pirim aldım seyrangâha çıkarım
Daha Yıldız-Dağın yaylamasınlar

«Ertesi sabah ahali kahvede toplanmış, konuşuyorlar-
mış. Biri demiş ki: «Bu gece Pir Sultan'ı Hızır Paşa as-
tırdı.» Başka biri atılmış: «İmkânı yok,» demiş «çünkü ben
bu sabah onu Koçhisar yolunda Seyfi-Beli'nde gördüm.»
Diğer bir adam: «Senin yanlısın var, ben onu Malatya yo-
lunda Kardeşler Gediği'nde gördüm.» Bir üçüncüsü: «Ye-
ni-Han yolunda, Şalına Gediği'nde gördüm.» Bir dördün-
cüsü de: «Ben Tavra Boğazı'nda gördüm,» demiş. Herkes
şaşırmış. Darağacının bulunduğu yere gitmişler, bakmış
lar ki Pir Sultan hırkasını darağacına asmış, kendi kay-
bolmuş.

«Darağacından inip yola düzülen Pir Sultan'ın peşi-
ne «kasas» (ases)lar düşmüş, onu yakalamak istemiş-
ler. O sırada Pir Sultan Kızılırmak üstündeki köprü'nün
öte başına geçmiş bulunuyormuş. «Eğil köprü» demiş,
köprü eğilmiş, suya batmış, asesler köprü'nün beri yanın-
da şaşa kalmışlar ve bu kerameti gördükten sonra daha
bir yapacakları kalmamış, dönmüşler.

«Pir Sultan çekmiş, Horasan'a gitmiş. Oraya, Şah'ın
huzuruna varınca şu demeleri söylemiş:

—5— İptida bir sofı Şah'a varınca
Niye geldin derler Urum sofosu
Çevre çevre dört yanına bakınca
Niye geldin derler Urum sofosu

*Ateşin yanmadan dumanın tüter
Murtaz'Ali katarıdır bu katar
Bunca evliya hizmetin yeter
Niye geldin derler Urum sofsusu*

*Çok uzak illerden özendin geldin
Şol tozlu yollara bezendin geldin
Urumdan ne günah kazandın geldin
Niye geldin derler Urum sofsusu*

*Bülbül gerek gül dalına konmaya
Şah İsmâil gibi samâ' dönmeye
Musahibin yok mu derdin yanmaya
Niye geldin derler Urum sofsusu*

*PİR SULTAN ABDAL'ım hele yazsalar
Arasalar ülke ülke gezseler
Yolu doğru sürmeyenî assalar
Niye geldin derler Urum sofsusu*

—6— *Diken arasında bir gül açıldı
Bülbülüm, bahçene ötmeğe geldim
Bezîrgânım, yüküm gevher, satarım
Ali pazarına dökmeğe geldim*

*Bacım vermeyince yüküm satılmaz
Gevherin hasına hile katılmaz
İnkâr toru ile şahin tutulmaz⁽¹⁾
Bir gerçek toruna düşmeğe geldim*

*Ben bend oldum, şu meydana atıldım
İkrar verdim, ikrarıma tutuldum
İptida taliptim, pîre katıldım
Pîrin eteğini tutmağa geldim*

(1) Tor. Tuzak.

PİR SULTAN ABDAL'ım yüreğim döğün⁽¹⁾
İmamlar rengine boyandım bu gün
İrehber pişirir talibin çiğın
Âhiri bu imiş, pişmeğe geldim»

KIZI SANEM'İN AĞITI

Pir Sultanın çok sevdiği bir kızı varmış. Adı Sanem imiş. Babası asıldığında aşağıdaki ağıtı söylemiş:

—7— *Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pir Sultan deyü
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

*Uzundu usuldu dedemin boyu
Yıldız'dır yaylası, Banaz'dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Sular çağlar çağlar Pir Sultan deyü*

*Pir Sultan kızıydım ben de Banaz'da
Kanlı yaş akıttım baharda güzde
Dedemi astılar kanlı Sivas'ta
Dar ağacı ağlar ağlar Pir Sultan deyü*

*Kemendimi attım, dâra dolaştı
Kâfirlerin eli kana bulaştı
Koyun geldi kuzuları meleşti
Koçlar da ağlaşır Pir Sultan deyü*

(1) Döğün: Göğermiş, mor.

PİR SULTAN ABDAL'ım hey yüce Gani
Daim yediğimiz Kudret'in nârı
Hakk'a teslim ettin ol şirin canı
Dostların ağlaşır Pir Sultan deyü

PİR SULTAN'IN BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMESİ

«Bir gün Pir Sultan Abdal pirine gitmek üzere yola çıkıyor. Yolda bir su kenarında ağaçlık, çimenlik bir yerde dinleniyor. Üzerindeki dalda kuşlar Hakkın âyetlerini okuyorlar, ama bunların serdârı olan bülbül hepsinden güzel okuyor. Pir Sultan mest olmuş, bunları dinliyor. Zaman zaman bülbülün gözüne uyku basıyor. Bir defasında, onu dinlemeye doyamayan Pir Sultan, uyandırmak için, iki parmağının arasına bir ufak taş koyup, parmağının birini yaylandırarak kuşa atıyor; hikmet-i Hüdâ, taş kuşun başına değiyor. Kuş ölüyor, Pir Sultan'ın dizinin dibine düşüyor. İşte o zaman Pir Sultan çok yarıyor, şu şiiri söylüyor.

—8— *Her sabah her sabah anka-yi devrân
Ne hub dertli dertli ötersin bülbül
Gafildim de bir taş çıktı elimden
Vâ'den tekmlil imiş, yatarsın bülbül*

*Yumurtan çoğ imiş, zây'dir emeğin
Sana Hak'tan geldi budur dileğim
.....
Vâ'den tekmlil imiş yatarsın bülbül*

*Sana senden oldu, hiç benden bilme
Bir taş değme ile düşüp de ölme
Sefil Pir Sultanın kusurun bakma
Vâ'den tekmlil imiş yatarsın bülbül*

«Sonra Pîrine gidip başından geçenleri anlatıyor ve Allahın affetmesi için Pîrinin himmetini diliyor. O zamandan beri Alevîlerce iki parmağının arasına taş koyup atmak -ki buna fiske derler- günah sayılır.» (Bibliyografya, kitap bölümü, sayı 2).

MENKİBELER SÜRÜYOR

Öğretmen İbrahim Aslanoğlu, yazdığı mektupta başka söylentileri haber veriyor.

«Bundan yirmi bir yıl önce Divriği'nin Ovacık köyünde merhum Âşık Selman'dan dinleyip not ettiğim bir rivayeti kendi ağzından çıktığı gibi aynen aktarıyorum:

Yeni bir asılma nedeni

«Pir Sultan kızını çok severmiş, her zaman dizine oturtup okşarmış. Çevresinin geleneğine uymayan sözler söylemiş. Şunun bunun aleyhinde atıp tutarmış. Bu yüzden Sivas'ta Hızır Paşa tarafından astırılmış ve şimdiki Jandarma dairesinin bulunduğu yere gömülmüş.

Yerine köpek asılıyor

«Pir Sultan darağacında iken Hak tarafından bir köpek gönderilmiş. Pir Sultan köpeğin üstüne basıp kendi ipini çözmüş ve yerine köpeği bağlamış. Sabahleyin kalkanlar bir de ne görsün? Dârda Pir Sultan yerine köpek asılı...

Koca âşık İran yolunda

«Pir Sultan Şah'a gitmek için İran yolunu tutmuş. Adını değiştirip «*Kanberoğlu*» koymuş. Çamlıbel'e gelin-

ce, İstanbul'dan Sivas'a Muhasip olarak gelen bir efendi ile karşılaşmış. Muhasip kim olduğunu sorunca, Pir Sultan kendini tanıtmış. Fakat, adamcağız inanmamış. Çünkü, geçtiği yollarda Pir Sultan'ın asıldığı ve Sivas'ta ateşlerin yanmadığı söyleniyormuş. Muhasip: «Eğer sen Pir Sultan isen bana bir nefes oku» demiş, o da bir nefes okuyup Sivas'ta ateşlerin yanmadığını ve kazan kaynamadığını anlatmış. Arkasından bir nefes daha... Onda da Hızır Paşa'nın, köpeğin dübüründen üfürürse ateşlerin yanacağını açıklamış.

«Bunun üzerine Muhasip, Sivas'a gidip gördüklerini ve duyduklarını Hızır Paşa'ya anlatmış. Paşa köpeği dârdan indirip dübüründen üfürmüş. Birinci üfürüşte köpek dile gelip bağırması:

«*Pir Sultan*», ikinci üfürüşte: «*Can sultan*», üçüncü üfürüşte: «*Yan sultan*» demiş. Bütün ateşler yanmış.

Pir Sultan İran'da

«Pir Sultan doğruca Şah'ın yanına gitmiş. Ona seyis olmuş. Aradan epeyce zaman geçmiş. Şah'ın Sanem adında çok güzel bir kızı varmış. Kız Kanber'e âşık olmuş. Babasına anlatmış. Fakat, babası: «Kızım, o büyük adamdır, seninle meşgul olmaz» diyerek razı olmamış. Lâkin kızını kandıramamış. Neticede evlenmişler. Nice yıllar sonra, Pir Sultan memleketini arzulamış. Meseleyi Şah'a açmış. Önce razı olmamışsa da, sonra ısrarına dayanamayıp izin vermiş. Sanem'le Pir Sultan Sivas'a gelmiş. Çarşıda-pazarda yanyana dolaşırlarmış. Halkın nazar-ı dikkatini celp edecek işler yapmışlar. Vaziyet Hızır Paşa'ya anlatılmış. Paşa onları çağırılmış. Kız Paşa'yı görünce, genç ve yakışıklı olan Paşa hoşuna gitmiş. Paşa kıza: «Bu adam senin neyin» diye sorunca, kız: «Benim bir şeyim değil, zorla kaçırdı» diye yalan söylemiş. Pir Sultan: «Karımdır»

demoŖŖe de kimseyi inandıraramamıŖ. PaŖa ile kız evlenmiŖler. Kanber'in de Pir Sultan olduğunu anlatmıŖ. PaŖa korkmuŖ. Pir Sultan'ı tutup öldürtmüŖ. Ve kanlı öküz postuna sarmıŖ. Ama PaŖa, öldüğüne bir türlü inanamamıŖ. «Bir defa astık, köpek donuna girdi. Ŗimdi kimbilir ne donuna girer» diye günlerce beklemiŖ. Nihayet yıkayıp gömmek istemiŖler. Fakat, deri bir türlü açılmamıŖ. «Bunu ancak Sanem açabilir, sırrına o vakıftır» demiŖler. Sanem yanına gidip: «Açıl Pir Sultan, açıl» demiŖ. Deri «Ŗak» diye ortadan ikiye bölünmüŖ. Yıkayıp gömmüŖler. Üstüne taŖ, kayayğmıŖlar. Bir daha da diriliŖ çıkmamıŖ.»

PİR SULTAN'IN MUSAHİBİ ALİ BABA

Hızır PaŖa ile Pir Sultan arasında geöen olaylar sırasında, Hızır PaŖa önünde söylediği 4. Ŗiirde adı geöen musahibi Ali Baba'dan söz edildiği ve bu Ŗiire ait 3. notta halk söylentisi olarak «Banazlıların rivayetine göre Ali Baba Sivas'ta yatıyor. Eskiden bu Ŗehirde onun adını taşıyan bir tekke ile bir mahalle vardır,» denmiŖti.

İ. Aslanoğlu'nun bildirdiğine göre; 953/1546 tarihli bir vakfiyede, büyük bir semte adını veren, Rüstem PaŖa Hoca'sı diye de tanınan Ali Baba ile yine 1041/1631 tarihli vakfiyede Ali Baba'nın torunu Sagir Ali Baba adlarına rastlandığı görölmektedir.

Pir Sultan'ın musahibi Ali Baba'nın, bu Ali Baba olması mümkündür. Halk rivayeti ve vakfiye Sıvasta bir semte adını verdiğini bildirmektedir.

Pertev N. Boratav'ın Ali İzzet'ten aldığı Ali Baba'ya ait Ŗiir uydurmadır. (Ali İzzet'in uydurmaları için kitap tanıtımları bölümüne bakınız.)

Birçok şiirlerinde adının Haydar olduğunu kendisi söyler. Onun için biz burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz. İlk olarak bulup bu kitabın 254. şiiri olarak verdiğimiz birinci örnekte kendisinin «*Haydar*» olarak anıldığını söylüyor.

*PİR SULTAN'ım, Haydar diye anıldı
Hep bir aradan mânâlar verildi
Cennet misalinde Ali'm göründü
Kandildeki yanan nuru bil nedir*

Yemen'le manevî ilgisini gösteren bir nefesinde:

*PİR SULTAN ABDAL'ım, destim dâmanda
İsmim Koca Haydar, neslim Yemen'de
Garip başa bir hal gelse zamanda
Orda her kişinin dostu bulunmaz*

(sayı: 128)

Başka iki nefesinden:

*PİR SULTAN'ım Haydar, Ali'me ferman
Pîrime sır oldu, dertlere derman
Ben serimi verdim ol Şah'a kurban
Neylerim kurbanı, kesdim de geldim*

(sayı: 205)

*PİR SULTAN'ım Haydar, Hakk'a gidersin
Delisin, ahmaksın, dalga güdersin
Denilmeyen nutku söyler nidersin
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı*

(sayı: 174)

PİR SULTAN'IN KÖYÜ

Pir Sultan, Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin Çırçır bucağına bağlı Banaz köyünde yaşamıştır. Köy, Yıldız Dağı eteklerinde, Çırçır'a 48 km. uzakta olup denizden yüksekliği 1700 metredir. Evleri kerpiç, damları toprak, içi dışı ak toprakla sıvanmış, çoklukla tek katlı, soğuğa karşı birkaç metre yere gömülüdür.

İlk olarak köye araştırma yapmak üzere 1939 yılında Pertev Naili Boratav gitmiş, ondan yirmi yıl sonra Öğretmen İbrahim Aslanoğlu, daha yakın yıllarda da Hüseyin Buluz birer ziyaret yapmışlardır.

Bu kişilerin anlattıklarına göre; Pir Sultan'ın oturduğu ev şimdi de durmaktadır. Evin önünde, Pir Sultan'ın asâsının ucuna takarak Horasan'dan getirdiği bir değirmen taşı, bir söğüt ağacı (Buluz'un söylediğine göre çam ağacı) vardır. Bu ev, ağaç kutsal sayılır, ziyaret edilir. Pir Sultan yaz aylarında, havaların iyi olduğu günlerde, ağacın altındaki Horasan'dan getirdiği taşın üstüne oturup kârısı ile sohbet etmeyi pek severmiş. Evinin yanında (bu gün bakımsız bırakılmış) bir de bahçesi varmış.

Buluz'un 1969'da yaptığı ziyaretten önce 1966'da Akşam Gazetesi muhabiri Cengiz Tuncer de Banaz'a gitmiş, bilinen halk rivayetlerine dayanarak, özellikle Hızır Paşa ile ilişkilerini hikâye etmiştir. Bu dizi yazıların arasında ilk olarak köyle ilgili resimler çıkmıştır.

MEZARI

Sivas'ta eskiden adı Keçibula iken onradan Pir Sultan'ın asılmasıyla Darağacı denilen yerdedir. Şimdi bura-

ya Kepçeli denilmektedir. Bugün Sanayi Çarşısının tam karşısındadır. Şimdi Mal Pazarı olarak kullanılan bu alanın Gazhane bitişiğinde, sıra söğütlerin bitiminde hafif tümsek toprak yığını onun mezarıdır. Üstü moloz taşlarla örtülüdür. Menkıbeye göre taşlar asılma sırasında Hızır Paşa'nın emriyle Pir Sultan'ın taşlanması için kullanılan taşlardır.

Mezar, Anadolu'nun her yanında görülen yatır mezarlarını andırır. Boyu beş metre kadar, eni bir metreden artıktır, bakımsız ve sahihsizdir.

Gerçek mezarının burası olması gerekir. Halk da burasını göstermektedir. Her halde asılmadan sonra ailesi ve müritleri hükümet korkusundan alıp köylerine götürememiş olmalıdır. Eğer götürselerdi, bakımlı bir ziyaret yeri olurdu. Oysa, köyde böyle birşey yoktur.

Yıllar sonra hakkında söylenenler geliştikçe efsanelere bürünmüş, bunun sonucunda bir söylentiye göre; Pir Sultan, Sivas'ta asılmış fakat darağacından inmiş, Erdebil'e gitmiş, orada gömülmüştür. Bir de S. Nüzhet'in Bektaşî geleneğine göre, Merzifon'da yattığını bildirmesi vardır ki, her iki rivayetin doğruluğu kabul edilemez.

Ayrıca Kemaliye (Eğin) ve Divriği ilçelerinin ortak yaylası olan Sarı Çiçek yaylasının bir bölgesinin adı «Koca Haydar»dır. Burada bir tepenin doruğunda bir kümbet vardır ki, burada Koca Haydar adında bir velî yatmaktadır. Koca Haydar'ın sürüp gelen soyu ve oturdukları köy Kemaliye sınırları içindedir. Koca Haydar, Sivas ve Divriği bölgelerinde ünlü bir ocaktır.

Koca Haydar'ın türbesini çevreleyen dağın doğu yönünde bulunan Bizmişen, Ağıl, Dili köyleri aynı yamaç üzerinde olup halkının hepsi Alevî'dir. Ağıl köyü bu bölgede ocak tanınır. Kemaliye ve çevresinde Alevî bulunmadığına göre, adı geçen köyler halkının XVI. yüzyılda hükümetin Alevî'leri sıkıştırması üzerine Sivas yöresinden buraya geldikleri düşünülebilir. Burada yatan Koca Hay-

dar'ın Pir Sultan olduğu söylenmektedir. Bilindiği gibi Pir Sultan'ın adı Koca Haydar'dır. Adı geçen köylerin 918/1512 tarihli Dıyarbekir defterinde adları geçmektedir. Bu Koca Haydar mezarı Pir Sultan için yapılmış makam olmalıdır. (Bk. Mehmet Hilmi Gür, Pir Sultan Abdal'm mezarı; Türk Folklor Araştırmaları, sayı 255).

PİR SULTAN'IN SÖYLEDİĞİ

şah İsmail, Akkoyunlu Devleti'ni yıkıp şah olduktan sonra Bağdat şehri de kendisine geçmişti. Ölümünde yerine oğlu şah Tahmasb geçmiş. Kanunî Sultan Süleyman 1534 yılında doğuya yaptığı seferde Bağdat'ı almıştı. Tahmasb'ın saltanatı sırasına rastlayan bu olay Anadolu Alevîlerini çok üzmüş, Pir Sultan bunun üzerine yanık bir şiir söylemiştir. Bu şiiri aşağıya alınmıştır:

—9*— *Güzel şah'ım çok yerlerden görünür
Aslı nedir, neye verdin Bağdad'ı
Akıl edemedim senin sırrına
Aslı nedir, neye verdin Bağdad'ı*

*Yazık değil mi müminle müslime
Ne getirdin Yezid'i Bağdat üstüne*

Aslı nedir, neye verdin Bağdad'ı

*Yok mu bunda erenlerin yardımı
Ne çekersin bu cevrin derdini
Yiğide ar değil mi vermek yurdunu
Ah Hünkâr'ım neye verdin Bağdad'ı*

*Çeksen de askerini gelsen idi
Hacı Bektaş Hanı'na konsan idi
Kırsan ol Yezid'i olmaz mı idi
Ah Hünkâr'ım neye verdin Bağdad'ı*

*Ah gidi Yezit hendekler doldurdu
Kırdı Hurmail'i aldı Bağdad'ı
Çığırışıp geliyor yeşil ördeği
Aslı nedir, neye verdin Bağdad'ı*

*PİR SULTAN'ım der ki, Üçler Yediler
Kırklar da anda hazır idiler
Bağdad'ı Basra'yı verdi dediler
Aslı nedir, neye verdin Bağdad'ı*

Şiiri S. Nüzhet biraz değişik olarak Hatayî adına yayınlamıştı (Bektaşî Şairleri, 1930). Sonradan çıkardığı Hayatî Divanında yanlışlığı kabul etmiştir. (s. 231) Boratav da bu yanlışlığa dokunmuş, şiirde geçen Şah'ın, Tahmasb olacağını bildirmişti (s. 71, not: 2). İlk olarak gerçek sahibini ortaya koyduğumuz bu şiir iki bakımdan önemlidir. Birisi Pir Sultan'ın yaşadığı zamanı bildirmesi, öteki de Şah Tahmasb'la, daha doğrusu İran'la yakın ilgidir. Bu ilgi ve sevgi, Yeniçeriler arasında da sürmüştür. Ama, onlar doğrudan eyleme geçmemişlerdir. Ancak, uzaktan bir sevgi göstermişlerdir. Nitekim, doksan yıl sonra, 1623' de Şah Abbas, Bağdat'ı geri aldıktan sonra yeniçeri şairi Kul Mustafa şu şiiri söylemiştir:

*Pirliğinde düşman sözüne uydun
Şah ne akıl ettin aldın Bağdad'ı
Malûm oldu kendi kendine kıydın
Şah ne akıl ettin aldın Bağdad'ı*

*Tuğlar çıkıp sancağımız çekilir
Bir od düştü cihan yanar yakılır
Yine ilin vilâyetin yıkılır
Şah ne akıl ettin aldın Bağdad'ı*

*Gaziler şemşirin alıp destine
Dökerler kanını Irak çölüne
Ser veririz İnamların yoluna
Şah ne akıl ettin aldın Bağdad'ı*

*Askerle doludur dağ ile taşlar
Akar gözlerimden kan ile yaşlar
Âl-i Osman serdârı Tebriz'de kışlar
Şah ne akıl ettin aldın Bağdad'ı*

*Mustafa eydür, gel etme inadin
Nice kere kendi kendin sınıadin
Sultan Murat kırar kolun kanadin
Şah ne akıl ettin aldın Bağdad'ı⁽¹⁾*

HIZIR PAŞA KİMDİR?

Halk rivayetleri ve şiirlerinden Pir Sultan'ı astırdığı anlaşılan Hızır Paşa'nın kimliği kesinliğe varmış değildir. Şimdiye dek kabul edilen fakat yine de bir ihtimal olarak kalan, Birinci Sultan Ahmet zamanından görev yapmış olan Hızır Paşa'dır. Biz de bu paşayı kabul ediyoruz, kesinliğe yakın olarak belgelendirmeye varıyoruz.

Halk söylentilerine göre Hızır Paşa, Sivas ile Hafik

(1) F. Köprülü, Kayıkçı Kul Mustafa, s. 16. Aradaki değişiklik bizim bulduğumuza göredir.

ilçesi arasında bulunan Sofular köyündendir. Bu köy ahalisi Alevî imiş. Sonra azmışlar. Bu köyden Hızır, Pir Sultan'ın köyüne gelmiş, onun azabı (hizmetçisi) olmuş, sonra da müridi olmuş. Pir Sultan'ın himmeti ile Hızır İstanbul'a gitmiş. Sonunda paşa olmuş, Sivas'a vali olarak gelmiş.

Fuat Köprülü, Pir Sultan'ı astıran Hızır Paşa'yı 1603-1617 yılları arasında tahtta bulunan Birinci Ahmet zamanında yaşamış olarak tahmin ediyor. Ona bu tahmini, o yüzyılın ünlü kişilerinden Sofî Aziz Mahmut Hüdâî Efendi'nin Birinci Ahmet'e yazdığı mektupta Rumeli'deki Bâtî-nî zümreleri (Alevî ve Bedreddin müritleri) ahvalinin Hızır Paşa'dan sorulmasını tavsiye eden sözleri ile Naima tarihinde, Bursa'da türeyen eşkiyayı bastırmak için Hızır Paşa'nın yine aynı yıllarda Üsküdar'a geçtiğine dair olan kayıt vermektedir. (Bk: S. Nüzhet: Pir Sultan Abdal, s. 14-15 ve P. Boratav - A. Gölpınarlı: P. S. Abdal, s. 70-71).

Çağında bilimsel gücü ve padişah yanında söz sahibi olan Aziz Mahmut Hüdâî Efendi, Birinci Sultan Ahmet'e Rumeli Bedreddinlileri üzerine bir mektup yazmıştır. Bu mektupta özetle Bedreddinlilerin (ünlü Şeyh Sınavna Kadıoğlu Bedreddin yolunda gidenler) dinsiz olduğunu, her şeyi mübah saydıklarını, Kızılbaş taifesiyle birlik olduklarını, Kızılbaş'ın zuhur ve intişarını (İran'ın Anadolu'ya hâkim olmasını) istediklerini, Kızılbaş seferi (İran savaşı) olduğunda orduya katılmadıklarını bildirmekte ve onların durumunu ve suçlarını Hızır Paşa kulunuzdan sorunuz, dedikten sonra, bu iki taifenin (Bedreddinliler ve Kızılbaşlar) kabahati dillerle anlatılamaz, açıklanamaz, diye daha birçok suçlamalar sıralamaktadır.

Bu mektupta birinci derecede dikkati çeken, Bedreddinlilerle Alevî-Kızılbaşları birlik gösterip ikisini de aynı ölçüde suçlayarak, iki yerde, Hızır Paşa'dan bunların durumlarını sorunuz, demesidir. Öyle anlaşıyor ki, bu Hızır Paşa iki topluluğu iyi tanıyan ve onları ezmekte, uslandır-

makta emeği geçmiş bir kişidir. Öyle olmasa yüce padişahlık makamına, çağının son derece sözü geçen bir şeyhi tarafından yazılan mektupta adının, hem de iki kere geçmesi mümkün olamazdı.

Mektubun bir yerinde «çok değil, birkaç ileri gelenin kellesi uçurulacak olursa hepsi uslanır» anlamında bir cümle de kullanıyor. Daha aşağıda aynen şöyle diyor: «Bu kolaydır. Zira memleket İslâm içindedir. Heman bir şeyhleri ahz olursa (yakalansa), şer'ile siyaset olursa (mahkemeleleri yapıp asılsa), ol tamam şayi olsa (her yanda duyulsa) kalan şeytanları karar edemeyip (durmayıp) kaçarlar. Hızır Paşa kulunuza sual olunsun (sorulsun) ve sair vilâyette beyler ve kadılar olan kulunuza sual olunsun, vaf olunan dan (anlatılandan) bir mertebe (derece) ziyadedir.» (Bk: Mehmet Şerefettin; Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin, s. 72. 1924).

Bu mektup dikkatle okunduğunda Hızır Paşa'nın adı geçen toplulukları iyi tanıyan, onlarla uğraşan, dolayısıyla bu yolda başarılı bir kişi olduğu anlaşılır. Ayrıca, yalnız Rumeli beylerine ve kadılarına değil, ülkedeki bütün beylere ve kadılara da sorup yurt çapında bir temizlik yapılmasının istendiği de görülmektedir.

Demek oluyor ki, Hızır Paşa'yı, bu gün olduğu gibi o zaman da yoğun bir halde bulunan yerlere, Alevî-Kızılbaş topluluklarını uslandırmak için vali yapmak, yerinde bir iştir. Bu bakımdan Pir Sultan'ı cezalandıran Hızır Paşa, Hüdâyi Efendi'nin mektubunda adı geçen Hızır Paşa'dır.

Birinci Sultan Ahmet zamanında sağ olan iki Hızır Paşa vardır. Bunlardan konu ile ilgili olanı Van Beylerbeyi (1582'de), Kars Beylerbeyi (1587'de) olarak İran seferine katıldı. Erzurum Beylerbeyi (1588'de) (Selânikî Tarihi), aynı yıl içinde Sivas valisi, bir yıl sonra Diyarbekir valisi (Selânikî), iki yıl sonra yine Sivas valisi (7 Mayıs

1590) (Amasya Tarihi, c. 3, s. 335), Tuna Muhafızı (1602), Budin Muhafızı (1605) oluyor ve 1607 yılında ölüyor.

İki kere Sivas valisi olan bu Hızır Paşa'nın bir de takma adı vardır: Deli Hızır Paşa ya da Divâne Hızır Paşa... Bilindiği gibi Deli sıfatı dilimizde «vurucu, kırıcı, gözü pek, can yakıcı» kişilere verilir. Hızır Paşa da böyle bir kişidir şüphesiz. Bu da her halde Alevilere karşı davranışlarından olacak.

Bir de şurasını hatırlamak gerekir; bu Hızır Paşa, İran seferine de katılmıştır. Herkesin böyle bir seferde büyük komuta yerlerine atanması mümkün değildir. Ancak, kendisine güvenilen, deneylerden geçmiş kişi olması gereklidir. Hızır Paşa da böyle birtakım deneylerden geçmiş, işler başarmış ve Alevî düşmanlığı ile tanınmış olmalıdır. Hele, Hüdâyî Efendi'nin padişaha tavsiye etmesi, üzerinde durulacak önemli bir yöndür.

XVI. yüzyılın ikinci yarısı, Sivas bölgesinde İran şahını tutanların yeraltı çalışmalarının yoğunlaştığı bir dönemdir. Bunu önlemek için hükümetin sıkı tedbirler aldığı, padişah Birinci Ahmet'in Sivas kadılarına gönderdiği bir fermanda, beşinci kol ileri gelenlerinin mahkeme edilmesini, adlarının kendisine bildirilmesini isteyen bir de emir var elimizde (Bk: Pir Sultan toplumcu muydu, bölümü).

Buraya kadar yaptığımız açıklama sonunda, yukarıda anlatılan nedenlerle, Pir Sultan'ı astıran Hızır Paşa'nın bu Deli Hızır Paşa olduğu kesinliğe yaklaşır. Siyasî durum, zaman ve paşanın karakteri uygunluk göstermektedir. Bu arada şunu da söyleyelim ki, Pir Sultan'ın dili, XVI. yüzyılın ikinci yarısı, hatta XVII. yüzyılın birinci yarısının dilidir. Bu dil, Pir Sultan'ın yaşadığı zamanı belirtmede bir ölçüdür. Bütün bu söylediklerimiz gözönünde tutulunca Hızır Paşa düğümü kendiliğinden çözölmektedir, sa-

nırız. Hele Hızır Paşa'nın Sivaslı olduğu ortaya çıkarsa... Her halk rivayetinde bir gerçek payı bulunduğunu kabul etmek gereklidir. Halk rivayetine göre, Hızır Paşa, Sivas ile Hafik arasındaki Sofular köyündendir.

Aşağıda verilen belge bu rivayeti su yüzüne çıkarmaktadır. Sivas'tan öğretmen Aslanoğlu yeni bulduğu bir belgeyi haber veriyor. Buna göre, Sivas Müzesi'nde bulunan Şeriye sicilindeki bir berat, Hızır Paşa'nın Tokat'taki Pîr Ahmet Bey vakfına Hafik köylerindeki mülkünden vakıf kattığını, mütevellileri bulunduğunu haber veriyor. Sicildeki tarih «1214/1799» yılıdır.

Öyle anlaşıyor ki, eskiden yapılan vakfın herhangi bir yenileme ya da mütevellisinin değişmesi gibi bir işlem dolayısıyla beratının sicile yeniden yazılması bu tarihte olmuştur. Vakıf bu gün devam etmemektedir. Gerçekli olmayan vakıf kayıtları Evkaf Genel Müdürlüğü'nde saklanır. Belki de burada yapılacak araştırmalar vakfın ilk kaydını ortaya çıkaracaktır.

Aslanoğlu, arşiv kayıtlarından birinde yakın zamanlara kadar Sivas ile Hafik arasında bir de *Hızır Paşa Otağı* bulunduğunu bildiriyor.

Yukarıdan beri söylenenler, vakıf kayıtları, halk söylentileri bu Hızır Paşa'nın davranışını açıklamaya yeter belgelerdir. Sivas'a Doğu sınırlarından ve savaş meydanlarından geldiği, daha önce de *Bedreddinlilerin ahvalini* iyi bildiği, Safavî ve Alevî düşmanı olması Hızır Paşa için olağandır. Pîr Sultan'ın idamında bu durumların etkisi olmuştur. Şurası da unutulmamalı, Pîr Sultan'ın idamı sıralarında Sivas'ta sözü edilmeye değer hiçbir ayaklanma olayı olmamıştır. Hele Pîr Sultan gibi bir ayaklanma önderinin böyle bir olaya karıştığı gibi bir düşünceye yer vermek doğru olamaz. Yalnız, Sünnî köylülerin, Alevî düşmanlığı yüzünden, yapılan şikâyet ve ihbarlar idam işinde -muhakeme edildikten sonra- etkili olmuştur.

Pir Sultan'ın şiirlerinden bazıları, zindanda yattığını gösteriyor. Halk söylentilerine göre, idamından önce zincire vurularak uzun süre «Toprakkale» zindanında yatmıştır. Bundan son hükmün İstanbul'dan gelen emre göre uygulandığı düşünülebilir.

Yukarıdan beri tanıtılmaya çalışılan Hızır Paşa'nın, halk söylentileri ile tarih olayları karşılaştırılınca, Pir Sultan'ı astırmış olan bu Hızır Paşa olduğu gerçeğe pek yaklaşmış olarak görülmektedir.

PİRİ HASAN

Pir Sultan nasıl yetişti, kimler yetiştirdi? Tekke kültürü aldığına göre, tekleden yetiştiği açıkça görülüyor. Fakat, asıl onu yetiştiren kimdi? Bu sorunun cevabını yine kendi şiirlerinden anlatmaktayız. Bir nefesinde:

*Gece gündüz yanar kandiller, mumlar
Pîrim Hasan'ın aşk câmun sunarlar
Mest olan âşıklar gülbenk çekerler
Çekilir gülbengi Koyun Baba'nın*

diyor. Bu nefesin son dörtlüğünde de:

*PİR SULTAN'ım Haydar, yola bakana
Uyalım Hakk'ın çırağın yakana
Hızır derler gülbengini çekene
Çekilir gülbengi Koyun Baba'nın*

Tamamı sayı 104'de verilen ve ilk olarak yayınlanan bu nefesi Osmancık'ta yatan Koyun Baba (sözlüğe bakı-

nız) Tekkesini ziyaret ettiği zaman söylediği anlaşıyor. Bu arada pîri Hasan'ı da haber veriyor. Tekkeyi iyi tanıdığını ışıkları yakan Hızır'ı anarak da belli ediyor. Yine Hacı Bektaş Veli tekkesini ziyaretinde onu bir daha Hasan Efendi olarak anar ve aynı nefesin son dörtlüğünde ona bîat ettiğini yani ona uyduğunu, bağlı olduğunu bildirir. Bu iki dörtlüğü aşağıdadır. İlk olarak verdiğimiz bu nefesin tamamı sayı 110'dadır:

*Hasan Efendi postunda oturur
Rum'un abdalları hizmet yetirir
Zemheride deste gülü getirir
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var*

Son dörtlük:

*PİR SULTAN, bîat ettik ol erden
Muhabbet kokusu geliyor serden
Katarından ayırma Şah-ı Merdan
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var*

Bu nefesten ayrıca şu anlaşılabilir: Hasan Efendi bir aralık Hacı Bektaş tekkesinde posta oturmuş, yani en üst makama getirilmiştir. Esasen ilk verdiğimiz nefesten Koyun Baba Tekkesinin de postnişini olduğunu anlamak zor değildir.

Bu nefes ve destandan anlaşılıyor ki, Pir Sultan'ı yetiştiren, zamanının ünlü ve olgun bir şeyhi olan Hasan'dır. Pir Sultan'ın sağlam bir tekke kültürüne sahip olması da bunu göstermektedir.

İki YARDIMCI

Pir Sultan gibi yaman bir uyarıcının elbette yardımcıları bulunması olağandır. Bunlardan ikisinin adı biliniyor. Biri *Kul Himmet*, öteki *Kul Hüseyin*.

Bu yardımcıların ikisi de şairdir. *Kul Himmet* bir şiirinde şöyle diyor:

*Bir sözüm de var tutana
Er odur Hak'tan utana
Kul olmuşuz Pir Sultan'a
Eşiği de kıblegâhtır*

Noksanî adındaki Alevî ozanı, ermişler destanında Muhammed'den başlayarak, imamları sayar, Hacı Bektaş'ı anar, velilere geçerken Pir Sultan ile başlar. Dörtlük şu:

*Pir Sultan Abdal'ı nuruna katup
Sultan Hatâyî'den dest dâman tutup
Kul Himmet ile hep sırlara yetüp
Nesimî derisin yüzdüren medet*

Buradan anlaşılıyor ki; Pir Sultan, Şah Hatâyî'den yardım elini almış, Kul Himmet ile sırlara yetmiş; yani, dostlukları çok ileri imiş. Pir Sultan için çok şeyler anlatan bu destan bu güne kadar hiç bir yerde yayınlanmamıştır ve benim elimdedir. *Noksanî*, Pir Sultan'a çok bağlıdır. Onu andıktan sonra kırk altı veliyi anar. Bunlar arasında *Sarı Saltık*, *Kızıl Deli*, *Battal Gazi*, *Vîrânî*, *Kul Yusuf*, *Eş-refoğlu*, *Âşık Oğlu*, *Fuzûlî* gibi ünlüler de vardır.

Bu arada Pir Sultan'ın kendisi de yardımcı *Kul Himmet Kardaş*'ına selâm gönderir ve gönderdiği yerlerde yapacağı işler için gereken talimatı da kapalı bir biçimde ve-

rir. Dikkatle okunduğunda çok şeyler söyleyen bu nefesi önemli olduğu için aşağıya alınmıştır. İlk olarak bu kitapta yayınlanıyor.

—10*— *Bizden selâm söylen Kul Himmet kardaşa
Vücutun şehrini gezsın de gelsın
Yedi kat yer ile yedi kat göğün
Onun mânâsını versın de gelsın*

*Benim aradığım Hazret-i Ali
Altından dökülmüş Döldül'ün nalı
Kırk arşın kuyudan kim çıkarmış yolu
Yolun tedarikin sürsün de gelsın*

*Dervişlik dediğin bir kolay iştir
Ali'nin gördüğü mübarek düştür
Canı yok, cismi yok bu nasıl kuştur
Bu kuşun dilinden bilsın de gelsın*

*Derviş dediğin arıdır özü
Araya mı gitti garibin sözü
Demirin üstünde karınca izi
Karanlık gecede görsün de gelsın*

*PİR SULTAN Abdal'ım özümüz darda
Seni sakınırım ağyar nazarda
Çıkmadık can, kazılmadık mezarda
Cenaze namazın kulsın da gelsın*

Kul Himmet bir nefesinde pîrinin Pir Sultan olduğunu söyler. Dörtlük şu:

*Hâtâyî, Kul Himmet, pîrim Pir Sultan
Hem Küçük Yatağan, Büyük Yatağan
Erenler cellâdı yâ Hacım Sultan
Zahirde Bâtıda sen imdat eyle⁽¹⁾*

Kul Hüseyin'e gelince, onun daha genç ve Kul Himmet'in müridi olduğu anlaşılıyor. Bu yüzden onun ikinci planda görüyoruz. O da şairdir, Pir Sultan ve Kul Himmet'e benzekleri vardır.

Yukarıda anılan Noksanî, adı geçen destanında Kul Hüseyin'den de şöyle söz eder: ⁽²⁾

*Sefil Kemter, Er Mustafa, Vîrânî
Kul Yusuf ile ednâ Kul Veli
Kul Seyyah, Kul Hüseyin, Şeyh Oğlu
Kaygusuz Abdal'ı kül eden medet⁽³⁾*

PİR SULTAN TOPLUMCU MUYDU?

Yıldırım ile Aksak Timur olayından sonra Osmanlı ülkesinde şehzade kavgalarının doğurduğu karışıklık sırasında Sınavna Kadısoğlu Şeyh Bedreddin'in Batı Anadolu ile Rumeli'de ayaklanmalar çıkardığı bilinir. Bu ayaklanmalar tam anlamıyla toplucu bir nitelik göstermektedir. Kadından başka her şeyin ortak olduğunu savunan

(1) S. Nüzhet, Pir Sultan Abdal, sayı: 16.

(2) Noksanî, 19. yüzyıl ozanı olup, Kangallıdır.

(3) Er Mustafa için İbrahim Aslanoğlu'nun Divriği Şairleri; Kul Veli için yine bu yazarın Türk Folklor Araştırmaları, sayı 266'ya bakınız.

Şeyh Bedreddin'in asılmasından (1420) sonra da onun yolunu tutanlar, sinmiş olmakla birlikte, çalışmaları durmamış, gizli gizli ve içten içe sürmüştür.

Bu durumu açıklayan yeteri kadar belge elimizdedir. *Ali Oğlu ile Dedem Oğlu* adında iki şair-dervişin şiirlerinde, on yedinci yüzyılda, Şeyh Bedreddin'in asıldığı ve yattığı yer olan Serez'de (Trakya'dadır) gizli bir toplantı yaptıkları anlaşılıyor (Bk: Cahit Öztelli; XVII. yüzyılda devrimci iki şair, «T.F. Araştırmaları», s. 73 ve 74, 1955). Yakın zamanlara kadar Trakya'da Bedreddin yolu sürmekte idi (Bk: Vahit Lütfü Salcı; Trakya'da Türk kabileleri, «Türk Amacı», yıl 1, sayı 7, 1943). Şah İsmail'in atası Anadolu'ya gelmiş, Rumeliye de giderek Bedreddin sofilerini kendisine uydurmuştu.

Bedreddin tarikatının XVI. yüzyılda Orta Anadolu'da Alevîler arasına yayıldığı, aşağıdaki padişah hükmünden de anlaşılmaktadır. Bu padişah emri, Sivas ili içindeki kadılara yazılmış olup özetle şöyledir (sadeleştirilerek):

«Sivas Sancağındaki kadılara emrimdir, Hükümünüz altındaki yerlerde Sınavnalı topluluğundan bazı kimlerin Tanrı yolundan sapmış oldukları, şariat dışı birçok kötü işleri işledikleri. Kızılbaş başlığı giyip, Şah muhibleriyiz, dedikleri ve toplantılarda börtük giyip nice müslümanların baştan çıkmasına sebep oldukları bildirildiğinden kanun yolu ile mahkemeleri yapıp gerçeğin meydana çıkması fermanım olmuştur.

Emrim size geldiğinde, yukarıda söylenenleri yapanlar, meşhur ve tanınmışları kimler ise kanun gereğince mahkemeye getirtip doğrulukla soruşturayın. Gerçekten ehl-i sünnet ve cemaattan olmayıp, yoldan sapmış olduğu için Şah tacı (başlık) giyip şariat yolundan uzaklaşarak, müslümanları yoldan sap-

tırarak zararlı işler yaptıkları gerçek ise ad ve sanları ile yazıp bildiresin. Ama, bu bahane ile kendi halinde olanı kanuna aykırı olarak incitmekten sakınsın. 1022/1613.»

(Başbakanlık Arşivi Mühimme Defteri NO. 80, Sayfa 19, Hüküm 40).

Bu hükümden anlaşılıyor ki, XVI. yüzyılda Sivas ve çevresinde Alevîler arasında Şeyh Bedreddin ilkeleri yayılmış, propagandalar artmış, İran ile ilişkiler hızlanmıştır. Bu işleri yapanların ileri gelenlerinin muhakeme edilerek İstanbul'a bildirilmesi, oradan gelecek emre göre haklarında gerekli olanın yapılması emredilmektedir.

Daha buna benzer birçok ferman, Anadolu ve Trakya valî ve kadılarına gönderilmiştir. Elebaşların gizlice ortadan kaldırılması istenmiştir. Bu emirlerden şu da anlaşılıyor ki, İran'dan casuslar gelmekte, buna karşılık oradan armağanlar gelmektedir.

Bu gizli ya da açık çalışmalara karşı hükümet de tedbirler almakta, aralarına gizlice memurlar sokarak teftiş ettirmekten geri kalmamaktadır. Kısaca anlattığımız bu işler ile emirler için Hazine-i Evrak belgelerini şu eserde görebilirsiniz: Ahmet Refik; XVI. yüzyılda *Rafizilik ve Bektaşilik*, İstanbul 1923.

Yukarıda özetini verdiğimiz ferman Ahmet Refik'in eserinde yoktur. Bu ferman ile Ahmet Refik'in Hazine-i Evrak'tan topladığı elli dört hükümden çıkardığımız sonuç şu oluyor:

Kanunî Sultan Süleyman ve ondan sonra gelen İkinci Selim, Üçüncü Murat, Üçüncü Mehmet, Birinci Ahmet zamanlarında Anadolu ile Rumeli'nde Bâtınî'lerin gizli çalışmaları artmış, hükümet de bunların ileri gelenlerini türlü bahanelerle cezalandırma yolunu tutmuştur.

İşte, bu devrede büyük bir çalışma içinde bulunan,

sazıyla da çok etkili olan ve bütün yurdu dolaşıp propaganda yapan Pir Sultan Abdal da gözden uzak kalamazdı. Bu yüzden kovuşturmaya uğramış, önce muhakeme edilerek hapsedilmiş, başkentten gelen emir üzerine Sivas'ta asılmıştır.

Bu arada Şeyh Bedreddin'in toplumcu ilkeleri Sivas ve çevresinde hükümetin gözüne batacak derecede ilerlemiştir. Bu ortam içinde ateşli bir Şah taraftarı ve Bâtınî olan Pir Sultan Abdal, akımın dışında kalabilir miydi? Kalamayacağını olağan saymak en doğru düşünce olur.

Kimi araştırmacıların sandıkları gibi Pir Sultan bir ayaklanma önderi değildir. Belki olabilirdi, ama zamanı gelmediği için eyleme geçmemiş olabilir. Ama, bir ayaklanma sonucu asıldığı hiç de doğru gelmemektedir. Bir kere, yaşadığı dönemde Sivas çevresinde hiçbir ayaklanma olmamıştır. Bu yönden gözönünde tutularak yaşayışı ve şiirleri topluca gözden geçirilince, onun birkaç kere kovuşturmaya uğrayıp kurtulduğu anlaşılmaktadır.

Özeti verilen hükme bakarak ve hükümetin genel tutumunca İstanbul'dan emir gelmeden hiç kimsenin öldürülmediği bilinmektedir. Bunun dışında halka duyurmadan gizlice öldürülenler de olmuştur. Çoğu zaman bunların İstanbul'a getirilip orada işlerinin bitirildiği de oluyordu. Bunlar dışında halk önünde yapılan asılmalar, taraftarları korkutup yıldırma için yapıldı. Öyle anlaşıyor ki, Pir Sultan'ın asılması; ünü çok yaygın ve korkusuz olması, çekinmeden eyleme geçmesi ve bazı ihbarlar sonunda olmuştur.

Bunları doğrulayan gerçeği, kendi ağzından da öğreniyoruz. Bir şiirinde İstanbul'dan ferman geldiğini, başının yere düşeceğini bildiğini, bununla birlikte korku göstermediğini, ancak Tanrının imdada yetişmesi dileğinde bulunduğunu belirtiyor.

İlk olarak yayınlanan nefes şudur:

—11*— *Sultan Ali'm bir iş geldi başıma
Yana yana ağlanacak iş oldu
Malûm olsun yârenime eşime
Ferman geldi, serim yere düş oldu*

*Yetiş imdadıma Celli Celâl'im
Hünkâr Hacı Bektaş, Şah Sultan Balım
Efendime malûm benim de halim
Benim derdim cümle derde baş oldu*

*Derviş olan şükür edip oturdu
Herkes kendi kısmetini götürdü
Nâmerdin lokmasın cömert yetirdi
Münkirin torbası şükür boş oldu*

*PİR SULTAN, kâildir Haktan gelene
Şükür olsun dâmenimi salana
Akrancığın kendisinden bulana
Derdim devâ buldu, gönlüm hoş oldu*

Yine başka bir nefesinden her an ölümü beklediğini, üç beş günlük ömrü kaldığını öğreniyoruz. Bestesi de bulunan bu nefesten bir dörtlük şudur:

*Şunda üç beş günlük müddetim kaldı
Emanet sahibi geldi de gitti
Metamız aldı, yükümüz tuttu
Ömrümün kervanı göçmeden gel gel⁽¹⁾*

(1) Tamamı için, bu bölümde 19 sayılı nefese bakınız.

Bir şiirinde:

*PİR SULTAN ABDAL'ım destim dâmanda
İsmim Koca Haydâr neslim Yemen'de
Garip başa bir hal gelse zamanda
Orda her kişinin dostu bulunmaz*

diyor. Pir Sultan'ın soyunun Yemen'den olması uzak bir ihtimal olarak da kabul edilemez. Birçok Türk tarikat ulularının Arabistan'a, Halifelere yakınlığı, onların soyuna bağlanması vardır ki, bu halk üzerindeki nüfuzlarının artması için uydurulmuş olmaktan ileri gidemez. Bu şiirin kendisi tarafından söylendiği de şüphelidir. Çünkü, tamamında ve şu mısralarda,

*Bize de gel oldu kanlı Sivas'ta
Hızır Paşa bizi astı bulunmaz*

gibi sözler söylendiğine göre, ölümünden sonra müritleri tarafından söylendiği düşünülebilir.

Bunun yanında ilk olarak yayınladığımız bir nefesinde (Türk Dili, sayı 34 - 1954):

*Benim aslım Horasan'dan Hoy'dandır
Kırklar olduğun Kanber de yandadır
Tanrının aslanı Ali nurdandır
Kırlara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli⁽¹⁾*

(1) Tamamı bu bölümün sonunda, 27'dedir.

Hoy kasabası orta çağda önemli bir kültür merkezi olduğu gibi askerî seferler için de değerli bir üstür. Bu gün İran Azerbaycanı'nda Türklerin çoğunlukla bulunduğu şirin bir ticaret şehridir. Horasan, bilindiği gibi İran'ın doğusundaki Türk yurduudur. Belki, ilk soyu Horasan'dan Hoy'a göçmüş, oradan da daha sonraları Anadolu'ya gelerek Sivas'a yerleşmiştir (Horasan ve Hoy için İslâm Ansiklopedisine bakınız).

Nefeslerinde arasıra Horasan'dan söz etmesi ve halk söylentileri Pir Sultan'ın buralarla yakın ilgisi olduğunu göstermektedir.

Köyü Banaz yakınında bu gün de mezarı bulunan Pir Sultan evlâdından Seyyit Ali Sultan'ın Horasanlı oluşu, soyunun Horasan-Hoy'lu oluşuna bir delil sayılabilir (Bk: P. N. Boratav, s. 34).

Pir Sultan mahlasının yanında birçok şiiirlerinde «Haydar», «Koca Haydar» diye kendi adını söyler. Halk söylentileri de bunu doğrular.

AİLESİ, ÇOCUKLARI

Halk söylentilerinde Pir Sultan'ın üç oğlu ve bir kızı vardır. Oğullarından Seyyit Ali, kendi köyü Banaz'ın üst yanındaki çam korusunda; Pir Mehmet, Tokat'ın Daduk köyünde, Er Gaip de Dersim'de yatmaktadır. Tunceli bölgesindeki aşiretler arasında «*Pir Sultan zâdeler*» soyu vardır.

Kızının adı Sanem'dir. Elif adında bir de kız kardeşi vardır (V. Lütfü Salcı; «Yeni Türk», s. 81).

Pir Sultan'ın oğlu Pir Mehmet de şairdir. Bir nefesinin son dörtlüğünde şöyle diyor:

*Aşk oduyla ciğerciği dağlıyım
Boş değilim, bir ikrara bağlıyım
Abdal Pir Sultan'ın abdal oğluyum
Adım PİR MEHMED, pîrim Ali'dir*

Aslanoğlu'nun gönderdiği şiirler arasında Pir Sultan'ın, oğlu Mehmet için söylediği çok duygulu bir de ağıt vardır. Bu ağıtta Mehmet'in ölümü ile ilgili kimi olaylara da dokunulmaktadır. Bunlar, atının bağdan boşanması, ak gövdesinin yerlere döşenmesi, kılıcının, kalkanının başkaları tarafından kuşanılması, bey içinde bey olması, divanda bulunması olup, Mehmet'in yetişkin çağda bir delikanlı iken kaza ile öldüğünü düşündürüyor.

Yukarıda şair olduğunu söylediğimiz ve bir dörtlüğünü verdiğimiz şiirin sahibi Pir Mehmet, ağıtta adı geçen Mehmet olmalıdır.

—12*— *Sabahınan kalktım ezan okunur
Ezan sesi kulağıma dokunur
Duyar düşmanlarım kına yakınır
Uyan Mehemed'im, sînem bülbülü*

*Mehemed'in atı tavlada bağlı
Ananın babanın ciğeri dağlı
Mehemed gideli boynumuz eğri
Uyan Mehemed'im, sînem bülbülü*

*Mehemed'in atı bağdan boşandı
İndi ak göğdeler yere döşendi
Kılıcın kalkanın eller kuşandı
Uyan Mehemed'im, sînem bülbülü*

*Mehemmed'in atın saza koydular
Sinne taşlarını düze koydular
Yaza ahd ettiler güze koydular
Uyan Mehemmed'im, sinem bülbülü*

*Babası der, bey içinde bey idi
Başı karamanlı kûhî dağ idi
Mehemmed'im ol divanda sağ idi
Uyan Mehemmed'im, sinem bülbülü*

*Anası der, ben bu çevre dayanam
Uyumuştur, uyarmağa kıyamam
Ölüm Hakk'ın emri, ölmüş diyemem
Uyan Mehemmed'im, sinem bülbülü*

*PİR SULTAN ABDAL'ım inip gitmeli
Atlar eğrlenmiş, binip gitmeli
Garip bülbül şu cihanda ötmeli
Uyan Mehemmed'im, sinem bülbülü*

Vahit Dede defterinden alınan başka bir ağıt, belki aynı oğlu için söylenmiştir. Yalnız, bu ikinci ağıtta ad söylenmemiş, «körpe kuzu» deymi kullanılmıştır. Belki de bu başka oğlu için söylenmiştir. Öyle olunca da Pir Sultan'ın iki evlat acısı çektiğini söyleyebiliriz. Bu ağıt türkü biçimindedir.

—13*— *Dinleyin âşıklar benim sözümü
Felek yakıt kül eyledi özümü
Elimden aldıldım körpe kuzumu*

*Her gün kıyamet oğlum diye diye
Bir gün kıyamet oğlum diye diye*

*Fclek bana şöyle bir oyun saldı
Dudu dilli kuzucağımı aldı
Neyleyim kardaşlar elim boş kaldı*

*Her gün kıyamet oğlum diye diye
Bir gün kıyamet oğlum diye diye*

*Yakarım yakarım ateşim tütmez
Seslerim seslerim bülbülüm ötmez
Oğlumun hayali karşımdan gitmez*

*Her gün kıyamet oğlum diye diye
Bir gün kıyamet oğlum diye diye*

*PİR SULTAN'ım dünya fânidir fâni
İnsana verdiler emanet canı
Dünyadan ahrete uludur yolu
Bundan gayrı yol yoktur dönesin geri*

*Her gün kıyamet oğlum diye diye
Bir gün kıyamet oğlum diye diye*

Aynı ölüm üzerine söylenmiş aşağıdaki ağıtta, oza-
nın acıları açıkça belli oluyor.

—14*— *Bana gül diyorlar neme güleyim
Ağlamak şanıma düştü neyleyim
Elin gülü açmış al ile yeşil
Şu benim güllerim soldu neyleyim*

*Kolumdan aldıldım nerre bazımı
Arşa çıkarlar âh-u sûzumu
Elimden aldıldım yavru kuzumu
Firkatı bağrımı deldi neyleyim*

*Haberin alayım seher yelinden
Ördekler kalkar mola kendi gölünden
Korkum ayrılıktan, fikrim ölümünden
Geldi çattı beni buldu neyleyim*

*Ulu sular gibi çeşmim çağlayan
Mahrum olmaz özün Hakk'a bağlayan
Yâr yitirmiş yana yana ağlayan
Âkıbet başıma geldi neyleyim*

*PIR SULTAN ABDAL'ım Kırklar, Yediler
Bu yolu erkânı anlar kodular
Allah verdiği almaz dediler
Bana verdiği aldı neyleyim⁽¹⁾*

Pir Sultan'ın Mehmet adındaki oğlunun bir nefesi var. Bu Mehmet'in, daha önce ağıtlarını verdiğimiz Mehmet olması düşünülebilir. Ölen Mehmet'in yetişkin çağında bir kaza ile öldüğünün anlaşıldığı da belirtilmiştir. Mehmet'in şiiri de aşağıdadır:

—15— *Pîr elinden elifî tac üründüm
Kubbesi düvazde, İmam Ali'dir
Nasibim ol verir, andan isterim
İki cihanda da varım Ali'dir*

*Lâ deyemez buna her âlim hoca
Gözlüye bir olur dip kapı baca
Âleme şavk veren dün, erte, gece
Gören gözlerimde nurum Ali'dir*

(1) Bu ağıt daha önce S. Nüzhet'in kitabında (sayı 47) çıkmıştır. P. N. Boratav'ın kitabında da (sayfa 101) vardır.

*Tarikat dediler bir yol sürdüler
Getirdiler elimize verdiler
Mervan'ları Zülfikar'la kırdılar
Yezid'i katl eden yârim Ali'dir*

*Sürdüm ötesin evlâda yetirdim
Sohbetimde can terceman getirdim
Anun emri ile oturdum durdum
Gönlümde gayrı yok, varım Ali'dir*

*Aşk oduna ciğerciği dağlıyım
Boş değilim, bir ikrara bağlıyım
Abdal PİR SULTAN'ın abdal oğluyum
Adım PİR MEHEMMED pîrim Ali'dir*

Bu gün de Banaz köyünde on dördüncü göbekten bir erkek torunu vardır.

1939 yılında köye giden Boratav şöyle diyor:

«*Banaz köyü Pir Sultan'ın hatıraları ile doludur. Köyde onun neslinden geldiği söylenen bir aile de mevcuttur. Orada geçirdiğimiz günlerde bize malûmat verenler arasında bulunanlardan Haydar Efendi adında bir genç adam onun sülâlesinden diye kabul olunmakta ve ihtiyarlar tarafından dahi hürmet görmektedir.*» (s. 34)

Aslanoğlu, Sivas Müzesinde bulunan Şer'îye Sicillerinden h. 1266/m. 1849-50 tarihli defterde «*Divriği'nin Murmana köyünden Hamza bin Pir Sultan*» kaydını bulmuştur. Bu Pir Sultan oğlu Hamza'nın şairimize yakınlığı üzerine şimdilik bir şey söylenemezse de Pir Sultan'ın mezarı bölümünde görülen Eğin ve Divriği arasındaki Çiçek Yaylası'nın Koca Haydar bölgesinde yatan Koca Haydar (Pir Sultan) soyundan olması da düşünülebilir.

Elimizde Pir Gaip Abdal adında bir Bektaşî şairinin

bir nefesi var. Bu nefeste Kanuni Sultan Süleyman ile Budin savaşında bulunmuş ve şehit olmuş Bektaşî azizlerinden Gül Baba'nın maneviyatından «istimdat» ediliyor. Her bakımdan Pir Sultan'ın feryatlarını andıran bu nefesten bir dörtlüğü örnek olarak veriyoruz.

Kan revandır gözümüzde yaşımız

Bir araya gelmez oldu beşimiz

Şimden gerü Hû demektir işimiz

Gel dinim, imanım, nurum Gül Baba

Bu ozanın Pir Sultan'ın yukarıda adı geçen oğlu Er Gaip olması düşünülebilir. Zaman, şiirin konusu ve edası da uygunluk göstermektedir. O da Pir Sultan gibi bunalım içindedir. (Bk: «Türk Folklor Araştırmaları», c. 1, s. 3. M. Halit Bayrı; Pir Gaip Abdal yazısı.)

YALNIZ PİR SULTAN DEĞİL

Kovuşturmalarda ve sonunda asılmada Pir Sultan yalnız değildir. Tarihlerin, arşiv belgelerinin de belirttiği gibi Yavuz Selim ile Şah İsmail'in savaşlarından sonra, önemli bir Alevî merkezi olan Sivas bölgesine karşı hükümet baskısı artmış, şiddetini kaybetmeden yüzyıl boyunca sürmüştür. Bu arada pek çok kimse cezalandırılmıştır.

Pir Sultan'ın aşağıdaki şiiri bu gerçeği pek açık olarak göstermektedir. Kendisinden önce de asılanlar olmuştur. Pir Sultan «*Yezitlerin zulmünden kurtulamadıklarını*», «*Hakkın korkusunu çeken iki piri asmağa götördüklerini*», «*Cellatların yani Osmanlı hükümetinin ellerinin kana bulandığını*» acı acı anlatırken «*dağların taşların*» ağladığını içli bir sanatçı ustalığı ile anlatıyor. Ama, onlar ken-

disi gibi sanatçı olmadıkları için geride izleri bile kalmamış, unutulup gitmiştir. Ancak, acı sonlarını bize yine Pir Sultan haber veriyor.

Şimdi Pir Sultan'ı dinleyelim. Yüzyılların ötesinden ülkücü bir yüreğin yanırlarının çınlayışdır bu... Kardeşî kardeşe kırdıran kötü siyasetin yüz karasıdır bu...

—16— *Kurtulamadık Yezitler zulmünden
Dağlar da ağlaşır pîr sultan deyü⁽¹⁾
Aramışlar dünyasını bulmuşlar
Canlar da ağlaşır pîr sultan deyü*

*Asmağa götürdüler pîrin ikisin
Anlar da çekerdî Hakkın korkusun
Ârifler de söylerdi kaygusun
Ârifler de söyleşir pîr sultan deyü*

*Cellâtların eli kana bulaşır
Can cesetten çıkar Hakka ulaşır
Koyunlar kuzular bile meleşir
Koçlar da ağlaşır pîr sultan deyü*

*Uzundur uzundur o Şah'ın boyu
Yakılsın, kalmasın yezidin soyu
Eridi akar Yıldız Dağın suyu
Sular da ağlaşır pîr sultan deyü*

(1) Buradaki «pir sultan» sözü, ozan Pir Sultan değildir. Tarikatlerde ulu kişilere «pir, şah, sultan» gibi hitaplar da bulunmak gelenektir. Pir Sultan'ın ölümünden sonra kızı ağzından söylenen nefes, Pir Sultan'ın bu nefesine benzettir. Bu nefes ilk olarak (Cahit Öztelli, Türk Dili, s. 34, Temmuz 1954) de çıkmıştır. Canlar; dostlar, yoldaşlar demektir.

PİR SULTAN'ım eydür, ey yüce Ganî
Üstümüze biçildi şehit donu
On İki İmam'a karıştı kanı
İmamlar ağlaşır pîr sultan deyü

Üstlerinde şehitlik kefeni biçilmiştir. Bunu Pir Sultan da biliyor. Ama, o yine yolundan dönmez, dönmeyecektir de. Bunu birçok nefeslerinde tekrarlar.

Vermişim canımı, korkmam ölümünden
Zâhit bilmez gerçeklerin yolundan
Yezit oğlu yezitlerin elinden⁽¹⁾
Çok demdir dîdârdan kaldım erenler⁽²⁾
(tamamı 113'de)

Hasan'ın ismi gönlümden ayrılmaz
Şah Hüseyin diyen diller yorulmaz
Bu yolda ölene soru sorulmaz⁽³⁾
Gel, Muhammed Ali dergâhına gel⁽⁴⁾
(tamamı 102'de)

Kadılar, müftüler fetvâ yazarsa
İşte kement, işte boynum, asarsa
İşte hançer, işte kellem, keserse
Dönen dönsün, ben dönmezem yolumdan
(tamamı 27'de, birinci bölüm)

(1) Sünnî Osmanlıların elinden.

(2) Çok zaman hükümet kovuşturması yüzünden dostlardan uzak kaldığı anlaşılıyor. Başka manzumelerinde de bunu andıranlar vardır.

(3,4) Ülkü yolunda ölenlerin günahlarının sorulmayacağı, şehit sayılıp cennete gidecekleri, öyleyse Ali dergâhına, yani baş koyduğumuz ülküye sen de gel, diyor.

*Safasına cefasına dayandım
Bu cefaya dayanmayan gelmesin
Rengine hem boyasına boyandım
Bu boyaya boyanmayan gelmesin
(tamamı 107'de)*

TUTUKLANMA VE ZİNDAN

Halk söylentileri, onun tutuklandıktan sonra bir süre Sivas'da Toprakkale denilen zindanda yattığını bildiriyor. Bunun doğru olduğunu kendisi de haber veriyor. Öğretmen İbrahim Aslanoğlu'nun cönklerden derlediği aşağıdaki nefeste, Banaz'dan Sivas'a sürüldüğü, zindana atıldığı, işkence edildiği, buna sebep, üstünde çıralar yarılması muhbirler olduğu, sonunda organın boğazına takılacağı söyleniyor.

—17*— *Banaz'dan sürdüler bizi Sivas'a
Erler himmet edin ben gidiyorum⁽¹⁾
Garipçe canıma kıldılar ceфа
Erler himmet edin ben gidiyorum*

*Gidi kâfir gelir dedim imana
Kuzular ağlıyor hem yana yana⁽²⁾
Getirip te hapsettiler zindana
Erler himmet edin ben gidiyorum*

*Gidi dîdeciğim olmadı
Güzel Şah'a gelir dedim gelmedi
Pîrimizden bize himmet olmadı
Erler himmet edin ben gidiyorum*

(1) Burada «erler» konu komşu, köy halkı, yoldaşlar.

(2) Kuzular: Çoluk çocuk.

*Urganım çekildi, sığındım dâra
Üstüme döküldü ağ ile kara⁽¹⁾
Muhbirim üstünde çırılar yara
Erler himmet edin ben gidiyorum*

*PİR SULTAN ABDAL'ım, belim büküldü
Aktı gözüm yaşı yere döküldü
Âhır, urgan boğazıma takıldı⁽²⁾
Erler himmet edin ben gidiyorum⁽³⁾*

Bu nefes, daha Banaz'dan iken söylenmiştir. Sivas'a götürmeye gelen hükümet aseslerini (jandarma) görünce ve kendisine iş bildirilince, başına gelecekleri bildiği için, olmuş gibi konuşuyor. Bu tip konuşma hem halkta, hem de sanatta vardır.

HÜKÜMETİN TELÂŞI

İran'da Şah Tahmasb tahtadır. İstanbul'da padişah ölür, Üçüncü Murat yerine geçer. Yıl 1574.

İstanbul'da, Tahmasb'ın büyük bir kalabalık ile elçi göndereceği, Murat'ı tebrik edecekleri ve birlikte çok değerli armağanlar getirecekleri öğrenilmiştir. Hükümeti bir telâş almıştır. Kalabalık elçilik heyetinin nerelerden geçeceği, geçtiği yerlerde nasıl karşılanacakları gibi protokol işleri için valilere, sancak beylerine emirler yağdırılmak-

(1) Ağ ile kara: Felaket.

(2) Ahır: Sonunda.

(3) «Himmet edin» demekle «çaba gösterin, kurtarın» demek istediği anlaşılabilir.

tadır. Bu emirler içinde konumuzla ilgili çok değerli bilgiler vardır. Elçi, Osmanlı topraklarına girdiğinde kimlerin onlarla gelip görüştükleri, ne gibi nezir ve pişkeşler verdikleri öğrenilecek, görüşenlerin adları İstanbul'a bildirilecek ve halk mümkün olduğu kadar elçi ve yanındakilerle görüştürülmeyecektir.

Elçilerin eskiden olduğu gibi Lâdik ve Osmancık yonundan gönderilmesi, refakata memur edilecek bir «*müstakim ve mütedyyin kâtibin*», heyetin yolda kimse ile ve özellikle «*yukarı cânibe meyil edenlerle*» görüşmesine engel olunup gizli ya da açıktan buluşarak «*izhar-ı muhabbet*» edenleri köy ve şöhretleri ile tespit edip defterini hükümete teslim etmesi gibi sıkı emirler verilmiş, bu gibilerin haklarından gelineceği de bildirilmiştir. (Bu arşiv belgeleri için Bk: Bekir Kütükoğlu; Şah Tahmasb'ın Üçüncü Murat'a Cülûs tebriki; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, cilt XI, sayı 15, İstanbul 1960.)

Şu belgelerle, açıkça ve resmen, hükümet Alevîlerin Yukarı Canibe (İran'a) karşı sevgisini kabul etmekte, bu ilgi ve sevgiden çekinmektedir. Bu yüzden, görüşmeleri önleme ve herhangi bir olay çıkma korkusu, telâşı içindedir.

Bu telâş ve korku, yalnız bu elçi gelişi süresine bağlı değildir. Her zaman sorumlu kişilere, buna benzer emirler verilmiş, gizli memurlarla durumları araştırılmış, ileri gelenleri türlü yollarla cezalandırılmış, kimisi gizli, kimisi açıktan öldürtülmüş, kimisi de İstanbul'a getirtilerek ica-bına bakılmıştır.

İşte yüzyıllar boyunca, bazen şiddetlenerek, bazen hafifleyerek süren baskı içinde, Pir Sultan gibi ateşli bir ülkücünün yakayı kurtarması beklenemez.

Pir Sultan bu ortam içinde yaşamış, kovuşturmalara uğramış, fakat bir türlü eyleminden geri dönmemiştir.

EĞİTİM VE ÖĞRENİMİ

Pir Sultan'ı yetiştiren, Tekke eğitim ve öğretimidir. Şiirlerinde okuduğundan, yazdığından sık sık söz eder. Nefeslerindeki bilgi yüküne bakarak, Tekkenin verdiği ölçüde öğrenim gördüğü anlaşıyor. Hiç de ümmî olmadığı açıktır. Ayrıca Halifeler tarihini, Evliya menakıplarını, Tarikat kurallarını, Peygamberler menkıbelerini de iyi bildiği görülüyor.

O çağlarda Tekkelerin birer eğitim yuvası olduğu düşünülürse, Pir Sultan gibi zeki ve yetenekli kişilerin yetişmesinde oynadığı rol anlaşılır. Tekkelerde ayrıca şiir ve müzik öğrenimi önemli yer tutar.

ÜNÜ VE ETKİSİ

Böyle bir ortamda iyi ustalar önünde eğitim gören Pir Sultan Abdal, halk ve tekke sanatının doruğuna yükselmiş, kendisinden sonra gelenler üzerinde çok etkili olmuştur. Denebilir ki, Yunus'tan sonra, Pir Sultan, Alevî-Bektaşî-Kızılbaş edebiyatının öncüsü, Tekke sanatının kurucusu olmuştur. Kendisi Hatâyî'nin etkisinde kalmış ise de, çağdaşları ve sonraki kuşaklar üzerinde çok etkili olmuştur. Ondan etkilenmeyen hemen hiçbir Tekke ozanını yoktur, demek yanlış olmaz. Bütün Bektaşî-Alevî Tekke ve çevrelerinde onun nefesleri çok yaygındır. Nefesleri her zaman Ayn-ı cemlerde beste ile okunmuştur. Hatta, semahlar onun nefesleri ile oynanmıştır. Elde bulunan Tekke musikisi içinde en çok Pir Sultan'ın nefesleri yer almaktadır. Bütün yurttan birbirinden uzak Alevî çevrelerinde hâlâ nefesleri söylenmektedir.

Yüzlerce yıl önce yazılmış cönklerde görülen nefeslerini bugün de Torosların en uzak köylerinden dinleyebilirsiniz. Hiçbir Tekke ozanı böylesine yaygın üne kavuşamamıştır. Onun içindir ki, Alevîlerin büyük saygı ve sevgi duydukları, içinde Fuzûlî'nin de bulunduğu yedi büyük ozan arasında o da başta yer alır.

SANATI VE ŞAIRLİĞİ

Pir Sultan, Halk Edebiyatı geleneklerinden hiç ayrılmamış, kafiye, ölçüde, dörtlüklerin kuruluşunda millî edebiyata bağlı kalmış, hiçbir nefesinde bunların dışına çıkmamıştır.

Kullandığı ölçü (vezin) ya koşma ölçüsü olan on birli (4-4-3 ya da 6-5 duraklı) ya da semâî (4-4 ya da 5-3) ölçüsü sekizliyi kullanmıştır. Yalnız bir nefesinde gazel düzenini denemiş ise de yine bunda da hece ölçüsünü kullanmıştır (sayı: 247). Bu tip şiirler Yunus Emre'de de bol bol vardır. Pir Sultan daha az olarak yedili ölçüyü de kullanmıştır. Bu ölçünün halk mânîlerinde en çok kullanılan ölçü olduğu düşünülürse, Pir Sultan'ın halk şiirine verdiği önem görülebilir.

Kafiyeleri çoğu zaman «yarım»dır. Bu ses azlığını gidermek için, bütün halk şiirlerinde olduğu gibi, redifleri çok sık kullanır. Esasen halk şiiri müzikten (sazdan) ayrı olamayacağı için bu yarım kafiye eksikliği, saz elçiliğinde hemen hemen belli olmaz.

Pir Sultan'ın saza pek bağlı olduğu, birkaç yerde ondan söz etmesinden de anlaşılmaktadır. Bir nefesinde de, bu nefesinin ayn-ı cemlerde okunmasını ister. Öyle anlaşıyor ki, Pir Sultan iyi bir çalgı ustası, aynı zamanda iyi bestecidir. Birbirinden pek uzak bölgelerde yüzyıl-

lardan beri sürüp gelmesi, ancak kendisinin bestelediği nefeslerin geleneğe sıkı sıkıya bağlı Alevî çevrelerinde sürdürülmesiyle korunmuştur. Tekkelerde en çok onun nefesleri okunur.

Pir Sultan'ın eserlerinde Hurûfilik izleri görülmesi, Abbasî Halifelerinin Irak'ta Hurûfîleri ortadan kaldırma davranışları dolayısıyla canlarını kurtarmak amacıyla pek çok kimsenin Anadolu'ya kaçarak, Bektaşî ve Alevî çevrelerine sığınmış olmaları ve bu arada inançlarını yaymala- rı sonucudur. Bu inançların az çok bu tarikatlara girmesi pek silik Hurûfilik izleri bundan ileri gelmiştir. Ama, hiçbir zaman onun derin ve karışık inanışlarına inmemiştir. Onun bu konuda kullandığı bazı terim ve deyimler hemen bütün öteki tarikatların şiirlerinde de görülebilir. Bu bakımdan Pir Sultan için Hurûfiliği benimsemiştir, denile- mez.

ÇEŞİTLİ KONULARDA NEFESLER

Aşağıda verilen şiirler buraya dek söylenenleri toplu- ca göstermek içindir. Bu nefeslerde; İran Şahlarını gör- meye gitmek, propaganda gezileri, taraftarların yoldan çık- malarından şikâyet, ayaklanma günlerinin gelmekte oldu- ğu ya da geldiği, üzüntülü bekleme günleri, ülkü yolunda dertleniş, ne olursa olsun yoldan dönmeyeceği gibi konu- lar vardır. Daha sonra gelecek şiirlerde bunlar daha çok sayıda görülür.

Pir Sultan'ı okurken, yaşadığı ortamın düşünceleri, buna karşı Osmanlı hükümetinin tutumu, Alevîlerin Ali soyuna ve İran Şahlarına bağlılık yolunda çalışmaları, yer- altı çabaları ve propaganda gezileri ile ülkünün canlı tu- tulması, bu yolda katlanılan acılar gibi konular hatırdan

çıkarılmamalıdır. Ayrıca, Pir Sultan'ın çok zaman söylemek istediklerini açıkça söylemeyip sembollerle sanatlı biçimde anlattığı da gözden uzak tutulmamalıdır.

Nefeslerinin bir bölümü de tümünden öğretici yolda olup bunların yeni yetmeleri yetiştirmek, tutulacak yola hazırlamak, eskilerin de bilgilerini yenilemek ve yüreklendirmek için söylendikleri düşünülmelidir.

—18*— *Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi
Korular kalmadı kara yurt oldu
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi⁽¹⁾*

*Kızıl Irmak gibi bendinden boşan
Hama'dan Mardin'den Sivas'a döşen
Düldül eğrlendi, Zülfikâr kuşan
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi*

*Mümin olan bir nihana çekilsin⁽²⁾
Münafık başına taşlar üşürsün
Sancağımız Kazova'ya dikilsin⁽³⁾
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi*

*Şah'ın geleceğin bir gün duydular
Yezitler lânet gömleğin geydiler
İmam Aliyyürrıza'ya kıydılar
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi*

(1) Günlerin gelmesi: Ayaklanma ve zafer günlerinin gelmesi, her şeyin hazır olması.

(2) Nihana çekilmek: Gizlenmek, kendini belli etmemek.

(3) Kazova: Turhal ile Tokat arasında Alevlerin çokluk olduğu ovanın adı.

PİR SULTAN ABDAL'ım bu sözüm haktır
Vallahi sözümün hatası yoktur
Şimdiki sofunun Yezid'i çoktur
Ali'm ne yatarsın günlerin geldi

—19— Söyletmen beni derdim büyüktür
Âşıklar meydanı coşmadan gel gel
Benim ciğerciğim delik deliktir
Kaynayıp kaynayıp taşmadan gel gel

Felek bir bilezik taktı koluma
Ben halimi arzedeyim pîrime
Engûr şerbetini sundu elime
Sâkîyâ, bu demi içmeden gel gel

Gel bizim bahçeye edelim seyran
Bülbül mest eylemiş, bir güle hayran
Seni benden bir gün ayırır devran
Araya ayrılık düşmeden gel gel

Şunda üç beş günlük müddetim kaldı
Emanet sahibi geldi de gitti
Metamız aldı, yükümüz tuttu
Ömrümün kervanı göçmeden gel gel

PİR SULTAN'ım Haydar, gel bazı bazı
Gayrı çekmez oldum cevır ile nazı
Havalandı uçtu gönlümün şâzı
Bilece konalım, uçmadan gel gel⁽¹⁾

(1) İlk olarak Vahit Dede (Salıcı)nin yayınladığı bu nefesin bestesi için Notalar bölümüne bakınız (12).

—20— *Hasretilen beni uryan eyledin*

*Beklerim yolların gel efendim gel
Gönül kuşu kalktı cavlân eyledi
Beklerim yolların gel efendim gel*

*Evvel âhir sensin, dönmezem senden
Meyl-ü muhabbetin çıkar mı candan
Gönül göç eyledi kevn-ü mekândan
Beklerim yolların gel efendim gel*

*Tevarih çoğaldı da hadden aştı⁽¹⁾
Urum' sofuları bildiğin şaştı
Şimdi gayret Şah-ı Merdan'a düştü
Beklerim yolların gel efendim gel*

*Horasan'dan kalktı pîrim Hind'i yarararak⁽²⁾
Top top, olmuş Hâricî'ler kırarak
Bendlerin Şah'ına yalvararak
Beklerim yolların gel efendim gel*

*Bozuldu, yolcular yollarda kaldı
Âyin, erkân gitti, dillerde kaldı
Bendelerin zayıf hallerde kaldı
Beklerim yolların gel efendim gel*

*PİR SULTAN'ım Allah Allah diyelim
Gelin, nikabını elden koyalım
Takdir böyle imiş biz ne diyelim
Beklerim yolların gel efendim gel⁽³⁾*

(1) Bu mısra ile hükümet kovuşturmasının arttığı bildiriliyor. Bu nefes Hasibe Mazioğlu tarafından yayınlanmıştır (Bk: Bibliyograya).

(2) İki hece fazladır.

(3) Şah'ın yolunun beklendiğinin en güzel örneklerinden olan bu nefeste umutların kırıldığı da seziliyor.

—21— *Arkası yok deme Şah'ım oğlunun
Zâhirde bâtında yüz bin er vardır
On dört mâsum ile on iki İmam
Yanunca Muhammed'le Ali vardır*

*Önümüzce Rabbim sözüm pişirir
Yaramaz sofuları Şah şaşırır
Dervişler arı oldu çiçek devşirir
Arının gömecinde balı vardır*

*Şükürdür derler dostumun düşmanı
Oddan kılıçtan keskindir gülbengi
Kırmızıdır donu hem aldır rengi
Renginde dürüm dürüm alı vardır*

*Şükürdür derler dostumun figânını
Kalır mı sandın erenler âhını
Horasan'da yatar derler İmam Rizâ'yı
Yeşil türbe üstünde nuru vardır*

*PİR SULTAN'ım der ki vaktin beklesin
İkrarını mümin olan haklasın
Ârif olan kalb evine saklasın
Erenlerin çok gizli yolu vardır*

—22*— *Engürü dağından bir yol azıttım
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola
Sarardı gül benzim döndü ayvaya
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola*

*Nice pınarım var, dolar eksilir
Ardıç dallarına gök tekeler asılır
Gırcılı boran tutmuş beller kesilir
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola*

*Merdindendir deli gönlüm merdinden
Ala Dağ ardından, Şah Abbas yurdundan
Kanlı yaş akıttım Şah'ın derdinden
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola*

*Nice pınarım vardır üstü bovalı⁽¹⁾
Taşı kimyalı da toprağı dualı
Kayalarımız var şahin yuvalı
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola*

*PIR SULTAN ABDAL'ım coşup giderim
El-gün arasına düşüp giderim
Köpüklenmiş selim, aşıp giderim
Acap Şah'a giden yollar bu m'ola⁽²⁾*

—23— *Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi*

*Sürülüp kasaba gittik
Kınarada mekân tuttuk
Dîdâr defterine yettik
Ölüye saydılar bizi*

*Hâlimizi hâl eyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi*

(1) Bovalı, böğeli: Bent yapıp bağlanmış.

(2) Bu deme semah oynanırken söylenir. P. N. Boratav tarafından derlenmiştir. Birçok kimse ile birlikte İran'a, Şah'a giderken yolda söylendiği anlaşıyor.

*Aşk defterine yazıldık
Pîr divanına dizildik
Bal olduk şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi*

*PİR SULTAN'ım Haydar şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi⁽¹⁾*

—24— *Uyurken üstüme gelen erenler
Gafil, aç gözünü uyan, dediler
Serseri kalma bu cihan içinde
Yürü bir mürşide hey can dediler*

*Uyandım gafletten açtım gözümü
Erenler pâyına sürdüm yüzümü
Hak buyurdu ben söyledim sözümü
Gizlice sırlara boyan dediler*

*Bu derd-ü belâyı çeken Eyyub'dur
Erenlerin yolu hoş acayıptır
Her yerde açma sırrını ayıptır
Gizlice sırlara boyan dediler*

*PİR SULTAN'ım Haydar, gir yola hoş ol
Erenler yoluna dök olma duş ol
Geç dünya malından sen de derviş ol
Dünyada dervişe sultan dediler*

(1) Bu nefesin bestesi için Notalar bölümüne bakınız (22).
Pek yaygın olan bu nefes dört yazmada vardır.

—25— *Pîrim bana ismini bağısladı
Deftere yazıldım bir dün içinde
On iki kapılı şehre uğradım
Yedi derya geçtim bir dün içinde*

*Bir saatte yedi iklim dolandım
Saat geçti karar kıldım uyandım
Hikmeti görünce yine bulandım
Biraz çalkalandım cihan içinde*

*O ruh girdi bana Haydar dost dedi⁽¹⁾
Yaradandan nasibini istedi
Sabahın
Ay olup oturdum bir can içinde*

*Alnıma yazıldı ak ile kara
El defterin ko kendi defterin ara
Kudret ısı hikmetini göstere
Bu gün mihman düştük bir can içinde*

*PİR SULTAN'ım eydür, menzil ıraktır
Gülüp oynamanın sonu fıraaktır
Şimdi geldik amma gitsek gerektir
Şimdi geziniriz cânan içinde*

—26*— *Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

(1) Bir rüya, kendinden geçiş sırasında söylenen bu nefeste de kendi adının Haydar olduğunu söylüyor.

*Benim pîrim gayet ulu kişidir
Yediler ulusu, Kırklar eşidir
On İki İmam'ın server başıdır
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*Kadılar, müftüler fetva yazarsa
İşte kemend, işte boynum asarsa
İşte hançer, işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*Ulu mahşer olur, divan kurulur
Suçlu, suçsuz gelir anda derilir
Pîri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*PİR SULTAN'ım arşa çıkar ünümüz(1)
O da bizim ulumuzdur pîrimiz
Hakk'a teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

—27— *Benim aslım Horasan'dan Hoy'dandır
Kırklar olduğun Kanber de yandadır
Tanrının arsları Ali nurdandır
Kırklara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli*

*Kırklara Rum eline sökün eyledi
Döndü geri cümle Kırklara söyledi
Bir etek kum ilen derya bağladı
Kırklara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli*

(1) Ün: (Burada) feryat, haykırış.

*Kırklar Urum'a geçti sen duyduñ mu
Tanrının arslanı geldi bildin mi
Pınar yanında kendini bulduñ mu
Kırklara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli*

*Kırklar birbir arda sökün eyledi
Domuz kâfirlerin yolun bağladı
Tanrının arslanı imdat eyledi
Kırklara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli*

*Geldi Kazova'sın duman bürüdü
Kara kâfirlerin yağı eridi
Allah Allah deyüp Kırklar yürüdü
Kırklara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli*

*Kırklar Rum ilinde mekân tuttular
Makamlar açtılar, çırak yaktılar
Bütün kâfirleri dine çektiler
Kırklara ser-çekmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli*

*PİR SULTAN'ım bu sözleri söyledi
Kâfirlerin Yezit'lerin bağladı
İlk selâmı esselâda söyledi
Kırklara ser-çeşmesin pîrim Ali
Cümlemizden ulusun Kızıl Deli⁽¹⁾*

(1) Bu nefes Vahit Dede defterinden alınarak, ilk defa T. Dîlî (sayı 34)nde yayınlandı.

—28*— *Mihman olmuşum, gelmişim
Hakk'a bağlamışım özüm
Ev sahibi iki gözüm
Gönder bizi safa ile*

*Gelin örselemen bizi
Hakk'a ısmarladık sizi
Ayağın tozuna yüzü
Sürdür bizi safa ile*

*Sürüye katılan koçlar
O da Hakk'ın emrin işler
Yiyip içtiğimiz kardaşlar
Gönder bizi safa ile*

*Hey dedeler, hey babalar
Yerde gökte hû diyenler
Rıza lokmasın yiyenler
Gönder bizi safa ile*

*Gidiyoruz hoşça kalın
Gâh da siz de bize gelin
Heybemize azık koyun
Gönder bizi safa ile*

*PİR SULTAN'ım ere varalım
Hak divanına duralım
Yolcu çizmesin giyelim
Gönder bizi safa ile⁽¹⁾*

(1) Bir gezide konuk olduğu ev sahibine söylemiştir.

—29*— *Bizden selâm olsun Ali oğluna⁽¹⁾
Koyduğu yerlerde durmıyor tâlib
Her kişi başına bir süre sürer⁽²⁾
Rehberin buyruğun tutmıyor tâlib*

*Avrat, er sözü tutmıyor seyrini
Fâş ettiler erenlerin sırrını
Hangi bir kitapta gördün yerini
Tariksiz tercüman biliyor tâlib*

*İçeri girer güzel Hak'tır dersin
Dışarı çıkar ikrarı yok dersin
Senden gayrı halifeler çok dersin
Verdiği ikrardan dönüyor tâlib*

*Haberin aldım ben bir nebâşiden
Pazarlık görmemiş pazarbaşidan
Sen hiç korkmaz mısın ulu kişiden
Artık alıp eksik satıyor tâlib*

*PİR SULTAN'ım Abdal eydür ne çare
Tâlib boynun eğüp durmıyor dâra
Sonuklar sarılıp onulmaz yara⁽³⁾
Görüp ne dert ile ölüyor tâlib*

(1) Ali oğlu: İran Şah'ı İsmail'dir.

(2) Sürek sürmek: Yol tutmak.

(3) Sonuk: ilaç, merhem.

Bu nefes ve benzerleri müritlerden şikâyet etmektedir.

ŞİİRLERİ

Sayıların yanında yıldız (*) işareti olan şiiirler ilk olarak burada çıkmaktadır.

ALİ'YE ON İKİ İMAM'a Bağlılık Şiirleri

Pir Sultan bütün Alevîler gibi Şîidir. Ayrıca bu mezhebin aşırı bir kolu olan «İsnâ Aşeriye» yani «On İki İmam»a da bütün gönlü ile bağlıdır.

Anadolu'da Alevî ve Kızılbaş diye adlandırılan topluluğun mezhebi de Câferî'dir. Bu bağlılıklar onları sıkı sıkıya İran Şîilerine, maddî ve mânevî yönden bağlar. Bütün bu inanç ve bağlılıklar Pir Sultan'ın şiirlerinde pek açık olarak görülür.

Bu bölüme alınan şiirlerde Ali'ye büyük pîr olarak aşkla bağlılık gösterirken, onun soyundan gelen On İki İmam'a da sık sık sevgi gösterilerinde bulunur. Fakat, bunlar içinde en çok Kerbelâ Şehidi İmam Hüseyin'e içi yana yana ağlar. Bunda taraflarının intikam duygularını canlı tutmak istediği sezilir.

İmam Câfer'e de özel bir yer verir. Çünkü, Câferî mezhebinin kurucusu odur. Pir Sultan'ın mânevî yüzünü bu şiirlerde daha açık görmek mümkün olmaktadır. Bu yönünü göstermek için bu bölümde toplamak daha uygun bulunmuştur.

Daha iyi anlaşılması için bunlar iki bölümde toplandı. Birinci bölümde Ali ile ilgili olanlar, ikinci bölümde On İki İmam'la ilgili olanlar bir araya getirildi. Birinci bölümde 38, ikinci bölümde 34 nefes vardır.

Çeke çeke ben bu dertten ölürüm
Seversen Ali'yi değme yarama
Ali'nin yoluna serim veririm
Seversen Ali'yi değme yarama

Ali'nin yarası yâr yarasıdır
Buna merhem olmaz dil yarasıdır
Ali'yi sevmeyen Hakk'ın nesidir
Seversen Ali'yi değme yarama

Bu yurt senin değil, konar göçersin (1)
Ali'nin dolusun bir gün içersin
Körpe kuzulardan nasıl geçersin
Seversen Ali'yi değme yarama

İlgıt ılgıt oldu akıyor kanım
Kem geldi dîdâra taliim benim
Benim derdim bana yeter hey canım
Seversen Ali'yi değme yarama

PİR SULTAN ABDAL'ım deftere yazar
Hilebaz yâr ile olur mu pazar
Pîr merhem çalmazsa yaralar azar
Seversen Ali'yi değme yarama

(1) Yurt: Dünya (burada).

Her seher vaktında güller dikelim
Dikip diktiğimiz yerde bitelim
Biz gönül terazisin hak bilelim

Hû diyelim, dem sürelim Ali aşkına
Aliyyülmurtaza'nın yolları aşkına

Her seher vaktında açar gülümüz
Dalında ötüşür bülbüllerimiz
Gizli tutmuş yolun bizim pîrimiz

Hû diyelim, dem sürelim Ali aşkına
Aliyyülmurtaza'nın yolları aşkına

Baktıkça görünür imam evleri
Hazret-i Fatma'nın gonca gülleri
Hazret-i Şah'ımın dökme dilleri

Hû diyelim, dem sürelim Ali aşkına
Aliyyülmurtaza'nın yolları aşkına

PİR SULTAN'ım *Haydar*, gelir uçmağa
Ayrılmış ırmak gölünden içmeğe
Hazret-i Şah'ın köşküne geçmeğe

Hû diyelim, dem sürelim Ali aşkına
Aliyyülmurtaza'nın yolları aşkına (1)

(1) Vahit Dede defterinden alınan bu nefesin bağlama beyitleri 13 heceli olup bu tür şiiri ilk olarak yayınlanıyor.

Gece gündüz arzumanım Kerbelâ
Gidelim gaziler İmam aşkına
Serden başka benim sermâyem yoktur
Verelim gaziler İmam aşkına

Kapıyı çaldı Kırkların birisi
Birinden mest oldu kalan hepsi
Sarı Kaya derler Şahın korusu
Konalım gaziler İmam aşkına

Böyle öter bu yerin bülbülleri
Ma'na verir hakikatin dilleri
Taze açmış dost bağının gülleri
Derelim gaziler İmam aşkına

Tâlib rehberini aklına getir
Noksan işlerini ,tamama yetir
Rıza lokmasını meydana getir
Yiyelim gaziler İmam aşkına

*PİR SULTAN'*ın der, yol uludur deyü
Cümlemiz hakikat kuludur deyü
Muhammed çağırır Ali'dir deyü
Çağralım gaziler İmam aşkına (1)

(1) Bu nefesten Pir Sultan'ın Kerbela'ya, oradan da İran'a gittiği anlaşılabilir. Başka nefeslerde böyle olduğu açıkça bellidir. Buradaki İmam, Ali ya da İran Şah'ı olabilir.

Çıkıp yerden göğe bina kuranlar
Ali ile Muhammed'in aşkına
Gökte melekler secdeye vardılar
Ali ile Muhammed'in aşkına

Şeytanı sürdüler fâş eylediler
Yezid'in kalbini taş eylediler
Kırklar bu âvâzı gûş eylediler
Ali ile Muhammed'in aşkına

Ali ile Muhammed kurdu bu yolu
Mümine saçıldı tarikat gülü
Bir ulu dergâhtır sürelim demi
Ali ile Muhammed'in aşkına

Muhammed Ali'nin cemine vardı
Kırklar yeşil geydi, kıyama durdu
Doksan bin erenler semâa girdi
Ali ile Muhammed'in aşkına

PİR SULTAN'ım hatmeyledi kelâmı
Evvel Cebrâil getirdi selâmı
Bir içim su veren mahrum kala mı
Ali ile Muhammed'in aşkına (1)

(1) Vahit Dede defterinden.

Uğruma bir çığın düştü
Bir ucu mahşer içinde
Açıldı şar dükkânı
Ne ararsan var içinde

Var dükkâna pazar eyle
Hışmından kork hazer eyle
Aya güne nazar eyle
Ay Ali gün nur içinde

Ay Ali'dir gün Muhammed
Üç yüz altmış altı sünnet
Balıklar da suya hasret
Çarh dönerler göl içinde

Ay Ali'dir gün Muhammed
Kılasın farz ile sünnet
Yedi tamu sekiz cennet
Bülbül oynar gül içinde

Göl içinde çarhı döner
Susuzluktan bağı yanar
Müminler secdeye iner
Seyir var seyir içinde

Kudretten derildi arı
Arıları çeker dizârı
Dinle imdi sen o zârı
Arı oynar bal içinde

PÎR SULTAN'ım hey gaziler
Yazıldı kara yazılar
Tâlib mürşidin arzular
Gönül oynar dil içinde

—6*—

Gel güzel yola gidelim
Adı güzel Ali ile
Açlar doyar, susuz kanar
Leblerinin balı ile

İçilmez dolu içilmez
Sevgili yârdan geçilmez
İkisi birden seçilmez
Has bahçenin gülü ile

Ali'm bana neler etti
Aldı elim dâra çekti
Üstüme yürüyüş etti
Elindeki dolu ile

Ağaç kurur, devran döner
Kuş yuvaya bir dem konar
Doldurmuş dolusun sunar
Ali'm kendi eli ile

Erenler lokması nurdur
Lokmaya elini sundur.
PÎR SULTAN'ım doğru yoldur
Ali'm kendi yolu ile

Gel benim derdime bir derman eyle
Kamu dertlilere derman olan Şah (1)
Yüzüme gözüme bir ferman eyle
Âlemler hükmüne ferman olan Şah

Mûsâ esasını ejderha kılan
Yezit leşlerine korkular salan
Muhammed aşkına Zülfikar çalan
Kamu müminlere İmam olan Şah

Seyrangâhı imiş arşın yücesi
Düldül imiş Kanber'inin hocası
Server Muhammed'in Mi'rac gecesi
Yedinci felekte arslan olan Şah

Bir ismin Haydar'dır bir ismin Ali
Hak, Murtaza dedi sana yâ Velî
Cihanın âhiri hem de evveli
Velâyet mülküne sultan olan Şah

PÎR SULTAN ABDAL'ım meydanda gezdim
Her nereye vardım Ali'yi gördüm
Dilimde tesbihim, gönlümde virdim
Sınık gönüllere mihman olan Şah

(1) Bu nefesteki Şah, Hz. Ali'dir.

Bir gece Muhammed evde yatırken
Üç melek geldi nidâ getirdi
Selman'ın şeklinde bir oğlan girdi
Ne güzel izzetle selâm getirdi

Muhammed oğlana yerini verdi
Geçti oğlan seccadeye oturdu
Cebrail oğlandan nişan istedi
Zühre yıldızını alnına getirdi

Bu oğlan Ali olduğun bildiler
Aman mürvet deyü dâra durdular
Özlerinden hayli sitem sordular
Cebrail cennetten elma getirdi

Getirip elmayı terceman verdi
Şah eline alıp dört pâre kıldı
Bir pâresin Şah'ım nuş edip kandı
Üçünü melekler Hakk'a götürdü

Bak Bârî Taalâ hoş nazar kıldı
Yedi iklim dört köşeyi Ali'ye verdi
Biri Düldül, biri Zülfikar oldu
Fatma da Kanber'i ana götürdü

*PİR SULTAN'*ım eydür, gitti gelenler
Arayıp özünde gevher bulanlar
Muhammed Ali ile arşa duranlar
Cümle melekleri cem'e götürdü

Hak nasip eylese dergâha varsam
Bir dem divanına dursam yâ Ali
Eğilsem eşîğine niyaz eylesem
Yüzüm tabanına sürsem yâ Ali

Yüzüm tabanına sürdüğüm zaman
Zerrece gelmezdi gönlüme güman
Ali'm Düldül'e bindiği zaman
Önünce Kanber'in olsam yâ Ali

Kanber gibi hizmetine yeldirsen
Bir dem ağlatırsan bir dem güldürsen
Çekip Zülfikar'ın beni öldürsen
Elim eteğinden çekmem yâ Ali

Çeker miyim eteğinden elimi
Hak katında kabul ettim ölümü
Doğru sürsek erenlerin yolunu
Mümince kulların sevsem yâ Ali

Mümin olan neresinden bellidir
Hakk'ı söyler nefesinden bellidir
Erenlerin demi gonca güllüdür
Tomurcuk güllerin dersem yâ Ali

Mümin olan müslimini yetirse
Yetirse de ayn-ı ceme getirse
Dizini dizime verip otursa
Doyunca yüzüne baksam yâ Ali

PİR SULTAN'ım niyaz eyle pîrine
Umarım ki dergâh gire kalbine
İnandın mı Hak Muhammed Ali'ye
Bir gün fırsat elden gider yâ Ali (1)

—10—

Hak, Muhammed, Ali geldi dilime
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali
Yine ihsan senden ola kuluna
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

Hatice, Fâtıma mihr-i muhabbet
Allah'ım kuluna edesin rahmet
İmam Hasan, İmam Hüseyin mürvet
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmam Zeynelâbidin'e varalım
Derdimizin dermanını bulalım
Doksan bin erlere yüzler sürelim
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmam Bâkır imamların serveri
Ol İmam Câfer imânım nuru
Allahım eydirme amanla zârı
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

İmam-ı Mûsa-yi Kâzım er-Rizâ
Günahım çok imiş diyeyim size
Allah'ım hidâyet eylesin bize
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

(1) Bu nefes, S. Nûzhet'in kitabında (No: 20) varsa da, bu ondan ayrı varyanttır.

İmam Takî, İmam Nakî'dir virdim
Anlara sığındım, dayandım durdum
Hasan-ül-Asker'e yüzümü sürdüm
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

PİR SULTAN'ım tamam oldu sözümüz
On iki İmam'a bağlı özümüz
Muhammed Mehdi'ye var niyazımız
Kalma günahlara, mürvet yâ Ali

—11*—

Ne hoş yerde makamın var
Senin hey Murtaza Ali
Kudretten gelir yayılır
Hânın hey Murtaza Ali (1)

Seni seven serden geçti
Her namus-u ârdan geçti
Dev işitti aklı şaştı (2)
Ünün hey Murtaza Ali

Yattığın yer Kerbelâ'dır
Çevresi burc-u kaledir
Yolun cümleden âlâdır
Senin hey Murtaza Ali

(1) Hân: Yemek sofrası, yemek tepslisi.

(2) Dev: Ali'nin savaşıp öldürdüğü dev (efsaneye göre).

Sûr çalınsın, halk çekilsin
Yezit meydana yıkılsın
Senin aşkınla dökülsün
Kanım hey Murtaza Ali

PÎR SULTAN, mürvete kalman
Hak Muhammed Ali Sultan
Seni sevenlere kurban
Canım hey Murtaza Ali

—12*—

Özmü zulmete salmanam (1)
Allah bir Muhammed Ali
Ben gayrı nesne bilmezsem
Allah bir Muhammed Ali

İki şahin bir yuvada
İşler muallak havada
Dağda denizde ovada
Allah bir Muhammed Ali

İki bülbül durmuş öter
Yükün açmış cevher satar
Pâk gönülde mekân tutar
Allah bir Muhammed Ali

Anlardır kılavuz leşker
Dâim Hak yolunda işler
Ol Yediler Kırklar Üçler
Allah bir Muhammed Ali

(1) Özmü: Özümü.

Anlar birdir, bir oluptur
Hak içinde sır oluptur
Tecellide nur oluptur
Allah bir Muhammed Ali

PÎR SULTAN'ım Haydar sırdır
Sırta saraydan serverdir
Ayda nurdur, günde nurdur
Allah bir Muhammed Ali

—13—

Ben gayrı nesne bilmezem
Allah bir Muhammed Ali
Özümü gayra salmazam
Allah bir Muhammed Ali

Bir mum yanar bir şişede
Bülbül eğlenmez meşede
Yedi iklim dört köşede
Allah bir Muhammed Ali

İki kuş gördüm yuvada
Döner muallak havada
Dağda deryada ovada
Allah bir Muhammed Ali

Yaktıcağım bir çırağdır
Bindiceğim bir Burak'tır
Yerden göğe bir direktir
Allah bir Muhammed Ali

PÎR SULTAN'ım bu bir sırdır
Sırrını saklayan erdir
Ay da sırdır gün de sırdır
Allah bir Muhammed Ali

Hey erenler benim meyil verdiğim
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali
Adına şanına kurban olduğum
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali

Can bülbülü ne beklersin kafeste
Ali'nin sırrını söyle nefeste
Dünya kurulmadan oturan postta
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali

Hızır İlyas ile içdi Hayat'ı (1)
Yezid'e Zülfikar zehirden katı
Yine pîrden ola er kerâmeti
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali

Ali'm söyler, Câfer yazar âyâtı
Yedinde Zülfikar zehirden katı
Âşikâredir anın her kerâmâtı
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali

Zülfikar'ı vurup deryâ coşturan
Âb-ı Zemzem çeşmelerin aşuran
Hasret çeken hasretine ulaştıran
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali

Âb-ı Hayat çeşmelerin açtıran
Dalga vurup deryaları coşturan
Dolu köşler ile bizi kandıran
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali

(1 Hayat: Âb-ı Hayat, ölmezlik suyu. Hızır ve İlyas adlarındaki peygamberler bu sudan içtikleri için ölmezliğe kavuştular.

PİR SULTAN ABDAL'ım biz de varalım
Hakk'ın divanına birden duralım
On'ki İmamlara yüzler sürelim
Bir ismi Muhammed, bir ismi Ali (1)

—15*—

Şu dünyada benim gönül verdiğim
Birisi Muhammed birisi Ali
Adına şanına kurban olduğum
Birisi Muhammed birisi Ali

Ali söyler, Hızır yazar âyeti
Elinde Zülfikar zehirden katı
Âşikâre Ali'nin kerâmâtı
Birisi Muhammed birisi Ali

Âb-ı hayat çeşmelerin açtıran
Dalga urup dalgaları coşturan
Dolu kevser ile bizi kandıran
Birisi Muhammed birisi Ali

Can bülbülü gezer ten kafesinde
Ali'nin sırrın söyler nefesinde
Dünya kurulurken oturan postta
Birisi Muhammed birisi Ali

PİR SULTAN'ım bu nefesi haklayan
Evliyanın gizli sırrın saklayan
Sırat köprüsünün başın bekleyen
Birisi Muhammed birisi Ali

(1) İ. Aslanoğlu'nun derlediği.

Hayali gönlümde yadigâr kalan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Darı çeç üstünde namazın kılan ⁽¹⁾
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Ali'dir cümle dillerde söylenen
Kisbetini krallardan bürünen
Cebrail'e nur içinde görünen
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Arslan olup yol üstünde oturan ⁽²⁾
Selman'a destinde nerkis getiren
Kendi cenazesin kendin götüren
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Yer gök arasına nizamlar kuran
Ak kâğıt üstüne yazılar yazan
Engür şerbetini Kırklara ezen
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Muaviye'yi terkisine bindiren
Hamza Pehlivana deve gönderen
Yezid'in gözüne perde indiren
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

PÎR SULTAN'ım eydür, ummana dalan
Yezid'in kalbini gümana salan
Bin saatlık yolu kuşlukta alan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali ⁽³⁾

(1) Bu mısra Hacı Bektaş Veli'yi söylemek ister.

(2) Mirac'ta Peygamber'e aslan olarak görünen Ali.

(3) Vahit Dede defterinden alındı.

Gafil kaldır şu gönlünden gümanı
Bu mülkün sahibi Ali değil mi
Yaratmıştır on sekiz bin âlemi
Rızıkların veren Ali değil mi

Gelin vazgeçelim böyle gümandan
Vallahi çıkarız dinden imandan
Şefaât umarım On'ki İmam'dan
Anların atası Ali değil mi

Yaratıldı Mülcem ol oldu düşman
Kasd etti Ali'ye oldu peşiman
Kangı kitapta var ol Ömer, Osman (1)
Kur'an'da okunan Ali değil mi

Bin bir adı vardır, bir adı Hızır
Her nerde çağırırsan orada hazır
Ali padişahdır, Muhammed vezir
Bu fermanı yazan Ali değil mi

PİR SULTAN ABDAL'ım ben bir fukara
Acep bulunur mu derdime çare
Yüzü kara nasıl varam huzura
Dîvanda oturan Ali değil mi

(1) Hilafet anlaşmazlığı dolayısıyla Aleviler Halife Bekir, Osman ve Ömer'i sevmezler.

Yemen ellerinden beri gelirken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi
Hava üzerinde semâ ederken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Şah'ım Heyber kalesini yıkarken
Nice Yezit halka olup bakarken
Muhammed Mustafa Mi'rac'a çıkarken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Kim gördü deryada balık izini
Eğildi öptü Kanber'in gözünü
Nerde dinler Ali'm hup avâzını
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Havanın yüzünde semâ tutarken
Âb-ı Kevser şarabından içerken
Muhammed gül-ü reyhanın seçerken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Şeriat yolunu Muhammed açtı
Tarikat menzilini Ali seçti
Bu meydandan nice erenler geçti
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

PİR SULTAN'ım eydür, vur gidiyi
Dilim zıkr eder dâim Hüdâ'yı
On İki İmamın nesli sultanı
Turnalar Ali'mi görmediniz mi

Kanber kafadan güderdi devesin
Şah'ı Merdan bindirdiler Ali'yi
Dünyadan ahrete gitti kısmeti
Yolladılar Şah-ı Merdan Ali'yi

Kanber akıttı gözlerinin yaşın
İşittiler Düldül'ün kişneyişin
Kibleye karşı Şah Hüseyin'in başın
Döndürdüler Şah-ı Merdan Ali'yi

Ağu kattılar Hasan'ın payına (1)
Yezit kasdeyledi İmam soyuna
Kefenini Âb-ı Zemzem suyuna
Bandırdılar, Şah-ı Merdan Ali'yi

Ölüsün korkusu gelir erlere
Gönüllerden rahmet yağar yerlere
Hurma ağacından tabutunu dülgere
Yondurdular, Şah-ı Merdan Ali'yi

Pîr SULTAN'ım Âdem gelir Havvâ ilen
Gökten rahmetler yağar dua ilen
Necf deryasına beyaz deve ilen (2)
Yolladılar Şah'ı Merdan Ali'yi

-
- (1) İmam Hasan, karısı tarafından suyuna zehir akıtılarak öldürülmüştür. Bu nefes de Ali'nin ölümünü anlatıyor.
(2) Ali Irak'ta Necf kasabasında yatmaktadır.

Her sabah her sabah virdim
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

Sefillere eyle yardım
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

Sefilin halinden bilsem
Çağırdığı yere gelsem
Ağladıkça çeşmim silsem
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

Ali'yle Muhammed Hak'tır
Bilenlere sözüm yoktur
Ali'nin ihsanı çoktur
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

Hasan Hüseyin'in yâri
Zeynel'Âbidin'in nuru
Muhammed Bakır'ın sırası
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

İmam-ı Cafer-i Sadık
Mûsa-yı Kâzım'a erdik
İmam-ı Riza'de bulduk
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

Muhammed Takî'nin şanı
Akıyor Takî'nin kanı
Sen düşürdün, kaldır beni
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

Hasan-ül Askerî, Mehdî
Var idi gelmeğe ahdı
Yıkılsın Yezid'in tahtı (1)
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

PİR SULTAN'ım durdum dâra
Çağırırım ere, pîre
Cümlenin muradın vere
On'ki İmam Ali, Ali'm
Ali'm

—21*—

Ali'm gelir diye karşı giderler
Ali'nin Düldül'ün bin de göreyim
Bindiği Düldül'ün medhin ederler
Ali'nin Düldül'ün bin de göreyim

Ayağına altın nallar çaktırmış
Gözlerine yeşil sürme çektirmiş
Üzengisin eevahirden yaptırmış
Ali'nin Düldül'ün bin de göreyim

(1) Yıkılsın Yezid'in tahtı demekle Osmanlı padişahına işareti ediyor.

Kuduretten kem vurulmuş başına
Lezzet vermiş dudağına dişine
Bir nur doğmuş eğerinin kaşına
Ali'nin Düldül'ün bin de göreyim

Üstüne binersen yükseğe basar
Bir dizgin eylesen yel gibi eser
Nice kâfirlerin kellesin keser
Ali'nin Düldül'ün bin de göreyim

PIR SULTAN ABDAL'ım dengi bulunmaz
Bin konaklık yere gitse yorulmaz
Kısmet olsa havalarda görünmez
Ali'nin Düldül'ün bin de göreyim (1)

—22*—

Dün gece seyrim içinde
Ben dedem Ali'yi gördüm
Eğildim niyaz eyledim
Ben dedem Ali'yi gördüm

Kanber dururdu sağında
Görende cennet bağında
Ali Fatma Tur Dağında
Ben dedem Ali'yi gördüm

Dört çırak yanar şem'ade
Arslanlar gezer meşede
Yedi iklim dört köşede
Ben dedem Ali'yi gördüm

(1) Bu nefes Aslanoğlu tarafından cönkten derlenmiştir.

Karanfilim deste deste
Bergüzar yolladım dostu
Mihmandan bir dolu iste
Ben dedem Ali'yi gördüm

Cennet kapısında duranlar
Mihire kilit uranlar
Yezid'e lânet edenler
Ben dedem Ali'yi gördüm

..... (1)
PİR SULTAN'ım diller
Meleklerden üstün olur
Ben dedem Ali'yi gördüm

—23*—

Evvelin evveli
Zâhir bâtın kerem Şah-ı Merdan'ın
Tenimiz Muhammed, canımız Ali
Cümle şad-ü hürrem Şah'ı Merdan'ın

Vücudun fer'idir zuhura gelen
Muhammed'dir Şah'ın kudretin bilen
Âdeme tecelli eyleyip gelen
Adı ism-i âzam Şah-ı Merdan'ın

İbrahim varından geçti Halil'dir
Ateşi gülüstan eden Celil'dir
Rehber Muhammed'dir, mürşit Ali'dir
Âl-i Abâ ayn-cem Şah-ı Merdan'ın

(1) Bu mısra bulunamadı.

Âşıklar, erenler yolun izledi
Gönül hanesine Şah'ı gizledi
Hem Muhammed Şah Ali'yi gözledi
Celâli mükerrer Şah'ı Merdan'ın

PÎR SULTAN'ım bu vücudun sultanı
Bir katrede sır eylemiş ummânı
Hakikat sultanı ol kerem-kânı
Hep insana mahrem Şah'ı Merdan'ın (1)

—24*—

Hak belâsın versin Mülcem Oğlu'nun
Hançer ile kanın saçtı Ali'nin
Terk eyledi Bağdat gibi şarını
Ecel burcu boynun büktü Ali'nin

Ali'm çeker idi dünya firka-tin
Cümle kullarını alırdı satın
Fatma Ana ile Şehriban Hatun
Libasını üstüne döktü Ali'nin

Ali'm ah eyledi eridi sızdı
Kanber de eyledi, ayrılık sezdi
Oğlu İmam Hasan tabutu düzdü
Tabutu misk anber koktu Ali'nin

Bir nur doğdu Muhammed'in veçhinde
Zülfikar oynadı Çin Maçın'de
Doksan bin evliya sancak içinde
Gözleri kan ile doldu Ali'nin

(1) Vahit Dede derlemesidir.

PİR SULTAN ABDAL severiz Hızır'ı
İstemişler Üveys ile Hızır'ı
Yükletmişler âb-ı Zemzem çadırı
Ak deve kapısına göktü Ali'nin (1)

—25—

Cennetten Ali'ye bir nidâ geldi
Ali'ye terceman gelen elmalar
Ali kokladı, hem yüzüne sürdü
Ali'ye terceman gelen elmalar

Elma'sın elma'sın seni aşlarlar
Meyveni yerler de dalın taşlarlar
Sultan olan, kulun bağışlarlar
Aliye terceman gelen elmalar

Elma'sın elma'sın rengini boya
Cümle melâikler donunu geye
Kadrini bilmeyen kabuğun soya
Ali'ye terceman gelen elmalar

Elma'sın elma'sın misk ile anber
Kokuna birikir cümle peygamber
Etin Fatma Ana, kabuğun Kanber
Ali'ye terceman gelen elmalar

(1) Hazret-i Ali'nin Mülcem Oğlu tarafından camide namaz kılarken hançerle öldürülmesinden dolayı yapılan işleri anlatıyor.

PİR SULTAN ABDAL'ım vahdettir vahdet
Çiğidinden oldu Düldül gibi at
Bir adın seyfullah okunur âyet
Ali'ye terceman gelen elmalar

—26*—

Sen de bir elmasın seni taşlarlar
Keser budarlar göğsünü haşlarlar
Cümle günahların da bağışlarlar
Ali'ye terceman gelen elmalar

Senin kokun misk kırmızı anber
Etinden Fatma, kabuğundan Kanber
Aslını bilmeyen kabuğun soyar
Ali'ye terceman gelen elmalar

Aslını bilmeyen kabuğun soydu
Cümle peygamberler rengine girdi
Elmanın kokusun cennetten aldı
Ali'ye terceman gelen elmalar

Cebrail elmayı cennetten aldı
Getirdi Ali'ye terceman sundu
Ali'm de şad oldu, Hüseyin'e vèrdi
Ali'ye terceman gelen elmalar

PİR SULTAN'ım eydür, Haydar er yiğit
Bir adı Seyfullah bir adı Ahmed
Çekirdeği Düldül, kökünden Haydar
Ali'ye terceman gelen elmalar (1)

(1) Bu bağlama mısralı nefes, öteki nefesten ayırır.

Hazret-i Şah'ın avâzı
Turna derler bir kuştadır
Asâsı Nil deryasında
Hırkası bir dervîştedir

Nil deryası iki şak oldu
Sarardı gül benzim soldu
Bakışı arslanda kaldı
Darbı dahi bir koçtadır

Özen Güzel Ali'm özen
Var kendine bir yâr kazan
Hayrını şerrini yazan
Sağ yanında ferîştendir

Ali'm eylemez benliği
Kalbinde tutmaz kinliği
Zülfikarın keskinliği
Zerrecesi kılıçtadır

Mürde *PÎR SULTAN*'ım mürde
Özümüz asılı dârda
Yemen'den öte bir yerde
Dahi Düldül savaştadır

Gafil olman hey erenler
Gelen Murtaza Ali'dir
Yezid'e bâtın kılıcın
Çalan Murtaza Ali'dir

Alçağa tutmuş yüzünü
Hakk'a bağlamış özünü
Kırklar ile bir üzümü
Yiyen Murtaza Ali'dir

Turnaya vermiş sesini
Âşıklar tutsun yasını
Hem önünce devesini
Yeden Murtaza Ali'dir

Ali'dir Allah'ın dostu
Hû dedi Zülfikar kesti
Selman'a sünbüllü desti
Veren Murtaza Ali'dir

Gülün bağlar deste deste
Bağlar da gönderir dosta
Mihmandar bir dolu iste
Sunan Murtaza Ali'dir

Derildi çıktı havaya
İndi dökendi ovaya
Güvercin donda kayaya
Konan Murtaza Ali'dir

Gülün bağlar baka baka
Bağlar da gönderir Hakk'a
Ejderhayı iki şakka
Bölen Murtaza Ali'dir

Dost bağında kızıl alma
Gül rengi güllerden solma
PİR SULTAN'ım gafil olma
Gelen Murtaza Ali'dir ⁽¹⁾

—29—

Âgâh olun hey erenler
Gelen Murtaza Ali'dir
Ahdine sadık duranlar
Gelen Murtaza Ali'dir

Turnaya vermiş şesini
Melekler tutar yasını
Kırklar ile yer üzümü
Yiyen Murtaza Ali'dir

Toprağa vermiş yüzünü
Kan ile yumuş özünü
Hep binip devesini
Çeken Murtaza Ali'dir

Ali çeker kılıncını
Düldül çeker köçünü
Muhammed'in miracını
Gören Murtaza Ali'dir

Ali Fatıma'nın yârı
Âşıklar çeker zârı
Yezitler Zülfikarı
Çeken Murtaza Ali'dir

(1) Bu nefes *Hatâyî* adına varsa da biz iki yerde *Pir Sultan* olarak bulduk.

Cennetteki Kızıl alma
Gül benzi sararıp solma
PÎR SULTAN'ım gafil olma
Gelen Murtaza Ali'dir

—30—

Gelsün ikrarına beli diyenler
Anladım derdim Muhammed Ali'dir
İsmin anınca salâvat verenler
Meşrebim, virdim Muhammed Ali'dir

Gör ki Mansur kabul eyledi dârı
Âlemde nesne bulmadı serseri
Her kande bakarsan mürşitle pîri
Gözümle gördüm Muhammed Ali'dir

Kimse bahane bulmadı naklime
Hak'tan gayrı nesne gelmez aklıma
Düşünceğiz bir gayrılık iklime
Mekânım, yurdum Muhammed Ali'dir

Gezeyim âlemde bir yâr bulayım
Akan çeşmimin yaşını sileyim
Arıttım pâk ettim gönlüm sarayım
İçeri girdim Muhammed Ali'dir

Dosttan haber geldi inil inil
Onul yürekteki yaralar onul
PÎR SULTAN der, melûl olma hey gönül
Kalmışsa bir dem Muhammed Ali'dir

Bir üzümden Kırklar bütün mest oldu
Şah'ım cümle münkirlerden üst oldu
Serteser post nalbent kemerbest oldu
Basılan Mervan'dır, basan Ali'dir

Hakk'ın emri ile Cebrail indi
İndi de Ali'nin koluna kondu
Zülfikar kuşandı, Düldül'e bindi
Münkirin neslini kesen Ali'dir

PÎR SULTAN ABDAL'ım şâd olup güldü
Kâbe-i Şerif'ten bir nidâ geldi
Erenler dolusun nûş edip kandı
Bu aşk şerbetini içen Ali'dir

Bir gül ile gülistanı seyrettim
Seher yelleriyle esen Ali'dir
Muhammed kılavuz Mahşer yerinde
İslâmın sancağın çeken Ali'dir

Dayanı gör kardaş gönül gücüne
Azığın yok mudur ahret göçüne
On, İk'İmam gibi Cennet içine
Âb-ı Kevser ile akan Ali'dir

Bindiler deveye şarka gittiler
Horasan şehrinde güreş tuttular
Müminlerin feryadına yettiler
Bastılar Mervan'ı basan Ali'dir

Münkirin gıdası Hak'tan kesildi
Nesimî yüzüldü, Mansur asıldı
Dünya yedi kere doldu, ıssıldı
Dolduran Muhammed, eken Ali'dir

Hakk'ın emri ile Cebrail indi
İndi de Ali'nin koluna kondu
Zülfikar kuşanıp Düldül'e bindi
Yezid'in neslini kıran Ali'dir

Kim dokudu bin çiçekli halıyı
Kim diriltti bin yıl yatan ölüyü
Kırklar meclisine gelen doluyu
Dolduran Muhammed, içen Ali'dir

PİR SULTAN ABDAL'ım ağladı güldü
Kâbe-i Şerif'ten bir nidâ geldi
Hakk'ın emri ile dört kitap indi
Okuyan Muhammed, yazan Ali'dir (1)

—33*—

Gel beri gel şu meydana bilersen
Yedi kere konup göçen Ali'dir
Şu meydandan eğer haber sorarsan
Hak ile bätını seçen Ali'dir

(1) Son iki beyit başka yazmada şöyledir:

Erenler dolusun nûş etti kandı
Bu aşkın cur'asın sunan Ali'dir

Hak dostudur şu meydana getiren
Sofra kurup hep açları doyuran
Peygamberin köşkünde de oturan
Müminlere hû yetiren Ali'dir

Kim uyardı seksen yıllık ölüyü
Kim dokudu bin çiçekli halıyı
Kırklar meydanında bir kez doluyu
Serverle nûş edip içen Ali'dir

Haydar Zülfikar'ı kına takınca
Bir saatta bir menzile yetince
Kendi kendin mancınıktan atınca
Yine pervaz edip uçan Ali'dir

PÎR SULTAN'ım şu meydana erince
Şükr eyleyip Resûllah'a gelince
Hak eyvallah deyip dâra durunca
Cümle günahlardan geçen Ali'dir

—34—

Gidi Yezit bize Kızılbaş demiş (1)
Meğer Şah'ı sevdi dese yoludur
Yetmiş iki millet sevmedi Şah'ı
Biz severiz Şah-ı Merdan Ali'dir

(1) Aleviler kendilerine «kızılbaş» denmesine kızarlar. Değişik rivayetlerde, hep Ali'ciler çeşitli olaylar dolayısıyla başlarına kızıl renklî başlık giymişlerdir. Osmanlılar İran Safavilerine de kızılbaş demişlerdir.

Kırkımız da bir katarı dizildik
Hakk'a Muhammed'e ümmet yazıldık
Hakikatta şerbet olup ezildik
Biz içeriz sâkicimiz Ali'dir

Gidi Yezit bizler haram yemedik
Bâtın olup gördüğümüz demedik
İkrar birdir dedik geri dönmedik
Yediliriz, yedicimiz Ali'dir

Muhammed dinidir bizim dinimiz
Cebril-i Emin'dir hem rehberimiz
Tarikat altından geçer yolumuz
Biz müminiz mürşidimiz Ali'dir

PİR SULTAN'ım Nesîmî'dir pîrimiz
Evvel kurban verdik Şah'a serimiz
On İki İmam meydanında dârımız
Biz şehidiz serdarımız Ali'dir

—35*—

Yol içinde yol sorarsan
Yol Muhammed Ali'nindir
Yetmiş iki dil sorarsan
Dil Muhammed Ali'nindir

Kanı bizden evvel gelen
Beş vaktını tamam kılan
On parmağı pınar olan
El Muhammed Ali'nindir

Varma Yezid'in yanına
Çirki bulaşır tenine
Yazık değil mi canına
Can Muhammed Ali'nindir

Cennet kapısı açıldı
Âleme rahmet saçıldı
Bağ-u bahçeler açıldı
Gül Muhammed Ali'nindir

Söyler *PÎR SULTAN*'ım söyler
Hakk'ın birliğini birler
Doğmuş bu âleme nurlar
Nur Muhammed Ali'nindir

—36—

Sabah seherinde niyaza geldim
Dağlar yâ Muhammed Ali çağırır
Bülbülün figânı bağrımı deldi
Güller yâ Muhammed Ali çağırır

Vird verildi gökte uçan kuşlara
Bakmaz mısın gözden akan yaşlara
Sular yüzün sürer taştan taşlara
Çağlar yâ Muhammed Ali çağırır

Gördüm çarh-ı felek sema'sın döner
Tâlib olan mürşit meyinden kanar
Yüreğime bir od düşmüş de yanar
Yanar yâ Muhammed Ali çağırır

Nice âşık bu meydanda derildi
Erenler erkânı yolu sürüldü
Muhammed Ali'nin kadri bilindi
Diller yâ Muhammed Ali çağırır

Pîrimin çevresi bahçeler bağlar
Kızıl Deli çayı mevç urur çağlar
Dört bir tarafında hû çeker dağlar
Dağlar yâ Muhammed Ali çağırır

Dertli olan gelir derdin üsteler
Anan kail olmaz kâmil ustalar
Hastalar da gelmiş derman isterler
Sağlar yâ Muhammed Ali çağırır

Muhammed Ali'nin çoktur âşıkı
Âşık olanların yanar ışığı
Hasan ile Hüseyin'in beşiği
Sallar yâ Mumammed Ali çağırır

PİR SULTAN, Efendim erenler nesli
Erenler neslidir Ali'nin aslı
Çâr âlem ile sesli
Gümler yâ Muhammed Ali çağırır (1)

—37—

Kuş olup güvercin donunu géyen
Uyan dağlar uyan Ali geliyor
Mucizâtın cümle âleme bildiren
Uyan dağlar uyan Ali geliyor

(1) Daha önce beş yerde çıkmış olan bu nefesi, daha uzun, tam ve değişik olarak Vahit Dede defterinden aldık.

Karataşı konukluğa konduran
Rahmetile şu âlemi kandıran
On iki kurbanı bir kazana dolduran
Uyan dağlar uyan Ali geliyor

Kuru ağacın şehadet getiren
Gece gündüz aşk postuna oturan
Aluç ağacında elma bitiren
Uyan dağlar uyan Ali geliyor

Tekkesinc geyik postu döşeten
Ağzının ateşi çıktı meşeden
Al-Osmanoğlu'na kılıç kuşatan
Uyan dağlar uyan Ali geliyor

Horasan'dan kalkıp Urum'a konan
Cümle erenlerin nurundan kanan
Darı çeç üstünde namazın kılan
Uyan dağlar uyan Ali geliyor

PÎR SULTAN ABDAL'ın cisminde cansın
Gönlümün evinde kurulu hânsın
Rum'un içinde sen bir sultansın
Uyan dağlar uyan Ali geliyor

—38—

Sofu mezhebimizi ne sorarsın
Biz Muhammed, Ali diyenlerdeniz
Gözlüye gizli yoktur ne ararsın
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz

Muhammed, Ali'dir Kırkların başı
Anı bilmeyenin nicolur işi
Uralım yezitlere lânet taşı
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

Sofu, bize sen ne mezhep sorarsın
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

Gözlüye gizli mi olur, ne dersin
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

Biz tüccar değiliz, alıp satmayız
Karnımız geniştir, kibir tutmayız
Rizasız çiğ lokmayı da yutmayız
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

Eğnimize kırmızılar geyeriz
Halimizce her mânadan duyarız
Katarda İmam Câfer'e uyarız
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

Her kimin çırağın yaksa Hak yakar
Mümin olanları katara çeker
Aslımız On İki İmam'a çıkar
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

Baharda açılır gonca gülümüz
Ol dergâha doğru gider yolumuz
On'ki İmam'ları söyler dilimiz
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

PİR SULTAN'ım eydür, deryalar ganî
Evveli Muhammed, âhiri Ali,
Anlardan öğrendik erkânı, yolu
Biz, Muhammed, Ali diyenlerdeniz

—39*—

Serime bir sevda düştü
Tâ kalû belâdan beri
Yandı vücudum kül oldu
Âteş-i püryandan beri

Ali'yi Fatma Kanber'i
Arka tuttuk biz anları
Sevdik On İki İmamları
Tâ kalû belâdan beri

Hasan Hüseyin'i sevdik
Biz anlara ikrar verdik
Yezid'in neslini kırdık
Tâ kalû belâdan beri

Zeynel'in güzel yolları
Daim öter bülbülleri
İmam Bâkır'dır serveri
İmam Hüseyin'den beri

Muhammed dünyaya geldi
Kalbimiz nur ile doldu
İmam Cafer hocam oldu
Okurum Kur'andan beri

İmam-ı Mûsa-i Kâzım
Riza'ya bağlıdır özüm
Koluma aldım şahbazım
Avlarım ol andan beri

Muhammed Takî'ye erdik
Ali Nakî'den etek tuttuk
Askerî'den dolu kandık
Mest olduk peymandan beri

Pınarın bendi boşandı
İndi türaba döşendi
Mehdî de kılıç kuşandı
İmam Hüseyin'den beri

PİR SULTAN'ım Hakk'a yalvar
Dilimdedir Gazi Hünkâr
Yezid'e lânet okurlar
İmam Hüseyin'den beri

Hocam bana ilimleri sorarsa
Hak Muhammed Ali deyü okurum
Kur'an'ın kilidi ihlâs-ı şerif
Hasan-u Hüseyin'i sevdim okurum

Pîrim Hacı Bektaş, Zeynel'abâ'ya
Gündüzün güneşi gecedir aya
Bunda bir günde doğar yoksul, baya
Anın divanına durdum okurum

Ali'dir virt olan cümle erlere
Muhammed Bâkır'dan İmam Cafer'e
Hazret-i Hızır gibi gerçek ere
Anın divanına durdum okurum

Gönül bir deryadır dolar eksilmez
Değme bir gönüle güher konulmaz
Bu bir gizli sırdır kimseler bilmez
Musâ-i Kâzım'ı sevdim okurum

İmam-ı Rıza'dan müşkülüm kandı
Muhammed Takî'den Nakî'ye vardı
Hocam bana ilim dedi uyardı
Sabahın seherinde virdim okurum

Hasan-ül-Askerî, Mehdi çıkınca
İsâ Peygamberi vezir dikince
Doksan bin er Horasan'dan kopunca
On İki İmam'a yardım okurum

PİR SULTAN'ım Hak Muhammed Ali'den
Tâ ikrarım vardır Kalû Beli'den
Şefaât umarız güzel Veli'den (1)
Muhammed Ali'yi severim okurum

—41*

Yine gönül havalandı zâ ile
Beni İmam Hüseyin'e gönderin
Medet merhamet olmasın zâ ile
Beni İmam Hüseyin'e gönderin

Kutlu günde pîrden doğup aşmada
Ceset gerip olup aklım şaşmada
Dağlar ıssılanıp soğuk coşmada
Beni İmam Hüseyin'e gönderin

Yüklendi purçunum develer ile
Yoldaş olmuş kardaş livalar ile
Büyük küçük kardaş dualar ile
Beni İmam Hüseyin'e gönderin

PİR SULTAN ABDAL'ım haklı söyledi
İndi Riza göllerini boyladı
Tuz ekmekte hakkını helâl eyledi (2)
Beni İmam Hüseyin'e gönderin

(1) Veli: Hacı Bektaş Veli.

(2) Tuz ekmek hakkı: Bir halk deyimi olan bu söz birisinin ekmeğini yemiş olmaktan doğan haktır kıl, helâl edilir.

Âlemlerin serverisin
Ah Hüseyin, vah Hüseyin
Şehitlerin serdârısın
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Hasan, Hüseyin'in yârî
Muhammed'in gözü nuru
Hem Ali'nin yadigârı
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Zuhur oldun İmam Zeynel
Muhammed Bâkır'dan evvel
Didene yanayım gönül
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

İmam Cafer'dir yârimiz
Musa-i Kâzım şahımız
Budur şemsile mâhımız
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Ali Musa ilim hüner
Muhammed Takî el sunar
Hüseyin'ler deyip yanar
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

Ali, Takî, Hasan Asker
Muhammed Mehdî ser-defter
İmam-ı Seyyid-i ekber
Ah Hüseyin, vah Hüseyin

PÎR SULTAN haber ver dosttan
Bûlbûl ötüyor kafesten
Hem gül ağlar, hem gülistan,
Ah Hüseyin, vah Hüseyin (1)

—43—

Hak için kendini kurban eyleyen
Şah-ı Merdan oğlu İmam Hüseyin
Cümle erenlere ferman eyleyen
Erenler serveri İmam Hüseyin

Muhammed Ali'nin çeşmi çırağı
Erenler bağının bir gülü, bağı
Ciğerler paresi gönül durağı
Gözlerimin nuru İmam Hüseyin

Bâtının sultanı, müminler Şahı
Gayib âleminin şems ile mâhı
Şah Hüseyin'im deyü ederler âhı
Matem ile zârı İmam Hüseyin

Ceddi Muhammed'dir, atası Ali
Anası Fatıma, cihana velî
Cümle evliyalar ederler beli
Evliyalar sırtı İmam Hüseyin

PÎR SULTAN ABDAL tut dâmenin anın
Düşmanına düşman ol hânedanın
Dü çeşmi değil mi Şah-ı Merdan'ın
Erenler hünkârı İmam Hüseyin

(1) Vahit Dede defterinden.

Her sabah her sabah yüzüm üstüne
Doğar nazlı nazlı İmam Hüseyin
On iki ayların her sabahında
Doğar nazlı nazlı İmam Hüseyin

Fatma Ana gelir divana bile
Fatma Ana saçların yola yola
Ağlayan gözlerin yaşını sile
Doğar nazlı nazlı İmam Hüseyin

Kâğıdımı anama da gönderin
Arş yüzünde Cebrâil'e indirin
Kâfirleri cehenneme gönderin
Doğar nazlı nazlı İmam Hüseyin

Bir kalem var yazı tutmaz elimden
Okumuşam dört kitabın dilinden
Muhammed'in sancağının dibinden
Doğar nazlı nazlı İmam Hüseyin

*PÎR SULTAN ABDAL'*ım gördük nurunuz
Elimizden harcettik külli varımız
Muaviye neslini, Mülcem Oğlu'nu
Sürendir dergâhtan İmam Hüseyin

Türbesin üstünü nakş eylediler
Âşık olan canı şaz eylediler
Seni dört köşeye baş eylediler
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Akan sular gibi akasım gelmez
Şehrine girersem çıkasım gelmez
Yezid'in yüzüne bakasım gelmez
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Senin abdalların yanar yakılır
Katarımız On İki İmama katılır
Bunda Yezit'lere lânet okunur
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

İmam Hüseyin'in yolları bağlı
Âşık olanların ciğeri dağlı
Hazret-i Ali'nin sevgili oğlu
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Senin âşıkların semâın dutar
Kadir geceleri şem'alar yanar
Mezhebim İmam Cafer'e uyar
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

PİR SULTAN'ım eydür, erenler nerde
Çalışız, kayasız bir sahra yerde
Kerbelâ çölünde, kandilde nurda
Gel dinim, imanım İmam Hüseyin (1)

(1) Vahit Dede defterinden. Bu nefes bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (7).

Gündüz hayalimde gece düşümde
Derdimin dermanı İmam Hüseyin
Yılın on iki ayında her mahta
Diller vâlâ olan İmam Hüseyin

Dilde virdim, kalem tuttum elimde
Hak kelâmını söylerim dilimde
Muhammed Ali sancağı dibinde
Mazlum mazlum duran İmam Hüseyin

Felek bize aşk kitabın gönderdi
Gökten yere Cebrail'i indirdi
Yezit'leri cehenneme gönderdi
İblis çıkmaz dedi İmam Hüseyin

Ebesi Hatice divane bile
Fatma Ana oğlu hem saçın yola
Terazi ile mizan kurulunca
Kanlı mizan sarılı İmam Hüseyin

PİR SULTAN'ım ne hoş bulmuş yerini
Ben pîrime arz ederim halimi
Muaviye sevsin Mülcem oğlunu
Sürün dergâhtan dedi İmam Hüseyin (1)

(1) Vahit Dede defterinden.

Gündüz hayalimde gece düşümde
Gel dinim imanım İmam Hüseyin
Yılın on'ki ay sabah seherinde
Her dertlere derman İmam Hüseyin

Dividim var, kalem tutmam elimde
Hakk'ın kelâmın okurum dilimde
Muhammed'in sancağının dibinde
Salınır da mazlum İmam Hüseyin

Aşk kitabın Hüdâ bana gönderdi
Gökten Cebrâil de yere indirdi
Yezitleri cehenneme gönderdi
Alınsın heyfınız İmam Hüseyin

Hatice rehberi divanda bir yâr
Fatma Ana ağlar hem saçın yolar
Hakk'a terazi olmuş mizan kurar
Şehit donu geyen İmam Hüseyin

PÎR SULTAN ne güzel bulmuş yerini
Ben pîrime kurban verdim serimi
Muaviye oğlu Mülcem soyunu
Sürülsün dergâhtan der İmam Hüseyin

Dedesi oğlunu verdi hocaya
Babası bin keile keser geceye
Kadir Mevlâ'm ismin vermiş heceye
Hecesi dilimde kalan Hüseyin

Yezit'ler donunu kana batırdı
On'ki İmam gül benzini yitirdi
Kuşlar Hüseyin'in suyun getirdi
Suyu İsmail'den gelen Hüseyin

Hüseyin'in işi dâim Hak ilen
Gafilim aldandım, vuruldum oklan
Ben dergâha nasıl varam yükülen
Yükü İsmail'den gelen Hüseyin

Arafat'ta belli onun odası
Dâim Hakk'a niyaz eder dedesi
Yemen ellerinden gelir gıdası
Gıdası Yemen'den gelen Hüseyin

Arafat'ta belli olur çardağı
Gafilim, gölden uçurdum ördeği
Yezit'ler de verdi, döktü bardağı
Yalvara yalvara bakan Hüseyin

.....
Yezit'ler seğırttiler kellesine
Ali oğlu değil ki mürvet basmaya
Mervan ile dile kalan Hüseyin

PÎR SULTAN ABDAL'ım kollarım bağı
Yezidin elinden ciğerim dağı
Muhammed torunu Ali'nin oğlu
Dedesinden imdat uman Hüseyin (1)

(1) Bu Kerbela ağıtı Vahit Dede defterinden alınmıştır.

Bahar oldu, otlar bitti, güz geldi
On'ki İmamlara giden turnalar
Boynumuz Kelula çölüne döndü
On'ki İmamlara giden turnalar

Size nazar kılsın her dem güzeller
Rızadan gelen lokmayı da yerler
Uçup giden telli kuşa ne derler
On'ki İmamlara giden turnalar

Hasan'la Hüseyin'e yazıldı yazım
Zeynelâbidin'e bağlıdır özüm
Zöhre yıldızını görmektir arzum
On'ki İmamlara giden turnalar

Zülfikar'ın cevri lâl ile gevher
Muhammed Bakır'dan ol İmam Câfer
Sorun görün sevdiğimden ne haber
On'ki İmamlara giden turnalar

Muhammed Bakır'dan şevki veliden
İmam İrıza'dan Kanber uludan
Figânlı Fat'ma'dan sesi Ali'den
On'ki İmamlara giden turnalar

Muhammed Takîden okunan ferman
seven
Muhammed Mehdî'ye sancağı veren
On'ki İmamlara giden turnalar

PÎR SULTAN ABDAL'ım el'aman aman
Biçilmedik ekin, sürülen saman
Gönlüm eğlençesi On İki İmam
On'ki İmamlara giden turnalar (1)

—50—

Didârın vasliyçün her dem
Temennâmız Hüdâ'dandır
Ol Muhammed hürmetiyçün
Ali'yyül Murtazâ'dandır

Nûş etti candan muhabbet
Dedi gözüüm nuru Ahmed
Kamu müminlere rahmet
Hasan hulk-i Rızâ'dandır

Bu dâr-ı fâniden geçti
Hüdâ yoluna kan saçtı
Hüseyn-i mazlumun deşti
Şehid-i Kerbelâ'dandır

İmam Zeyn el-Abâ Haydar
Muhammed Bâkırü Câfer
Âlemin durduğu gevher
Kâzım Musa, Rıza'dandır

Tâkî'dir gönlümün nuru
Nakî'dir çeşmimin sırrı
Necef deryasının dürrü
Hasan Asker likadandır

(1) İ. Aslanoğlu'nun gönderdiklerinden.

Mehdî şems ile mâhımdır
İmamlar kıblegâhımdır
Cemâli şulesi ile
Niyazım Murtazâ'dandır

Kalır *PÎR SULTAN*'a günde
Muhabbet can ile tende
Şah'ın yüzün gören bunda (1)
Yarın anda vefadandır

—15—

Gece gündüz yalvarırım pîrime
Seher vakti On İki İmam sen yetiş
Kanım kaynar İmamların yoluna
Seher vakti On İki İmam sen yetiş

İlettiler bizi Mansur dârına
Hep teberrâ okudular pîrine
Lânet olsun ikrarından dönene
Seher vakti On İki İmam sen yetiş

Bülbül figân eder bağı gülşanda
Mansur'un kimsesi yoktur meydanda
Bunca sefillerin boynun urganda
Seher vakti On İki İmam sen yetiş

Kimi allar geyer akçası yoktur
Kimi şallar sarar bohçası yoktur
Vücudum evinin bahçesi yoktur
Seher vakti On İki İmam sen yetiş

(1) Burada Şah, İran Şahı'dır.

PİR SULTAN ABDAL'ım 'Kulhuvallahu ahed'
Can cesedden ayrılmıyor bir saat
Dün-ü gün zikrimdir Ali Muhammed
Seher vaktı On İki İmam sen yetiş (1)

—52—

Evvel baştan Muhammed'e salavat
Gönül, kalk gidelim Hüseyin'e doğru
Ecel gelip peymâneler dolmadan
Gönül, kalk gidelim Hüseyin'e doğru

Hasan Hüseyin'dir Ali'nin oğlu
Şehitleri yoluna giderler doğru
İmam Zeynel'abâ Hüseyin'in oğlu
Gönül, kalk gidelim Hüseyin'e doğru

İmam-ı Bakır'dan uralım demi
Câfer-i Sadık'tan alalım kâmu
İmam Mûsa kaldır gönülden gamı
Gönül, kalk gidelim Hüseyin'e doğru

İmam-ı Rızâ'dan olsun hidâyet
Takî ile Nakî kulsın inayet
Ol Hasan Askerî Şah-ı Vilâyet
Gönül, kalk gidelim Hüseyin'e doğru

(1) Bu nefeste büyük bir bunalım geçirdiği, birtakım kimselerin tutuklandığı anlaşıyor. Ya da yoldaşlarının sıkı gözetiminde oldukları, yakında tutuklanacakları düşünülebilir.

PÎR SULTAN ABDAL'ım söyledi heman
Yezid'in kalbinden gitmedi güman
Âhır nefesinde On İki İmam
Gönül, kalk gidelim Hüseyin'e doğru

—53*—

Gönlümüze gümân koyman erenler
Hışım ile yıldırım Şeytan'a düştü
Yezid'e teberrâ okuyan Ali'dir
İcazet, Zülfikar, Sultan'a düştü (1)

Güruh-u Nacinin gülleri heman
Dört kapısı vardır dördü de tamam
Vech-i âdamdedir On İki İmam
Ol mâtem ayında al kana düştü

Güruh-ı Naciden gûş urdu bizi
Biz de hû dedik birlikten ötürü
Ali'nin elinde Zühre yıldızı
Şavk urup şulesi meydana düştü

Muhammed Ali'dir benim efendim
Senin için aşkın oduna yandım
Tûbâ dallarına hem elim saldım
Ol kudret meyvesi bir tane düştü

Firdevs-i âlâya çıkar bu âhım
Onulmaz yarama sen açma zahım
ABDAL PÎR SULTAN'ım çoktur günâhım
Şimdi mürvet Şah-ı Merdan'da düştü

(1) Burada Sultan, Hz. Ali'dir.

ŞAHLARA SELÂM

İran'la İlgî

Pir Sultan'ın başını darağacına veren ülkünün bir ucu Şah'lara dayanır. Arkasını Şah'a vermese bu ocak uyanır mı?

Kendisinin İran'a gittiğini gösteren şiirleri yanında, oradan da «mihmanlar» geldiğini gösterenleri de vardır. Ala gözlü Şah'tan gelen elçilere elden geldiğince iyi bakmak, onları konuklamak gerek... Müritlere verdiği öğütlerde sık sık onları uyarır...

Güzel Şah'ı görmeye gider, oradan lâl ü güher yükü ile döner... Onun kapısında «aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim» der de inler...

Günler, aylar geçer, hasret içini yakar... Yaylalardan ala gözlü pirine seslenir: «Ben de bu yayladan Pîr'e giderim.»

Umutları hep Şah'ta... «Şah Uruma gele bir gün» diye diye yanar durur... Alay alay gazilerin Urum'a yürümesini gözler... Hazret-i Ali'nin devri yürümelidir, Ali'nin kim olduğu bilinmelidir... İstanbul şehrinde salınmalıdır Şah...

Bu istekler yıllar yılı içinde kaynadı durdu... Kaç sefer Güzel Şah'a gitti geldi... Öyle günler oldu ki, neredeyse geliyordu Şah... Ali nesli Güzel İmam geliyor, dediler... Gelmedi, gelmedi... Umutlar söner döner oldu... Bu kez kendisi kalktı, kervanı Ali'ye doğru gider oldu... Oraya varınca «ne'ye geldin Urum sofusu» dediler. Yeni umutlara geri döner... Gele gide umutlar solar...

Şah'a gider ben bir bezirgân gördüm (1)
Ayrılmam katardan ben şimden geri
Hemen tutmuş hakikatin yolunu
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Bezirgân yükünü Yemen'den tutmuş
Ona hizmet eden dergâha yetmiş
Sevdiğim sılada bir oda tutmuş
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Bezirgânın yükü lâl ile gevher
Ana kâr mı kılar harâmi zafer (?)
Bezirgânlar başı ol İmam Câfer
Ayrılmam katardan ben şimden geri

Şu yalan dünyada ne bulduk vefâ
Fırsat elde iken süregör sefâ
Bezirgânlar başı pîrim Mustafâ
Ayrılmam katardan ben şimden geri

PÎR SULTAN ABDAL'ım âşıkı çoklar
Hiç kardaş bulmamış kend'özün yoklar
Korktuğumuz yerden Yaradan saklar (2)
Ayrılmam katardan ben şimden geri (3)

-
- (1) Burada «bezirgân», yaşayan tarikat büyüklerinden biri olmalı.
(2) Bu mısra ile hükümetçe yapılan kovuşturmalardan korktuğu anlaşıyor.
(3) Bu nefesi, İ. Aslanoglu cönkten derlemiş.

Erenlerin gülü, canların canı
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım
Hoş safa geldiniz Şah'ın mihmanı
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım

Mihmandan Ali'nin kokusu gelir
Mihman gelse gönül şadıman olur
Küçük büyük cümle kadrini bilir
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım

Mihmanı sevmezin yanına varma
Hasta dahi olsa hatırın sorma
Muhabbete gelse, bile oturma
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım

Erenler mihmana olayım kurban
Mihmanı görünce olurum handan
PİR SULTAN'ım hoş tut daima mihman
Ben seni defter-i Rahman'a yazdım (1)

Ey benim sarı tanburam
Sen niçin böyle ağlarsın
Derdim büyük, içim oyuk
Ben Şah'ım deyü ağlarım

(1) Bu deme Şah'tan (İran) konuklar geldiğini anlatıyor. Başka deme ve tarih kaynakları karşılıklı gidip gelmeler olduğunu bildiriyor. Vahit Dede defterinden alınmıştır.

Göğsüme tahta döşerler
Çaldıkça bağrım değerler
Durmayup beni okşarlar
Ben Şah'ım deyü ağlarım

Koluma takdılar perde
Uğrattılar beni derde
Kim konar kim göçer yurda
Ben Şah'ım deyü ağlarım

Koluma takdılar teli
Söylettiler bin bir dili
Oldum aynı-cem bülbülü
Ben Şah'ım deyü ağlarım

Bağlamadır benim adım
Arşa dayanır feryadım
PÎR SULTAN'dır üstadım
Ben Şah'ım deyü ağlarım (1)

—57*—

Sefil aylarında sökün eyledim
Güzel Şah'ım seni görmeğe geldim
Yüz sürüp de temennahın eyledim
Üstat divanına durmağa geldim

(1) «Ben anıncın inilerim» bağlamalı değişik benzeri için
S. Nüzhet'in kitabına bakınız.

İndim gittim İmamların iline
Hak Muhammed Ali geldi dilime
Nurdan kuşak kuşatmışlar beline
Şam'da Kul Yusuf'u görmeğe geldim

Kulları var hocasından tapılı
Sırları var lâl-ü mercan yapılı
Bir şar gördüm üç yüz altmış kapılı
Kimin açıp kimin örtmeğe geldim

Hanı benim hırkalarım, postlarım
Can kuşunu kafeslerde beslerim
Yüküm lâl-ü gevher, müşteri isterim
Kimin alıp, kimin satmağa geldim

PİR SULTAN ABDAL'ım göğe kim uçtu
İdris Peygamber'e hulleler biçti
Suyu suya köprü kurup kim geçti
Musâ'dan haberin almağa geldim (1)

—58*—

Zâhir bâtın On'ki İmam aşkına
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim
Pirim nazar eyle şu ben düşküne
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim

(1) İ. Aslanoğlu tarafından cönklerden derlenmiştir. Bu demenin birinci dörtlüğünden açıkça Şah'ı görmeğe gittiği anlaşıyor.

Bakmaz mısın cesedimin nârına
Elim ermez oldu cihan kârına
Yüzüm yerde geldim, durdum dârına
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim

Hacı Bektaş oğlun günahkâr gördüm
Aradım isyânımı özümde buldum
Yüzümün karasın elime aldım
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim

Erenler yolundan bir taş kaldırdım
Gönül bahçesinde gülün soldurdum
Bu gün eksikliğim nefsi öldürdüm
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim

PİR SULTAN'ım eydür, karşımda durma
Gidip münkirlerle yol erkân kurma
Alnımın karasın yüzüme vurma
Aman Şah'ım mürüvvet deyü geldim (1)

—59—

Karşıda görünen ne güzel yayla
Bir dem süremedim giderim böyle
Ala gözlü pîrim sen himmet eyle
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Eğer göğerüben bostan olursam
Şu halkın diline destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

(1) İran'a, Şah'a gittiği anlaşılan bu deme Vahit Dede defterinden alındı.

Bir bölük turnaya sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Ben de yayladan Şah'a giderim

Dost elinden dolu içmiş gibiyim
Üstü kan köpüklü meşe seliyim
Ben bir yol oğluyum, yol sefiliyim
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

PİR SULTAN ABDAL'ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür, geri dönülmez
Gözlerim de Şah yolundan ayrılmaz
Ben de bu yayladan Şah'a giderim

—60—

Hak'tan inayet olursa
Şah Urum'a gele bir gün
Gazâda bu Zülfikar'ı
Kâfirlere çala bir gün

Hep devşire gele iller
Şah'a köle ola kullar
Urum'da ağlayan sefiller
Şâd ola da güle bir gün

Çeke sancağı götüre
Şah İstanbul'a otura
Firenk'ten yesir getire
Horasan'a sala bir gün

Devşire beyi paşayı
Zapteyleye dört köşeyi
Husrev ede temaşayı
Âlî divan kura bir gün

Gülü Şah'ın doğdu deyü
Bol ırâhmet yağdı deyü
Kutlu günler doğdu deyü
Şu âlem şâd ola bir gün

Mehdi Dede'm gelse gerek
Âlî divan kursa gerek
Haksızları kırsa gerek
İntikamın ala bir gün

PİR SULTAN'ın işi ahtır
İntizarım güzel Şah'tır
Mülk iyesi padişaktır
Mülke sahip ola bir gün

—61—

Hazret-i Ali'nin devri yürüye
Ali kim olduğu bilinmelidir
Alay alay gelen gaziler ile
İmamların kanı alınmalıdır

Kendini teslim et bu serçeşmeye
Er odur ki birisinden şaşmaya
Bin gaziye bir münafık düşmeye
Din aşkına kılıç çalınmalıdır

Çağırırılar filân oğlu filâna
Kılıcı arştadır doğru gelene
Ne itibar Yezit kavli yalana
Ya ser verip ya ser alınmalıdır

Yer yüzünde kızıl taşlar bürüye
Münafık olanın bağı eriye
Sahib-i zamanın emri yürüye
Mehdi kim olduğu bilinmelidir

PİR SULTAN'ım eydür, ey Dede Dehmen (1)
Kendini çevir de andan gel heman
İstanbul şehrinde ol sahib-zaman
Tâc-u devletile salınmalıdır

—62*—

Horasan'dan kalktı sökün eyledi
Elestü deminin yeli geliyor
Urum abdalları akın eyledi
Boşandı, Kevser'in seli geliyor

(1) Halk söylentilerine göre, Şah Tahmasb'ın adı *Dehmen*'dir (Bk.: P. N. Boratav, *Pir Sultan*, s. 42, not. 1).

Geldi Cebrâil'e buyruldu nâme
Yazdılar yayıldı Urum'a Şam'a
Yanınca bir geldi... Rum'a
Şu kevn-i mekâna dolu geliyor

Urum erenleri indirdi başın
Yürüttü Urum'un kayasın taşın
Dediler Ali'dir, bildiler neslin
Tanrının Aslanı Ali geliyor

Rum erenlerinin arttı fırakı
Dikildi arş-ı âlânın direği
Yayıldı sofrası, yandı چراغ
Hakkın da bir kudret eli geliyor

Buna şahit yerin göğün meleği
Kabul oldu müminlerin dileği
Kadıncık Ana'nın duydu kulağı
Pirim Hacı Bektaş Veli geliyor

PİR SULTAN'ım hile katmaz işine
Yol ehlini... saymaz işine
Cihanı cem'eyledi hep başına
Tanrının aslanı Ali geliyor (1)

—63—

Yürüyüş eyledi Urum üstüne
Ali nesli güzel İmam geliyor
İnip temenna eyledim destine
Ali nesli güzel İmam geliyor

(1) Bir ayaklanma müjdesini haber verir gibi.

Doluları adım adım dağdır
Tavlasında güheylânlar bağıdır
Aslını sorarsan Şah'ın oğludur
Ali nesli güzel İmam geliyor

Tarlaları adım adım çizili
Rakîbin elinden ciğer sızılı
Al yeşil giyinmiş gerçek gazili
Ali nesli güzel İmam geliyor

Mağripten çıkar görünü görünü
Kimse bilmez evliyanın sırrını
Koca Haydar, Şah Cüneyit torunu
Ali nesli güzel İmam geliyor

PÎR SULTAN ABDAL'ım görsem şunları
Yüzüm sürsem boyun eğip yalvarı
Evvel baştan On'ki İmam serveri
Ali nesli güzel İmam geliyor (1)

—64—

Hey gaziler mürvet kaldı mı şunda
Güzel Şah'a giden yollar bu mudur
Gönlüm arzu edip çekinir anda
Hânedâna giden yollar bu mudur (2)

(1) Ali nesli güzel İmam, İran Şahı'dır.

(2) Hânedân: İran Şahları soyu, şahlar.

Yolumuz aşip Hama'dan Mardin'den
Yandı ciğer kebab oldu derdinden
Erzurum'un Köse dağın ardından
Güzel Şah'a giden yollar bu mudur

Hânedândır yine Şah'ın illeri
Taze açılmış tomurcuk gülleri
Sabah sabah eser seher yelleri
Güzel Şah'a giden yollar bu mudur

Kayası taşı yok, dümdüz ovalar
Çeşmim yaşı bir birini kovalar
Size derim hey gerçekler ağalar
Güzel Şah'a giden yollar bu mudur

PÎR SULTAN ABDAL der, düşüp gideriz
Coşuban haddinden taşup gideriz
Ay ile yıldızı aşup gideriz
Güzel Şah'a giden yollar bu mudur

—65*—

Akdeniz'i seyreyledik yalıdan
Böyle aldık nasihatı uludan
Tanrıdağı kurbu Kızıl Deli'den
Görünür İmam evleri görünür

Senin âşıkların geçti râhından
Korkmaz mısın âşıkların âhından
Akyazılı Sultanın dergâhından
Görünür İmam evleri görünür

Senin dervişlerin geçer kabâdan
Geydikleri hırkaları abadan
Her nereye baksan OTMAN BABA'dan
Görünür İmam evleri görünür

Hünkârı Hacı Bektaş Veli'nin tahtı
Konmazdı Yezit'ten alırdı ahdı
Her gece seyrimde seherin vaktı
Görünür İmam evleri görünür

Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına
Bahçende açılan güller aşkına
Kerbelâ'da yatan İmam aşkına
Görünür İmam evleri görünür

PİR SULTAN'ım kendi kurdu bu yolu
Yüz be-yüz gördüğüm Ali'dir Ali
Horasan'da ALÎ Rızâ'yı Veli
Görünür İmam evleri görünür (1)

—66—

Bir ulu kervandık kalktık Musul'dan
Gitti kervanımız Ali'ye doğru
Yenice kurtulduk gamla gussadan
Gitti kervanımız Ali'ye doğru

(1) İmam evleri: İran Şah'larının bulunduğu ya da On İki İmam'ların herhangi birinin bulunduğu yer olabilir. Bu, şairin doğruya gittiğini düşündürür.

Benden selâm söyle güzel Ali'ye
Güzeli sevenler düşer belâya
Yolumuz uğradı Toprakkale'ye (1)
Gitti kervanımız Ali'ye doğru

Helallık vermedik kavim kardaşlar
Yandı ciğerciğim yüreğim hışlar
Üç gün üç gecedir yağın yağışlar
Gitti kervanımız Ali'ye doğru

Sabahtan uğradım ben bir araba
Yüzümü süreyim hâk-ı türaba
Kızılşehir derler o da harabe
Gitti kervanımız Ali'ye doğru

PİR SULTAN ABDAL'ım kubbem göründü
Emir ile yeşil taşlar urundu
Bize bu ayrılık Hak'tan verildi
Gitti kervanımız Ali'ye doğru

—67—

İptida bir sofı Şah'a varınca
Niye geldin derler Urum sofusu (2)
Çevre çevre dört yanına bakınca
Niye geldin derler Urum sofusu

(1) Söylendiğine göre Pir Sultan asılmadan önce bir süre Sivas'ta Toprakkale zindanında yatmıştır. Birkaç kere buraya girip çıktığı anlaşıyor. İran'a dervişler gönderilmiştir.

(2) Urum: Anadolu, özellikle Sivas, Çorum, Yozgat, Amasya, Tokat gibi Alevilerin yoğun bulunduğu bölge düşünüyor.

Ateşin yanmadan dumanın tüter
Murtaza Ali katarıdır bu katar
Bunca evliyâya hizmetin yeter
Niye geldin derler Urum sofusu

Çok uzak illerden özendin geldin
Şol tozlu yollara bezendin geldin
Urum'dan ne günah kazandın geldin
Niye geldin derler Urum sofusu

Bülbül gerek gül dalına konmaya
Şah İsmail semâ dönmeye
Müşahibin yok mu derdin yanmaya
Niye geldin derler Urum sofusu

PİR SULTAN ABDAL'ım hele yazsalar
Arasalar ülke ülke gezseler
Yolu doğru sürmeyi assalar
Niye geldin derler Urum sofusu (1)

—68—

Şah'ın illerinden gelen turnalar
Çağırışıp karışıp konar Şah deyü
Tâlib olan mürşidini arzular
Destine el salıp sunar Şah deyü

(1) Bu demeyi P. N. Boratav Banaz'dan derlemiştir.

İki kuş bir yavru besler yuvada
Ona mürşit gerek yuyup arıda
İki yüce şahin döner havada
İmam evlerine konar Şah deyü

Aramıza düştü ayrılık tozu
Buymuş başımıza yazılan yazı
Bağrımızı deldi turna âvâzı
Suvaz göllerine iner Şah deyü (1)

Hak'tan nidâ geldi garip bülbüle
Bülbül âşık oldu bahçede güle
Ali niyet etti bindi Düldül'e
Sultan evlerine gider Şah deyü

PÎR SULTAN'ım eydür, gözümün yaşı
Delik delik oldu bağrımın başı
Kalktı havalandı gönlümün kuşu
Şah'ın dergâhına konar Şah deyü

—69*—

Bize mihman geldi, şad oldu gönlüm
Mihman canlar bize safa geldiniz
Kasavet kalmadı, bahar yaz oldu
Mihman canlar bize safa geldiniz

Dua edin bize misafir gele
Yavan yahşi yiyip yüzümüz güle
Büyük küçük anı hep Hızır bile
Mihman canlar bize safa geldiniz

(1) Suvaz: Sivas (halk söyleyişi).

Misafir kapının iç kilididir
Ev sahibi de anların kelbidir
Misafir mihmandır, mihman Ali'dir
Mihman canlar bize safa geldiniz

Kahrettiği yere misafir gelmez
Çalışır çabalar ektiği bitmez
Seğirtse de gitse menzile yetmez
Mihman canlar bize safa geldiniz

PÎR SULTAN ABDAL'ım kayda verile
Misafir kismetin getirir bile
Misafir mihmandır, sen özün dile
Mihman canlar bize safa geldiniz

—70*—

Yine mihman gördüm, gönlüm şaz oldu
Mihmanlar siz bize safa geldiniz
Kar kış yağar iken bahar yaz oldu
Mihmanlar siz bize safa geldiniz

Müsafir gelirse kismetini bile
Müsafirdir, Hızır'dır, özrünü dile
Büyük küçük anı hep Hızır bile
Mihmanlar siz bize safa geldiniz

Bir eve kahr olsa müsafir gelmez
Çalışsa çırpınsa eksigi bitmez
Çağırırsa bağırır bir ere yetmez
Mihmanlar siz bize safa geldiniz

Müsafir aşk kapısının dilidir
Hızır müsafirin gonca gülüdür
Tanrı müsafiri Şah'ım Ali'dir
Mihmanlar siz bize safa geldiniz

Himmet eyle pîrim müsafir gele
Yavan yaşık yiyip yüzümüz güle
PÎR SULTAN uğuru tut sen gel eve
Mihmanlar siz bize safa geldiniz (1)

—71—

Ey gönül bülbülleri
Mihmanlar hoş geldiniz
Hak zikr eden dilleri
Mihmanlar hoş geldiniz

Şen olsun ocağınız
Sürülsün devranınız
Ol bizim sultanımız
Mihmanlar hoş geldiniz

,
Aşk pazarına gelen
Sırt-ı hakikat bilen
Deryâ-yı ummân olan
Mihmanlar hoş geldiniz

(1) Bu nefesin üstünde «Bayatî» makamında bestelenmiş olduğu yazılıdır. Notalar bölümüne bakınız (19).

Âşıklar serden geçer
Sırat-ı bunda seçer
Sâkiden kevser içen
Mihmanlar hoş geldiniz

Âşık oldum erenler
Aşk halinden bilenler
Dost cemâlin görenler
Mihmanlar hoş geldiniz

PÎR SULTAN'ım ey âşıklar
Dizildi kalbi sâdıklar
Uyumaz, uyanıklar
Mihmanlar hoş geldiniz

—72—

Şu karşıki yayla ne güzel yayla
Süremedim demi kalıyor şöyle
Ala gözlü Pîrim sen himmet eyle
Bu yıl bu yayladan Şah'a gideriz (1)

Alınmış abdestin aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Bu yıl bu yayladan Şah'a gideriz

(1) S. Nüzhet'te bağlama mısraları şöyledir:
«Ben de bu yayladan Şah'a giderim.»
Buradaki şiir Vahit Dede defterinden alınmıştır.

Bir bölük turnayı sökün dediler
Yürekteki derdi dökün dediler
Yayladan ötesi yakın dediler
Bu yıl bu yayladan Şah'a gideriz

Bir kişi gayetle sevse pîrini
Osmanlılar talep eder malını
Süremedim erkânsızın yolunu
Bu yıl bu yayladan Şah'a gideriz

Ekilmiş tarla bostanın olursam
Düşüp te dillere destan olursam
Kara toprak senden üstün olursam
Bu yıl bu yayladan Şah'a gideriz

PİR SULTAN ABDAL'ım dünya durulmaz
Gitti giden ömür geri dönülmez
Nazar ettim Şah gönlümden ayrılmaz
Bu yıl bu yayladan Şah'a gideriz

MÜRŞİTLERE BAĞLILIK ŞİİRLERİ

Alevîlerde ve genellikle bütün tarikatlerde mürşide, şeyhe bağlılık birinci derecede önemli işlerdendir.

Pir Sultan da bir tarikat ozanı olduğunu unutmamış, bu yolda nefesler söylemiştir. Yalnız, şurasını da unutmamak gerekir ki, o bu işi yalnızca bir tarikat eri olarak düşünmez. Büyük bir örgütçü ve propagandacı olarak, teşkilâtı ayakta tutmak, bir merkeze bağlamak, sıkı durmak, çözülmemek için; mürşide, şeyhe bağlanmak gerektiğini iyi biliyor. Öyle ki, her köyde bir küçük teşkilât merkezi kurma çabası gösterir.

Safları sıklaştırmak, ser verip sır vermemek, ülküye bağlı kalmak, şeflerle yani mürşit, şeyh gibi tarikat ulularının izinden, emrinden çıkmamak ile olabilir. İşte, bütün bu düşünce ile söylenmiş şiirleri de bir araya toplandı. Onları okurken yukarıdan beri söylenenleri de hatırlamak şiirlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Temennâya geldim erenler size
Temennâ edeyim destur olursa
Mürvet kapıların bağlaman bize
İçeri gireyim destur olursa !

Pîrim deyü divanına geçeyim
Destinizden âb-ı hayat içeyim
İzniniz olursa ağzım açayım
Bir mânâ söyleyim destur olursa

Tâlib günahkârdır pîr meydanında
Zülfikar oynuyor durmaz kınında
Rehberin önünde pîr meydanında
Kemer best olayım destur olursa

Rehbere bağlıdır tâlibin başı
Durmuyor akıyor didemin yaşı
Arafat Dağında koçun savaşı
Erkâna düşeyim destur olursa

PÎR SULTAN ABDAL'ım, hey güzel Şah'ım
Günahlıyım, arşa çıkıyor âhım
Pîre kurban olsun bu tatlı canım
Terceman olayım destur olursa

Şah'ın nuru musun ey canlar canı
Varın lâyük olun hallerinize
Mürüvvet Erenler dârına durdum
Canım kurban olsun yollarınıza

Erenlerin altın akçası mısın
Mümin kardaşların goncası mısın
Şah-ı Merdan Ali bahçesi misin
Gelir bülbül konar dallarınıza !

Rehberin payını yemen, ayırın
Mürşidin payını candan kayırın
Dudaktan emzirin, lebten doyurun
Hak mihman gelince evlerinize

Lânet ile Yezitleri taradım
Hakk'ın kitabını açtım aradım
Kırklar ile cem olmağı muradım
İmam Cafer çıkar yollarımıza

PİR SULTAN'ım eydür, Yezitler gamda
Horasan erleri Urum'da Şam'da
Biz de mihman olduk bir ayn-i cemde
Doyup usanmadık hallerinize

—75—

Bu dünyanın evvelini sorarsan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Sen bu yolun sahibini ararsan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Tahtını terketti İbrahim Edhem
Süleyman Nebî'ye verildi hâtem
Her kulun alına yazıldı sitem
Kişinin çektiği yoludur yolu

Erenler öldürür yoldan şaşanı
İhlâs ile kaldırırlar düşeni
Tarikatta her kişinin nişanı
Erenler katında bellidir belli

Erenler elinden dolu içildi
Ol saatte kıyl-ü kalden geçildi
Firdevs-i âlâda güller açıldı
Cennet-i âlânın gülüdür gülü

PÎR SULTAN ABDAL'ım ummana daldı
Yenemedi kendin engine saldı
Hâkipayınıza yüz süre geldi
Erenlerin kemter kuldur kulu

—76—

— Sabahtan uğradım dedem göçüne ⁽¹⁾
Dedem beni tâlib etsen olmaz mı
Çiğ ibrişim uydurmuş siyah saçına
Dedem beni yola alsan olmaz mı

— Var git Yezit, var git takılma bize
Bizden hezeren binler okunur size
Sen âşık olmuşsun geline kıza
Var git yezit, var git tâlib olmazsın

(1) Temsili bir konuşma olan bu şiiri P. N. Boratav ağızdan derlemiştir.

— Dedem bu demler her demler olsun
Üstümüzde dönenler boz atlı olsun
Gelin kız seversem gözüm kör olsun
Dedem beni tâlib etsen olmaz mı

— Bir söz söyleyin de sen olma hatır ⁽¹⁾
Adam atasına olur mu hatır ⁽²⁾
Sof'oğluyum dersem git bacın getir ⁽³⁾
Var git yezit, var git tâlib olmazsın

PÎR SULTAN ABDAL'ım bu sırra erdik
Özümüz sözümüz bu yola verdik
Yezit sofu olmazdı biz sizde gördük
Gel git sofu kardaş yolu bilmişsin

—77*—

Sabahtan uğradım senin göçüne
Dedem kalmaz eksigiñe suçuna
Dedem, benim eksigim ne, suçum ne
Dedem, beni talib alsan olmaz mı

Dedemin sözlerini red edemem
Kovsa dövse bırakıp da gidemem
Bu gün bırakıp ta yarın edemem
Dedem, beni talib alsan olmaz mı

(1) Hatırın kalmasın, demek

(2) İnsan atasına güvenir mi?

(3) Sof'oğluyum: Sofu oğluyum.

Dedemin sözleri her demler olsun
Üstümüzde kadir Mevlâ'm bâl olsun (1)
Kız gelin seversem gözüm kör olsun
Dedem, beni talib alsan olmaz mı

Doğruyu söylesem kalır mı hatır
Edeb hayasını bilmez katır
Eğer sofı isen avradın yetir (2)
Dedem, beni talib alsan olmaz mı

PÎR SULTAN ABDAL'ım Velî vallahi
Özümüzde hiç galat yoktur billahi
Gidi Yezit yola gelmez vallahi
Dedem, beni talib alsan olmaz mı

—78—

Aman hey erenler mürüvvet sizindir
Öksüzüm garibim amana geldim
Garibim bî-kesim himmet sizindir
Ağlayı ağlayı selmana geldim

Şah'ın bahçesinde ben garip bülbül
Efkârım mükedder halim pek müşkül
Koparmadım asla, kokladım bir gül
Kâfir oldum ise imana geldim

(1) Bâl: Kanat, mecaz olarak koruma. Bu deme bundan önceki konuşmaların başka türlü'südür.

(2) Burada kadınların da yetiştirilmesinin istendiği anlaşıyor.

Gönül şahinini saldı havaya
Yüzüm sürüp geldim ol hâkipâyâ
Gönül sefinesin vermezim zâyâ
Kıbleğâhım Şah-ı Merdana geldim

Biz Muhammed' Ali kullarındanız
Nesl-i Âl-i Abâ soylarındanız
İmam-ı Cafer'in mezhebindeniz
Server Muhammed'e peymana geldim

İkilik perdesi yoktur özümde
Birliktir gönlümde özüm sözümde
Gece gün düşmüşüm Hak niyazında
PÎR SULTAN ABDAL'ım meydana geldim

—79—

Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden
Pîrimden dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden

Benim pîrim gayet ulu kişidir
Yediler ulusu, Kırklar eşidir
On İki İmamın, server başıdır
Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden

Kadılar, müftüler fetvâ yazarsa
İşte kement, işte boynum asarsa
İşte hançer, işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden

Ulu mahşer olur divan kurulur
Suçlu suçsuz gelir anda derilir
Pîri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden

PÎR SULTAN'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pîrimiz
Hakka teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem pîrimden

—80*—

İsâ Peygamber'i Hakk'a buyurdu
Mürşide teslim ol, yolda kalırsın
Cebrâil, Ahmet önünce yürüdü ⁽¹⁾
Mürşide teslim ol, yolda kalırsın

Tabîî, ol nutku Kur'anda bula
Mürşit gelip bizim kalbimiz yuya
Ögüt dinlemezsen kalırsın tana ⁽²⁾
Mürşide teslim ol, yolda kalırsın

İlm-i zâhirin menzili cennettir
Dolaşık bir yoldur, gayet zahmettir
PÎR SULTAN'ım senin yolun vuslattır
Mürşide teslim ol, yolda kalırsın ⁽³⁾

(1) Ahmet: Muhammed Peygamber'in adlarından.

(2) Tana kalmak: Şaşırp kalmak.

(3) Vahit Dede defterinden alındı.

Hak nasib eylese nura batmaz mı
Kalkıp arzulayıp ceme gelenler
Cümle boş gelenler dolu gitmez mi
Kalkıp arzulayıp pîre gelenler

Muhammed Ali'nin düştük peşine
Mevlâ'm uğratmasın gönül tişine
Pek sevap yazılır âdem başına
Kalkıp arzulayıp ceme gelenler

Muhammed Ali'yi buldum burada
Mevla'm ayırmasın beni arada
Muhammed Ali diyen erer murada
Kalkıp arzulayıp pîre gelenler

Tecelliyi teselli de bitiren
Muhammed Ali'ye emanet götüren
Bek iseniz pîr gibi oturan
Kalkıp arzulayıp ceme gelenler

PÎR SULTAN'ım içer içer ayılır
Böyle muhabbete nice doyulur
Müminler huri gulman sayılır
Kalkıp arzulayıp pîre gelenler

Evvel ikrar verip beli diyenler
İkrarı üstünde kaim dursunlar

..... (1)

(1) Bu iki mısra eksiktir.

Aklı başında olur gerçek ise
Yorulmaya eğer hali var ise
Günleyin evinde mihman görürse
Hak olan lokmayı ana versinler

Mihman üçtür, görmek yerli yerince
Gerçek talib bilir heman görünce
Kondurup mihmanı yerli yerince
Yarasına göre merhem sarsınlar

Mest olmuştur aşk şarabın içenler
Nefis oluptur kendinden geçenler
Sohbet edip mihmanından kaçanlar
Erkândan cüdâdır, anı sürsünler

PÎR SULTAN'ım eydür, yola bendeyim
İki seksen üç evvelin ceddiyim
Ayn-el- yakın hak olan mihman benim
Beni eşya hak mihmanda görsünler (1)

—83*—

Mürşide varmağa talib olursan
İbtida insandan rehber isterler
Verdiğin ikrara doğru gelirsen
Ahd ile peymandan rehber isterler

Rehberin var ise olursun insan
Rehberin yok ise kalırsın hayvan
Arasât gününde açılır meydan
Açılan meydanda rehber isterler

(1) Vahit Dede defterinden.

Mürşidin nazarı müşkülü seçer
Kâmil olan tâlib Sırat'ı geçer
Can kuşu kafesten âkıbet uçar
Tenden uçan candan rehber isterler

Şah-ı Merdan bir yol kurdu kuluna
Bu yola giden rehberden biline
Girmek ister isen İmam yoluna
On İki İmam'dan rehber isterler

Tarikat bâbına girmek dilersen
Hakikat güllerin dermek dilersen
Erenler sırrına ermek dilersen
Sır ile pinhandan rehber isterler

PİR SULTAN'ım söyler bu hikâyeti
Yirmi sekiz harf, yedi âyeti
Nefsini bilmektir sözün gayeti
Bilmeğe irfandan rehber isterler (1)

—84—

Muhammed Ali'nin eli değil mi
Hak bilip tuttuğum el bana yeter
Bu yolun sahibi Ali değil mi
Ali'nin kurduğu yol bana yeter

Her kardaşlar muratların alırsa
Her biri cihanın kutbu olursa
Mürşidin elinden her ne gelirse
Sunduğun zehir ise bal bana yeter

(1) Vahit Dede defterinden alındı.

İki yüzlü, iki dilli olanlar
İki pîrli, iki yollu olanlar
Anlar dahi kelpdir lânet alanlar
Pîre doğru gelen kul bana yeter

Mürşid-i kâminden terbiye alan
Üstadın hasılı gönlünde olan
İcazet verilip ezeli gelen
Beğden gelen beğdir, bil bana yeter

Kâmile varmadan kâmil olunmaz
Her mürşit olanda kemal bulunmaz
Nefsin bilmeyince Hâlık bilinmez
Okuduğum cim'se dal bana yeter

Yeter bana ol pîrimin kemali
Celâli içinde vardır cemâli
Neylerim âlemi, neylerim mâli
Mürşidimden olan hâl bana yeter

PÎR SULTAN dâmenin tutunsa erin
Hakk'ın rızasıdır, rızası pîrin
Mürşidin gönlünde var ise yerin
Beytullah değil mi, ol bana yeter

—85—

Muhammed Ali'nin kıldığı dâvâ
Yok meydanı değil, var meydanıdır
Bunda zarar verir nefis ile heva
Kırkların durduğu dâr meydanıdır

Kırklar özün bir raya koydular
Anlar cenazesin susuz yudular
Gördüğün görmeyesin dediler
Örte gel eteğin, sır meydanıdır

Gittiğin yerlerde ara bulasın
Vardığın yerlerde makbul olasın
Sakla Hak sırrını sâdık kalasın
Çek çevir kendini, er meydanıdır

Hiç demezler şu dünyada filânı
Yok ederler bu meydanda yalanı
Üç yüz altmış altı rütbe bulanı
Bunda can isterler, sır meydanıdır

PIR SULTAN'ım eydür, gerçek er isen
Ali'yi seversen, muhip yâr isen
Hakk'ın maksuduna ereyim dersen
Rehberini al gel, dâr meydanıdır

—86*—

Derilmemiş Hak cemine varınca
Görün bakın cem cümleden uludur
Kov ile gıybeti dile alanlar
Bencileyin günahkârdır, delidir

Ceme varmak, murat almak nihayet
On iki erkânda okunur âyet
Vücudun şehrini pak eyle gayet
Gerçek mümin bu dergâhta uludur

Erenler yolu pak otur
Durma Muhammed'e salavat getir
Heman gayret eyle bir gevher götür
Yardımcımız Şah-ı Merdan Ali'dir

Güvenenler tevhit eder her dem
Ol demde sürülür merakıb
İnanmazsan elimde işte menâkıb
Okuyup yazan evliya dilidir

Hizmetçiler şu meydanda çalar çan
.....
Oturan dedeler gülbenk dinlerken
Gayrı kelâm eden Şeytan kuludur

Mümin müslim diz üstüne gelincek
Tevhit duası da tamam oluncak
Hakk'ı seven ayak kalksın deyincek
Bu da erenlerin güzel halidir

Herkes sakın olsun yerli yerine
Mümin Sırat alır münkir yerine
Varınca *PÎR SULTAN*'ın haccına
Deli bülbül, kendi irfan gülüdür

—87*—

Eğer gözlü isen dizil katara
Bu yol gözlünündür, körün değildir
Ne yitirdin, ne ararsın burada (1)
Bu gül bülbülündür, hârın değildir

(1) Aşık mısın, ne ararsın bu bağda?

Benim mürşidim gönlü ganidir
Mürşidin dîdârı Hak dîdâridir
Girebilir isen gönül evidir
Giremezsen senin yerin değildir

Kapıya varmadan dibe geçilmez
Mürşit olmayınca müşkül seçilmez
Çarşıya varmadan dükkân açılmaz
Bedesten ararsın şarın değildir

İkilik tutanın hem yüzü kara
Cihanda kendine bir mürşit ara
Eğer âşık isen gel gir katâra
Âşık değil isen yerin değildir

Bak şu erenlerden gelen doluya
Çaylak kâr eylemez şahin avına
PÎR SULTAN'ım der çağır pirine
Gelip yetişmezse pîrim değildir

—88—

Hak yarattı Muhammed'i nurundan
İnsan olan gelir nura çevrilir
Çarlı kurulmuş dolap dâim dönmede
Mansûr olan gelir dâra çevrilir

Bir sürçmekle at ayağı kesilmez
Bir suçlu âdem oğlanı asılmaz
Erenler bir yol kurmuştur basılmaz
Yol ehli kandeyse yola çevrilir

Gümanlı gönülde pîr mi eğlenir
Cennet taşrasında hûr mu eğlenir
Balsız petekte arı mı eğlenir
Arı kande ise bala çevrilir

Erenler evinde kem söz söylenmez
Cennet derununda hûri gizlenmez
Balsız peteklerde arı eğlenmez
Arı olanda bahara çevrilir

Başlı sular dâim alçağa akar
Pervane kendini odlara yakar
Serçe kande ise aslına çeker
Bülbül olan gelir güle çevrilir

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, yatar hastadır
Elinde gülleri deste destedir
Âdem oğlu bir acayip nesnedir
Muhabbetle tatlı dile çevrilir

—89—

Sabahtan dergâha vardım
Dedem dahi yatıyor
İzzet ile selâm verdim
Günbegün derdim artıyor

Dedem kalkmış yatağından
Gül ister hüsnün bağından
Münkir münafık şerrinden
Müminlerin korkuyor

Mümin olan (yola) yarar
Münafık dergâhta n'arar
Kem söz, sahibine zarar
Muhabbetten bal akıyor

Muhabbet nedir: Muhammed
Müminin arzusu cennet
Yola giren cana minnet
Bir has gül olmuş kokuyor

PÎR SULTAN'ım vardır nice
Kabr evine o girince
Hak divanında durunca
Günahlarından korkuyor ⁽¹⁾

—90—

Geçemezsin deli gönül geçilmez
Bir tuzâğa tutulursan ebsem dur
Bu erenler dolusudur içilmez
İçenlerin bağrın keser, ebsem dur

Gerçek ere bir musahip yâr gerek
Er odur ki ikrarına dur gerek
Cesedinden el yuyanlar nur gerek
Çiğnenmeğe kayıl olmazsan ebsem dur

(1) Hasibe Çatbaş (Mazıoğlu) derlemesi. Bibliyografya, sayı: 15.

Evvel ikrar sonra dönersen
Sehil yukuş görüp dönüp kaçarsan
Onuldayım derken yara açarsan
Merhem vurup saramazsan ebsem dur

İkrar alıp ikrarından dönersen
Varıp mürşit eteğinden tutmazsan
Arıdıp kalbini temiz etmezsen
Hiç çiğ yerde tohum bitmez, ebsem dur (1)

PİR SULTAN'ım söyler sözüm doğrusun
Yezit bundan ne anlasın, ne duysun
Arit kalbin, tahta sultan olursun
Tacın, tahtın terk edersen ebsem dur (2)

—91*—

Yine ılgıt ılgıt yeller esince
Bulutlar kaynaşır yel nice olur '
Şah İmam'a beli etmeyen gaziler
Sürerler dergâhtan hal nice olur

1

(1) Bu dörtlük başka yerde şöyle:

Mürşidinin nasihatini tutmayan
Gönülcüğün müsahibe katmayan
Aritip kalb evin temiz etmeyen
Çiğ yerlerde tohum bitmez ebsem dur

(S. Nüzhet, 86)

(2) Gerdaniye makamında bestesi var. Notalar bölümüne bakınız (20).

Pek imiş, kurulmaz feleğin yayı
Ezelden sunulur âşıkın payı
İki dinli yüzlü yüze gülücü
Sürerler dergâhtan hal nice olur

Er değildir er nefesi tutmayan
Er pîrlik kalbini temiz etmeyen
Özünü rizaya teslim etmeyen
Sürerler dergâhtan hal nice olur

Erenler kabul eylemez yalanı
İçi sual olup dışı gülünü
Evvel ikrar verip sonra döneni
Sürerler dergâhtan hal nice olur

PÎR SULTAN'ım ihlâs çağır pîrine
Yerler gökler inler âh-u zârına
Mümin olan çıkar Hak divanına
Sürerler dergâhtan hal nice olur ⁽¹⁾

—92*—

Tasanup ta gönül sen melûl olma ⁽²⁾
Komadığın yerden bir nesne alma
Başına geleni kimseden bilme
Bizi ağlatan pîr yine güldürür.

(1) Tutulacak yolu öğütüyor.

(2) *Tasanup*: Tasalanarak, kederlenerek.

Bu haneye geldik bilmek için de
Bu dünyaya geldik gülmek için de
Yürüyelim hırka gömlek içinde
Bizi ağlatan pîr yine güldürür

Hakikatta işin tamam olursa
Hak'tan bil başına ne hal gelirse
Acep verdiğini yine alırsa
Bizi ağlatan pîr yine güldürür

Hakikat kapısına eyle nazar
Dividi, kalemi okuyup yazar
Yolunu bilmeyen serseri gezer
Bizi ağlatan pîr yine güldürür

Hakikat kapısın açmış ulular
Hakk'ı sevenleri arar bulurlar
Hakk'ı sevenler de Hakk'a gelirler
Bizi ağlatan pîr yine güldürür

Hakk'ı sevenlerin gerekmez yaşı
Hayvandan kötüdür aşkı yok kişi
Merhamet etmektir dervişin işi
Bizi ağlatan pîr yine güldürür

—93*—

Dünyadan el çek ey divane gönlüm
Ulaş bir üstada, er ile görüş
Mürşidin nazarından yâd edersen
İkilikten geçip bir ile görüş

Mürşide yüzünü sürmek dilersem
Emrine zatına ermek dilersem
Hakk'ın cemalini görmek dilersem
Nur ile nur olup sır ile görüş

Sen nefsini öldür, olagör yeksan
Erler meydanında olagör kurban
Yedi iklim dört köşede lâmekân
Erenlerin sırrı nur ile görüş

Âşık-ı sadıklar ölegelmiştir
Ağlayanlar bir gün gülegelmiştir
El ele, Hakk'a yola gelmiştir
Tanı kendi özün pîr ile görüş

PİR SULTAN'ım kemter kuldur *Şah'ına*
Hünkâr Hacı Bektaş nazargâhına
Deli gönül hâk ol düş dergâhına
Er olayım dersen er ile görüş

—94—

Eksiğim aldım da meydana geldim
Ben günahkâr kulum erenler mürvet
Kabahatim andan, cürmümü bildim
Ben günahkâr kulum erenler mürvet

Erenler yerdeki yüze basmazlar
Can olanlara derinden küsmezler
Bir suç ile bir kardaştan geçmezler
Ben günahkâr kulum erenler mürvet

•
Erenler bağı kapılar açarlar
Müşkülü de müşkülünden seçerler
Kan edenin günahından geçerler
Ben günahkâr kulum erenler mürvet

Ey erenler benim yüzüm yeredir
Yüzüm yerde ise özüm dârdadır
İrar nerde ise iman ordadır
Ben günahkâr kulum erenler mürvet

PİR SULTAN'ım şerbet içmiş ayılmaz
Ezelden yazılan yazı bozulmaz
Aman Rabbim deynlere kıyılmaz
Ben günahkâr kulum erenler mürvet

—95*—

Bâtın erlerinden Sultan Server
Geldi dergâhımız oldu münevver
Yanında rehberi Hazret-i Kanber
Heman bir dem geç-ü güzâr göründü

•
Bir ulu dergâha varıp eriştim
Erenler elinden bir dolu içtim
Aklımı zay edip hal olup düştüm
Kuruldu bir ulu pazar göründü

Gönüller tahtının bülbülü geldi
Elinde bir dolu gül rengi geldi
Önümde bir sini dopdolu geldi
Bu hal bize andan uçar göründü

On iki tarikin nişanı mevcut
PİR SULTAN'ım anda pîrim de mevcut
Gördü;cümlemizi anda bir vücut
Pervaz urup gökte uçar göründü

—96—

Gönül ne durursun, elden geldikçe
Yine bir mürşide varmadan olmaz
Aman mürvet deyü sen' de yüzünü
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Mürşidini bulur gezen arayı
Kırklar arasında bulur çareyi
Ne kadar okursan aktan karayı
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Bu dünyada sen çok yaşlar yaşarsın
Bilip dört kitabın dersin açarsın
Her harfına bin bir mânâ verirsin
Yine bir mürşide varmadan olmaz

Halil Kâbe yaptı oldu yâ delil
Vardı varan, varmayan kaldı melil
Muhammed'e rehber oldu Cebrâil
Yine bir mürşide varmadan olmaz

PİR SULTAN'ım, bu durakta dur dedi
Hazret-i Muhammed, Ali er, dedi
Bunu bilmeyenin işi zor dedi
Yine bir mürşide varmadan olmaz

BÜYÜK PROPAGANDACI PÎR SULTAN

Büyük ülküler büyük yüreklerde yaşar. Dâvaya inanmış er ister. Ülkücüler ordusunu yetiştirmek ister. Bunun için propaganda ister. Propagandacının da birinci niteliği bilgi yanında güzel konuşmak (hitabet)tır.

İşte, bunların hepsi Koca Haydar'da var. O, elinde sazı, dilinde âvâzı; ilden ile, köyden köye, ülkeden ülkeye koşan, cem'lerde coşan, sönmüş yürekleri yakan önder niteliğinde bir propagandacıdır.

Kalblere sanat yoluyla girmenin ustasıdır. Bir yandan tarikat bilgilerini, yol aşkını verirken şiirin iç titreten güzelliğinden yararlanmasını bilir.

Dolaştığı çevrelerin gelmiş geçmiş evliya, şeyh, erenlerinin medhiyelerini sazın dilinden verirken dervişliğin güç olduğunu, can ve başı Hak yoluna koymak gerektiğini, Yezit'in sözüne uyulmamasını, Medhî'den imdat dileyenlerin dergâha gelmelerini, İmam Cafer yoluna uyulmasını öğütler.

Ali'nin sırrına ermek, mihman gözü ile yani İran'dan gelen elçilerin sözüne uymak, çekilen yere gitmek gerektiğini öğütler.

Ama, bu yola yana yana giden kalmamıştır. Ülkü yolunda cefaya dayanmayan gelmesin, nefsanियete uyan gelmesin, gönülde karası olan gelmesin...

Ya, kimler gelsin? Bu yola boynunu veren gelsin, üstüne yol uğrayınca ayrılmayıp duran gelsin, şeriati, tarikati, hakikati bilen gelsin... İşte, Koca âşığın yolu yordamı bu...

Muhammed Ali'nin güzel yolları
Bu yola yana yana gider kalmadı
Seyr-ü muhabbetin gonca gülleri
Bu yola yana yana gider kalmadı (1)
Soldu muhabbetin gülü, kalmadı

Cümle bir araya gelip hû deyü
Hû-yi muratları hemen sır deyü
Kimi keyfe gelir, kimi ah deyü
Bu yola yana yana gider kalmadı
Soldu muhabbetin gülü, kalmadı

PİR SULTAN'ım *HAYDAR*, öz çürük oldu
Mudarla musahip bir yere geldi
O da arayıp ta özünde buldu
Bu yola yana yana gider kalmadı
Soldu muhabbetin gülü, kalmadı (2)

Şah-ı Merdan Ali Kurdu bu yolu
Hazret-i Fatıma cihanın gülü
Evvel Seyyit Ali aldı yürüdü
Kırkların serdârıdır Kızıl Deli

(1) Bu mısırada bir hece fazla.

(2) Başka yerde çıkmayan bu nefesten, Pir Sultan'ın zaman zaman taraftarlarından şikâyetçi olduğu anlaşılmaktadır.

Tanrı Dağ koruna çökmüş oturur
Yıldız salını ayağına getirir
Bir avuç toprakla hudut geçirir
Kırkların serdârıdır Kızıl Deli

Pîrim etini kendi defn eyledi
Çaldı taşı pare pare eyledi
Pîrim Ali bu kelâmı söyledi
Kırkların serdârıdır Kızıl Deli

Gör pîrim küffara netti neyledi
Şehr horozlarına dua eyledi
Sarı Kız'ı iki pare eyledi
Yatsuda horozları ündüren Kızıl Deli

PİR SULTAN'ım eydür, sancak getiri
Zemheride gonca güller bitiri
Kalenin altın üstüne getiri
Rum'un fethin eden Şah Kızıl Deli (1)

—99*—

Ey erenler evliyâlar serveri
Himmet eyle bize Şah Seyyit Ali
Tarık-i Naci'nin sensin rehberi
Himmet eyle bize Şah Seyyit Ali

(1) Kızıl Deli diye tanınan Seyyit Ali'nin menâkıbından örnekler veren bu nefes aynı zamanda şairin Rumeli'ye gittiğini hatırlatıyor. (Kızıl Deli için sözlüğe bakınız.)

Sen bilirsin cümlemizin halini
Yetişmiş meyvenin kırma dalını
Düştük, kaldır bizi, uzat elini
Gayret eyle bize Şah Seyyit Ali

Erenlerin sağı solu sendedir
Cümle tariklerin kolu sendedir
Şah Hasan, Hüseyin'in yolu sendedir
Şefkat öyle bize Şah Seyyit Ali

PİR SULTAN'ım eydür, yola âşıkız
Tâ ezelden böyle kalbi sâdıkız
Severiz ey Şah'ım bağı yanıkız
Rahmet eyle bize Şah Seyyit Ali

—100—

Arzuladım size geldim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Eşiğine yüzler sürdüm
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Pîr elinden dolu içtim
Doğdum elinize düştüm
Ak cenneti gördüm geçtim
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Güvercin donunda duran
Cümle eksikler bitiren
Beş Taşı şahit getiren
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Kırk Budak'ta şem'a yanar
Dolusun içenler kanar
Âşıklar sema döner
Hünkâr Hacı Bektâş Veli

Bahçende gördüm gülünü
Erenler sürsün demini
İmam Riza'nın torunu
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Balım Sultan er köçeği
Keser kılıncı bıçağı
Cümle erenler gerçeği
Hünkâr Hacı Bektaş Veli

PÎR SULTAN'ım gerçek veli
Erenlerden çekmem eli
On'ki İmamın serveri
Hünkâr Hacı Bektaş Veli (1)

—101—

Güzel âşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir riza lokmasıdır
Yiyemezsin demedim mi

(1) Bu nefesten Hacı Bektaş Tekkesini ziyaret ettiği, oraya ait özellikleri, yer adlarını saymasından anlaşılıyor. Şairin çok gezdiği başka şairlerinden de anlaşılıyor.

Yemeyenler kalır nâçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

Girelim Ali sırrına
Çıkalım meydan yerine
Can-u başı Hak yoluna
Koymazsın demedim mi

Dervişler harâbat olur
Hak katında hürmet bulur
Muhabbet baldan tatlıdır
Doyamazsın demedim mi

Dervişlik ulu dernektir
Görene büyük örnektir
Yensiz yakasız gömlektir
Geyemezsin demedim mi

Bak şu âşıkın haline
Ne gelse söyler diline
Küfrü imanın yerine
Sayamazsın demedim mi

PÎR SULTAN, Ali Şah'ımız
Hakka'a ulaşır râhımız
On İki İmam katarımız
Uyamazsın demedim mi (1)

(1) Bu nefesin bestesi için notalar bölümüne bakınız (1).

Allah birdir Hak Muhammed Ali'dir
Anın ismi cümle âlem doludur
Bu yol Hak Muhammed Ali yoludur
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Özünü arıdıp pâk eyler isen
Umman budur, bahri olup dalarsan
Hakk'ın didârını görmek dilersen
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Hasan'ın ismi gönlümden ayrılmaz
Şah Hüseyin diyen diller yorulmaz
Bu yolda ölene soru sorulmaz
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Şah Zeynel Âbidin'in âbına
Yezit sığmaz oldu derler kabına
Muhammed'in sancağının dibine
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Gel varalım İmam Bâkır-oğluna
Uymayalım şol Yezid'in fi'line
Gel uyalım İmam Cafer yoluna
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

İmam Musa Kâzım canlar canıdır
Ali Musa Riza mürvet kânıdır
Yarın varacağımız Hak divanıdır
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

Takî bilin Nakî ile buluşur
Varır Hasan Askerî'ye karışır
Anlara kavuşan Hakk'a kavuşur
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

PİR SULTAN'ım eydür, pervaz râhiden
Fetvâ budur çıkarırsan dilinden
Eğer aman diler isen Mehdî'den
Gel Muhammed Ali dergâhına gel

—103—

Muhammed Ali'nin kurduğu yoldur
Ak üstünde kara' seçebilirsen
Gönülden itikadı söyler dildir
Ali'nin sırrına erebilirsen

Erenlerdir seni ceme katarlar
Kötü amellerin taşra atarlar
Bir gün yuvalarından tutup çekerler
Çektikleri yere varabilirsen

Erenler seni de ceme götürür
Kalmış işlerini anda bitirir
Gördüm Hak evinde mihman oturur
Mihmanın gözüyle görebilirsen

Aslı Mervan olan ummana dalmaz
Küfre iman eden âşıklar ölmez
Müminin suali ahrete kalmaz
Dünyada cevabın verebilirsen

PİR SULTAN ABDAL'ım iller men'olur
Dört kapıdan sana doğru el olur
Dünyadan ahrete doğru yol olur
Verdiğin ikrarda durabilirsen

—104*—

Kardeşlarım bile yola gidelim
Mâtem aylarına yüzler sürelim
Çıkıp yükseklerle seyran edelim
Alçakları şâzdır Koyun Baba'nın

Gece gündüz yanar kandiller, mumlar
Pîrim Hasan'ın aşk câmın sunarlar (1)
Mest olan âşıklar gülbenk çekerler
Çekiliyor gülbengi Koyun Baba'nın

Gayetle yüksektir anın yapısı
On iki yerden açılır kapısı
Allah Allah çağırır canlar hepisi
Üstü de vakıftır Koyun Baba'nın

Türbenin örtüsü yeşil donama
Üçler de yediler bilebilir anda
.....
Fıkara yoldaşı Koyun Baba'nın

(1) Hasan için «Pir Sultan'ın pîri» bölümüne bakınız.

PİR SULTAN'ım *HAYDAR* yola bakana
Uyalım Hakk'ın çırağın yakana
Hızır derler gülbengini çekene
Çekilir gülbengi Koyun Baba'nın (1)

—105*—

Sevda çekmek şanlarıdır
Gizlice erkânlarıdır
Hak yoluna canlarıdır
Kurbanı Bektaşilerin

Onlar Horasan'ı gezer
Demkeş olur bâde süzer
Seyyah olup dâim gezer
Sultanı Bektaşilerin

Sırlarına güç erilir
Remizleri geç bilinir
Üstat olan pîr seçilir
Hünkârı Bektaşilerin

Arifler ârifi gelir
Arife tarif vız gelir
Uzak yakın hep bir gelir
Hassına Bektaşilerin

(1) Koyun Baba için «adlar sözlüğü»ne bakınız. Bu nefes, Pir Sultan'ın dolaştığı yerlerde taraftar kazanmak için çaba gösterdiğini anlatmaktadır.

PİR SULTAN'ım bu ne demek
Yerde insan gökte melek
Hiç cahile çekme emek
Devridir Bektaşilerin (1)

—106*—

Gelin ey erenler seyran edelim
Açıldı kapısı Seyyit Ali'nin
Eksiğimiz bilip dâra duralım
Himmeti ganidir Kızıl Deli'nin

Çekti sancağını dağlar dolandır
Mümin olan canlar aşka bulanır
Kurbanlar tıglanur, çırak uyanır
Çekilir gülbenkler Seyyit Ali'nin

Ne güzel baharı yetmiştir şimdi
Lâlesi sünbülü açmıştır şimdi
Abdallar semai tutmuştur şimdi
Himmeti ganidir Seyyit Ali'nin

Baba İbrahim şehitler ayırır
Kırkların ceminden o da beridir
Pirim cansız divarları yürüdür
Himmeti ganidir Kızıl Deli'nin

(1) Bu nefes, Pir Sultan'ın yaman bir propagandacı olduğunu, her gittiği yerde tekkelere bağlı tarikat müritlerini memnun etmek için böyle nefesler söylediğini göstermektedir.

PİR SULTAN'ım eydür kendi özümüz
Güzelce Şah'ıma var niyazımız
Bir gün kara toprak örter yüzümüz
Himmeti ganidir Seyyit Ali'nin (1)

—107—

Safasına cefasına dayandım
Bu cefaya dayanmayan gelmesin
Rengine hem boyasına boyandım
Bu boyaya boyanmayan gelmesin

Rengine boyandım, meyinden içtim
Nice canlar ile didâr görüşüm
Muhabbet eyleyip candan seviştim
Muhabbeti küfür sayan gelmesin

Muhabbet eyleyip yokla pîrini
Yusun senin nâmus ile ârını
Var bir gerçek ile kıl pazarını
Kıldığın pazardan ziyan gelmesin

Kırklar bu meydanda gezer dediler
Evliya'yı yola dizer dediler
Destini destinden üzer dediler
Nefsaniyetine uyan gelmesin

(1) Seyyit Ali ve Kızıl Deli için sözlüğe bakınız. Bu nefes, Pir Sultan'ın propaganda gezilerinde Rumelî'ye de geçtiğini göstermektedir.

PÎR SULTAN'ım eydür, dünya *fânidir*
Kırkların sohbeti aşk mekânıdır
Kusura kalmayan kerem kânıdır
Gönülde *kârası* olan gelmesin

—108*—

Şimdi bizim aramıza
Yola boyun veren gelsin
Şeriat tarikati
Hakikati bilen gelsin

Kişi halden anlayınca
Hakikati dinleyince
Üstüne yol uğrayınca (1)
Ayrılmayıp duran gelsin

Tâlib olunca bir tâlib
İşini Mevlâ'ya salıp
İzzet ile selâm alıp
Gönüllere giren gelsin

Koyup dünya dâvâsını
Hakk'a verip sevdasını
Doğrulayıp öz nefsinin
Şeytanı öldüren gelsin

(1) Tehlike doğunca, demek isteniyor.

PİR SULTAN'ım ol çelebiye
Eyvallahım var veliye
Muhiddin'e hal ,diliyle (1)
Yolun sırrın soran gelsin

—109*—

Ezelden divane etti aşk beni (2)
Hüseyinî'yim, Alevî'yim ne dersin (3)
Niçin dahl edersin, tarik düşmanı
Hüseyinî'yim Alevî'yim ne dersin

İmam-ı Ali'dir, ayn-ı bekadır
Pîr elinden zehir içsem şifadır
Yardımcımız Muhammed Mustafa'dır
Hüseyinî'yim, Alevî'yim ne dersin

İmam-ı Cafer'den aldık icazet
Musa-i Kâzım'dan farz ile sünnet
Müminlere rahmet, Yezid'e lânet
Hüseyinî'yim, Alevî'yim, ne dersin

İmam-ı Riza'nın ben envârıyım
Şah-ı Kerbelâ'da doğan Ali'yim
Münkirle Yezid'in Azrail'iyim
Hüseyinî'yim, Alevî'yim ne dersin

-
- (1) Muhittin o zamanki tarikat ileri gelenlerinden olacak. Bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (6).
(2) Buradaki «aşk» tarikat, tutkusu, idealizmdir.
(3) Hüseyinî: Hüseyin ve evlâtları yani On İki İmam'ı sevenler, onların yolu. Pîr Sultan bu nefesi ile inançlarını açıklıkla bildirmekte Sünnîlere sanki meydan okumaktadır.

Muhammed Takî'dir, Ali Nakî'dir
Hasan'ül Asker'den içtim sâkidir
Derviş mürşit ulu Ali hafidir
Hüseynî'yim, Alevî'yim ne dersin

PÎR SULTAN çağırır Hint'te Yemen'de
Dolaşırsam seni Sahib-zamanda
İradet getirdim ikrar imanda
Hüseynî'yim, Alevî'yim ne dersin

—110*—

Çok şükür olsun Hüdâ'nın demine
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var
Mehdî evsafı eyledim temine
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var

Hasan Efendi postunda oturur
Rum'un abdalları hizmet yetürür
Zemheri'de deste gülü getirir
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var

Bir güneş doğdu dünyanın yüzüne
Âşıkların nur göründü gözüne
Cümle canlar niyaz etti özüne
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var

Hoca Ahmet Yesevî anın pîridir
Velâyet dağları taşları yürüdür
Hazret-i Hakk'ın bu gizli sırrıdır
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var

PİR SULTAN'ım biat ettik ol erden
Muhabbet kokusu geliyor serden
Katarından ayırma Şah'ı Merdan
Hacı Bektaş Veli, Sultan Balım var (1)



—111—

Hayır edem derken işim şer oldu
Elimden bir kaza çıktı erenler
Evliya ceminde yerim dar oldu
Elimden bir kaza çıktı erenler

Benim ahdım oldur, hatır yıkmayın
Evliyanın buyruğundan çıkmayın
Yüzümü çevirip şerre bakmayım
Elimden bir kaza çıktı erenler

İndim ilim deryasını boyladım
Günahım çok amma bir bir söyledim
Sanki yanınızda hata eyledim
Elimden bir kaza çıktı erenler

Benim bir sözüm var efsane sözde
Ne günah der isen bulunur bizde
Erenler nişanı var ise sizde
Elimden bir kaza çıktı erenler

(1) Bu nefeste Hacı Bektaş'a sevgisini anlatıyor. Hasan Efendi'nin dergâhta postta oturan o zamanki halife olduğu anlaşılıyor. Hoca Ahmet Yesevi Hacı Bektaş'ı yetiştirmiştir. Balım Sultan için sözlüğe bakınız.

PÎR SULTAN ABDAL'ım, belâlı başım
Ferahtan ayrıldım, gamdır yoldaşım
Al olan malımı, sağ eyle başımı
Elimden bir kaza çıktı erenler (1)

—112—

Bu yolun ilersi Hak'tır
Mürüvvet kerem erenler
Bu yoldan özge yol yoktur
Mürüvvet kerem erenler

Yolda nefis öldürmezler
Mürüt düşse kaldırmazlar
Mürvet dese düşürmezler
Mürüvvet kerem erenler

Kur'an oldu delilimiz
Sırr-ı hakikat yolumuz
İmam Cafer'dir ulumuz
Mürüvvet kerem erenler

PÎR SULTAN'ım hâle geldik
Hâl içinde yola geldik
Mansur gibi dâra geldik
Mürüvvet kerem erenler

(1) Bu nefeste de bundan önceki iki nefeste olduğu gibi
«elinden bir kaza» çıkan şair af diliyor.

Erenlerin erkânına yoluna
Tâ ezelden âşık oldum erenler
Can'ü gönülden soruştum dolaştım
Şükür mürşidimi buldum erenler

Can ile gönülden gezdim aradım
Dîdâr ile muhabbettir muradım
Kesdim kurbanımı gördüm dîdârım
Mürüvvet kapına geldim erenler

Vermişim canımı korkmam ölümden
Zâhit bilmez gerçeklerin yolundan
Yezit oğlu yezitlerin elinden
Çok demdir dîdârdan kaldım erenler

Sen Hakk'ı yabanda arama sakın
Kalbini pâk eyle Hak sana yakın
Âdeme hor bakma gözünü sakın
Cümlesin âdemde buldum erenler

PÎR SULTAN'ım arzederim halimi
Sarf edeyim elimdeki varımı
Şükür gördüm erkânını yolunu
Ya bugün ya yarın öldüm erenler

Evliyanın erkânına yoluna
Tâ ezelden mecbur idim erenler
Ermişim kırkların menziline
Bu gün mürşidimi buldum erenler

Tâ ezelden düştüm aradım
Nazarına ermek idi muradım
Dîzar ile muhabbettir talebim
Bu gün, yarın diye öldüm erenler

Dolumuzu içeliden ezelden
Münkir ne bilir evliya sırrından
Yezit olan bilmez benim canımdan
Çok dîzardan demde kaldım erenler

Irak bilme Hakk'ı, kendinden sakın
Kalbini pâk eyle, Hak sana yakın
İnsanı hor görme, hem mucizâtın
Cümlesin insanda buldum erenler

PİR SULTAN'ım arzu eder abdalımı
Dost yoluna harc eyledi varını
Yüzüm üstüne sürünü sürünü
Kabul edin, işte geldim erenler

—115—

Eksiğim aldım da meydana geldim
Aman mürvet, günahkârım erenler
Kabahatim andan cürmümü bildim
Aman mürvet, günahkârım erenler

Şeriat taşından bir taş kaldırdım (1)
Mârifet ehlinin gülün soldurdum
Ne yaman kanlıyım nefis öldürdüm
Aman mürvet, günahkârım erenler

(1) Bu nefeste, özellikle bu dörtlükte, yanlış bir iş yaptığını anlatan şair, Erenlerden af dileğinde bulunuyor.

Altıncımız yer altında türedi
Yedincimiz yer yüzünü bürüdü
Biz de Hû demek Ali'den kaldı
Aman mürvet, günahkârım erenler

Yoldan çıktım ise yola getirin
Kırılmış dallarım, şunda bitirin
Pişirip kotarıp bezme getirin
Aman mürvet, günahkârım erenler

PÎR SULTAN'ım eydür, sözün hatasın
Kadir Mevlâ'm bilir bunun ötesin
Var bir amel kazan Hakk'a yetesin
Aman mürvet, günahkârım erenler

—116*—

Eksikliğim aldım, dergâha geldim
Bin kanım var, bin mürüvvet erenler
Arardım atamı, özümde buldum
Bin kanım var, bin mürüvvet erenler

Erenler bağlı kapıyı açarlar
Müşkülünü müşkülünden seçerler
Kan edenin günahından geçerler
Bin kanım var, bin mürüvvet erenler

Hey erenler benim yüzüm yerededir
Yüzüm yerde ise özüm dârdadır
İkrar nerde ise iman ordadır
Bin kanım var, bin mürüvvet erenler

Beşincide yer ile gök dolmuştur
Altıncıda vakit tamam olmuştur
Kerem Muhammed Ali'den kalmıştır
Bin kanım var, bin mürüvvet erenler

Ak gül Muhammed'in alını terinden
Kerem Muhammed'den, mürvet Ali'den
PİR SULTAN'ım böyle aldık uludan
Bin kanım var, bin mürüvvet erenler (1)

—117—

Serseri girme meydana
Âşık senden hâl isterler
Kallaşlık urma demi
Tasdik ehli kal isterler

Uyan gaflet hâbından
İsbat isterler bâtından
Her âşıkın sohbetinden
Erkân ile yol isterler

Erenler oynar ütülmez
Bu yola hile katılmaz
Bunda hâr mihre satılmaz
Ya gevher ya la'l isterler

Bir kılı kırk pay ederler
Birin yol tutup giderler
Dile ne itibar ederler
Hâl içinde hâl isterler

(1) Pir Sultan yanlış bir iş yapmış olduğunu itiraf ile taraf-
tarından af dilemekte olduğu anlaşılıyor.

PÎR SULTAN ABDAL neylersin
Müşkil halledip söylersin
Arısın çiçek yaylarsın
Yarın senden bal isterler

—118—

Sensin bizim zâhir bâtin ulumuz
Aman medet mürvet Pîr Hacı Bektaş
Her taraftan sana çıkar yolumuz
Ali'sin bir adın var Hacı Bektaş

Seni sevdik, senden yana yıkıldık
Münkirlerin kesretinden sıkıldık
Her birimiz künc-i gamda tıkıldık
Yetiş bu imdada er Hacı Bektaş

Pîrlerin pîrisin, yok sana teki
Müminin canısın, münkirin şeki
Zâhirde bâtında değilsin iki
Yetmiş üç milletsin bir Hacı Bektaş

Şahların şahısın, zât-ı Ali'sin
Her ilmin kânısın, şah-ı velisin
Abdal Musa kendi Kızıl Deli'sin
Abdalların başın der Hacı Bektaş

PÎR SULTAN ABDAL'ım sana dayandım
Uyur idim himmetinle uyandım
Hep isteyenlere verdin inandım
Benim de muradım ver Hacı Bektaş

Sofilikten nişan budur gaziler
Sofî bir ikrara durmalı imiş
Hiç bir âdem iblis için yürümez (1)
Adım adım Hak'k'a varmalı imiş

Uymayıgör ol İblis'in sözüne
Sonra mil çekerler iki gözüne
Elin ile bir sitem sür özüne
Özüne bir sitem sürmeli imiş (2)

Mansur Hak dedi de buldu dârını
Tâlib burda çeker ahret zârını
Cümle kazanç ile külli varını
Bütün Hak yoluna vermeli imiş

Ali kendisi hem kişinin pîri
Erenler kabul etmezler münkiri
Kişi eli ile yıktığı yeri
Ana öz indirip yapmalı imiş

PÎR SULTAN ABDAL'ım böyle olunca
Sene tamam olup çile dolunca
Herkesin sahibi vardır, gelince
Müminin de pîri gelmeli imiş

(1) İblis: Şeytan. Burada «Osmanlı» demek istiyor.

(2) Hükümetçe yapılan işkenceler anlatılıyor.

ÜLKÜ YOLUNDA BUNALIM ŞİİRLERİ

Ülkü yoluna başını koyan her şef gibi Pir Sultan da zaman zaman bunalımlara düşer.

Hükümetin sıkı takipleri, mutlu yarınların umutlarını kırdığı günler de oluyor. Böyle anlarında «boz bulanık sellerde kalır», «Üçler Beşler imdada yetmez», «bir himmeti keskin pîri gözler», «kemendi boynunda dârı gözler», «yetiş yâ Ali» diye yolları gözler, «ulaş, yetiş pîrim İmam Hüseyin» diye inler, başı canı yola koyanlar ikrarından döner, garip başa bir hal gelse dostu bulunmaz. İşte böyle günlerde umutsuzluk ummânına dalar. O zaman Ulu Tanrıyı vekil eder, Zatı onun vekili «Muhammed Ali»dir. «Kalsın benim dâvam divana kalsın» der ve kara talihe, döneklere meydan okur.

Yine de o, elinde ülkü meşalesi, gönlünde sönmeyen ateş her kahra katlanır. Büyük ülkücü yolundan dönmez... Dönmez amma, sonunda kelleyi bu yolda verir... Ondan bize bir efsane kalır.

Asıl büyük ölmezliğe kavuşur... Yüzyıllarca âşıkla-rın sazında onun destanı dile gelir...

Muhammed Ali'dir güruh-ı Naci
Başına geymişler elifî tacı
Yürek yaralıdır, sen ver ilâcı
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Güvercin donunda girmiş oturur (1)
Zemheride gonca güller bitirür
Güzel Şah'ım hayırlısın getirir
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Güvercin donunda dalına konsam
Arayup eksiğin özümde bulsam
Çevrilip yolunda kurbanın olsam
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

Yol oğluyuz yolu doğru severiz
Haklı mıdır haksız mıdır sorarız
Dönüp eşiğine yüzler süreriz
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, kendi özümüz
O güzel Şah'ıma var niyazımız
Bir gün siyah toprak örter yüzümüz
Yetiş Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

(1) Hacı Bektaş Veli keramet göstermiş, güvercin olmuştur.

Kaşlarında mim duası yazılı
Sana medet, yola mürvet yâ Ali
Bilirim günahım hadden aşmıştır
Sana medet, yola mürvet yâ Ali

Elestü deminden hak bildik yolu
Korkarım solduram ol gonca gülü
Nice bir ağlattın bu ednâ kulu
Sana medet, yola mürvet yâ Ali

Kalmadı baharım, yetiştî yazım
Yalvarı yalvarı kalmadı yüzüm
Yetiştî kervanım, sırlandı izim
Sana medet, yola mürvet yâ Ali

Ferîştehler ile hûbca görüştüm
Arş yüzünden meleklerle karıştım
Şükür ol dem dîdârına eriştim
Sana medet, yola mürvet yâ Ali

PÎR SULTAN ABDAL'ım bahar yaz için
Kırklar eylediği sema saz için
Haşan'la Hüseyin âh-u sûziyçin
Sana medet, yola mürvet yâ Ali

Lânet olsun sana ey Yezit pelit
Kızılbaş mı dersin, söyle bakalım
Biz ol âşıklarız ezel gününden
Rafızî mi dersin, söyle bakalım

Ey Yezit, geçersen Şah'ın eline
Zülfikarın çalar senin beline
Edeple girdik biz Kırklar yoluna
Kızılbaş mı dersin, söyle bakalım

Bektaş-i Veli'ye kul kurban olduk
Varlık istemeyiz, yokluğu bulduk
Gönül kâbesinde namaza durduk
Kızılbaş mı dersin, söyle bakalım

Yuf etti erenler, ey münkir size
İftira ettiniz sizler de bize
Muhammed sizleri taş ile eze
Rafızî mi dersin, söyle bakalım

Ruhsat verse bize ol ganî Mevlâ
Olurduk başınıza tig-i belâ
Bizi suçlu gören kendinde ara
Rafızî mi dersin, söyle bakalım

PÎR SULTAN'ım eydür, lânet Yezit'e
Müfteri, yalancı Yezitler size
İşte er meydanı, çık meydan size
Rafızî mi dersin, söyle bakalım

—123*—

Medet senden medet Muhammed Ali
Akar boz bulanık sellerde kaldım
Ne yaman zalim olur şu elin dili
Söyleşirler bizi dillerde kaldım

Kaçma benden kaçma hey kaşı kara
Derdine düşeli oldum avara
Bir dostum yoktur ki halimi sora
Gariplik gurbetlik illerde kaldım

Yanarım yanarım tütünüm tütmez
Çıkarım bakarım bülbulüm ötmez
Çalındım çırpındım ellerim yetmez
Dibi bir kararsız göllerde kaldım

Farı derim farı, gönül farıma
Kurudu çeşminin yaşı silinmez
Harbi ısıtmayınca karlar erimez
Çöğenli, boranlı dağlarda kaldım

PÎR SULTAN ABDAL'ım gülmez oldu
Kurulu çeşmim yaşı, silmez oldu
Gececek yollarım bilinmez oldu
Kesilmiş kervanım, yollarda kaldım

—124*—

Yemen illerine bir can gönderdim
Yâ Ali sen sakla isterim
Ak donunu kırmızıya bandırdım
Yâ Ali sen sakla senden isterim

Şu gelen Bozathı Hızır dediler
Nerede çağırırsan hazır dediler
Erişmedi Üçler Beşler Yediler
Yâ Ali sen sakla senden isterim

Bu gün ay ile yıldız da kavuştu
Aşna olan aşnasıyla görüştü
Hasret olan hasretine kavuştu
Yâ Ali sen sakla senden isterim

Göz göz ettim açtım yaralar başın
Didemden akıttım kan ile yaşın
Sana varan öksüz garibin işin
Yâ Ali sen sakla senden isterim

PİR SULTAN ABDAL'ı düşürdün gama
Kimi Rum'a gider kimisi Acem'e
Dilerim dergâhta aç susuz koma
Yâ Ali sen sakla senden isterim (1)

—125*—

Bir seferim vardır Rum'un yüzüne
Yüce dağ başında eri gözlerim
Al elimi kaldır Kırklar Yediler
Bir himmeti keskin pîri gözlerim

Bismillah dedim de girdim helâle
Gözüm açıp baktım bir hûb cemâle
Sıdk ile çağırdım ceddin Celâl'e
Eriş Hızır Nebî, carı gözlerim

(1) Bu nefes daha önce S. Nûzhet ve P. B. — A. G. kitaplarında çıkmış ise de bizim bulduğumuz daha doğru olduğundan buraya alınmıştır.

Yemen, Şif-Batını inanişların her bakımdan yaygın bölgesi idi. Bu bakımdan Pir Sultan orası ile ilgilenmektedir. Oraya bir elçi gönderdiği anlaşılıyor.

Kudretten yanar şem'a ışığı
Mevlâ'm Hak diyenin üğrür beşiği
Din serveri Muhammed'in eşiği
Halil'e yapılan şarı gözlerim

Keskin Zülfikar'ta Ali gazada
Umarım inayet ede bize de
Bağdat'ta Mansur'un canı cezada
Kemendim boynumda dârı gözlerim

PÎR SULTAN ABDAL'ım sır Ali sırası
Sıratı geçenin cennettir yeri
Veyselkara Hint'ten Yemen'den beri
Muhammed Ali'de nuru gözlerim (1)

—126—

Ben de şu dünyaya geldim giderim
Kalsın benim dâvam divana kalsın
Muhammed Ali'dir benim vekilim
Kalsın benim dâvam divana kalsın

Yorulan yorulsun ben yorulmazam
Derviş makamından ben ayrılmazam
Dünya kadısından ben sorulmazam
Kalsın benim dâvam divana kalsın

Ben de vekil ettim Bâri Hüdâ'mı
O da kulu gibi zulüm ede mi
Orda söyletirler bir bir adamı
Kalsın benim dâvam divana kalsın

(1) Bu nefes İ. Aslanoğlu tarafından derlenmiştir.

Mümin müslim döşürür de cem olur
Anda sınık yaralara em olur
Kara taş erir de sâfi mum olur
Kalsın benim dâvam divana kalsın

PİR SULTAN ABDAL'ım dünya kovandır
Gitti âdil beyler kalan avamdır
Muhammed divanı ulu divandır
Kalsın benim dâvam divana kalsın ⁽¹⁾

—127*—

Âşıkın başına gelmez hal olmaz
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin
Sende bende deyü sual olunmaz
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Erenler basmamış yerlere yüzü
İletüp çamura çiğnetme bizi
Yarın yok deminde isteriz sizi
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

Âşık olan âşık dârdan ayrılmaz
Takî, Nakî seven âşık yorulmaz
Tâlip bunalmayınca ere çağırılmaz
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

(1) S. Nüzhet'in kitabında var, ayrıca İ. Aslanoğlu cönkten almış. İkisi hemen hemen birdir.

Bir hal ile içeriye katıldık
Kemlik ettik biz taşraya atıldık
Bir münkirin tuzağına tutulduk
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin (1)

Dâima düşmektir *PÎR SULTAN* işi
Yol yol oldu akan çeşmimin yaşı
On iki imamın ser çeşme başı
Ulaş yetiş pîrim İmam Hüseyin

—128—

Çıktım yücesine seyran eyledim
Gönül eğlencesi küstü bulunmaz
Dostlar bizden muhabbeti kaldırmış
Hiç bir ikrarından ahdi bulunmaz

Zülüfleri top top olmuş cıgalı
Rakiplerin Hak'tan olsun zevâli
Bir günahkâr kulum doğdum doğalı
Günahkâr kulunun dostu bulunmaz

Kanı benim ile lokma yiyenler
Başı, canı dost yoluna verenler
Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz

(1) Bu dörtlükte Pir Sultan bir tuzağa yani hükümet kovuşturmasına uğradığını, hapse atıldığını anlatıyor. Bu gibi başka demelerinden kendisinin asılmadan önce de bazı kovuşturmalara ve baskılara uğradığı anlaşılıyor.

Yine kırılındı dağların başı
Durmuyor akıyor gözümün yaşı
Vefâsız ardından gitse bir kişi
Hakikat ceminde desti bulunmaz

Biz de gezer idik irfanda sazda
Bile bulunurduk cemde niyazda
Bize de gel oldu kanlı Sivas'da
Hızır Paşa bizi asdı bulunmaz

‘*PİR SULTAN ABDAL*’ım destim dâmanda
İsmim Koca Haydar, neslim Yemen’de
Garip başa bir hal gelse zamanda
Orda her kişinin dostu bulunmaz (1)

(1) Bu deme, Pir Sultan’ın taraftarlarınca ihanete uğradığını, kendisini terk ettiklerini açıkça anlatması bakımından önemlidir.

SEVDA ŞİİRLERİ

Bu bölümde, taşkın bir aşk adamı olduğunu da gösteren şiirlerini bir araya getirdik. Yalnız şurasını unutmamak gerekir ki, büyük bir ülkü adamı olan Pir Sultan, aşk şiirlerinde ülküsünü, yolunu unutmaz, sanki elinde olmadan aşkına onları da sarar sarmalar. Öteki şairler gibi ondan tek konu olarak aşk şiirleri beklemek mümkün değildir.

Bu çeşit şiirleri ötekilere göre oldukça azdır. O, ülkü yolundaki çalışmaları sırasında gönlünün sesini dinlemeye pek az vakit bulur. Bir elinde saz, bir elinde ülkü köyden köye, yayladan yaylaya gezerken kafası hep gelecek «yarın»dadır. Durmadan, canları bu gelecek mutlu yarına hazırlama çabaları içindedir.

Ancak yaz-bahar ayları gelende, yeryüzü bin bir çiçekli halılar döşediğinde bir parça gönlünü dinlemeye vakit bulur.

İşte, bu bölüm de onun gönül sızılarını, iç çırpınışlarını dile getirdi. O, yalnız ülkücü bir ozan değil, o ölçüde bir gönül adamıdır da. Şimdi onun gönül sızılarını, beşerî güzellik karşısında erkekçe sevdasını dinleyelim.

Sabahtan uğradım ben de Suna'ma
Dedim, Şah'ım gafletlerden uyana
Eğildim lebine bir buse kıldım
Dedim uyan, dedi, var git o yana

İnci, sedef, mercan döken kâmilidir
Kâmillere hizmet eden kâmilidir
Kâmil otur, kâmil söyle, kâmil dur
Kâmil demen câhil sözüne uyana

Niçin melil melil baktın bize yâr
İhsan eyle, şirin söyle bize yâr
Ben teklif eyledim, sen gel bize yâr
Sakın ikrarından dönme o yana

Bak şu kamet, şu gerdan ne şûhâne
Arz edeyim şu sultana, şu hân'a
Bizi bu aşkın oduna yakana
Umarım ki bizden beter o yana

PÎR SULTAN ABDAL'ım gönlüm harâbat
Âşık isen bir gül için hâre bat
Menzil almaz bu meydanda harab at
Çevir başın dizginini o yana

Bir öksüz öğlandım, şehrine vardım
Eğlendim de kaldım bir han içinde
Şükür olsun Şah'ın cemâlin gördüm
Cevahir dolusu mercan içinde

Yuvadan uçurdum bir yeşil başlı
Cevrin çekmez oldum ey hilâl kaşlı
Ne ağlar gezersin ey gözü yaşlı
Ne serser gezersin cihan içinde

Sanma bu dünyaya bâkî kalırsın
Ol kandedir deyü arar bulursun
İki kaşın mihrabında bilirsın
Görünce tanırlar bin can içinde

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, bıktık bundan
Âşık ne kaçarsın seni sevenden
Ayrılık mı olur seninle benden
Meğer başım düşe meydan içinde

—131*—

Ala gözlü bir cânandan ayrıldım
Arada bir kelâm söz olma ile
Duymayanlar duysun benim zârımı
Ateşim yanıp da köz olma ile

Koy sürenler sürsün yolun doğrusun
Tutun ele verin gönül uğrusun
Âşık bilir mâşukunun eğrisin
Kişi hırsız m'olur iz olma ile

İnanmam gaziler, dünya hilâftır
Bir canım var, dost yoluna teleftir
Gördüm demek yalan, gören ol Hak'tır
Her kişi göremez göz olma ile

Kimi allar geyer, kimi beyazı
Gerçek âşıklara eylen niyazı
Dostun dostu bir ayvadır niyazı
Hiç küs mü tutar, az olma ile

ABDAL PİR SULTAN'ım bekle bayramı
Kaşlar cellât olmuş, kirpik harâmi
Gene dostum sarsın benim yaramı
Saramaz rakipler öz olma ile (1)

—132*—

Böle midir sizin ilin töresi
Hele bir yol safa geldin, desene
Geçer bu güzellik sana da kalmaz
Hele bir yol safa geldin, desene

Öl dediğin yerde ölürüm, derdin
Kal dediğin yerde kalırım, derdin
Her derdine derman olurum, derdin
Hele bir yol safa geldin, desene

Sarardı gül benzim ayvaya döndü
Hakk'ı söyledikçe müşkülüm kandı
Ayrılık ateşi sinemi deldi
Hele bir yol safa geldin, desene

(1) İ. Aslanoğlu derlemesi.

)
Yatarım Muhammed, kalkarım Ali
Gittiğimiz On'ki İmamın yolu
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş, Veli
Hele bir yol safa geldin, desene

Kırmızı gülleri solmaz mı sandın
PÎR SULTAN ABDAL'ı gelmez mi sandın
Bir safa geldin de demez mi sandın
Hele bir yol safa geldin, desene (1)

—133*—

Muhammed Ali'yi candan sevenler
Yorulup yollarda kalmaz inşallah
İmam Hasan'la Hüseyin'i görenler
Hesebinden mahrum kalmaz inşallah

Muhammed Bakır'la sevdik seviştik
İmam Zeynel ile kaynadık piştik
İzninizle İmam Cafer'e ulaştık
Bundan özge yola salmaz inşallah

Musa-i Kâzım'dan gelen erenler
Baş verirler bu zamiri görenler
Şah İmam Riza'ya ağu verenler
Divanda şafaat bulmaz inşallah

(1) Bu demeyi t. Aslanoğlu cönklerden derlemiştir.

Bir gün olur oku derler defteri
Bileniyor Şah oğlunun teberi
Uyanınca Takî, Nakî, Askerî
Açılan güllerin solmaz inşallah (1)

PÎR SULTAN bizi bu işle yetire
Mehdi gelir şavk âlemi tutara (2)
Özünü katalar' ulu katara
Şah kulundan sitem almaz inşallah

—134—

Ne güzelce muradıma ererken
Felek beni nazlı yârdan ayırdı
Al yanaktan kırmızı gül dererken
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Demir kafeslerdir benim durağım
Yanar iken yanmaz oldu çırağım
Gün be gün artıyor derdim firağım
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

Yaz gelince yazı yaban yurd olur
Ak sürüye kara koyun kurt olur
Sevip sevip ayrılması derd olur
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

(1) Bir ayaklanma hazırlığı içinde oldukları bu demede, özellikle bu dörtlüğünde daha açık olarak belli oluyor.

(2) Tutara: Tutar, tutacaktır.

Yaz gelince atlar çıkar çayıra
Kadir Mevlâ'm sevdiğimi kayıra
Meğer beni senden ölüm ayıra
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

PÎR SULTAN ÂBDAL'ım dağları aşam
Aşam aşam ırmaklara karışam
Hiç başına gelen var mı danışam
Felek beni nazlı yârdan ayırdı

—135—

Ne yatarsın bülbül kalk figân eyle
Çağırıp ötmenin zamanı şimdi
Kırmızı gül yeşil yaprakta kaldı
Dalında ötmenin zamanı şimdi

Benim Şah'ım gelir türlü naz ile
Dili tûti kalbi irfan söz ile
Kırmızı bâdeyle cura saz ile
Muhabbet etmenin zamanı şimdi

Benim Şah'ım gelişinden bellidir
Ak elleri deste deste güllüdür
Dertli olanların derdi bellidir
Derde dert katmanın zamanı şimdi

Hoca Ahmet söyle sözünü doğru
Akar boz bulanık dağların seli
Yanına almıştır kuzu dilberi
Sarılıp yatmanın zamanı şimdi

PİR SULTAN'ım *HAYDAR*, netti neyledi
Sarardı gül benzim ayvaya döndü
Dertli olanın derdi belli oldu
Merhemi sarmanın zamanı şimdi

—136—

Bir güzelin âşıkıyım ağlarım
Anın için taş tutar el beni
Gece hayalimde gündüz düşümde
Kumdan kuma savuruyor yel beni

Rayhanını devşir arı dest ile
Ben deliyim öğüt ver usul ile
Düşmanıyım el yanında dost ile
Bir gecelik mihman eyle sar beni

Ak gül olsam ol yanağına sokulsam
Gül benek olsam yüzüne saçılsam
Kölen olsam esir pazar satılsam
Kölem deyü al sinene sar beni

PİR SULTAN ABDAL'ım gamzeli oktur
Hezâren sinemde yaralar çoktur
Benim senden önce sevdiğim yoktur
İnanmazsam ol Allah'a sal beni

—137*—

Şu karşı yaylada göç katar katar
Bir güzel sevdası serimde tüter
Bu ayrılık bana ölümden beter
Geçti dost kervanı eğleme beni

Şu benim sevdiğim başta oturur
Bir güzelin derdi beni bitirir
Bu ayrılık bana zulüm getirir
Geçti dost kervanı eğleme beni

Ben gidersem Sunam bana ağlama
Ciğerimi aşk oduna dağlama
Benden başkasına meyil bağlama
Geçti dost kervanı eğleme beni

Gider isem bu il sana yurt olsun
Munafıklar aramıza kurt olsun
Ben ölürsem yüreğine dert olsun
Geçti dost kervanı eğleme beni

PÎR SULTAN ABDAL'ım dağlar aşalım
Aşalım da dost iline düşelim
Çok nimetin yedim helallaşalım
Geçti dost kervanı eğleme beni (1)

—138—

Gel seninle ahd-ü peyman edelim
Ne sen beni unut, ne de ben seni
İkimiz de bir ikrarı güdelim
Ne sen beni unut, ne de ben seni

Aman kaşı keman elinden aman
Sürdük sefasını, etmedik tamam
Ehl-i irfan içre olduğum zaman
Ne sen beni unut, ne de ben seni (

(1) İ. Aslanoğlu derlemesi.

Hem saza mailem hem de sohbete (1)
Hem sana mailem hem de devlete (2)
Aşkın ile düştüm diyar gurbete
Ne sen beni unut, ne de ben seni

Yârımın cemâli güneşte mâhı
Sana âşık olan çekmez mi âhı
Getir and içelim Kelâmullahı
Ne sen beni unut, ne de ben seni

ABDAL PİR SULTAN'ı çektiler dâra
Düşmüşüm aşkına yanarım nâra
Bakın hey erenler şu giden yâra
Ne sen beni unut, ne de ben seni

—139—

Derdim çoktur hangisine yanayım
Yine tazelendi yürek yarası
Ben bu derde kande çare bulayım
Meğer Şah elinden ola çaresi

Türlü donlar geyer, gülden nazıktır
Bülbüle cevri etme, güle yazıktır
Çok hasretlik çektim, bağrım eziktir
Güle güle gelir canlar pâresi

(1) Buradan şairin saz çaldığı anlaşılıyor

(2) Devlet: Baht, talih, saadet.

Gel benim uzun boylu serv çınarım
Yüreğime bir od düştü yanarım
Kiblem sensin, yönüm sana dönerim
Mıhrabımdır iki kaşın arası

Didâr ile muhabbete doyulmaz
Muhabbetten kaçan âşık sayılmaz
Yezit üflemele çırağlar sönmez
Tutuşunca yanar aşkın çırası

PÎR SULTAN ABDAL, yüksek uçarsın
Selâmsız sabahsız gelir geçersin
Âşık, muhabbetten niçin kaçarsın
Böyle midir yolumuzun töresi (1)

—140—

Gam elinden benim zülfü siyahım
Peykân değdi, sinem yaralandı gel
Hüdâ hakkı için ağlatma beni
Bu gün sevda candan aralandı gel

Gamdan hisar oldu mekânım yurdum
İşitmez âvazım, dinlemez virdim
Bir değil, beş değil, on değil derdim
Düğümler baş verdi sıralandı gel

(1) Bu nefesin bestesi vardır. Notalar bölümüne bakınız (15).

Hasretine vâsıl olam mı böyle
Mecnun'a da bâkî kalır mı Leylâ
Ölümlü dünyadır gel helâl eyle
Yüklendi barhanam, gidelendi gel

Ne çekerse dertli sinem dağ olmaz
Günler gelir geçer, ömür çoğ olmaz
Neşterlidir yaraların onulmaz
Göğerdi çevresi karlandı gel

PÎR SULTAN ABDAL'ım haftada ayda
Günler gelir geçer bulunmaz fayda
Gönül Hak arzular, canım hayhayda
Toprağım üstüme kürelendi gel

—141—

Sabahtan cemâlin seyran eyledim
Gönüller perişan elinden Turnam
Nice bir beklersin gurbet illerde
Hiçbir bilir yok mu halinden Turnam

Tiğ-i gamzelerin misk ile kokmaz
Yâr ala gözlerin hışm ile bakmaz
Cemâlin görene Cennet gerekmez
Güneş midir doğdu yüzünden Turnam

Kemhalar geyinip zünnâr bağlanmaz
Eser seher yeli teli ırganmaz
Sen gidende deli gönül eğlenmez
Bergüzar ver zülfün telinden Turnam

Sen seher yelisin gider gelmezsin
Gelirsen de bana bâkî kalmazsın
Seni uçuranlar murat almasın
Seni kim uçurdu gölünden Turnam ,

ABDAL PÎR SULTAN'ım cemalin güzel
Aradım bulmadım bir hayır yazar
Şimdi senin ismin Cenneti gezer
Kalma bizim için yolundan Turnam (1)

—142—

Birlik makamından bir güzel gördüm
Leblerinin sükkeri var, kandi var
Âşık çok imiş aradım buldum
Nice bencileyin derdimendi var

Cemâli geliyor hayalde, düşte
Canım âsümanda, kandilde, arşta
Uzakta, yakında, yemînde, pîşte
Her nereye baksam Ali'm kendi var

Gâh bahçeye girer gülden görünür
Gâh mâna söylenir, dilden görünür
Gâh gönül evinde sultan görünür
Âşıkına türlü türlü fendi var

,

(1) S. Nüzhet'te «Turnam» yerine «Sunam»dır.

Şükür olsun bu sevdaya ulaştık
Muhammed Ali'nin cem'ine düştük
Muhabbet ağına girdik dolaştık
Şimdi boynumuzda aşk kemendi var

PİR SULTAN'ım sever böyle güzeli
Bu, cümle cihanım yektâ güheri
Kahrın, lütfün çeker isen gel beri
Sevdiğimin ne misli menendi var

—143—

Ala gözlü Şah'tan bir dolu geldi
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver
Balım Sultan, Kızıl Deli'den geldi
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver

Payım gelir İmamların payından
On İk'İmam nesli Ali soyundan
Kırkların içtiği üzüm suyundan
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver

Beline kuşanmış nurdan bir kemer
Aşkın dolusunu içenler kanar
Herkes sevdiğinden bir dolu umar
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver

PİR SULTAN'ım, hamı hası seçerim
Ağ okurum, aşk kitabın açarım
Yâr elinden âğu gelse içerim
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver (1)

(1) Türkü biçiminde olan bu deme, Alevîlerin meşhur halk danışı Mengi oynanırken söylenip çalınır. Naci Kum tarafından Çukurova'da Tahtacılar'dan derlenmiştir. Pir Sultan'ın ününün nerelere kadar yayılıp yüzyıllardır unutulmadığını göstermesi bakımından ayrıca önemlidir (bakınız: Naci Kum, Yörük... arasında tetkikler, görüşler, Türk Folklor Araştırmaları, sayı 11).

Ben de şu dünyada üç güzel sevdim
Birisi kalbimde durana benzer
Birisi Muhammed birisi Ali
Şu garip halimden bilene benzer

Mümin olanların tez gelir yazı
Cennette huriye benziyor yüzü
Şu nâzlı dilberin hercayi sözü
Mart ayında esen borana benzer

Yaz gelince sular köpük saçılır
Lâle sümbül çiçekleri açılır
Zoğal avcı çıkmış diye kaçınır
Çöllerde sevdiğim cerana benzer

Mümin olanların kalbi tacıdır
Mürşit eşiğine varan hacıdır
Sabana berk basma boynun acıdır
Zor edip de sapı kırana benzer

ABDAL PÎR SULTAN'ım göğe süzüldü
Sırat'ın üstünde nizam kuruldu
Mümin olan gaflet gillet yazıldı
Dört kitap içinde Kur'an'a benzer (1)

(1) İ. Aslanoğlu derlemesi.

Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş
Koru dur hey benli dilber koru dur
Gülünü dererken dalını kırmış
Kurudur hey benli dilber kurudur

Hangi dinden isen ona tapayım
Yarın mahşer günü bile kopayım
Eğil bir yol ak gerdandan öpeyim
Berî dur hey benli dilber berî dur

Dervîşe ne olsa kendi tacından
İrakibe ölüm, yâre gecinden (1)
Benzimin sarısı senin ucundan
Sarıdır hey benli dilber sarıdır

Bu meydanda serilidir postumuz
Çok şükür Mevlâ'ya, gördük dostumuz
Bir gün kara toprak bürür üstümüz
Çürüdür hey benli dilber çürüdür

Kendisi okur da kendisi yazar
Hak hilâl kaşına eylemiş nazar
Senin akranların cennette gezer
Huridir hey benli dilber huridir

PÎR SULTAN ABDAL'ım başından başlar
Eyesini yer de kimini taşlar
Bin çiçekten bir kovana bal işler
Arıdır hey benli dilber arıdır (2)

(1) İrakib: Rakîp, düşman.

(2) Bu koşma, Folklor Postası, sayı 15'den alındı.

Çektiğim cev-r-ü cefayı
Çekerim senden. ötürü
İkrar iman bir olunca
Sen de çek benden ötürü

İkrar imanı güderim
Sensiz âlemi niderim
İşte geldim, uş giderim
Bir tatlı dilden ötürü

Severim gonca gülleri
Kokarım gonca gülleri
Sarılarım ince belleri
Gittiğim yoldan ötürü

Bana kıyak ne bakarsın
Sınemi oda yakarsın
Bana ne sitem edersin
İkrarsız elden ötürü

Ferhat Şirin'ine tapar
Gülüngün havaya atar
Başını altına tutar
Can verir candan ötürü

Mümin olan Hakk'a tapar
Münafıklar yoldan sapar
Arka vermiş dağı çeker
Ferhat Şirin'den ötürü

PİR SULTAN'ım deme yalan
Etme imanına talan
Bu dünyada gerçek olan
Ser verir sırdan ötürü

—147—

Uçtu havalandı gönülün kuşu
Uçmayınca gönül yârdan ayrılmaz
Suyum ılıtsalar, tenim yusalar
Yumayınca gönül yârdan ayrılmaz

Usta kesler gelmiş tabutum ölçer
Nazlı yâr gönlümden kâh gelir geçer
Ulu terziler gelmiş kefenim biçer
Biçmeyince gönül yârdan ayrılmaz

Nazlı yâr gönlüne gelmesin hatâ
Daha yol gider mi buradan öte
Eğersiz yularsız ağaçtan ata
Binmeyince gönül yârdan ayrılmaz

PİR SULTAN ABDAL'ım canım cezada
Bir yiğîn atım yok yolum gözede
Ecel şerbetinden verin bize de
İçmeyince gönül yârdan ayrılmaz

—148—

Deli gönül ne kaçarsın ölümde
Ser vermeyince seyr ele girmez
Benim şikâyetim gonca gülümde
Bülbül olmayınca gül ele girmez

Sırrını bildirme rakip başına
Bekle, engellere haber taşına
Bir derde müptelâ olan kişiye
Aşk ateşi gibi kâr ele girmez

.Gönül Hak ile yeksan olagör
mihman olagör
Vücüdün şehrine sultan olagör
Şöyle bir mülâzım Şah ele girmez

Mansur idim geldim düşman eline
Şunun için düştüm halkın diline
Asılmağa geldim zülfün teline
Razıyım amma dâr ele girmez

PÎR SULTAN ABDAL'ım kılalım âhı
Kılıç arş yüzüne asılır ahî
Sinemi yakmaya şöyle bir dahi
Aşk ateşi gibi nâr ele girmez (1)

—149—

Bülbül olsam gülistanda şakırım
Öz bağımda biten gül neme yetmez
Süleyman'ım kuş dilince okuru m
Bana talim olan dil neme yetmez

Aşkın kitabını aldım yazarım
Dâim Hakk'a doğru meylim nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Şol pîrin gittiği yol neme yetmez

(1) Hasibe Çatbaş derlemesi.

Derviş oldum pîr eteğin tutarım
Hakk'a doğru çekilmiştir katarım
Baykuş gibi garip garip öterim
Issız viranlarda çöl neme yetmez

Şu dünyanın ne olacağı malûmdur
Bu ilmin sırrına eren âlimdir
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Bana hırka ile çul neme yetmez

PÎR SULTAN'ın Haydar Nesimi'yiz
Tâ ezelden Şah'a kurban serimiz
On İki İmamlar dâr meydanımız
Biz şehidiz, Ali'dir serdarımız (1)

—150—

Hacı Bektaş tekkesinin dışından
Dediler bir suna aştı yalnız
Ayırmışlar yâreninden eşinden
Dediler bir suna aştı yalnız

Eşinden ayrıldı Bektaş'a vardı
Kuru göllerde çok savaşlar kıldı
Ayrılık haberin Mucur'dan aldı
Dediler bir suna aştı yalnız

(1) Bir başka yazmada son dörtlüğün bağlama mısraı şöyledir:

Bana kısmet olan mal neme yetmez.

Bu nefes bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (4).

Geçti m'ola Kızılırmak özünce
Çeken bilir ayrılığın uzunca
Ayrılmışlar On'ki İmam soyunca
Dediler bir suna aştı yalnız

Aştı m'ola Kırılanc'ın belini
Avcı rast gelirse yolar telini
Arzulamış gider dostun ilini
Dediler bir suna aştı yalnız

PÎR SULTAN ABDAL'ım gönlümüz paslı
Dudu kumru gibi kafeste besli
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir nesli
Dediler bir suna aştı yalnız

GENEL KONULAR

Pir Sultan'ın şiirlerini konularına göre ayırmak, bunda tam başarı sağlamak elden gelmez. Çünkü, aslında halk şiirinin genel niteliğinden olan karışık konudur. Bir şiirde birkaç konuya birden dokunur.

Pir Sultan da bu genel kurala uymaktadır. Buraya kadar yapılan ayırmalarda tam konu birliği olduğu söylenemez. Ama, en çok hangi konu şiirin kanavasını örüyorsa ona göre ayırma yapılmıştır.

Pir Sultan her şeyden önce bir ülkü, bir dâva adamıdır. Gönlü ile kafasını birleştirmiştir. Sevgiliye en lirik mısraları dizerken kafasının emrinden de çıkamaz, ikisi birbirine karışır.

Bundan önceki ayrımlarda az çok tek konuya yönelmeler seçilmiştir. Bunun dışında kalanları da bu bölümde toplandı.

Viran bahçelerde bülbül öter mi
Gönül eğlencesi gül olmayınca
Merhemsiz yaralar onar biter mi
Bir gerçek veliden el olmayınca

Nefse uyan Hakk'a uymuş değildir
Gaziler namazın kılmış değildir
Bu gezen abdallar derviş değildir
Arkasında hırka şal olmayınca

Tabib olmayınca yaram sarılmaz
Mürsit olmayınca pîre varılmaz
Yüz bin asker olsa Yezit kırılmaz
Eli Zülfikarlı Ali olmayınca

Bu aşk meydanında bir divan olur
O meydana düşen necivân olur
İtikatsız tâlib boş kovan olur
Vızılar arısı bal olmayınca

Değme ârif bunun sırrın bilemez
Bilse de künhüne âgâh olamaz
Her dede ölüyü diri kılamaz
Hünkâr Hacı Bektaş Veli olmayınca

İki melek gelir sual sorarlar
Dökerler hircunu gevher ararlar
Bir kılın üstüne köprü kurarlar
Geçemezsin Hakk'a kul olamayınca

PÎR SULTAN'ım baştan dalga aşırır
Taşırır da âşıkları coşurur
Her bildiğin rehber çiğ mi pişirir
Yanıp ateşlere kül olmayınca

—152*—

Güzeller semtinden bize gel oldu
Varamam şu iller yazlanmayınca
Kalmadı hiç talib ehl-i dil oldu
Gerçekler bilinmez azlanmayınca

Yezid'e verildi çevr ile cefa
Mümine verildi zevk ile sefa
Bunda inanmazlar, lâfınız hava
Yalan ile gerçek gözlenmeyince

Ali'yi seversen dilinden koma
Bek sakla sırrını kimseye deme
Bu bir sırr-ulahtır beyan eyleme⁽¹⁾
Cemiyet kurulup sözlenmeyince

Ali'yi sevenler gönül düşürür
Düşürüben aşk kazanın taşırır
Değme rehber çiğ talibi pişirir
Ocaklar yanıp ta közlenmeyince

PÎR SULTAN ABDAL'ım demek mi olur
Hercayi güzele emek mi olur
Terbiyesiz, ey can semek mi olur
Mürşit huzurunda tuzlanmayınca

(1) Sırr-ullah: Tanrı sırrı.

Hak'tan emir oldu dünyaya geldim
Gözüm açtım mâil oldum ol burca
Ârif oldum Hak kelâmın söyledim
Elif kaddim dal yazıldım ol burca

Gökten uçan Cebrail'dir peridir
Bir gül vardır Muhammed'in teridir
Pîr kapısı Şah-ı Merdan Ali'dir
Elvan elvan nurlar aġar ol burca

Konan bezirġândır, göçen de hoca
Ne gündüzüm gündüz, ne gecem gece
Bir burç vardır cümle burçlardan yüce
Muhammed mi'raca gider ol burca

PÎR SULTAN'ım eydür, ben de gelmişim
Erenler bâbından payım almışım
Meram kâbe ise gönül yapmışım
Her gönülden bir yol gider ol burca

Seyr eyledim şu cihanın varını
Âlem derya olmuş, yüzer var bunda
Kazanmıştır tarikatın kârını
Deste gülü idik, dîzâr var bunda

Açıldı dükkânlar, kuruldu pazar
Canlar mezat olmuş tellâlda gezer
Her kulun muradı Hak'tan bergüzar
Hakk'a makbul olan dîdâr var bunda

Evliya yolunda sen de taş atma
İblis'e uyup ta benliğe gitme
Kendi bilirinden bir güman tutma
Kulun tedbirini bozar var bunda

Divânda bulunur gevherin kânı
Özünü doğru tut, yolunu tanı
Hâlî mi sandın sen de bu cihanı
Sırrın beyan etmez gezer var bunda

*PÎR SULTAN'*ım *HAYDAR* biz de varalım
Halimiz yettikçe biz de alalım
Arayup gevherin kânın bulalım
Marifet satılır pazar var bunda

—155*—

Meyil verme nâsa murdar olursun
Dünya kadar malın olsa ne fayda
Tutulur dilin söylemez olursun
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda

Bir gün olur çıkarırlar evinden
Allahın ismini koyma dilinden
Kurtulamazsın Azrail'in elinden
Dünya kadar fendin olsa ne fayda

Yalan söyler, kov gıybe'te sözün var
Güvenir gezersin oğlun kızın var
Şunda senin üç beş arşın bezin var
Dünya kadar malın olsa ne fayda

Yalan söyler kov gıybetteen geçmezsın
Yersin haram, helâl geçmezsın
Kesilir nefesin¹su da içmezsın
Akan çaylar senin olsa ne fayda

PÎR SULTAN'ım bunu böyle vird etti
Vardı bir mürşitten el etek tuttu
Mürşidin ağırlayan Hakk'a yetti
Tutulmaz nasihatim, söylesem ne fayda

—156—

Hazret-i Ali gâzadan gelirken
Mezarlıkta gördü bir kuru kafa
İn misin, cin misin, hayvan mı nesin
Yoksa avrat mıydın, er miydin kafa

Toprak dolmuş kulağına gözüne
Kara yazılar yazılmış yüzüne
Uyar mısın kör Şeytan'ın sözüne
Bu dünya da benim, der miydin kafa

Sen de şu dünyada belli has mıydın
Yedirmez içirmez bir nekes miydin
Eli açık, yoksa yoksa bir cömert miydin
Sofrası meydanda er miydin kafa

Sen de şu dünyada belli mert miydin
Kolayın aldırılmış yavuz kurt muydun
On beşine değmiş bir yeğit miydin
Yoksa ak sakallı pîr miydin kafa

PİR SULTAN ABDAL, virdin var dilinde
Akma hañçer sokuluydu belinde
Çok emek çektin mi pîrin yolunda
Yoksa bir şey bilmez kör müydün kafa

—157—

Üfürdüm çırağı uyandıramadım
Gönlümü yüksekten indiremedim
Aç doyurup susuz kandıramadım
Ben nice varayım Hak divanına

Ulu yol üstünde köprü kurmadım
Hatırlar hoş edip gönül yapmadım
Hakk'ın emrettiği yola gitmedim
Ben nice varayım Hak divanına

Yeşil pınarlarda parlayıp akar
Asilzade olan aslına çeker
Pervane olan aşkın oduna yanar
Ben nice varayım Hak divanına

Ben yükümü tuttum kaba söz ile
Günahlar kazandım elâ göz ile
Ya nasıl çıkayım kara yüz ile
Ben nice varayım Hak divanına

PİR SULTAN'ım eydür kılarım zârı
Yüküm lâl-ü güher Şah damga varı⁽¹⁾
Eğer âşık isen gel sar yaramı
Ben nice varayım Hak divanına

(1) Şah tarafından damgalanmış.

Muhammed'in üç benî var yüzünde
Biri sabır, biri şükür, bir dua
Kudretten yanar anın çırağı
Biri sabır, biri şükür, bir dua

Şükür imiş her işleri bitiren
Mümin kulu rahmetine yetiren
Sabır imiş şu dünyayı götüren
Biri sabır, biri şükür, bir dua

Sabır imiş şu dünyanın temeli
Verdiği nasibe şükür demeli
İsteyen kullara hayır ameli
Biri sabır, biri şükür, bir dua

Sabr edelim gönül, ne gelir elden
Sabırlı kulunu sevmez mi sultan⁽¹⁾
Yusuf'u kurtardı kuyudan çölden
Biri sabır, biri şükür, bir dua

PÎR SULTAN ABDAL'ım gönlüme giren
Sûçluyu suçsuzu bakmadan gören
İsteyen kulların muradın veren
Biri sabır, biri şükür, bir dua⁽²⁾

(1) Sultan: Tanrı olacak.

(2) Taraftarlarına sabır tavsiye eden bu demeyi İ. Aslanoglu derlemiştir.

Eğer farz içinde farzı sorarsan
Yine farz içinde farzdır musâhib
Dört kapıdan kırk makamdan ararsan
Yine farz içinde farzdır musâhib

Müsâhibsiz kişi ceme gelir mi
Ettiği niyazlar kabul olur mu
Muhammed Ali yolundan derman bulur mu
Yine farz içinde farzdır musâhib

Musâhibsiz kişi ceme götürmen
Tecellisi bozuk Hakk'a yetürmen
Musâhibsiz ile durup oturman
Yine farz içinde farzdır musâhib

Farz Allah'tan kaldı, ya sünnet kimden
Musâhibin işi daima sırdan
Musâhibli kişi ol Şah-ı Merdan
Yine farz içinde farzdır musâhib

PİR SULTAN ABDAL'ım hey kerem-kânı
Yine sensin dü cihanın sultanı
Aşnanı buldun musâhibin kanı
Yine farz içinde farzdır musâhib

Hey erenler bir hayale uğradım
Gafilim bu yere geldim bu gece
Garip düştüm kimse bilmez halimden
Kadir Mevlâ'm imdat eyle bu gece

Katar katar zibalanırsın güzel
Yâran güzel, sohbet güzel, cem güzel
Doldur doldur doluları sun güzel
Sanırım kadir'e erdim bu gece⁽¹⁾

Bülbül gibi şakır m'ola dilleri
Sem'a döner, kadeh tutar elleri
Firdevs bahçesinde gonca gülleri
Derdiğim aklıma geldi bu gece

PÎR SULTAN'ım fâş eylemez bu sırrı
Etrafımız almış ihlâsla peri
Huri midir, melek midir her biri
Sanırım cennete girdim bu gece

—161—

Ey erepler çün bu sırrı dinledim
Huzur-ı mürşide vardım bu gece
Hakikat sırrını andan anladım
Evliya erkânın gördüm bu gece

Rehberim Muhammed, buldum yolumu
Mürşidim Ali'dir, bildim Şah'ımı
Tigbend ile bağladılar belimi
Erenler meydanın gördüm bu gece

(1) Kadir: Kadir gecesl.

Erenler râhına eyledim iman
Kalmadı gönlümde şek ile gümân
Ne bilir bu sırrı Yezid'le Mervan
Küllî varım Hakk'a verdim bu gece

Andelip misâli âvâz ederek
Yedi semâ üzre pervaz ederek
Yedi azâ niyaz ederek
Ayn-ı cem güllerin derdim bu gece

PİR SULTAN'ım Hakk'a niyaz ederim
Erenler râhına doğru giderim
Küllî varım Hakk'a teslim ederim
Hakk'ın cemâlini gördüm bu gece (1)

—162*—

Tarikate ikrar verdim
Lânet Yezit'ten el yudum
Muhammed Ali'yi gördüm
Firdevs-i âlâ içinde

Allah bir, Muhammed hakdı
Rehberim kemendi takdı
Çekti pîre teslim etti
Firdevs-i âlâ içinde

(1) Bu nefesin üstünde «Uşşak» makamında bestelendiği bildiriliyor (Vahit Dede).
Notalar bölümünde var (10).

Pîrden nasihati aldım
Ben belimi bağılı gördüm
Kendimi Mirac'da buldum
Firdevs-i âlâ içinde

Ben kutlu postuma geçtim
Sekahüm şerbetin içtim
Ol saat kıl-kalden geçtim
Firdevs-i âlâ içinde

Dîdâr defterine geçtim
Münkir münafıkı seçtim
Mezhebde Cafere düştüm
Firdevs-i âlâ içinde

Mehdi'ye vardır niyazım
On İki İmama bağılı özüm
Şükür dîdâr gördü gözüm
Firdevs-i âlâ içinde

PÎR SULTAN'ım dünya fânî
Bizdedir Hakk'ın nişanı
Hakk'a kurban verdim canı
Firdevs-i âlâ içinde (1)

—163*—

Gönül ne yatarsın gaflet içinde
Doğdu seher vakti, kalk hâcet dile
Özünü zulümden kurtaran dersin
Doğdu seher vakti, kalk hâcet dile

(1) Bu nefes bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (5).

Evliylar, enbiyalar vârisi
Kalkar hâcet diler gece yarısı
Çığırsır ötüşür arşın horozu
Doğdu seher vaktı, kalk hâcet dile

Evliyalar enbiyalar bilişür
Müezzinler Allah Allah çığırsur
Gökte aziz melâikler şeğrişür
Doğdu seher vaktı, kalk hâcet dile

Allahım cömertsin cömert ganîsin
Halil gelsin hulle donu biçilsin
Rabbim uyumazken sen ne uyursun
Doğdu seher vaktı, kalk hâcet dile

PÎR SULTAN'ım sevdiğine ağlasın
Yezit'ler bağrına kara bağlasın
Mümin kullar dergahında eğlesin
Doğdu seher vaktı, kalk hâcet dile (1)

—164—

Erenler yanında bu ne dâvadır
Benden sana emanet, değme gönle (2)
Müminin gönülü Hakk'ın evidir
Benden sana emanet, değme gönle

(1) İ. Aslanoğlu tarafından cönkten derlenmiştir.

(2) Gönle: Gönüle.

Hak ile Hak olup oturamazsın
Gönül ele alıp getiremezsin
Gönül sırça saray, yetiremezsin
Benden sana emanet, değme gönle

Bu yolca gitmeyip yoldan azarsın
Hakk'ın yaptığını niçin bozarsın
Kendin düşmek için kuyu kazarsın
Benden sana emanet, değme gönle

Bu dünyanın sonu katı güç imiş ,
Akşamki konaklar sabah göç imiş
Hakk'ın nazarında ulu suç imiş
Benden sana emanet değme gönle

Kulluk eden kullar olurlar azat
Elin eriştiği yere el uzat
ABDAL PİR SULTAN'ım nefsinı gözet
Benden sana emanet, değme gönle

—165*—

Takdir-i İlâhîden budur nasibim
Az vermiştir, çok istemem çare ne
Bu kadar nasibim, budur kisibim
Bülbül gibi zâr eylesem çare ne

Düşmanımın yaraları azmaya
Dostumun hayrını şerre yazmaya
Bu dünyada melil mahzun gezmeye
Mahlukattan âr eylesem çare ne

Bakmaz mısın viran olmuş bendime
Hâlim malûm olsun ol efendime
Hançer alsam, hamle kılsam kendime
Kendi kendim parolasam çare ne

Gam kasavet yuva yaptı sineme
Kâhır gömleğini geydim eğnime
Perişanlık düştü viran göynüme
Türlü türlü aşk bağlasam çare ne

/ *PÎR SULTAN ABDAL*'ım çekerim çoktan
Yâ İlâhî bizi kurtar tutsaktan
Bu derdin dermanın isterim Hak'tan
Halka hâlim arz eylesem çare ne (1)

—166—

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Şu gönlümün gamı gitmez dahi ne (2)
Sevgili cânandan ayrı düşeli
Şu çeşmimin yaşı dinmez dahi ne

Neylersin sen anın çırağın yakıp
Olur olmazların kahrını çekip
Dört yanımız aldı engelli rakîp
Vâdesi yetesi olmaz dahi ne

(1) İ. Aslanoğlu tarafından Sivas çevresinde bulunan cönk-
lerden derlenmiştir.

(2) Dahi ne: Daha ne olacak.

Gel dediğim yerde gelir isterim
Dur dediğim yerde durur isterim
Bir halimden bilir cânan isterim
Gönül sahibini bulmaz dahi ne

PÎR SULTAN ABDAL der, girdik bu yola
Dost odur ki dostum yolunda ola
Tedbiri üstüne takdir havâle
Kulun kendi dediği olmaz dahi ne

—167—

Derildi ayn-ı cem, kuruldu erkân
Erenler oturmuş postu postuna
Niyaz edip Hakk'a açıldı meydan
Meydancılar çırağın aldı destine (1)

Baş eğdiler erenlerin yoluna
Hû dediler ehlullah erkânına
Çağırdılar Tanrı'nın arslanına
Kevser getirdiler meydan üstüne

Erenlerin gazileri geldiler
Kabul edip cur'asından aldılar
İçip âb-ı kevser sermest oldular
Mâil oldum gözlerinin mestine

Zikr ettiler erenlerin nefesin
Cûş ettiler taliblerin hepisin
Sildiler cümle gönüllerin pasın
Özlerin teslim ettiler dostuna

(1) Meydancı: Ayn-ı cem yapılan salonu hazırlayan, hizmetini yapan.

PÎR SULTAN'ım bahçesini zeyn eder
Üstat nazarında erkânın güder
Kırklar semâ' ile hak yola gider
Üçler yediler geldiler erkân üstüne

—168*—

Ol benim Şah'ımı
Görmeğe kim gider
Zevk ile safası
Sürmeğe kim gider

Lâ ilâh, lâ ilâh
Lâ ilâh, lâ ilâh
Allah Hû, Hû Allah
Allah Hû, Hû Allah

Asâsı elinde
Kemerî belinde
Hocası önünde
Ölmeğe kim gider

Lâ ilâh, lâ ilâh
Lâ ilâh, lâ ilâh
Allah Hû, Hû Allah
Allah Hû, Hû Allah

Şehidin kanını
Yumazlar tenini
Hak için canını
Vermeğe kim gider

Lâ ilâh, lâ ilâh
Lâ ilâh, lâ ilâh
Allah Hû, Hû Allah
Allah Hû, Hû Allah

İncidir dişleri
Kalemdir kaşları
Hak için başları
Vermeğe kim gider

Lâ ilâh, lâ ilâh
Lâ ilâh, lâ ilâh
Allah Hû, Hû Allah
Allah Hû, Hû Allah

Şah'ımın özünü
Severim sözünü
Gün gibi yüzünü
Görmeğe kim gider

Lâ ilâh, lâ ilâh
Lâ ilâh, lâ ilâh
Allah Hû, Hû Allah
Allah Hû, Hû Allah

PÎR SULTAN illeri
Uzaktır yolları
Bahçede gülleri
Dermeğe kim gider

Lâ ilâh, lâ ilâh
Lâ ilâh, lâ ilâh
Allah Hû, Hû Allah
Allah Hû, Hû Allah

Seyyah olup şu âlemi gezerken
Bulamadım hakkına kail olucu
Muhammed Ali'den kuruldu pazar
Odur bize lütf-ü kerem kılıcı

Gelmiş geçmiş işlerimizi bitiren
Odur bizim eksigimiz yetiren
Dilerim onmasın Hakk'ın yitiren
Yolsuza hasımdır yolun kılıcı

Yola hor bakanın yamandır hali
Kaldırın aradan kîyl-ü kali
Evvel ebet pîrim Muhammed Ali
Böyle günde odur imdat edici

Bekleyelim mülkün sahibi gele
Mümin kullarına tecelli kıla
Muhammed Ali'nin kurduğu yola
Kalmamış sıdkile nazar kılıcı

PİR SULTAN'ım hiç doğruya gelen yok
Evvel mümin kulların iş alan yok
Şu âlemde halimden bir bilen yok
Herkes kendi sevdasına bakıcı

Kerbelâ çölünden bir koyun geldi
Kuzum deyüp Muhammed'e ağladı
Seni koyup bunda ben de gideyim
Deyince Muhammed Ali ağladı

Muhammed der kuzum nerde aldırđın
Dinleyeyim şeker gibi sözlerin
Kibleey karşı dönmüştür yüzlerin
Koyun, sesin yüreğimi dağladı

Muhammed koyunun aslını sordu
Koyun dâra geçüp hoş zârı kıldı
Koç kuzu kurban olmaz, niçin oldu
Fatma Ana'nın gözü yaşı çağladı

Koyun eydür, benim kuzum aldılar
Beni hasret ateşine saldılar
Cebrâil, Mikâil bile geldiler
Selman İmam'ların belin bağladı

Muhammed koyunun aslın aradı
Kuzum, dedi, koyun ayak diredi
Nâci derler bir güruhtur türedi
Zülfikar kınından çekti zağladı

Koyun eydür, kuzum hasların hası
Nüh felekten öte gelirdi sesi
Yarın mahşer günü kılâm dâvâsı
Deyince Muhammed Ali ağladı

PÎR SULTAN'ım firkat bağrımı deldi
Ali, Fatma, Düldül, Zülfikar geldi
Koç kuzu kurban olmaz, niçin oldu
Kırklar da Hû deyüp özün birledi

Hû dedim çağırdım gerçek erlere
Pîrim var, neyleyim dünya malını
Çünkü varacağım kara yerlerdir
Ölüm var, neyleyim dünya malını

Hazret-i Ali'yi gördüm bâtında
Zülfikar elinde, Düldül altında
Erenler yanında, pîrler katında
Meylim var, neyleyim dünya varını

Gönlümü gönderdim din-ü devlete
Gökten kısmet yağıp kullar üleşe
Pîrim Ali ile Hacı Bektaş'a
Alim var, neyleyim dünya malını

Gönlümü gönderdim ede gele hak
Gönül gönül ile Hakk'ı bulacak
Hakk'ın divanına doğru varacak
Yolum var, neyleyim dünya malını

PÎR SULTAN ABDAL'ım bîçâre fakîr
Dinimiz imanımız okur
Muhammed Ali'nin alnında balkır
Nurum var, neyleyim dünya malını

Nâci derler bir güruha uğradım
Güzel Şah'ım yarlığasın anları
Muhabbet ettik irâdet getirdik
Anlar bizi sevdi biz de anları

Durdukları irfan bağ ile bostan
Silinmiş kalbleri gümandan pastan
Varının gümanı haman bir dosttan
Arı gibi anlaşırlar canları

Cümle bir gerçeğe demişler beli
Tesbihleri Allah Muhammed Ali
Meşrebi Hüseyinî ismi mevâli
Hüseyin aşkına çıkan kânları

Bir nefesten bir imama uyuldu
Birin nefesi bine sayıldı
Kaynayuban birbirine koyuldu
Hüseyin aşkına akar kanları

İstemem cenneti, göster didârı
Hulku Muhammed'den almış kemâli
Okur secdeye inmeden duayı
Âşıklar didâra tutmuş yönleri

Sırat'ı Mîzân'ı anda geçtiler
Benlik kalesini bunda yıktılar
Al geydiler yaslarından çıktılar
Geceleri, bayram kadir günleri

PİR SULTAN ABDAL'ım, gerçeği meydan
Özünü saçmıştır sıfat-ı Şeytan
Esirmiş Kırklar'ın içtiği meyden
Güzel Şah'tan koku duymuş canları

Muhammed neslinden şunda kim kaldı
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı
Onulmaz yaraya merhem kim sardı
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed Mirac'da dâvet gününde
Arslan hamle kıldı râhı önünde
Kim idi görünen arslan donunda
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed Mirac'tan indiği demdir
Kırkların sürdüğü sema'da cemdir
Zühre yıldızını doğuran kimdir
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Sarı İsmail hû der muhib yolu
Kimdir yeşil benli gösteren eli
Zâhirde bâtında Şah Merdan Ali
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Size niyaz eder Güruh-ı Nâci
Arkasında hırka başında tacı
Onulmaz yaranın merhem ilâcı
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

On'ki kurban olur keramet kazan
Kim idi ol divin bendini çözen
..... sen bir mürşide özen
Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

PİR SULTAN'ım hû der, ya·sen ne dersin
Bilinmez sözleri söyler gidersin
Dersin ahmak, sen dalgın gezersin
Var mı Hacı`Bektaş Veli'den gayrı

—174*—

Muhammed Ali neslinden kim kaldı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı
Onulmaz yaraya merhem·kim sardı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Hacı Bektaş Veli ezeli Ali
Veznile ezdiler muhabbet balı
Kim idi gösteren yeşil kanadı
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Erenler derilip geldiği demdir
Kırkların semâı kurduğu demdir
Zühre yıldızını gösteren kimdir
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

PİR SULTAN'ım *HAYDAR* Hakk'a gidersin
Delisin ahmaksın dalga güdersin
Denilmeyen nutku söyler nidersin
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

PİR SULTAN'ım yeşil perdeyi kuran
Hakikat ehlini Hakk'a yetiren
Bitmedik müşkili anda bitiren
Kim var Hacı Bektaş Veli'den gayrı

..... (1)
Âşıkın kadrini değme can bilmez
Ahdine bilinir mâni mematı

Süleyman karındaş geldi şeydullah etti
Ahmed'in bir üzüm temini sundu
Kırklar da ol demde Hûvallah indi
Muhammed de ezdi engürü câmı

Hûvallah ettiler velî o demde
O demde bile bulundu bu cemde
Ali'den nişan istediler o demde
Mübarek ağzından sundu hâtemi

Hakikat ilmini zâtın bilmezsin
Anda görmezsen bunda da görmezsin
Âşıkın mihrini candan vermezsin
Dolanıp neylersin Beyt-ül Haramı

PİR SULTAN'ım, rızasını gördüğüm
Elhak deyü divanına durduğum
Günahım çoktur derim sana sevdiğim
Günahımla kabul eyle canımı

(1) Bu iki mısra okunamadı.

Evvel baştan bu dünyaya
Tanrı'nın Aslanı geldi
Yüz döndürmez yüz bin erden
Kuşağına dolu geldi

Ali'dir gaziler başı
Hızır Nebî'dir yoldaşı
Ali manendi bir kişi
Sultan Seyyit Gazi geldi

Yusuf'u kuyuya attılar
Hem aldılar hem sattılar
Kurtlara bühân ettiler
Mısır'ın sultanı geldi

Halil Kâbeyi yapınca
İslâm dinine tapınca
Gökten Muhammed kopunca
Nûr âleme dolu geldi

Aşk elinden oldum hasta
Var derdine dermen iste
Dahi küçücek nevrete
İsmail'e kurban geldi

PÎR SULTAN'ım nesne bilmez
Âb-ı Hayat içip ölmez
Kâfir müslümanı yenmez
Ezelden basıla geldi

Bağdad'ı Bağdad'ı şirin Bağdad'ı
İbtida binasın kuran kim idi
On İki İmam koydu mihrap taşını
Onun duasını eden kim idi

Bağdad'ın yaylasın bile yayladı
İndi aşkın deryasını boyladı
İki cihan fahrı dua eyledi (1)
Allah Allah deyip duran kim idi

Yapıcılar gelir yapı yapmağa
Yapıp yapısını tamam etmeğe
Şirin Bağdad seni seyran etmeğe
Nurdan kandil ile inen kim idi (2)

Uçurdum kuşumu uçan kuş iken
Gözlerim de doldu kanlı yaş ilen
Üç yüz altmış altı pîr derviş ilen
Bağdad'ı şeydullah eden kim idi

PÎR SULTAN'ım var mı sözün hatâsı
Öldür hırsı, nefsin Hakk'a yetesi
İsmail'e inen koçun atası
Kurt donunda alıp giden kim idi

(1) İki cihan fahrı: Dünya ve ahretin övüncü Hz. Muhammet.

(2) Hz. Ali.

Alçakta yüksekte yatan erenler
Yetişin imdada, aldı dert beni
Başım alıp hangi yere gideyim
Gittiğim yerlerde buldu dert beni

Oturup benimle ibadet kıldı
Yalan söyledi de yüzüme güldü
Yalın kılıç olup üstüme geldi
Çaldı bölük bölük böldü dert beni

Üstümüzden gelen boran kış gibi
Yavru, şahin pençesinde kuş gibi
Seherin sabahındaki düş gibi
Çağırta bağırta aldı dert beni

ABDAL PİR SULTAN'ım gönlüm hastadır
Kimseye diyemem gönlüm yastadır
Bilmem deli oldu bilmem ustadır
Şöyle bir sevdaya saldı dert beni

Gitme derviş gitme haber sorayım
Fatma'Ana'yı muştulayan kim idi
Kırk yılda bir kere doğan yıldızı
Ali'nin alnında gören kim idi

Bir kul vardır doğdu doğdu ölmedi
Bir kul vardır herkes öğüp gülmedi
Atasının kim olduğun bilmedi
Anasına nikâh olan kim idi

Kaç pîr gördün ser-çeşmenin gözünde
Melekler çığırır arşın yüzünde
Zülfikar belinde Mil Denizinde
Beş vaktin farzını kılan kim idi

Gece gündüz yalvarırım Hüdâ'ma
Yedi gün emeğin geçti bu deme
Yetmiş iki gömlek geldi Âdem'e
Gömleğin tersini geyen kim idi

ABDAL PÎR SULTAN'ım güzeller hası
Silinsin kalmasın gönlümün pası
Bölününce ol kırkların lokması
Mevlâ'dan izinsiz yiyen kim idi (1)

—180—

Özün ikilikten ayırmayan can
Eli bir gerçeğe yetmez vallahi
Hor bakarsa evliyanın yoluna
Eli kesik, bağı kara vallahi

Elin ile komadığın alırsan
Tövbe etmeyüp bed-hûda kalırsan
Yalan söyler Hakk'a âsi olursan
Derdine derman yoktur vallahi

(1) İ. Aslanoğlu derlemiştir.

Evliyanın gevherinden almazsan
Arıdıp da kalb evini silmezsen
Nifaktan gıybetten fâriğ gelmezsen
Derdine dermanı yoktur vallahi

Bir mümin münkire kızın verirse
Anası babası lâıyk görürse
Yüz bin kerre Şah kereme varırsa
Derdinin dermanı yoktur vallahi

Bir müslim bacı da Yezid'e baksa
Yezit gökçe olsa, hem meyli aksa
O müslim bacıdan zürriyet gelse
Arsat meydanında kalır vallahi

Seyran etse şu âlemleri gezse
Doksan bin ilimi okusa yazsa
Mümin münafıka uçkur çözse
Derdinin dermanı yoktur vallahi

PİR SULTAN ABDAL'ım eder medhini
Dâim medheylerim asl-ı zâtını
Bir mümin çak etse er avradını ⁽¹⁾
Yedi başlı hayvan olur vallahi

—181—

Vefat ettim şu dünyadan
Gidiyorum dertli dertli
İndim türâba dökendim
Gidiyorum dertli dertli

(1) Alevîlerde kadına saygıyı önde tutan görüşü savunuyor.

Aha bak gözüm yaşına
Dahi ne gelür başıma
İndim musalla taşına
Gidiyorum dertli dertli

Musalladan kaldırdılar
Yönüm Hakk'a döndürdüler
Sinim Hakk'a gönderdiler
Gidiyorum dertli dertli

Vardım sinimin başına
Zebâniler sual sordu
Ali'm şefaatçi oldu
Gidiyorum dertli dertli

Arafat'a Fâtiha götürü
Cümlemiz Hak'tan bitiri
Arafat'a dört kapıyı
Gidiyorum dertli dertli

PÎR SULTAN bu ne olacak
Bizler sizlere varacak
Şu dünyada kim kalacak
Gidiyorum dertli dertli

—182*—

Mücerredim deyü dâva kılanlar
Murtaza Kırkların başı değil mi
İmamlar anası, Kırklar aynası
Fatıma Ali'nin eşi değil mi

Bilmem küstah mıdır adama tapan
Adamın başında güllerin kokan
Dişi kuş değil mi yuvayı yapan
Erkek aslan ise eşi değil mi

Anamız Havva'dır, atamız Âdem
Anlardan ayrılmaz yüzümüz bir dem
Anamız Havva'ya hor bakan âdem
İzzetin hışmından şaşı değil mi

Adama hor bakıp kendini yıkma
Lânet halkasını boynuna takma
Muhammed Ali'nin yediği lokma
Anı sunanların işi değil mi

ABDAL PİR SULTAN'ım
Murtaza değil mi anlara kadir
Kanber'le Zülfikar Şah İmam Hüseyin
Penç-alâ okunan beşi değil mi

—183*—
§

Kâbe'den Kâbe'ye giden bezirgân
Hint malını kem bahaya satar mı
Muhammed Ali'yi candan sevenler
Onun hikmetine akıl yeter mi

Bir bezirgân konmuş yolun üstüne
Arının kazancı balın üstüne
Bülbül figân eder gülün üstüne
Gülistansız bağda bülbül öter mi

Bir hoyrat gelip de bağına girse
Dermeyi bilmese dalını kırsa
Ol hoyratın eli gülüne değse
O gül domur domur çiçek açar mı

Haram-zâdeleri 'cem'e komazlar
Sofrasından çıkan nânı yemezler
Kimi uğru olmuş, kimi gamazlar
Her oğul babanın yerin tutar mı

ABDAL PÎR SULTAN'ım hayat sürüşü
Okuttu ağı da çıktı karası
Şu dünyada kötü sözün yarası
Bir dahi sağalı, hergiz çıkar mı (1)

—184*—

Erenlere eş olayım
Bu yola yoldaş olayım
İçeyim sarhoş olayım
Aymak elinden gelir mi

Alna yazılmış yazıyı
Besili körpe kuzuyu
Hakk'ın yazdığı yazıyı
Bozmak elinden gelir mi (2)

(1) İ. Aslanoğlu tarafından derlenmiştir.

(2) Birinci ve üçüncü mısraların anlattığı, Levh-ı Mahfuz'da her kişinin dünyada geçireceği hayatın yazılı olması inanıcıdır.

Dere tepe dümdüz olur
Gece geçip gündüz olur
Gökte kaç bin yıldız olur
Saymak elinden gelir mi

PÎR SULTAN'ım der Hatâyî (1)
Dilimiz söyler hatâyı
Pişmedik çiğ yumurtayı
Soymak elinden gelir mi

—185—

Deli gönül inil inil inileme
Kadir Mevlâ'm hasrettime sal beni
Viranlıkta görsen baykuş sanırsın
Bir hüma kuşuyum sen de bil beni

Ulu bezirgânım, kumar satarım
Gök yüzünde uçan kuşu tutarım
Yetmiş iki dilden bilir öterim
Anın için fark edemez el beni

Ak pınarın boz bulanık seliyim
Ol sebepten aklım yoktur deliyim
Naci derler dört güruhun biriyim
Ararsan Hak divanında bul beni

|

(1)Hatâyî takma adı ile şiirler yazan Şah İsmail'i anıyor.

Gider idim ben de kendi işime
Aşkın doluları yağdı başıma
Ağu kattı benim tatlı aşıma
Ummanlara gark eyledi sel beni

PÎR SULTAN'ım ırak yoldan gelirsin
Gevherin kıymetin neden bilirsin
Eksikliğim çoktur sen de bilirsin
Eksiklikle kabul eyle gel beni

—186—

Dün gece seyrimde ben bir ev gördüm
Muhammed Ali'ye benzer keşimi
Yine bâtınımda 'bir ere sordum
Dedi bilir misin Ebâ Müslim'i

Yetmiş bin batmandan teber çekerdi
Yezid'in kalesin burcun yıkardı
Gördüğü yerleri oda yakardı
Çok şükür anlar da buldu hasmını

Yetmiş kişi idik geldik bu yola
Yalın kılınca alınacak ele
Mevlâ'm iman nasib etse bir kula
Kudretten okunur anın Yasin'i

Hey Yezit Muhammed Ali desene
Gönüldeki kibri kini kosana
Ağu verdin ise İmam Hasan'a
Başında kırarlar ağuş tasını

Görebilsem sultanımı hânımı
Sever idim can içinde canımı
Mehdi alır İmamların kanını
Kanlar içinde Seyyit Nesimî

Bahçe sizin, bağlar sizin, nar sizin
Alma sizin, turunç sizin, gül sizin
Öksüz sizin Dîdar sizin, kul sizin
Silebilsen kalb evinin pasını

PÎR SULTAN'ın yaraları sızılar
Şah'ın sesi kulağında çınılar
Ali'm nâra ursa dağ taş iniler
Kişne Düldül dinleyeyim sesini

—187*—

Bir öğüdüm vardır sana, söyleyem
En iyi dostundan sakın sen seni
Öğüdüm dinlersen mânası budur
En eyi dostundan sakın sen seni

Gelir senin ile güler de oynar
Ardınca önünce ayıbın söyler
Bir vakit gelince önüne çıkar
En eyi dostundan sakın sen seni

Senin ile hüsnün bahçesin gezer
Gönül aşk elinden satırlar yazar
Ardınca önünce kuyular kazar
En eyi dostundan sakın sen seni

Gelir senden önce yükseğe çıkar
Gözlerinden kanlı yaşını döker
Ayağın kayınca urganın çeker
En eyi dostundan sakın sen seni

PÎR SULTAN ABDAL'ım böyle söyledi
İndi aşkın deryasını boyladı
Bunu işlemeyen kula söyledi
En eyi dostundan sakın sen seni (1)

—188*—

Hakikat bir gizli sırdır
Açabilirsen gel beri
Küfr içinde iman vardır
Seçebilirsen gel beri

Şüphe getirme gönlüne
Hak perde çeker önüne
Oddan bir gömlek eğnine
Biçebilirsen gel beri

Ata ana kavım kardaş
Olduk Hak ehline yoldaş
Can ile baştan ey kardaş
Geçebilirsen gel beri

(1) İ. Aslanoğlu derlemesi. Bu nefes Ruhsatî'ye maledilmiş-
tir (bk. V. Cem Aşkun, Emrah, s. 13).

PÎR SULTAN'ım ere yettik
Vardık pîr dâmenin tuttuk
Biz ağuyu bala kattık
İçebilirsen gel beri

—189—

Açıldı Cennet kapısı
Lâl-ü güherdir yapısı
Kıldan incedir köprüsü
Geçebilirsen gel beri

Canımız melek canıdır
Tenimiz Selman tenidir
İçtiğimiz aslan sütüdür
İçebilirsen gel beri

Ben hocama kul olmuşum
Üstattan öğüt almışım
Ben kanadım bağlamışım
Çözebilirsen gel beri

Ben has bahçenin gülüyüm
Aynı cemin bülbülüym
Kırk kapının kilidiyim
Açabilirsen gel beri

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR* heman
Dağlar бүрүдү duman
İşte İncil İşte Kur'an
Seçebilirsen gel beri

Yükseklerden alçaklara indirdi
Felek şol kanadım kıraldan beri
Aklım aldı divaneye döndürdü
Kudret oku ile vuraldan beri

Şu dünyaya gelen bir bir gitmede
Hiç eksilmez derdim her gün artmada
Tûr Dağı tutuşmuş yanıp tütmede
Hakk'ın dîzarını görelden beri

Musa söyler idi bin bir kelâmı
Kudret eli ile çaldı kalemi
Öküze yükletti cümle âlemi (1)
Dünyanın temelin kuraldan beri

Allah'ın ansa da ağlasa kişi
Akıtsa gözünden kan ile yaşı
Havaya çekildi Muallak Taşı
Muhammed miraca varaldan beri (2)

PÎR SULTAN ah eyledi de gülmedi
Aradı derdine derman bulmadı
Hak uğruna serin verdi dönmedi
Ferhat şu dağları delelden beri

(1) Dünyanın sarı öküzün boynuzunda durduğu inancı.

(2) Bu dörtlük daha önceki yayınlarda yoktur.

Be yârenler, be kardaşlar
Gör neyledi zaman bizi
Gözüm yaşını akıttı
Sel eyledi zaman bizi

Can nice ayrılır tenden
Ten nice ayrılır candan
Ayak ayak nerdüban
În eyledi zaman bizi

Gelin gidelim zecril'e (?)
Can kurban olsun asîle
Bir halden bilmez cahile
Kul eyledi zaman bizi

Kimi baydır, kimi fakir
Ol yaradan Mevlâ'ya şükür
Ne akıl kodu ne fikir
Del-eyledi zaman bizi

PÎR SULTAN'ım döne döne
Dolu içtim kana kana
Şu yerde kim yana yana
Avrat eyledi zaman bizi

Geldik dârına duşlandık
İrehbere bağışlandık
Bir aşıyla aşıldık
Durmaz, Yezit oklar bizi

Gönül bir ulu şehirdir
Rızasız lokma zehirdir
Tâlib yiyemez küfürdür
Hak iyesi haklar bizi

Tarikattadır elimiz
Hakikattadır yurdumuz
Hak'la olunca virdimiz
Her kazadan saklar bizi

Meydana meydana güzarım
Hak olan yere nazarım
Gaibde sırda gezerim
Göremesin çoklar bizi

PÎR SULTAN tâlib devirir
Mervanın külün savurur
Yedi kat bârû çevirir
Ali anda saklar bizi

—193*—

Sabır kıla kıla canıma yetti
Hasmını ararsan bundadır âşık
Kâmil oldum deyü dâva edersin
Hamakat nişanı kimdedir âşık

Ehl-i olmadın, söylemen, neden
Senin mücadelen benimle neden
Muhammed Mustafa göçtü dünyadan
Tâcile hırkası kimdedir âşık

Ben de bilmem bu nasıl sevdadır
Heman çekticeğim kuru kavgadır
Nebî Medine'de, Musâ Tur'dadır (1)
Muhammed'in nuru kimdedir âşık

Gözle erkânını, dönme yolundan
Dererler de goncasını gülünden
PÎR SULTAN'ım, hû der, elem elinden
Senin sende, benim bendedir âşık (2)

—194*—

Aşk ile yürüdük sen pîre geldik
Muhammed cemâlin seyrana geldik
Muhabbed nârına yanmağa geldik
Zatını görmeğe meydana geldik

Can bülbülü neden ediyor feryat
Şah'ı velâyettir cümleye irşat
Bektaş-ı Velî'den umarız imdat
Kerbelâ aşkına imdada geldik

Mert olanlar ikrar eder cânâna
Erenler yolunda gelir meydana
Şükür Mevlâ'ya ol sırr-ı Yazdâna
Mansûr'un dârında erkâna geldik

(1) Nebî: Hz. Muhammed.

(2) Âşık: Saz şairi. Bu demenin bir Âşıklar toplantısında söylendiği anlaşıyor.

On İki İmamdır ulu şahımız
Muhammed Ali'ye çıkar râhımız
On dört mâsum bizim hem-penâhımız
Hidâyet bahrinde cev lâna geldik

PÎR SULTAN edelim Yezid'e lânet
Mürşidin eteğin tutmuşuz elbet
Ali evlâdına okuruz rahmet
Şah'ımın cemâlin görmeğe geldik

—195*—

Bir servi dalında kaldı nazarım
Cennette Tûbâ'yı görmezden evvel
Kaşların mihrabın tavaf eyledim
Kâbe-i ulyâyı görmezden evvel

Gördüğüm âdemi âşık sanırdım
Bulduğum boncuğu mercan sanırdım
Bu aşkı bilmezdim, âsân sanırdım
Başımda sevdayı görmezden evvel

Hüdâ halk eyledi bu can-u teni
Ya nice beslemez gidince beni
Tâ ezelden veriş kismetim Ganî
Bu fâni dünyaya gelmezden evvel

Muhammed bir karar üzre durmuştur
Bu fâni dünyada neler görmüştür
Cümlelerin kismetin Ganî vermiştir
Âdem'i Havva'yı görmezden evvel

PİR SULTAN'ım hû der vasl-ı cânânı
Hebâdır demişler geri kalanı
İstemem cenneti, hûri, gılmanı
Hazret-i Şah'ımı görmezden evvel

—196—

Çevrilip çevrilip üstü yanımdan
Ötme turnam ötme, gönlüm hoş değil
Benim derdim yeter, bir de sen katma
Ötme turnam ötme, gönül hoş değil

Bir sağlık yeğ imiş dünya varından
Nice vazgeleyim zülfün telinden
Ayrı düştüm ol Şah'ımın ilinden
Ötme turnam ötme, gönül hoş değil

Bakmaz mısın akan suyun coşkuna
İn havadan otur gönlüm köşküne
Seni beni yaradanın aşkına
Ötme turnam ötme, gönül hoş değil

PİR SULTAN'ım eydür, kestin **amanım**
Bulamazsın bencileyin tamamın
Seversen Ali'yi On İki İmam'ın
Ötme turnam ötme, gönül hoş değil

—197—

Amanın eyle mürüvvet
Gördüğüne tapma gönül
Yüzüne bakmayanın sen
Tozuna da bakma gönül

Bir kardaşa meyil verip
Tuzun ekmeğın de yiyip
Azıcık noksanın görüp
Tez başına kakma gönöl

Arap ata binip eşme
Karlı buzlu dağlar aşma
Her gördüğüne sır açma
Doluları dökme gönöl

PİR SULTAN'ım gündür ava (1)
Çektiğim emekler hava
Nasihatım olsun sana
Sen hatırlar yıkma gönöl

—198—

Sultan Suyu gibi çağlayıp akma
Durulur, gam yeme divane gönöl
Er başında duman, dağ başında kış
Erilir, gam yeme divane gönöl (2)

Bizden selâm söylen dosta gidene
Yuf yalancıya da, lânet nâdana
Bunca düşman ardımızdan yeltene
Yorulur, gam yeme divane gönöl

(1) Gündür ava: Av günüdür.

(2) Erilir: Erinir, erir.

Şah-ı Merdan önümüzde kılavuz
Yıkılır mı Hakkın yaptığı havuz
Üç günlük dünyada her yahşi, yavuz
Dirilir, gam yeme divane gönül (1)

PİR SULTAN ABDAL'ım sırdan sırada
Bu iş böyle oldu, kalsın burada
Cümlemizin yeltendiği murada
Erilir, gam yeme divane gönül (2)

—19 —

Yine dosttan haber geldi
Dalgalandı, coştı gönül
Bir doğru yol ele girdi
Katarlandı, göçtü gönül

Kılavuzum Şah-ı Merdan
Çevresi dopdolu nurdan
Bunda bir hercayi dosttan
Neylersin, vazgeçti gönül

Sır Ali'nin sırrı idi
Seyr edeni sever idi
Şunda bir avcı var idi
Vardı ağa düştü gönül (3)

(1) Dirilir: Geçinir; dirlik, geçinme.

(2) P. Boratav tarafından Çukurova'da derlenmiştir.

(3) Vardı: Gitti.

Açıldı bahçenin gülü
Öter içinde bülbülü
Dost elinden dolu dolu
Sarhoş oldu, içti gönül

PİR SULTAN'ım zülfü nider
Er olan ikrarın, güder
Ceset bunda seyrân eder
Çün Hakk'a ulaştı gönül

—200—

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Özge elden özge yâr bulamadım
Yaralandım al kanlara bulandım
Elimin kanını yur bulamadım

Güzel olan neyler altın akçayı
Ârif olan düzer türlü bohçayı
Vücudumda seyreyledim bahçeyi
Dosta el değmedik nar bulamadım

Dostun zülûfleri deste deste
Erenler Hak için oturmuş posta
Bir zaman sağ gezdim bir zaman hasta
Hasta halin nedir der bulamadım

Felek benim kırdı kolum kanadım
Baykuş gibi viranlarda tünedim
Bu gün üç güzelin nabzın sınıdım
Can feda yoluna der bulamadım

Felek benim kurulu yayımı basdın
Her köşe başında yolumu kesdin
Keskin kadeh ile dolumdan içtin
Yandı yüreciğim kar bulamadım

PÎR SULTAN ABDAL'ım dağlar ben olsam
Dağlarda biten lâleler ben olsam
Âlem çiçek olsa, arı ben olsam
Dost elinden tatlı bal bulamadım

—201—

Sabahın seherinde niyaz ederken
Tanrının arslanı Ali'ye uğradım (1)
Âb-ı Kevserinden bâde içerken
Kanber'in elinden doluya uğradım

Balıklar oynasır bâtın gölünde
Tâlibler söyleşir irfan dilinde
Meyve veren bağlar bağban yolunda
Gülü var dikensiz çalıya uğradım

Üçler Yediler çirağın yakar
Yediler olmuşlar Kırklara rehber
Muhammed, Ali'nin sancağın çeker
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye uğradım

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, derdim tarifi
Okudum kitabı bin bir hurûfu
Doksan bin evliya Nâci güruhu
Bir okumuş aziz pîre uğradım

(1) Pîrim Hacı Bektaş Veli'ye uğradım.

Sordum sarı çiğdeme
Sen nerede kışlarsın
Ne sorarsın ey kardaş
Yer altında kışlarım

Sordum sarı çiğdeme
Yer altında ne yersin
Ne sorarsın ey kardaş
Kudret lokması yerim

Sordum sarı çiğdeme
Senin benzin ne sarı
Ne sorarsın hey derviş
Hak korkusu çekerim

Sordum sarı çiğdeme
Anan baban var mıdır
Ne sorarsın hey derviş
Anam yer, babam yağmur

Sordum sarı çiğdeme
Asâcığı elinde
Hak kelâmı dilinde
Çiğdemde dervişlik var

PîR SULTAN erenlerle
Yüzü dolu nurlarla
Ak sakallı pîrlerle
Çiğdemde dervişlik var (1)

(1) Muhayyer makamında bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (21).

Bir bülbülcük konmuş dağlar başına
Sal Allah'ım sal sılama varayım
Şahin yuva yapar kendi başına
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Bizim evlerimiz dağdan ötedir
Hısım kavim bize ana atadır
Yâd ellerde kalmak kula hatadır
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Ekili yaylalar nasıl basayım
Üzerine birkaç kurban keseyim
Bu iş Hak'tan geldi kime küseyim
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Atlarımız yemin yedi silindi
İki kardeş karşı karşı salındı
Ciğerciğim delik delik delindi
Sal Allah'ım sal sılama varayım

PÎR SULTAN ABDAL'ım bâkî değildir
Tuz ekmek her âşık hakkı değildir
Bu dünya kimseye bâkî değildir
Sal Allah'ım sal sılama varayım

Sar'öküzü benden sual sorarlar
Ben bilmem, bilenlere sorayım
Şu dünyayı, uçtan uca ararlar
Ben bilemem, bilenlere sorayım

Dünyayı üstüne kurdu Hû deyü
Öküzün başının altı su deyü
Şu dünyanın damızlığı ne deyü
Ben bilemem, bilenlere sorayım

Hindistan'a indi öküzün dili
Kâbe'yi sırtında götürür beli
Evveli Muhammed, âhiri Ali
Ben bilemem, bilenlere sorayım

Kuyruğunu gördüm Yemen ilinde
Nurdan taç başında, kemer belinde
Muhammed kalbinde, Ali dilinde
Ben bilemem, bilenlere sorayım

Mağripten maşrika dünyanın ucu
Sarrafı da bilir altını tuncu
Yalan imiş şu dünyanın sonucu
Ben bilemem, bilenlere sorayım

Gün doğunca boynuzuna nur düşer
Bir yandan doğar da bir yandan aşar
Çiftçisi kim imiş, çifte kim koşar
Ben bilemem, bilenlere sorayım

PİR SULTAN ABDAL'ım yazmış göndermiş
Yedi yerden suyun vermiş kandırmış
Yönünü de Hak'tan yana döndermiş
Ben bilemem bilenlere sorayım (1)

(1) Dünyanın Sarı Öküzün boynuzunda olduğu inancısını türlü yönleri ile anlatan bu demeyi İ. Aslanoğlu cönkten derlemiştir.

Bir kandilden bir kandile asıldım
Toprak oldum yeryüzüne saçıldım
..... çakmağla çakıldım
Özüme od düştü, yandım da geldim

Ben de bir kardaşla mende tutmuşum
Erkân kapısında hem görüşmüşüm
Erenlerin ateşiyle pişmişim
Neylerim pişmeyi, pişdim de geldim

Ben de bir kardaşla Hak'la Hak oldum
Hak'tan sabah oldu yine okudum
Erenler meydanda, yundum pâk oldum
Neylerim yanmayı, yandım da geldim

*PİR SULTAN'*ım *HAYDAR* Ali'me ferman
Pîrime sır oldu, dertlere derman
Ben serimi verdim ol Şah'a kurban
Neylerim kurbanı, kesdim de geldim

Bir nefescik söyleyeyim
Dinlemezsen neyleyeyim
Aşk deryasın boylayayım
Ummana dalmağa geldim

Ben Hak ile oldum aşna
Gönlümüzde yoktur nesne
Pervaneyim ateşine
Oduna yanmağa geldim

Aşk harmanında savruldu
Hem elendim hem yuğruldu
Kazana girdim kavruldu
Meydana yetmeğe geldim

Ben Hakk'ın ednâ kuluyum
Kem damarlardan beriyim
Ayn-ı cemin bülbülüym
Meydana ötmeğe geldim

PÎR SULTAN'ım der gözümde
Hiç hata yoktur sözümde
Eksiklik kendi özümde
Dârına durmağa geldim (1)

—207—

Hak bizi yoktan var etti
Şükür yoktan vara geldim
Yedi kat arşta asılı
Kandildeki nura geldim

Eyyub ile ten erittim
Lâl-ü mercan gevher tuttum
Vuslat ile taş arıttım
Ben bu yolu süre geldim

Yunus'la ummana daldım
Kırk gün balık içre kaldım
Dâvut'la demirci oldum
Örse çekiç ura geldim

(1) Bu nefes bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (18).

Gurbet elinde çatıldım
Ana rahmine yatıldım
İbrahim'le oda atıldım
Gülistanda nâra geldim

Sahabelere uğradım
Kudret lokmasının doğradım
Er bir dedim, Hak bir dedim
Bini saydım bire geldim

Bir muazzam büyük şara
N'istersen bulunur ara
Kapısı on iki pâre
İstediğim şara geldim

İçi altın dışı gümüş
Suyu şekerle bal imiş
Böyle bezesten düzülmüş
İstediğim yere geldim

Deniz çaldım asâ ile (1)
Göge ağdım İsa ile
Tûr Dağında Musa ile
Münacatta dura geldim

PÎR SULTAN ABDAL çoşkuna
Gel otur gönül köşküne
On İki İmam aşkına
Ben bu seri vere geldim

(1) Musa Peygamberin asâ ile Nil'i ikiye bölmesi.

Horasan'dan kalktım sökün eyledim
Şam'da Kul Yusuf'u görmeğe geldim (1)
Eğildim dizine niyaz eyledim
Erenlerin sırrına ermeğe geldim

Nurdan kuşak kuşattılar belime
Hak Muhammed Ali geldi dilime
İndim gittim İmamların yoluna
Erenlerden himmet almağa geldim

Yapısı var usul ile yapılı
Hocası var kapısında tapılı
Bir şar gördüm yetmiş iki kapılı
Kimin açıp kimin örtmeğe geldim

Hanı benim hırka ile postlarım
Ben tutimi bir kafeste beslerim
Yüküm lâl-ü gevher, müşteri isterim
Kimin alıp kimin satmağa geldim

PİR SULTAN ABDAL'ım dünyadan göçtü
İdris Peygamber de hulleler biçti
Ulu suya köprü kurup kim geçti
Yusuf'tan bir haber almağa geldim

(1) Birçok Alevî şairin, Şam'a gittikçe kendisinden söz ettikleri Kul Yusuf ünlü bir kişidir.

Dün gece dün gece seyrim içinde
İmamlar bâbını seyir eyledim
Al yeşil giyinmiş hûri kızları
Yanağın alını seyir eyledim

Cennetin içinde bir ağaç vardır
Günde yedi kere yaşarır kurur
Anda her bir dalı meyveler verir
Meyvesin yemedin seyir eyledim

Cennetin altında merev taşları
Sâfi yakuttandır köşe başları
Zülfünü azaltmış, sırma kaşları
Zülfünün telini seyir eyledim

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, Kur'an'da budur
Oku Muhammed'i salâvat getir
Firdevs-i âlâyı gördüm çok şükür
Yolun erkânını seyir eyledim

— Gel benim sarı tanburam
Sen ne için inilersin
— İçim oyuk, derdim büyük
Ben anınçin inilerim

Koluma taktılar teli
Söyletirler bin bir dili
Oldum ayn-ı cem bülbülü
Ben anınçin inilerim

Koluma taktılar perde
Uğrattılar bin bir derde
Ayn-ı cem gecesi nerde
Ben anınçin inilerim

1

Göğsüme tahta döşerler
Durmayıp beni okşarlar
Vurdukça bağrım deşerler
Ben anınçin inilerim

— Gel benim sarı tanburam
Dizler üstünde yatıram
Yine kırıldı hâtıram
Ben anınçin inilerim

— Sarı tanburadır adım
Göklere ağız feryadım
PÎR SULTAN'ımdır üstadım
Ben anınçin inilerim

—211*—

Abdal olup şu dağları dolandım
Aşdığım dağlara göç eylemişim
Kızıl ırmakları bulandırınca
Kayalı göllere göç eylemişim

Dosta gitmez misin bulasın ilâcı
Tel tel olmuş siyah ibrişim saçı
Hercayı güzele gönül verdim acı
Verdiğim gönüle güc eylemişim

Bizim efendimiz canlar canıymış
Hep güzel olanlar mürvet kânıymış
Gün deyip sunduğum hâr diken imiş
Sunduğum ellere göç eylemişim

PÎR SULTAN HAYDAR, hale haldaş olma
Hercayi dilbere yol yoldaş olma
Bâri sen de benim suçuma kalma
Hezaran ellere göç eylemişim

—212—

Gerçek âşıklara salâ denildi
Aşkı olan gelsin, dermanı buldum
Ahilen vahilen cev lâni ederken
Canımın içinde cânânı buldum

Açılmış dükkânlar, kurulmuş pazar
Canlar mezat olmuş tellâlda gezer
Oturmuş ümmetin berâtın yazar
Cevahir bahş olan dükkânı buldum

Âşıklar, sadıklar doğru varırlar
Anda cem olmuşlar verip alırlar
Cümle enbiyalar divan sorarlar
Hakk'a karşı olan divanı buldum

Akardı gözümden yaş yerine kan
Zerrece görünmez gözüme cihan
Deryalar nûş edip te kanmaz iken
Âşıklar kandıran ummânı buldum

PİR SULTAN'ım Hû der, hoş pazar imiş
Âşıklar seyran edip gezer imiş
Cümlenin maksudu bir dîdâr imiş
Hakk'a makbul olan dîdârı buldum (1)

—213*—

Hiç bilmedim sabahta sarı neden
Gelüp şu iklime girüp anneden
Şu kalbimin mâsum olduğu neden
Bilmedim eksik halim, ya kusurum

Bahçelerde açılmış güller derem
Çok bâdeler içtim gönül coşuram
Değilim kazancı, çiğler pişürem
Bilmedim eksik halim, ya kusurum

..... kalem salup gelenler
Pirine arz edüp yolun sürenler
Pişmiş her kaplardan kismet alanlar
Bilmedim eksik halim, ya kusurum

PİR SULTAN'ım niyet eden gitmeye
Kim can ve gönülden hizmet etmeye
Hak erenlerine gönül katmaya
Bilmedim eksik halim, ya kusurum

-
- (1) Bu nefes B. Atalay'ın Bektaşlılık ve Edebiyatı eserinde (s. 116) Emir Sultan adınadır. Böyle bir ozan tanımıyoruz. Bursa'daki Emir Sultan ise bu hiç olamaz. Bu, yanlış okumadan doğmuştur. Sadettin Nüzhet'in kitabında da varsa da üç dörtlük olup değişiktir. Ben T. Dil Kurumu cöğünden aldım.

Gariplikte gurbetlikte çektiğim
Yollar medet medet dosta kavuştum
Çağlayıp da boz bulanık aktığım
Seller medet medet dosta kavuştum

Şimdi erenlerden vardır irade
Üçlerle Yediler kaldı arada
On İki İmamlar hazır burada
Kırklar medet medet dosta kavuştum

Erenlerin gönlü Arş-ı âlâda
Müminlerin gönlü padişah tahtı
Yollar bölük bölük menekşe otu
Güller medet medet dosta kavuştum

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, yanıp tüttüğüm
Her dem evliyanın yolun güttüğüm
Elin alıp eteğini tuttuğum
Pirler medet medet dosta kavuştum

Seyran ettim erenlerin demini
Kudret kandilini yanarken gördüm
Burak olup içtim âb-ı hayattan
Hazret Peygamberi kanarken gördüm

Günde bin kez Hakk'a şükür ederken
Veysel erenler katarın yederken
Mûsâ Hakk'ın didârına giderken
Hızır müşkülünü anarken gördüm

Halil Kâbe yaptı insan gelmeğe
Şüphesiz günahlar kabul olmağa
İsmail uğruna kurban kılmağa
Bir melek bir koyun yederken gördüm

Nerden düşman gellr ise duyardı
Dost uğruna can-u başı koyardı
Her gün Hamza âşikâre gezerdi
Ali'yi Döldül'e binerken gördüm

Vefâsı yok imiş şunda fenânın
Hisabı yok imiş mülke konanın
Yavrusun aldırılmış garip ananın
Parlayı parlayı yanarken gördüm

PİR SULTAN'ım eydür, şunda gelmişler
Dizilmişler duasını almışlar
Bir birinin eteğini tutmuşlar
Müşkülün mürşide tınarken gördüm

—216—

Şecaatin varsa kalbinde sakla
Nasihatim dinle, sakın gururdan
Bir işin önünden sonunu yokla
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Hünerin var ise yerini devşir
Bir söz söyleyicek kalbinde pişir
Ululanmak bir Mevlâ'ya yaraşır
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Hatırın yıkarlar hatır yıkınca
Göz yaşı yenilmez taşıp akınca
El elden üstündür arşa erince
Nasihatim dinle, sakın gururdan

Oku asılanın yayı yasılır
Gaziler kılıcı arşa asılır
Gurur ile kahramanlar basılır
Nasihatim dinle, sakın gururdan

PÎR SULTAN'ım ulular izin izle
Kemliği terk eyleyip eyliği özle
Hasmın karıncaysa merdâne gözle
Nasihatim dinle, sakın gururdan

—217—

Yönümü döndürdüm Sarı Sultan'a
Ali muradımız vere sabahtan
Yüzümü süreyim Seydi Battal'a
Münkire Zülfikar çala sabahtan

Bülbül de bahçede gülşene konu
Hüseyin Hak için serini verdi
Doldurdu bize de bir dolu verdi
Ol Hızır'ın yeşil eli sabahtan

Havaric'i dinden eden nisbettir
Tac vuruldu bize yeşil, kisvettir
Mümine cennette nasip kısmettir
Açılır cennetin gülü sabahtan

Kul olanın Eyyup gibi derdolur
Bu gece anın da ismi vird-olur
Anın da cennete yurdu bell-olur
Hakk'ı vird eyler dili sabahtan

PÎR SULTAN ABDAL'ım Ali görünür
Kul olanlar yüzün üstü sürünür
Her ne dersen bu ednâda bulunur
Ali muradımız vere sabahtan

—218*—

Yelmiş iki buçuk millet dileği
Yaradan'a yalvarırlar sabahtan
Ol demde seğrişir arşın meleği
Yaradan'a yalvarırlar sabahtan

Kul olanın uyku kalmaz gözünde
Gezmeyelim kör Şeytan'ın sözünde
Dağ horozu öter arşın yüzünde
Yaradan'a yalvarırlar sabahtan

Herkes metainı alıp satıyor
Hak Muhammed Ali cana yetiyor
Cümle kuşlar yuvasında ötüyor
Yaradan'a yalvarırlar sabahtan

Seher vakti oldu, nasıldır haller
Ol zaman açılır kırmızı güller
Hâcet kapısına 'açıktır derler
Yaradan'a yalvarırlar sabahtan

PÎR SULTAN ABDAL'ım Kırklar Yediler
Seherde ötüşür kumru tutiler
Hâcet kapısına açık dediler
Yaradan'a yalvarırlar sabahtan (1)

—219*—

Kadir Allah kula ihsan ederken
İner ibadetin eder sabahtan
Eğer nefse uyup yoldan çıkmazsa
Cennetten bir koku gelir sabahtan

Cennet ortasında iki gül bitti
Kondu da dalına bülbüller öttü
Hakk'ın rahmetleri dünyayı tuttu
Sevim sevim yağmur yağar sabahtan

Kaş arasında mürekkep ezildi
Can dediğin kuştur, tenden üzüldü
.....
Kimi güler, kimi ağlar sabahtan

Kadir Allah bilir yoksulu, bayı
Gecelere vermiş yıldızla ayı
Türap değil mi insanın hamırı
İner aylar, günler doğar sabahtan

(1) İ. Aslanoglu tarafından cönklerden alınmıştır.

PÎR SULTAN'ım ismin aldım kaleme
Biz de razı olduk Hak'tan gelene
Gösteren değil mi cümle âleme
Cümlenin muradın verir sabahtan

—220—

Gelmiş iken bir habercik sorayım
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın
Gerçek erenlere yüzler sürëyim
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Alçağında al kırmızı taşın var
Yükseğinde turnaların sesi var
Ben de bilmem ne talihsiz başın var
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Benim Şah'ım al kırmızı bürünür
Dost yüzün görmeyen düşman bilinir
Yücesinden Şah'ın ili görünür
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

El ettiler turnalara kazlara
Dağlar yeşillendi döndü yazlara
Çiğdemler takınsın söylen kızlara
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Şah'ın bahçesinde gonca gül biter
Anda garip garip bülbüller öter
Bunda ayrılık var ölümden beter
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın

Ben de bildim ſu dağların ſahısın
Gerçek erenlerin nazargâhısın
ABDAL PİR SULTAN'ın seyrangâhısın
Niçin gitmez Yıldız Dağı dumanın (1)

—221*—

Alay alay olmuş gelen turnalar
Kanadı kolları vardır turnanın
Silkinip uçamaz menzil görenler
Gök yüzünde yolları var turnanın

Silkinip uçar da kanadın çatar
Seçer kılavuzlar önüne katar
Hasan Hüseyin'in semain tutar
Kerbelâ'da mekânı var turnanın

Sesleri naziktir medhi okunur
Avazı bağrımı deler dokunur
Yalabık yalabık tüyler takınır
Eğrim eğrim telleri var turnanın

PİR SULTAN yardımcın Yaradan olsun
Âşık olan âşık, didârın bulsun
Ârif olan anlar, cahil ne bilsin
Her mânâdan dilleri var turnanın

(1) Kerem ile Aslı hikâyesinde «Yıldız Dağı niçin kalkmaz dumanın» bağlama mısralı bir şîr var aynı konuda. Kerem sevgilisi Aslı'yı ararken yoluna rastlayan Yıldız Dağı'na söyler (bakınız: Âşık Kerem ile Aslı Han, Maarif kitaphanesi 1950, s. 157). Notalar bölümüne bakınız (11).

Çoktan beri yollarını gözlerim
Gönlümün ziyası dost safa geldin
Şu garip gönlümün bağı bostanı
Ayva ile turunç, nar safa geldin

Yoksa karşımızda oturan mısın
Serimi sevdaya yetiren misin
Ağır yüklerimi götüren misin
Katar maya ile dost safa geldin

Hindîdir yârimin kaşları Hindî
Bilmem melek miydi, arştan mı indi
Bir su ver içeyim, yüreğim yandı
Temmuz aylarında kar, safa geldin

Yoksa sevdiğimin ilinden misin
Yoksa has bahçenin gülünden misin
Güzel, Muhammed'in terinden misin
Cennet-i âlâda gül, safa geldin

PÎR SULTAN geyinmiş al ile yeşil
Yârin sevdaları sere alışır
Sevdiğim geyinmiş al ile yeşil
Çarşılar bezenmiş al, safa geldin

Sultan Nevruz günü cemdir erenler
Gönüller şaz oldu ehl-i imanın
Cemâl yâri görüp doğru bilenler
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın

Cümle eşya bu gün destur aldılar
Aşk ile dîdâra karşı yandılar
Erenler ceminde bâde sundular
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın

Erenler dergâhı rûşen bu günde
Doldurmuş bâdeyi, sunar elinde
Susuz olan kanar kendi gölünde
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın

Sultan Nevruz günü canlar uyanır
Hal ehli olanlar nura boyanır
Muhip olan bu gün ceme dolanır
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın

Pîr himmet eyledi bu gün kuluna
Cümle muhip bu gün cemde buluna
Cümle eşya konar kudret balına
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın

Âşık olan canlar bu gün gelürler
Sultan Nevruz günü birlik olurlar
Hallâk-ı cihandan ziya alurlar
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın

PÎR SULTAN'ım eydür, erenler cemde
Akar çeşmim yaşı her dem bu demde
Muhabbet ateşi yanar sinemde
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın (1)

(1) Sultan Nevruz günü: Eski Türklerle Şiirlerde yıl başı sayılır, ki güneşin hamel burcuna girdiği martın 22'sidir. Bugün büyük bayram yapılır. Bugün de Anadolu'nun her yerinde bayram sayılır. Aleviler daha çok önem verir.

Elif'tir doksan bin âlemin başı
Var Hakk'a şükreyle, be'yi neylersin
Vücudun şehrini arıtmayınca
Yüzünü yumaya suyu neylersin

Vücudun şehrini verme haraba
Hatır yıkıp göç eyleme saraya
Var bir amel kazan Hakk'a yaraya
Hakk'a yaramayan huyu neylersin

Şeytan benlikle dergâhtan azdı
Âşık mâşukunu aradı gezdi
İki cihan fahrı bir engür ezdi
Fakrı fahrı olmayan meyi neylersin

Sordular kim Bağdat şehiri kanda
Lâl-ü güher olan yârim de anda
İlm-el yakîn, ayn-el yakîn ceminde
Cemiyet olmayan köyü neylersin

*PÎR SULTAN*ım eydür, okur yazarım
Türap olup ayaklardan tozarım
Ezelden içmişim ser-mest gezerim
Pîrden içilmeyen doluyu neylersin

Âşık senin kıya kıya bakışın
Âşık, mevâliye benzer gözlerin
Âşıkları aşk oduna yakışın
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

Bilirim sultanım sahip-nazarsın
Sevdiğin âşıka dilde pazarsın
Hazret Ali pîrim deyü gezersin
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

Hakikat sevdası kondu serime
Şeydallah nasibin sundu pîrime
Hiç akıllar ermez dostun sırtına
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

Erenler nutkunu açıkta söyler
Bahçende açılmış ol gonca güller
Sabah seherinde şakır bülbüller
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

Üstattan mı aldın sen bu kemâli
Bakışın değer dünyanın malı
Ya İmam soyusun ya nesl-i Ali
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

Derviş olan hırka geyer eğnine
Seher vaktı uğrar yolu üstüne
Kıymayın kardaşlar Allah dostuna
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

Ërenlerin yolu incedir ince
Karınca çalışır hem kaderince
PİR SULTAN'ım gezer Hakk'ı bulunca
Âşık, mevâliye benzer gözlerin

—226—

Arzulayıp Hak demine gelince
/ Gönülde kin, kibir eylemeyesin
Hakikatin kubbesine girince
Zinhar kötü kelâm söylemeyesin

Ağır ol, sakın ol, postunda otur
Evliya cemidir sayılmaz hatır
Eğer isterlerse bir kelâm yetir
Her yerde ataklık eylemeyesin

Beğlicelik edip postundan kalkma
Delil çağrılırken gerine bakma
Aşnan, müsaibin odlara yakma
Yükünü günahla toplamayasın

Sen seni gör, elin aybını görme
Tarikat ateştir, tamuya girme
Sen de bu anlığın kimseye deme
Bu sözlerim garaz anlamayasın

PİR SULTAN ABDAL'ım mânâ bilemez
'Kibrine yedirip haber alamaz
Kılavuzsuz giden yolu bulamaz
Bulunmaz yolda yol aramayasın

Yürü bire yalan dünya
Yalan dünya değil misin
Hasan ile Hüseyin'i
Alan dünya değil misin

Ali bindi Döldül ata
Can dayanmaz bu fırkata
Boz kurt ile kıyamete
Kalan dünya değil misin

Tanrı'nın arslanın alan
Döldül'ü dağlara salan
Yedi kere ıssız kalan
Kalan dünya değil misin

Bak şu kışa, bak şu güze
Ciğer Kebap oldu köze
Muhammed'i bir top beze
Saran dünya değil misin

PİR SULTAN'ım ne yatarsın
Kurmuş çarhını dönersin
Ne konarsın, ne göçersin
Kalan dünya değil misin

Bizden selâm olsun sofu canlara
Vücudun şehrini yuyanlar gelsin
Yedi kat göklerin yedi kat yerin
Kudret binasını kuranlar gelsin

Sofu dedikleri bir kolay iştir
Erenler gördüğü bir engin düştür
Eti yok, kanı yok bir uçar kuştur
O kuşun adını bilenler gelsin

Pîrimi sorarsan Ali'dir Ali
Altından çakılmış Düldül'ün nalı
Kim sürdü kuyuda kırk arşın yolu
Bu yolun erkânın bilenler gelsin

PÎR SULTAN'ım eydür özüm Dîdarda
Saklıyalım Hak katında nazarda
Çıkmadı can, kazılmadık mezarda
O canın namazın kılanlar gelsin

—229—

Bir aşkın deryasın boyla
Kıyısı öte mi dersin
Bir gerçeğe hizmet eyle
Emeğin yite mi dersin

Nâdânı kondurma bağa
Düşürür seni tuzağa
Şekerler yedirsen zağa
Tut (i) olup öte mi dersin

Ârifler yola giderler
İrfanda sohbet ederler
Nişansız yâri niderler
Can gönül kata mı dersin

Bellidir kalbi boş olan
Nişan verendir hoş olan
Hercaiye yoldaş olan
Menzile yete mi dersin

PİR SULTAN ABDAL coşmıyan
Aşk küresinde pişmiyen
İlkin Hakk'a ulaşmıyan
Sonradan yete mi dersin

—230*—

Kazanıp kazanıp verme havaya
Alınmaz eski gün, aldıramazsın
Hak'tan olmayınca ağlayan yüze
Ona gül demekle güldüremezsın

Merhem eyle azmış onun yarası
Düşünmektir şol düşünce çaresi
İnkâr işitmiştir benlik sadası
Onu Hakk'a doğru döndüremezsın

Gelin zikr edelim ganî Hüdâ'sın
Müminler kılar beş vakit edâsın
İnkâr işitmiştir İblis sadasın
Dirilmiş kurdunu öldüremezsın

ABDAL PİR SULTAN'ım gel bir bu harfe
Cevahir kıymetin harc etme sarfa
Her olur olmaza açma bir sofra
Emeğin zay olur doyuramazsın

Koyun der kurda, ne yer, ne gezersin
Akıl katarına uğrar gelirsin
Yezit'sin yol erkân inkâr edersin
Erenlerin kahır üstüne olsun

Kanı senin Hakk'ı tamam ettiğin
Hakkı koyup bâtil yola gittiğin
Mülcem Oğlu Azrail'e taptığın
Erenlerin kahır üstüne olsun

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, Hak deyip geldin
Can gözüyle Hakk'ın cemâlin gördün
Evvel yola gelip yolundan döndün
Erenlerin kahır üstüne olsun

Kırklar meydanında erkân isteyen
Arıtsın kalbini girsin otursun
Erenler önünde lokma sunanlar
Hicap perdesini döksün otursun

Bir lokma sunanlar anın narğı var
Tâlibden tâlibe yolun farkı var
Yol içinde türlü türlü görgü var
Her kardaş görgüsün görsün otursun

Evvel gerek olmuş, mürebbi minnet
Mürebbi farz olmuş, musahib sünnet
Farzı farz eylemiş, sünneti sünnet
Her kardaş akranın bulsun otursun

İkrar verdik geldik girdik araya
Hatır yıkıp göç eyleme saraya
Alı üstat verir seni göreye
Çeliğin darbınaduran otursun

PÎR SULTAN'ım eydür, kandilde nurda
Er gerektir erenler yolun süre
Mümin müslim derildiler bir yere
Muhabbet gölüne dalan otursun

—233—

Gelin yiyelim içelim
Bu güzellik geçer bir gün
Âlem yâran yâran olmuş
Ali'm sırrın açar bir gün

Yeyip yediren bir âdem
Eksik etmez Bârî Hüdâ'm
Gök ekine misal âdem
Anı eken biçer bir gün

Yeyip yedirmesi hoştur
Dayan, kahbe yürek taşır
Can dedikleri bir kuştur
Kuş kafesten uçar bir gün

Ağaçlarda yeşil yaprak
Yasdığımız kara toprak
Yer altında kefen yırtmak
Boyumuzdan aşar bir gün

PîR SULTAN'ım düşümüzde
Uzak değil karşımızda
Baykuş mezar taşımızda
Dertli dertli öter bir gün

—234*—

Kısmet verip bizi salan çöllere
Ya eceldir, ya didârdır, ya nasip
Felek bizi saldı özge hallere
Ya eceldir, ya didârdır, ya nasip

Kısmet verip çevre çevre yeldirdi
Bilmediğimiz hikmetlere daldırdı
Çekip ayrılığın okun doldurdu
Ya eceldir, ya didârdır, ya nasip

Felek arka vermiş çarhın devine
Arıt kalbin evin iman sevine
Türlü dalga geldi gönlüm evine
Ya eceldir, ya didârdır, ya nasip

Muhannettir yalan dünya kayıran
Şol ganî Settar'dır açlar doyuran
Beni de sevgili yârdan ayıran
Ya eceldir, ya didârdır, ya nasip

PİR SULTAN ABDAL'ım der ki vardığım
Ulu dergâhıdır yüzler sürdüğüm
Bilmediğim hikmetleri bildiğim
Ya eceldir, ya didârdır, ya nasip (1)

—235*—

Ankara'dan çıktım sabah namazı
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar
Yetiş Seyit Battal, Hüseyin Gazi
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar

Merhaba ey güzel pîrim merhaba
Poyraza dayanmaz şalınañ aba
Yetiş imdadıma Sultan Kurt Baba
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar

Yine kırcılandı dağların salı
Kış tutmuş iniler Küre'nin beli
Boz bulanık akar Irmağın seli
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar

Hayal hayal oldu gözüme vatan
Ahmaktır dünyaya göz gönül katan
Çıplak Ali ile Haydari Sultan
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar

Gaibtesin, kandildesin, sırdasın
Münkire görünmen, göze perdesin
Hasan Dede'm, Yöğrük Kulu nerdesin
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar

(1) İ. Aslanoğlu derlemesidir.

Denek Dağı'nda yatan Yediler Kırklar
Buna inanmadı münkirler şekler
Çiçek Ana ile Hürü Melekler
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar

PİR SULTAN ABDAL'ım içtiğim dolu
Sevdası serimden gitmedi hali
Dâmanın tuttuğum Bektaş-ı Veli
Bize yol vermiyor aşmağa dağlar (1)

—236—

Hak peyik yollamış, selâm eylemiş
Her sabah her sabah yalvarır kullar
Onlar da özünü Hakk'a yetirmiş
Her sabah her sabah yalvarır kullar

Uymayasın kör Şeytan'ın sözüne
Dön gidelim Muhammed'in izine
Kul olanın uyku girmez gözüne
Her sabah her sabah yalvarır kullar

Uyuma ki Muhammed'i göresin
Yaradan Allah'tan kismet alasin
Günahlıysan günahsızdan olasin
Her sabah her sabah yalvarır kullar

(1)Adı geçenler: **Çıplak Ali** ve **Haydari Sultan**: Keskin yakınında Beyrek Dağı'nda yatar. **Hasan Dede**: Kırıkkale yakınında kendi adını taşıyan köyde yatar. **Yöğrük Kulu**: Irmak yakınında yatar, çabuk imdada yetiştiği için bu adı almıştır. **Denek Dağı**: Keskin yakınında dağ. **Çiçek Ana** ile **Kırk-Kızlar**: Çiçek Dağı'nda yatarlar.

Nûh-ı Nebî ile kaldık gemide
Tabib gerek bu yarama em ede
Kimi kilisede kimi camide
Her sabah her sabah yalvarır kullar

PÎR SULTAN ABDAL'ım hayal düş gelir
Her gün bahar gitmez bir gün kış gelir
Yaradan'a yalvarması hoş gelir
Her sabah her sabah yalvarır kullar

—237—

Kendin çün bilmezsen bilire danış
Danışık dağlardan aşar mı aşar
Danışmadan yola varsa bir kişi
Şaşırır bellerden, şaşar mı şaşar

Altın da bir pula olur mu kabil (1)
Ehli ile konuş olasın ehil
Cahille konuşma olursun cahil
Kişi ayarından düşer mi düşer

Budur kâinatın yekta güheri
Kalbi gevher olan olmaz serseri
Bir kişi içerse âb-ı kevseri
İrfan meydanında coşar mı coşar

PÎR SULTAN ABDAL'ım bu böyle olur
Herkes ettiğini elbette bulur
Alıcı kuşların ömrü az olur
Akbaba zararsız yaşar mı yaşar

(1) Bu mısranın anlamı: En değersiz para olan pul, altına karşılık olur mu? Pul altının yerini tutar mı?

Evvel bu dergâhtan kısmet
Alır da var almaz da var
Tarîkate kadem basıp
Gelir de var gelmez de var

Bazını almış destine
Hizmet ederdi dostuna
Ahd ile ikrar üstüne
Durur da var durmaz da var

Olayım derisen Hızır
İrfan defterine yazıl
Hak her yerde hazır nâzır
Görür de var görmez de var

İçin bizim dolumuzdan
Çıkman sakın yolumuzdan
PÎR SULTAN'ım hâlimizden
Bilir de var bilmez de var

Ben de şu dünyaya geldim geleli
Ağır çifte döner harmanım mı var
Neyleyim dünyanın dolu malını
Hesabın görmeye fermanım mı var

Bu mülkün hesabın bizden sorarlar
Anın için elin çekmiş velîler
Harâmi var deyü korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Yitir şu gönülden hileyi yitir
Ceht eyle elini anana yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim götüreceğ dermanım mı var

Tâlib ol ki pîr önüne gidesin
Feleğin kahriyle gamın yudasın
Durmuş ağır ağır minnet edersin
Benim pîrden gayrı sevdiğim mi var

PÎR SULTAN ABDAL'ım derdim öğerler
Ağu oldu emdiceğim şekerler
Güzel sevdim deyü adım çekerler
Benim pîrden gayrı sevdiğim mi var

—240—

Üç gözlü pınarın gözün ararsan
Onu bilen bu cihanı fark eder
Deryadaki kuşun izin ararsan
Onu bilen bu cihanı fark eder

Bir kuş gördüm ayakları çizmeli
Seyyah olup şu âlemi gezmeli
Dört kitabın her ismini yazmalı
Onu bilen bu cihanı fark eder

Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Kendisi bir, iki tane dili var
Padişah'tır, ülkesi var, ili var
Onu bilen bu cihanı fark eder

Bir hasta gördüm, soramadım hâlin
Başı kabak olmuş, ayağı yalın
İki oğlan doğurmuş bir erlik gelin
Onu bilen bu cihanı fark eder

PÎR SULTAN ABDAL'ım, ey Şah-ı Merdan
İnayet erişe ganiden pîrden
Sultan Süleyman'ın mühürü sırdan
Onu bilen bu cihanı fark eder

—241—

Şu karşiki karlı dağı gördün mü
Rüzgârın bulmuş eriyip gider
Akan sulardan ibret aldın mı
Yüzünü yerlere sürüyüp gider

Sürünün önünde giden avcılar
Sıcak sıcak günde yakar güneşler
Evel zaman yemiş veren ağaçlar
Anlar da kalmamış kuruyup gider

Kadirsin Allah'ım sen de kadirsin
Üstümüzde dört direkli çadırısın
Çağırdığımız yerde hazır nâzırsın
Cümlemiz üstüne yürüyüp gider

Bizim deryamız derindir boylanmaz (1)
Bin nasihat etsen biri dinlenmez
Gidi merkeb hiç bir yere bağlanmaz (2)
Başında yuların sürüyüp gider

PÎR SULTAN'ım söyler sözü özünden
Âşıksın sakınır iki gözünden
Olur olmaz münkirlerin sözünden
Eksilmez gölümüz kuruyup gider

—242*—

Çekilip Kırklara vardık
Niye geldin can dediler
Baş kesip niyaz eyledik
Geç otur, meydan dediler

Kırklar meydanı ganîdir
Görenin kalbin eridir ,
Küllî şeklerden beridir
Nerelisin can dediler

Kırklar ile yedik içtik
Kaynayıp sohbette coştuk
Yetmiş yıl kürrede piştik
Dahi çığsin yan dediler

(1) Boylanmaz: Dalınmaz, ölçülmez.

(2) Burada «merkeb = eşek» akılsız kaba kişi. Bu nefes S. Nüzhet'in «Bektaşî Şairleri ve Nefesleri» kitabından alındı. Bestelenmiştir. Notalar bölümüne bakınız (8).

Rehberine ver özünü
Erenler göre gölünü
Müsaibin hak bileni
Edelim ihsan dediler

PÎR SULTAN'ım kanım katlim
Gönlünü gönlüme kattım
Doksan yıl da ölü yattım
Gine sağsın can dediler

—234*—

Yalan dünya sana bel mi bağlarım
Hanı benim önüm sıra gelenler
Ölüm var derlerdi ben inanmazdım
Duya duydum essah imiş diyenler

Yaratmıştır insan ile hayvanı
İnsanda emanet koydu bu canı
Üç yüz altmış altı peygamber hanı
Bizi kor mu ya onları alanlar

Şöyle bir günahkâr kul türemişam
Bilemem ben feleğe neylemişem
Feleğin burcunu çok aramışam
Bel mi bağlar şu dünyayı görenler

PÎR SULTAN ABDAL'ım gezerek gelir
Elinden defteri yazarak gelir
Sıra, dolanarak biz de gelir
Ölmez imiş bizim için ölenler

Firdevs-i âlâda bir yanal elma
On sekiz bin âlemin nuru dediler
Muhammed Mustafa Haydar-ı Kerrâr
Hünkâr Hacı Bektaş Veli dediler

Çocuktu mektebe babası götürdü
Elif be demeden mânâ yetürdü
Akıttı pınarı, susam bitürdü
Hacısı hocası velî dediler

Pîrim der ki Bektaşî'yem Bektaşî
Size nasip veren ol nasıl kişi
Sıkar un ederdi örs gibi taşı
Budur cümlesinden ulu dediler

Derildi geldiler halifeler, pîrlar
Bektaşî namında er yok dediler
Bize bir yeşil el nasip verdi dediler
Görünce biliriz eli dediler

Er isen darı seç üstünde otur
Ulu kişi isen maksudun bitir
Senedin var ise senedin getir
Bunda senetsiz var, beli dediler

Kimisi inandı beli pes dedi
Kimi inanmadı senet istedi
Ol Şah'ım da anda elin gösterdi
Budur ol Ali'nin eli dediler

Evvel Ali'ydi sonra velî oldu
Yol erkân bir zaman bâtında kaldı
Urum ellerinden nâmeler geldi
Budur Hakk'ın doğru yolu dediler

*PİR SULTAN'*ım eydür, Şah'ım velîdir
Cihanı bürüyen anın nurudur
Şüphemiz yok Hak Muhammed Ali'dir
Bilmeyene Mülcem soyu dediler

—245—

Gel ey zâhit gel ey, ilişme bize
Hakk'ın yarattığı kul bana neyler
Aradırsan kendi kalbini arıt
Sende küfür bende imana neyler

Zâhit sen bu yolu benim mi dersin
Erenler sırrına erem mi dersin
Mescit hak, meyhane haram mı dersin
Hak olan mescide meyhane neyler

Zâhit sen bu yola diken ekersin
Hatıra dokunur gönül yıkarsın
Yüküm vardır deyü zahmet çekersin
Yavuz bac yüksüz kervana neyler

Sekiz derler şol uçmağın kapısı
Hakk'a doğru açılırmış hepsi
Korkusun çektiğim Sırat köprüsü
Hakk'a doğru varan kullara neyler

ABDAL PİR SULTAN'ım er haksın er hak
Münkir kullarından ıraksın ırak
Kurdun işi nâmert lokmasın yemek
Hak için adanan kurbana neyler

—246*—

Deryanın üstünde bir gemi gördüm
Oturmuş üç kişi bir mânâ söyler
Gayet lütf ile birbirine söyler
Pîrim Ali âhır zamanı söyler

Gelin Kırklar, gelin meyimden için
Dünya tükenmeden özünü seçin
Cebrâil indirdi şu güzel koçun
İsmail'e inen kurbanı söyler

Hind ilinde Ali'yi kimler eğledi
İmam Câfer imza imza söyledi
İfrit devin parmakların bağladı
1033 yıldan beri anı söyler

Cebrâil kuşu da bunda konunca
Gökten nisan yağmurları yağınca
Dev de titredi Ali'yi görünce
Zülfikar oynadı yemini söyler

PİR SULTAN'ım bize bir abdal geldi
Aradı eksikliğin özünde buldu
İnsanın dilinde muhabbet kaldı
Pîrim oğlu âhır zamanı söyler

Ey can sahibi, gel candan haber ver
Vücudunda ne var, andan haber ver

Vücudum şehrini seyran eyledim
Gönül evinde sultandan haber ver

Dudağın şerbeti hastaya şifa
Dudağında olan baldan haber ver

Ben hüma kuşuyum, göğşe ağarım
Yumurta içinde kandan haber ver

Yigirmi ağacın ondur budağı
Anın dahi çiçeğinden haber ver

Âdemden birisin ben de bilirim
Âdemden ötede şundan haber ver

Oku kitabını *PÎR SULTAN ABDAL*
Hakikata giden yoldan haber ver (1)

Her sabah her sabah bir seher yeli
Ağlar, bülbül ağlar güle getirir
Bakman mı feleğin çürük işine
O da her zahmeti kula getirir

(1) Bu nefes gazel düzeninde hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Varıp yoldaş olma sen uğursuza
Komşu olma namussuza arsız
Sabah selâmını verme pîrsiz
Adamın başına belâ getirir

Muhîb, yoldaş olma kalles yâr ile
O yâr da durmadı bir ikrar ile
Sakın sohbet etme münkir kör ile
Altının adını pula getirir

PÎR SULTAN ABDAL'ım derdim ziyade
İçilir mi yârsız yâd ile bâde
Yâr odur ahrette şefaate
Sâdık yâr insanı yola getirir

—249*—

Yine yeşillendi dağlar
Kararıp kocamaz bağlar
Her nereye varsam ağlar
Felek, senden gülen kimdir

Ateşim yanıp bitmeden
Ruh girip bu ten koşmadan
Ana rahmine düşmeden
Düşmeden doğan kimdir

Yiğit ister yâranlığa
Baykuş konar viranlığa
On sekiz yıl karanlığa
Hızır ile duran kimdir

PÎR SULTAN'ım der, varalım
Anda günahlar görelim
Azrail'den haber alalım
Kendin canın alan kimdir

—250—

Bizim içtiğimiz dolu
Doluların dolusudur
Ummanlara dalıp çıkan
Erenlerin gemisidir

Hiç ummana dalmadın mı
Dalıp gevher bulmadın mı
Tâlib yola gelmedin mi
Yine gönül dolusudur

Ulaşırlar bedestenler
Al çiçekli gülüstanlar
Ala gözlü nevrestenler
Erenlerin korusudur

Kimdir bunu böyle deyen
Erenlerden öğüt alan
Yeşil alem çekip gelen
Pîrim Ali kendisidir

PÎR SULTAN'ım dîdâra bak
Mansûr ipin boynuna tak
Nesîmî oldu Hak'la Hak
Yüzen kendi derisidir

Giden kimdir, kimden haber alayım
Er hak nedir, gedâ nedir, kul nedir
Eğlen hocam eğlen haber sorayım
Tarîk nedir, erkân nedir, yol nedir

Âşık ile ma'suk bir yere gelse
Aşkın kitabını ellere olsa
Sual olunursa cevabın verse
Ağz nedir, dudak nedir, dil nedir

Gönlümde bir mânâ yazıp dururum
Aşkın gemisini düzüp dururum
Arab'ı Acem'i gezip dururum
Derya nedir, umman nedir, sel nedir

Dört kardeşiz bir gömlekte yatarız
Gömlek birdir, bir vücuda çatarız
Kendimizi ateşlere atarız
Ateş nedir, duman nedir, kül nedir

Evveli Muhammed âhiri Ali
Erenler kurdular erkânı yolu
Üç yüz altmış altı servinin dalı
Bahçesinde bülbül nedir, gül nedir

Din Muhammed dini, taptığım tapu
Yıkılır mı Hakk'ın kurduğu yapı
Kırk sekiz bahçedir, on iki kapı
Eşiği bekleyen iki kul nedir

Pîrimden bir haber geldi duramam
Menzilim ıraktır belki varamam
PÎR SULTAN'ım aşkı elden koyamam
Cümlesin vücutta buldum bil nedir

—252*—

Gece gündüz durmaz çatlayıp akar
Şu akan suların başı kandedir
Hak didârın görmüş durmayıp çağlar
Şu akan suların başı kandedir

Gel imdi oku ol Ümmü kitabı
Gözü ile görmüş var mıdır Hakk'ı
On iki bahçede kırk sekiz kapı
Dâim hizmetinde duran kul nedir

Başlayım yolun ben de Ali'nin
Duası makbul ol gerçek velinin
Üç yüz altmış altı servi dalının
Budağında açılan iki gül nedir

Sana mânâ verdim, sen de al imdi
Eğer ârif isen sen de bil imdi
Ezelden cennette sen de bul imdi
Bir kandil içinde iki nur nedir

PÎR SULTAN ABDAL'ım çağır yâ Ganî
Veren Allah yine alır ol cânı
Gönül bir gemidir, akıl yelkeni
Akıl dümen ya söyleyen dil nedir

Ârif kardaşlara bir sualım var
Gönül gümanının dermanı nedir
Bir tohum attılar yere düşmedi
Onun suyu, danesi, samanı nedir

Ârif hıretmen farkın eder hacında
O kim idi kâmil oldu ucunda
Sekiz direktir zebanın içinde
Bir ârif çağırır, dâmânı nedir

Yapanı kudrettir yeşil bir fidan
Sarıp solmuşsun çalıp çırpmadan
Südü arştan, damızlığı topraktan
Çalınan yoğurdun mayası nedir

Ateş olmayınca lokma pişer mi
Buğu çıkmayınca kaynar coşar mı
Sönük ateşlerde lokma pişer mi
Kaynar buğu çıkmaz, amanı nedir

ABDAL PİR SULTAN'ım niyaz kılanlar
Kâmil mürşit olur bunu, bilenler
Yahşiye katışmaz yaman olanlar
Yahşinin içinde yamanı nedir

Be âşıklar ben bir dosttan ayrıldım
Şule verip doğan ayla gün nedir
Akıllar mı erer Hakk'ın sırrına
Akan ırmakların gör seli nedir

Al eline kudret kalemi oku
Kim görmüştür kendi gözile Hakk'ı
On iki bahçede kırk sekiz kapı
Eşiği bekleyen iki kul nedir

Mucizâtı çok Hazret-i Ali'nin
Kerameti vardır gerçek velinin
Üç yüz altmış altı selvi dalının
Budağında açan iki gül nedir

PİR SULTAN'ım *HAYDAR* diye anıldı
Hep bir aradan mânalar verildi
Cennet misalinde Ali'm göründü
Kandildeki yanan nuru bil nedir

—255—

Seher vakti kalkan kervan
İniler de zârılanır
Bir güzele düşen gönül
Çiçeklenir korulanır

Bahçenizde güller biter
Dalında bülbüller öter
Engel gelir bir kal katar
Olan işler gerilenir

Bülbül geldi kondu dala
Bülbülden hatâ yok güle
Engel bir taş atar göle
Yüzen ördek yaralanır

PÎR SULTAN ABDAL göçelim
Pîr elinden bâde içelim
İnkâr olandan kaçalım
İnkâr bir gün paralanır

—256—

Hû diyelim gerçeklerin demine
Erenlerin demi nurdan sayılır
On İk'İmam katarına katılan
Muhammed Ali'ye yârdan sayılır

İhlâs ile gelen bu yoldan dönmez
İkilikten geçmeyen birliğe ermez
Eri hak görmeyen Hakkı da görmez
Gözü bakar amma körden sayılır

Gerçek tâlib ikrarında durursa
Çırağı gibi yanıp yağı erirse
Eksigini bilip kendi gelirse
O da erdir, gerçek erden sayılır

Üç gün imiş bu dünyanın safası
Safasından artık imiş cefası
Haktır erenlerin nutku, nefesi
Biri kırktır, kırkı birden sayılır

PÎR SULTAN ABDAL'ım Bağdat'tır vatan
İkilikten geçip birliğe yeten
Erenler yoluna kıyl-ü kal katan
Yüklenmiş yükünü hârdan sayılır (1)

(1) Bu nefesin üstünde «Sabâ» makamında bestelendiği yazılıdır. Dört kaynakta Pîr Sultan adınadır (V. Dede defteri). Notalar bölümünde var (9).

Ben dervişim dersin göğsün açarsın
Hâli hâl etmeğe hâlin var mıdır
Sen kendini gör, elde ne ararsın
Hakk'ı zikr etmeğe dilin var mıdır

Dertli olmayanlar derde yanar mı
Sadık derviş ıkrarından döner mi
Her uçan kuş gül dalına konar mı
Ben bülbülüm dersin, gülün var mıdır

Her bir balık gibi ağa sararlar
Rehberinden mürşidinden sorarlar
Şem'a yakıp köşe köşe ararlar
Ben arıyım dersin, balın var mıdır

Mürşit huzurunda dâra durmağa
Dâra durup Hakk'a boyun vermeğe
Muhabbetten geçip hırka geymeğe
Car pareden derviş şalın var mıdır

PÎR SULTAN'ım senin derdin derilmez
Derdi olmayanlar derde duş olmaz
Rehbersiz mürşitsiz yollar açılmaz
Mürşit eteğinde elin var mıdır

Hû erenler bir müşkülüm var benim
Server Muhammed'in nuru kandadır
Aşka düştüm gece gündüz yanarım
Muhammed Ali'nin nuru kandadır

Serim verdim erenlerin yoluna
Gönül arzu çeker cennet bağına
Ol Muhammed Mustafâ'nın nuruna
Uğrayan mürurun yolu kandadır

Yedişi sırdadır, ayandır beşi
Allah'a malumdur her kulun işi
Üç yüz altmış altı deryanın başı
Akan ırmakların gölü kandadır

Yalancı dünyanın varın getiren
Zemherinde gonca gülün bitiren
Güvercin donuna girmiş oturan
Hünkâr Hacı Bektaş Veli kandadır

PÎR SULTAN'ım eydür, üçler, yediler
Yolun kılıncını yolda kodular
Dil yerip te söyle kılınç dediler
On İki İmam'ların yolu kandadır

—259*—

İlk yazın geldiği neden bellidir
Gülşeninde niye bülbül daldadır
Eyyub'un teninden iki kurt kaldı
Biri ipek yapar, biri baldadır

Kişinin de çektiği hayren şerren
İmam-ı Zeynel'e vurdular nişan
Tanrı ile bin bir kelâm konuşan
Ali Medine'de, Mûsa Tur'dadır

Şeriat kapısın Muhammed açtı
Tarikat kapısın ol Ali seçti
Dünyadan nice bin evliyâ göçtü
Anlar da gözetir, Mehdi yoldadır

PÎR SULTAN ABDAL'ım ölürüm deme
Kıl beş vakit namaz kazaya koma
Sakın bu dünyada kalırım deme
Tenim teneşirde, özüm sağdadır

/

—260*—

Sabahtan sabahtan her dem sabahtan
Bülbül ağlar ağlar güle getirir
Bak'a şu feleğin işine bak'a
Cevr ile cefayı kula getirir

/

Kırmızı gül bitişiktir hâr ile
Mansur dârda bağlı bir ıkrar ile
Musahip olmada kallaş yâr ile
Altın adınızı pula getirir

Musahiptir musahibin varısı (1)
İkisi de bir elmanın yarısı
Eyyub'un teninde kovan arısı
O da her çiçekten bala getirir

(1) Varısı: Varlığı her şeyi.

Sabahtan kalk selâm verme nursuza
Komşu olma edepsiz arsız
Yalnız git yoldaş olma pîrsiz
Âhiri işine hile getirir

PÎR SULTAN ABDAL'ım nefesin haktır
Ol Hakk'ın katında noksanın çoktur
Cehennemde ateş var derler, yoktur
Herkes ateşini bile getirir (1)

—261—

Gönül gel karardan aşma
Gafillen bacadan düşme
Sözüm sana meveddettir
Evvel kapı şeriattır

Şeriattan edep öğren
Al bu pendî belin bağlan
İlimle üstad olur oğlan
Kimi farz kimi sünnettir

Eğer bu sıra erersen
Tarikat farzın sorarsan
Dolan kapıdan girersen
Yedi farz üçü sünnettir

(1) Bu daha önce çıkmış ise de İ. Aslanoğlu'nun derlediği bu metin daha doğrudur.

Gelin girelim bu bâbı
Eğer anlarsan hesabı
Açılsın âşık kitabı
Andan sonra tarikattır

Tarikat bir oddur yakar
Her âşık bir çakmak çakar
Kimi ham, kimi has çıkar
Çırağın yakan üstaddır

Tarikatta kâmil olan
Bu yolda mükemmel olan
İlmi ile âmil olan
Evvel mertebe hizmettir

Hizmet erenler yoludur
Ahdimiz kalû belî'dir
Cümle ilmin evvelidir
Bundan dönen kişi mattır

Kend' özümüze gelelim
Yoklukta sefil olalım
Tarikat nedir bilelim
İptida yüz iradettir

İptida tâlib olunca
Dört can bir kalıp olunca
Düşmana galip olunca
Menzili bî-nihayettir

Hakikat genc-i nihandır
Yedi yüz yetmiş mizandır
Mârifet gevhr-i kândır
Ötesi ilm-i hikmettir

Müreb'olan Ali gerek
Müsaibin hali gerek
Dört kapıda eli gerek
Zira Ali Muhammed'dir

PÎR SULTAN der kalû belî
Kim kadeh içer, kim dolu
Dedik, yâ Murtaza Ali
Bu bize bir acep derttir

—262—

Güzel âşık sana bir sualım var
Muhammed Ali'nin gülü nerd' olur (1)
Zâhirde bâtında bir gerçek ersin
Tanrı'nın aslanı Ali nerd' olur

Serim koydum erenlerin yoluna
Gönül de arz eder cennet bağına
Muhabbetin ırmağına seline
Uğrayan meleğin yolu nerd' olur

Yalancı dünyanın varın getüren
Güvercin donuna girip oturan
Zemhiride gonca güller bitiren
Pîrim Hacı Bektaş Veli nerd' olur

(1) nerd'olur: nerede olur (vezin için böyle okunacak)

Yedisi sırdadır, ayanda beşi
 Cümlesini bozar takdirin işi
 Üç yüz altmış altı deryanın başı
 Akan ırmağının seli nerd'olur

PÎR SULTAN'ım eydür, üçler yediler
 Erenler kılıcın yola kodular
 Cevap verin müderrisler kadılar
 Kudret baharının gülü nerd'olur

—263*—

Gitme giden gitme sual sorayım
 Ya ne bu dünyanın üstünde durur
 Vallahi billahi ben onu gördüm
 Dünya Sarı Öküz'ün üstünde durur

Gitme giden gitme bir dahi soram
 Ya bu öküz neyin üstünde durur
 Vallahi billahi ben onu gördüm
 Öküz de bir salın üstünde durur

Gitme giden gitme bir dahi soram
 Ya bu sal da neyin üstünde durur
 Vallahi billahi ben onu gördüm
 Sal da bir balığın üstünde durur

Gitme giden gitme bir dahi soram
 Ya bu balık neyin üstünde durur
 Vallahi billahi ben onu gördüm
 Balık da deryanın üstünde durur

Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu derya neyin üstünde durur
Vallahi billahi ben onu gördüm
Derya da ikrarın üstünde durur

Gitme giden gitme bir dahi soram
Ya bu ikrar neyin üstünde durur
PİR SULTAN'ım der ki ben onu gördüm
İkrar da imanın üstünde durur ⁽¹⁾

—264*—

Sabahın seherinde kutlu sabahlar
Üç yıldız karşımda dizilip durur
Günahım var deyü kaygu çekmişsin
Günahın defterde yazılıp durur

On iki yıldızın üçü terazi
Ülkere karıştı gitti bir azı
Yarınki mahşerde tartarlar bizi
Hak nizam terazi kurulup durur

Hanı hanı bizden evvel gelenler
Gerçeğine doğru söz söyleyenler
Yardımcın kim deyü sual soranlar
Hak Muhammed Ali görünüp durur

(1) Dünyanın öküzün üstünde durduğu inancını anlatan bu demede dikkati çeken, mısraların başka yerde görülmeyen biçimde kafiyeleşmesidir (f. Aslanoğlu derlemesi).

Nurdan imiş Muhammed'in yapısı
Bismillahsız açılmıyor kapısı
Korkusun çektiğim Sırat köprüsü
Kale kapıları dizilip durur

PÎR SULTAN ABDAL'ım benim fakirim
Açtım Hakk'ın kitabını okurum '
Bülbül oldum, cem evinde şakırım
Nasibimiz Hak'tan verilip durur

—265*—

Sabah sabah çıkıp arşa bakarken
Karşımdaki yıldız şakıyıp durur
Günahım çok deyü korku çekerken
Günahım defterde okunup durur

On iki yıldızın üç terazi
Ülkere karışmış anın birazı
Huzur-ı Mahşerde isterler bizi
Sırat'ı nizamı kurulup durur

Yine mi kurulmuş feleğin çarkı
Evvelâ yanından kazarlar arkı
Ehl-i müminlere olmaz suali
Terazi nizamı kurulup durur

Nur iledir Muhammed'in yapısı
Dua ile açılır anın kapısı
Kulların korkusu Sırat Köprüsü
Sırat'ı nizamı kurulup durur

PİR SULTAN'ım eydür yandım fakîrim
Açtım aşkın kitabını okurum
Alıp beni ayn-ı ceme götürün
Ayn-ı cem ulusu şakiyip durur

— 266 —

Gel gönül sabreyle katlan bu cevre
Elbet seni ağlatan bir gün güldürür
Niceler kondu göçtü bu haneye
Elbet seni ağlatan bir gün güldürür

Gitti yoldaşlarım deyü ağlama
Ciğerciğim aşk oduna dağlama
Hayıf oldu deyü yanup ağlama
Elbet seni ağlatan bir gün güldürür (1)

Gittiğin yollar da sana ayandır
Cevrin kime ise lütfün anadır
Erler ile evliyâya beyandır
Elbet seni ağlatan bir gün güldürür

Gitti göremedim mihr-ü vefâyı
Âşık olan çeker cevri-cefâyı
Kelb rakip sürsün zevk-u safayı
Elbet seni ağlatan bir gün güldürür

PİR SULTAN ABDAL'ım bunda bir hal var
Özünü yokla ki üstünde yol var
Seni kim ağlattı var ana yalvar
Elbet seni ağlatan bir gün güldürür

(1) Bu nefeste, özellikle bu dörtlükte «yoldaşların başına bir şeyler geldiği anlatılıyor.



Gitdim seyreledim felek içini
Bunda âşıklara seyrân kalmamış
Elinden aldırılmış gevherin Hüseyin
Bunda dertlilere derman kalmamış

Evlerinin divarları delinmiş
Harâmî girmiş kumaşı alınmış
Âliminden gayrî âlim bulunmuş
Üstat yapısından yapı kalmamış

Burca vermiş çiçek gibi yetmişsin
Varmış muhabbete gönül katmışsın
Varmış da sonra inkârın etmişsin
Pîrler ceminde de yerin kalmamış

Kahr-eylemiş de yanına bakmazsın
Şeytan, âlimin kalbine değmişsin
Aşna ile müsahibin yıkmışsın
Hakk'ın divanında yerin kalmamış

Yârla ettiğim ahd-ü âman noldu
Arada söylenen nefesler oldu
Yola hayıf geldi, emek zay oldu
Gidelim *PÎR SULTAN* kimse kalmamış.

İsm-i âzam duasıdır
Hergiz usanmaz imiş
Uçtu bülbül kafesten
Göçen can dönmez imiş

Alay geçmiş yurda uğradım
Bir acıkmiş kurda uğradım
Bir acayip derde uğradım
Çekmeyenler bilmez imiş

Ezelidir gönöl ezel
Olur bencileyin gazel
Gel ahımı alma güzel
Bu ah yerde kalmaz imiş

Çevrilüben konan iller
Yaylamızdır çimenli beller
Bülbülün arzusu güller
Hûb açılan solmaz imiş

PÎR SULTAN'ım Emirzade
Gel sırrını verme yâde
Gaziler, fâni dünyada
Ağlamadan gülmez imiş (1)

—269—

Ben müminim deyü dâva kılanlar
Anlar da erişir, hûra ne minnet
Eğer bu bed-huylar sende kalırsa
Seni lal ederim, dile ne minnet

Eline dest verem, beline kemer
Başına ta vuram, sırtına semer
Bir ateş düşmüş de kuyruğun yanar
Seni kor ederim, küle ne minnet

(1) Hasibe Çatbaş derlemesi (bak. bibliyografya).

Yaz gelince semerini atarsın
Serin olur mağarada yatarsın
Karşıma geçmiş de matah satarsın
Seni fena ederim, ele ne minnet

Karşıma geçip te sallıyor başın
Hiç kimse görmeden bitirdim işin
Nal urmaya gelmiş nalbant kardaşın
Sana mih çakarım, nala ne minnet

PİR SULTAN ABDAL'ım, hem olur özsüz
Anası eşektir babası soysuz
Münkir münafıktır, hem olur huysuz
Seni ölü ederim, mevte ne minnet (1)

—270—

Yine ılgın ılgın yeller esince
Bulutlar kaynaşır, bülbül nic'oldu
Şah İmam'a beli deyen gaziler
Sürülen tarikat, erkân nic'oldu

Bek imiş, kurulmaz feleğin yayı
Ezelden soyunmuş âşıklar bayı
İki dinli yüze gülücü devi
Sürdüler dergâhtan, hal nic'oldu

(1) Pir Sultanın bu taşlaması onun ne yaman bir taşlamacı olduğunu gösteriyor.

Erenler meyl etmez bunda yalana
İçi süver olup dışı gülene
Evvel ikrar verip sonra dönene
Sürdüler dergâhtan hal nic'oldu

Er değildir er nefesi tutmayan
Arıdıp kalbini temiz etmeyen
Özünü rızaya teslim etmeyen
Sürdüler dergâhtan, hal nic'oldu

PÎR SULTAN'ım ihlâs çağır pîrine
Yerler gökler inler âh-u zârına
Müminler çıkınca Hak divanına
Münkir olanların hali nic'oldu

—271—

Enelhak dedik de çekildik dâra
Âdab erkân bize doğru yol oldu
Geldi zebâniler sual sormağa
Yardımcımız da Merdan Ali oldu

Kıldan köprü kurmuş bize geç deyü
Pîrimden bir dolu geldi iç deyü
Arkamdan bir elin urdu uç deyü
Yurdumun üstüne tozlu yol oldu

Bir kapı açıldı içeri girdim
Hak dîzar kurmuşlar ben anda gördüm
Bir ayak üstüne bin saat durdum
Eridi iliğim kemik halloldu

Dâra durmuş meleklerin hepsi
Hakk'a secde eder kulların hepsi
Karşımdan açıldı cennet kapısı
Hakk'ın emri ile bize gel oldu

PÎR SULTAN'ım eydür, şahların şahı
Yüzüne nur doğmuş Ali'nin mâhu
Ben pîrimi gördüm dönmem bir dahi
Durağımız âb-ı kevser göl oldu

—272—

Seyyah olup şu âlemi gezerim
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
Kendi efkârımca okur yazarım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

İki elim kalkmaz oldu dizimden
Bilmem amelimden, bilmem özümden
Akıttım kanlı yaş iki gözümden
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Yine boralandı dağların başı
Akıttım gözümden kan ile yaş
Emaneti alır ol veren kişi
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Bozuk şu cihanın pergeri bozuk
Yazıktır şu geçen ömüre yazık
Tükendi daneler kalmadı azık
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

PîR SULTAN'ım eydür ummana dala
Gidenler gelmedi bir haber ala
Abdal oldum çullar geydim bir zaman
Bir dost bulamadım gün akşam oldu (1)

—273*—

Seyran edip şu âlemde gezerken
Ah bana bir kanlı zalimden oldu
Yine dilim ile düştüm belâya
Sabır edemeyip dilimden oldu

Dedem bahçesinin meyvesin dermiş
Rehbere mürşide kalesin vermiş
Arıya bal vermiş belâsın vermiş
Arı ağlar, bana balımdan oldu

ı Alabilsem şu Yezit'ten ahđımı
Koç yiğit ellere vermez bahtını
Yaz gününün boz bulanık vaktını
Ördek ağlar, bana telimden oldu

Hep güzeller kaşı yayını yazmış
Kişi sevdiği yârinden azmış
Yol kılıcı var deyü sözü kesmiş
Yolsuz ağlar, bana yolumdan oldu

(1) Başka yerde bağlaması «Bir dost bulamadım tez akşam oldu»dur.

PÎR SULTAN'ım eydür, bu işi nider
Kişi ne derse kendine eder
Çağırışıp bağırışıp turnalar gider
Turna ağlar, bana telimden oldu

—274*—

Gönül pervaz edip gökte dönüncek
Bize de bir kanlı zalimden oldu
Âdemin çektiği dili belâsıdır
Sabrını etmemiş, dilinden oldu

Dağların taşların lâlesin verdi
Münkire, kâfire kalesin verdi
Arıya bal verip belâsın verdi
Arı da ağlıyor, balından oldu

Sağlığında yâd avcılar bulundu
Arkamızdan tor şahinler salındı
Ayrılıktan ciğerciğim delindi
Ördek te ağlar gölünden oldu

Hayli vakıt oldu dostum küseli
Kalbime şan oldu kadem basalı
Arkası hırkalı, eli asalı
Abdal da ağlar ki yolundan oldu

PÎR SULTAN'ım bize böyle yazıldı
Dost elinde şeker şerbet ezildi
Güller gazel oldu, bağlar bozuldu
Bülbül de ağlar ki gülünden oldu

Şu benim sevdiğim şirin sözleri
Büyüdü sineme, ne dağlar oldu
Karınca yükünü fil çekmez oldu
Azdı zaman azdı, ne çağlar oldu

Tâlib gelmez oldu pîr nefesine
Elin alıp gitmez oldu yasına
Dağlar sindi tepeler duldasına
Büyüdü tepeler, ne dağlar oldu

Tâlib mi benliği elden salmayan
Bahri gibi ummânlara dalmayan
Evveli eĝnine şallar bulmayan
Şimdi atlas geydi, ne beyler oldu

Nesîmî yüzüldü, Mansûr asıldı
Ali'm Düldül'e bindi küffar basıldı
Nice ulu sular ferden kesildi
Aktı gür pınarlar, ne çağlar oldu

Gönül turnam uçtu gitfi gölünden
Bülbül vazgelir mi gonca gülünden
ABDAL PÎR SULTAN'ım çarhın elinden
Dîdeler yaş döktü, kan ağlar oldu

Oturmuş Arapça Kur'an okursun
Gel bunun mânasın verindi sofu
Ehl-i dil olmazsın irfan içinde
Gel bunun mânasın verindi sofu

Bu bir ağır yükür, yükünü götür
Ârîfsen bu sırrın mânâsın yetür
Anası kız, oğlu koynunda yatur (1)
Gel bunun mânâsın verindi sofu

Muhammed Ali'dir varından yüce
Müminler yuğruldu döküldü saca
Anası kız oğlu oğlan pîr koca
Gel bunun mânâsın verindi sofu

Erenlerin kıldan ince yolu var
Dört kapının iki çatal dili var
Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Gel bunun mânâsın verindi sofu

PÎR SULTAN ABDAL'ım hey şems-ü kamer
Yezid'in boynuna tiğ ile teber
Bir kısrak gördüm ki tayını emer
Gel bunun mânâsın verindi sofu

—277—

Şükür bizi bu meydana
Getirenin demine Hû
Ceset içinde bu canı
Bitirenin demine Hû

(1) Meryem ve İsa olacak.

Güzeldir Ali'nin sesi
Silelim gönülden pası
Ayn-ı cemde bu nefesi
Okuyanın demine Hû (1)

İzleyelim Ali izini
Uyaralım can gözünü
Kırklar ile bir üzümü
İçirenin demine Hû

PİR SULTAN'ım bu ne demek
Hiç cahile çekme emek
Hazır pişmiş nân-ü nemek
Yedirenin demine Hû

—278*—

Tâlibin özünü hâl eyle pişir
Bu meydana çiğden lokma gelir mi
Üstat nazarında tuzlanmayınca
O lokmada lezzet karar olur mu

Rum İli halk olmaz basılmayınca
Hâric damarları kesilmeyince
Gerçek senlik benlik seçilmeyince
Hak kapısı açılır ayan olur mu

(1) Gerçekten bu nefes ozanın istediği gibi bestelenmiş, ayn-ı cemlerde okunmuştur. Acaba, ilk beste ozanın olacağına göre, son beste de onun mudur? Notalar bölümüne bakınız (25).

Kardaş benim hatırcığım yıkıldı
Münâfık şerrinden belim büküldü
(Urum'a doğru bir) ordu çekildi
Yola giden ere menzil olur mu

İkilik dediğin de birletilmez
Bilirim yoluma gönül katılmaz
Kara taştan cevher alıp satılmaz
Kâmil olan kardaş neyler olur mu

PÎR SULTAN'ım eydür dostla görüştük
Mürşit nazarında ikrar veriştik
Bir karındaş kendi tuzağa düşse
Düşen kardaş kalkar böyle olur mu

—279*—

Peygamber buyurur ashablarına
Aman beklen cehennemin yolunu
Mümin kullar cehenneme varmasın
Aman beklen cehennemin yolunu

Cehennem safası âsi kul ister
Cennet-i Âlâ'dan bize yol göster
Cebrâil, Mikâil ol nazlı dostlar
Aman beklen cehennemin yolunu

Cehennemde vardır oddan dereler
Âşi kul isterler ceza vereler
Korkma ümmetimi gizli süreler
Aman beklen cehennemin yolunu

Hele bir bir dahi Hakk'a varalım
Hakk'ın dergâhına yüzler sürelim
Ümmetim yerine kendim yanarım
Aman beklen cehennemin yolunu

PÎR SULTAN ABDAL'ım yâd etmeyesin
Burda emanetin unutmayasın
Orda yerimizi nâr etmeyesin
Aman beklen cehennemin yolunu (1)

—280—

Ebâ Müslim şu cihana gelmeden
Âdem Ata geldi, pîri gördün mü
Abdest alıp namazını kılarken
Üstümüzde doğan nuru gördün mü

Aşk edelim Ali ile Veli'ye
Hiç sual olur mu yatan ölüye
Tanrı'nın aslanı Hazret-i Ali'ye
İki melek divan durur, gördün mü

Birdir derler erenlerin kuşağı
Taşdır yasdığı, türap döşeği
Yedi gökten, yedi yerden aşağı
Kırkların durduğu dârı gördün mü

Hak'tan nidâ geldi elif içire
Hak inayet etse kalbim açıla
Altıncı kapıdan girdim içere
Yedinci kapıdan pîri gördün mü

(1) Bu nefes t. Aslanoğlu tarafından iki cönkten derlenmiş.

PÎR SULTAN'ım okur hem de yazarım
Turap olup ayaklarda tozarım
Yok mu benim şunda bir can pazarım
Dellalı çağrışan şarı gördün mü

—281*—

Gül bittiği yeri bilirim dersin
Bilir misin benlik kimden kalmıştır
Cevahir madeni bulurdum dersin
Cevahir bulanlar ummana düştü

Ben Ali'yi gördüm mahbup çağında
Selman'ın çeğninde yolun sağında
Cennetten içeri firdevs bağında
Bülbül figân eder, gülşene düştü

Selman'ın çeğninde bir oğlan düştü
Desturu Şah deyip eline aldı
Muhammed terini gül ile sildi
Ol vakıt kokusu insana düştü

Kırklar bir üzüm getirü içtiler
Tohumunu yeryüzüne saçtılar
Her destesin bir güzele verdiler
Gül Muhammed'e, nerkis Selman'a düştü

PÎR SULTAN ABDAL'ım dilek diledi
Destur aldı şu cihanıeledi
Arafat dağında bir koç meledi
İsmail önünde kurbanı düştü

Emanet, âdemde âdem bir güldür
Geldi dost kokusu ol güle düştü
Âdem'e âşıklar cümle belî der
Feryat ile figân bülbüle düştü

İblis anlamadı Âdem'de sırrı
Açıldı vechinde Hakk'ın menşûru
Geldi zuhur etti Muhammed nuru
Yayıldı âleme gulgule düştü

Hak deyip âlemden tutmuşuz eli
Sıtk ile ederiz Âdeme belî
Pirimiz bizim Muhammed Ali
El ele, el Hakk'a silsile düştü

Azrail eder mi Âdem'e ikrar
Secde et diye Hak emretti tekrar
Boynun eğmez gider Âdem'e her bâr
Kendi bildiğine bir yola düştü

PÎR SULTAN'ım İblis kendini gördü
Hak lânet eyledi dergâhtan sürdü
Âdem aslı yüzün toprağa sürdü
Allemel'esmâ'sı her dile düştü

Ben hocamdan böyle aldım dersimi
Okur idim elifi de be deyü
Kimse bilmez şu cihanın harfinden
Tâ ezelden çağırırım Hû deyü

Oğul ıssız iken, üzüm çoğiken
Davut sofra iken, bıçak yoğiken
İsmail'e inen kurban sağiken
Kime dedi, şu lokmayı ye deyü

Kimin azarlayıp kimin kakıdır
Kimine ders verir, kimin okudur
Kime dedi, şu meydan kimin hakkıdır
Kime dedi, şu meydanı yu deyü

Fatma Ana, can Ali'nin gelini
Mi'rac'a inerken öptü elini
Haksızlara kokturmazdı gülünü
Muhammed'in bergüzarıdır deyü

PÎR SULTAN'ım şunda bir dolu içti
İçti o doluyu serinden geçti
Aşkın ateşine yandı tutuştu
Kemiğim hal oldu, ilik su deyü

—284*—

Tâlib hüsnün olup derde düşenler
Derdinin dermanı irer Hû deyü
Bir mürşid-i kâmil şeyhin...
Kolların boynuna dolar Hû deyü

Mürşit olan görür anın işini
Akıdır gözünden kanlı yaşını
Secdeden kaldırmaz anlar başını
Yüzünü yerlere sürer Hû deyü

Aklımıza ulu iman yar olur
Âşık olanın benzi sarı olur
Günahı af olur, gönlü şaz olur

PÎR SULTAN'ım bu yolları bilenler
Bu yolları zamandır yontanlar
Canına başına kıyabilenler
Güzel Muhammed'i arar Hû deyü

—285*—

Gel hey gönül şu benlikten geçelim
Özümüzü Hakk'a teslim edelim
Dest-i bûs eyleyen yalan dünyayı
Meydana hakkı getirir Hû deyü

Muhammed Hakk'ın nurundan olunca
Yezit anlaşılmaz ilme gelince
Bir kardaşın noksan yerin bulunca
Verirler üstada şunu yu deyü

Mansûr berdâr olmuş Hak için dâra
Gönül intizarda ah ile zâra
On iki İmamlar kalmış avara
Hasan ile Hüseyin çağırır Hû deyü

Gel varalım ala gözlü dedeme
Yüz sürelim yüzü nurlu hüddâma
Varınca sorarlarsa bir âdeme
Gel pîrine ver cevabı şu deyü

İşbu dünyada ağlama, güledur
Pirler katarında kendin bulagör
PİR SULTAN'ım *HAYDAR*, insan olagör
İnsan olmayanı sürerler Hû deyü

—286—

Dağdan kütür hezen indirir
İndirir de ateşlere yandırır
Her evin devliği öküz döndürür
İreçberler hoşça görün öküzü

Öküzüñ damını alçacık yapın
Yaş koman altında kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İreçberler hoşça görün öküzü

PİR SULTAN'ım der ki kaynar coşunca
Tekne hamur kalmaz ekmek pişince
Âdem Ata öküzün çifte koşunca
İreçberler hoşça görün öküzü (1)

—287—

Gezip şol âlemi seyran eyledim
Değme bir kişide ikrar bulunmaz
Gele fâş eyleme sırr-ı reyhanı
Yine senden özge saklar bulunmaz

(1) Ankara Devlet Konservatuarı Arşivinden derlenmiştir.

Ulu dağlar başı tozlu yol oldu
Akar bu çeşmimin yaşı sel oldu
İbtidâ kalmadı ehl-i dil oldu
Ettiği sohbeti haklar bulunmaz

Yaram var sızılar, tabibin arar
Aradım, bulunmaz yaramı sarar
Âlemde dertli çok hep yüze güler
Neylerim dediğin bekler bulunmaz

Bu yol korkuludur, sanma güzâfı
Ararım bulunmaz bir kalbi sâfı
Niceler kırlar dâvâ-yi lâfı
Vefâ meydanında çoklar bulunmaz

Muhannet yârı meydana getirme
Ağrısın çekersin, durup oturma
Var *ABDAL PÎR SULTAN* özün yitirme
Kimin ne eksiktir, yoklar bulunmaz

—288*—

Bu gün elime almaz oldum sazım
Arşa direk direk oldu avâzım
Dört şey vardır bir karındaşa lâzım
Biri ilm, bir kelâm, bir nefes, bir saz (1)

(1) Nefes ve saz başka nefeslerinde de geçmektedir. Bundan kendisinin iyi saz çaldığı anlaşılır. Tekke eğitiminin olağan gereklerinden sayılır şiir söylemek ve saz çalmak.

Güzel Ali'm çıksa çıksa salınsa
Yorgun aylar gibi doğsa dolunsa
Üç şey vardır bir kardeşte bulunsa
Biri sabır, bir ibadet, bir niyaz

Cahil olan söyler sözünü bilmez
Meydana gelince özünü bilmez
Üç şey vardır cennet yüzünü görmez
Biri münkir, bir münafık, bir gammad

Yaz gelince çayır çimen üstüne
Armağan tutarlar dostlar dostuna
Üç şey vardır avın almış destine
Biri şahin, biri doğan, biri kaz

PÎR SULTAN'ım *HAYDAR*, gelenler gider
Âşık olan dünyasını terk eder
Üç şey vardır yıldan yıla devr eder
Biri aydır, biri kıştır, biri yaz

—289—

Gelin özümüze sitem edelim
Hile ile hud'a ile hal olmaz
Hakk'ın divanına biz de gidelim
Hak katında yalan söze yer olmaz

Yine gerçeklerden açtık kapıyı
Bir pîrin önünde kıldık tapıyı
El birliği ile yaptık yapıyı
Birlik ile bitmeyende bal olmaz

Erenler gafletten kalktı uyandı
Gerçeklerin hünerine boyandı
Bu yolun içine girdi de kandı
Gaziler bu yolda hiç vebâl olmaz

Ali kulu isen Hak'tan utana
Var pazarlık eyle cevher satana
Bu yolun içinde riâyâ tutana
Sürün gitsin dört kapıda yer olmaz

PÎR SULTAN'ım eydür, kalbimiz nurdur
Müminler gözlüdür, münafık kördür
Erenlerin yolu kadimdir, özdür
Her tepenin başında bir yol olmaz

—290*—

Hayalin gönlümde elif lâm yazar
Dem gelir geçer de devran eğlenmez
Felek vurdu kırdı burcu barını
Yel eser savrulur harman eğlenmez

Dünya dedikleri bir sınık yaydır
Evveli toy düğün, âhırı vaydır
Dünya dört kapılı kervansaraydır
Burda konup göçen sultan eğlenmez

Yüreğimde vardır dert ile yara
Söyleyin tabibe bulsun bir çâre
Fırsat elde iken düzül katarı
Göçer, senin için kervan eğlenmez

Yüreğimde vardır dert ile firak
Muradım bir dîdâr, menzirim ırak
Bu dert ehline de bir derman gerek
Derdi olmayanda derman eğlenmez

PİR SULTAN ABDAL'ım, artıyor zârım
Bir dem efendimsin, bir dem sultanım
Uğruna fedâdır bu şirin canım
Sensiz bu cihanda bir can eğlenmez (1)

—291*—

Gel güzelim kaçma benden
Yâdî değiliz, eriz biz
Biz yol ehli kardaşlarız
Erkân içinde yoluz biz

Biz gezeriz halden hale
Söyleniriz dilden dile
Ko gezelim ilden ile
Taze açılmış gülüz biz

Gel söyleşelim bu sözü
Hakk'a edelim niyazı
Ko kınasın iller bizi
biz

Eğer zâhirde bâtında
Görünen her sıfatında
Cevahir sarraf katında
Nâdân yanında puluz biz

(1) Bu güzel nefesî İ. Aslanoğlu derlemiştir.

PÎR SULTAN'ım ne ağlarsın
Gözünden kan yaş dağlarsın
Sen bizden ateş umarsın
Yanmış üfürölmüş külüz biz (1)

—292*—

Şah-ı Merdan kullarıyız
Mevlâ'dan gayrı değıliz
Kanaat ile yürürüz
İllâ tokuz, aç değıliz

Evliyâ gönlümüz aldı
Kalbimiz nur ile doldu
Gözlerimiz cemâl gördü
Cennete muhtaç değıliz

Evvel biziz, âhır biziz
Heman leyl-ü nehâr biziz
Gül açılmış bahar biziz
Biz yaz olduk, kış değıliz

Yüzlerden kırklara erdik
Tarikat ehlini bulduk
Yedilerden haber sorduk
Üçlerdeniz hiç değıliz

(1) Bu nefes S. Nüzhet'in kitabında üç dörtlük olarak varsa da Vahit Dede'den aldığımız yukardaki nefes daha düzgün anlamlıdır.

PİR SULTAN'ım göçüm göçüm
Sızdı eridik Hak için
Dünyayı terk etmek için
Altun olduk, tunç değiliz

—293—

Çok nân-ü nemek yedik, helâl edin
Gayrı size ermez oldu elimiz
Bizi bilen eşler ile dostlara
Selâm dua göndermektir kârımız

Hocam dersi verdi okurum satır
Kadir Mevlâ'm eksigimiz sen yetir
Kısmet nerde ise çeker iletir
Allah bilir nerde kalır ölümüz

İnanman erenler dünya âhıdır
Gelip geçen güzellerin çağıdır
Bazı değirmenler gevher öğüdür
Muhabbet arkından gelir suyumuz

Kıyman hey erenler bana yazıktır
Çok tekke bekledim, bağrım eziktir
El vurulmuş bağlarımız bozuktur
Şimdi yaprağını döktü gülümüz

PİR SULTAN ABDAL'ım burda gezeriz
Muhabbete cevri-i cefa ederiz
Akşam geldik ise sabah gideriz
Kimselerde yoktur ad-u sanımız

On İki İmama uyanlardanız
Hakk'a doğru gider bu yollarımız
Biz âl-ü evlâdı sevenlerdeniz
Her seher tesbih eder dillerimiz

Bîatımız aldık biz de uludan
Mürvet kimden kaldı, Hazret Ali'den
Bizim ikrarımız kalû-belinden
Eldedir etekte bu ellerimiz

Mümin idim münafıktan üşendim
Mıyan beste tarikate döşendim
Kemer bestelerden kuşak kuşandım
Pîr elinden bağlıdır bellerimiz

Biz müminiz kalbimizde kara yok
Bizde yoğa var demezler, vara yok
Şimden geri ayrılmağa çare yok
Hâr elinde açılır güllerimiz

On İki İmamın bizdedir nuru
Şah-ı Velâyet'in bizdedir sırrı
Açıktır aynamız, gönlümüz duru
Sedefli mercanlı gönüllerimiz

Düzül *PÎR SULTAN*'ım katara düzül
Biz de ikrar verdik kadim-ü ezel
Bir sevdaya düştük sevdası güzel
Vardır türlü türlü hayallerimiz

Ey benim divane gönlüm
Dağlara düştüm yalnız
Bu cefayı kendi özüm
Pek mâil gördüm yalnız

Dağlar var dağlardan yüce
Dağ mı dayanır bu güce
Derdimi üç gün üç gece
Söylerim bitmez yalnız

Şah'ın ayağına varsam
Hayırlı gülbengin alsam
Kızıl Irmağ'a gark olsam
Çağlasam aksam yalnız

*PİR SULTAN'*ım hey erenler
Erine niyaz edenler
Üçler kırklar yediler
Mürvete geldim yalnız (1)

(1) S. Nüzhet'te bir dörtlük fazla olup şöyledir:

Şah'ımın ırmağı aktır
Lezzeti şekerden çoktur
Bir Allah'tan büyük yoktur
Hak didim durdum yalnız

Bu nefesin bestesi için notalar bölümüne bakınız (17).

Biz bunda b lb ll k eylemeyiz
Gülistan kuşuyuz, g le gideriz
Bizim kıymatımız bunda bilinmez
Kıymatımız bilen ile gideriz

2

Ne d v m var benim Şu eller ile
Benim d v m Hak ehli kullar ile
Kerbelâ'ya giden abdallar ile
 mam Hüseyin'e bile gideriz

Sır ile hakikat söylenmez oldu
Ulular nefesi dinlenmez oldu
Őahinim kolumda eğlenmez oldu
Turnası çok olan g le gideriz

Cennetin kokusu gelir uçmaktan
Âşıklar usanmaz yiyip içmekten
Öyle Sırat köprüsünden geçmekten
Akar boz bulanık sele gideriz

PÎR SULTAN'ım eydür, niyazım Hak'dan
Sensin cümlemizi yoktan var eden
Âşıklar usanmaz bayırdan sarptan
Erenler yol kurmuş, yola gideriz

—297—

Bizim içtiğimiz dolu
Doluların dolusudur
Elâ- gözlü mestaneler
Ali'nin kuzusudur

Şah'tan da gelen gaziler
Gönül de mürşit arzular
Bu gün de bayramdır bize
Her gün bayramdır bize

Hak bize nasip verdi
Lokmanın hasın verdi
Yezid'e cevri- i cefasın
Mümine safasın verdi

Alçacık yemiş dalı
Altında yeşil halı
Ver muradımı benim
Yâ Muhammed yâ Ali

Yezitler aralandı ya
Müminler sıralandı ya
On İki İmam, Şah Ali
Bu yolda paralandı ya

Kırmızı geyen gelsin
Yezid'i kıran gelsin
On sekiz bin âlemin
Nasibin veren gelsin

PÎR SULTAN'ım gaziler
Yazıldı nurdan yazılar
Dizildi analı kuzular
Mürşit te pîrini arzular

\

EKLER

Pir Sultan eserimiz 1971 yılında iki baskı yaptı. O günden bugüne araştırmalarımızı sürdürdük. Yetmiş yakın yeni nefeslerini bulduk. Elimize yeni ve pek değerli cönkler geçti. Taradığımız nefeslerin bir kısmı eskiden verilenlerin değişik biçimde olanları idi. Bunları almadık.

Şimdi, eski baskılarda bulunmayan (48) yeni nefesi bu ekte veriyoruz. Böylece, baştaki tanıtma bölümünde (29), genel şiirler bölümünde (297), daha önceki bölümlere almadığımız ve yalnız notalarda verdiğimiz 22 ve 24 sayılı nefesler ve ekte verdiğimiz (48) nefes ile toplam (376) şiir vermiş olduk. Şimdiye dek Pir Sultan'ın bu kadar çok şiirli çıkmış değildi. Bunların (197)si ilk olarak bizim tarafımızdan bulunmuştur. Eğer yakınlık gösteren varyantları da katarsak bu sayı en az yüz sayı daha artar.

Öyle sanıyoruz ki, Pir Sultan'ın bundan sonra pek az nefesi bulunabilecektir. Alevî ve Bektaşî tekkelerinden elde ettiğimiz üç yüzden çok cöngün taranması bize bu sonucu verdi. Bu zor bir çalışma oldu. Ama, büyük ozan Pir Sultan için değerdî. Biz bu zahmete seve seve katlandık. Ancak, yıllarca süren yorucu çalışmamız sonunda öyle sanıyoruz ki, hemen bütün nefesleri yayınlamış olduk.

Yeni verdiğimiz ek nefeslerin içinde geçen sözlerin kimisini altlarında anlamlandırmaya çalıştık. Verilen bu sözcükler «Sözlük» bölümü içinde bulunmayanlardır.

Bütün bu çalışmalarımızla Edebiyat Tarihimize küçük de olsa bir hizmette bulunduğumuzu sanıyorum.

Allah Allah desem, kalksam yürüsem
 Acap şu dağları aşamam mola
 Boz atlı Hızır'ı yoldaş eylesem
 Varıp efendime düşemem mola

Sevdiğim, bağında güllerin gonca
 Usuldur boyların, bellerin ince
 Adı güzel İmamların önünce
 Kerbelâ'da şehit düşemem mola

Sakın hey sevdiğim, nâşiden sakın
 Erenler ger'almaaz attığı okun ⁽¹⁾
 Irak yerlerini sen eyle yakın
 İki atlayıp bir düşemem mola

Ben, güzel pîrime verdiğim ıkrar
 Doludan, kırçıdan, borandan saklar ⁽²⁾
 İhlâs âşık olan ıkrarın bekler ⁽³⁾
 İkrarın bendini çeşemem mola ⁽⁴⁾

Pîr Sultan Abdal'ım, dost çiresine ⁽⁵⁾
 Arzumanım kaldı Şah cilvesine
 Altmışile yetmiş üçün arasına ⁽⁶⁾
 Özümü irfana koşamam mola

(1) ger'almaaz: geri almaz (ölçü için.).

(2) kırçı: ufak taneli yağın kar.

(3) ihlâs âşık: gerçek âşık, arı yürekli âşık.

(4) çeşmek: çözmek.

(5) çire: çıra.

(6) ne demek istediği anlaşılamadı.

Ali Ali, der de dönersin dolap (1)
 Ne inlersin dolap, derdin nerende
 Yardan mı ayrıldın, yoksa ilinden
 Ne inlersin dolap, derdin nerende

Dolap, Hak, dedi de indi ırmağa
 Cehd etti İmamlara su vermeğe
 Muhammed'in hûb cemâlin görmeğe
 Ne inlersin dolap, derdin nerende

Sana bir ustanın eli mi değdi
 Yoksa bir hoyradın dili mi değdi
 Yaz bahar ayının seli mi değdi
 Ne inlersin dolap, derdin nerende

Seni kim kesti, getirdi yerinden
 / Dağlar, taşlar inileşir zârından
 Seni kim ayırdı nazlı yârından
 Ne inlersin dolap, derdin nerende

(1) dolap: ırmakların akıntısından yararlanarak tarlalara su veren su dolabı, ki işlerken inler gibi gıcırtilı ses çıkarır.

Sana, durma dön mü dedi üstadın
Dağı, taşı yıkar senin feryadın
Dönerken taşı mı deldi hoyradın
Ne inlersin dolap, derdin nerende

Böyle mi olur aşk hali, ahvalı
Vardı gamzelerin, ırganur dalı
Şimdi semâ döner Urum abdalı (*)
Ne inlersin dolap, derdin nerende

PİR SULTAN ABDAL'ım, aşka mı uydun
Yoksa nazlı yardan haber mi duydun
Yardan mı ayrıldın, ne idi derdin
Ne inlersin dolap, derdin nerende

300

Kalkıp riya ile ceme gelinmez
Ârif isen bu mânâdan fark eyle
Eğri hacat ile kumaş dokunmaz (1)
Üstat isen endazeni doğru eyle (2)

Êânidir şu dünya, hiç durulmuyor
Gülnk olmayınca bina kurulmuyor (3)
Kürekle tarlaya su verilmiyor
Tarikattan bendi kaldır ark eyle (4)

(*) Urum abdalı: Anadolu dervişleri, tarikat erleri.

(1) hacat: araç, alet.

(2) endaze: eskiden bir uzunluk ölçüsü.

(3) gülnk: taşçı çekici, küllük, büyük kazma.

(4) ark: küçük su yolu.

Yekeşlemeden âşıklara taş gelir (5)
Âşıkın başına olmaz iş gelir
Bu gün böyle kalmaz, bir gün kış gelir
Yapı yap, üstüne bir sorkun eyle (6)

Özünü ulaştır bir ehl-i farza
Çık seyir et arşta öten horoza (7)
Kunduru buğdayı ekme anıza (8)
Çiftçi isen emek çek de herk eyle (9)

PİR SULTAN ABDAL'ım, dünya gen olsa (10)
Mecnun da ah eder, Leylâ sağ olsa
Gördün, bir kardaşın meyli tok ise (11)
Âhırinde fayda eylemez, terk eyle

(5) yekeş: kötü, kusurlu kişi.

(6) sorkun: bir çeşit söğüt ağacı.

(7) horoz: sözlüğe bakınız.

(8) kunduru: bir çeşit buğday cinsi.

(9) her eylemek: tarlanın nadas edilmesi.

(10) gen: geniş, rahat.

(11) gördüm: gördüm ki, gördüğüm zaman.

Allahım, Allahım, cömert Allahım
 Allah, muhannete muhtaç eyleme
 Ya ver kısmetimi, ya al canımı
 Allah, muhannete muhtaç eyleme

Muhannetin suyu dolayı akar ⁽¹⁾
 Uğradığı yeri od olur yakar
 Düğünde bayramda başına kakar
 Allah, muhannete muhtaç eyleme ⁽²⁾

Muhannetin sözü cidalı oktur ⁽³⁾
 Hak Tâlâ Allahın ihsanı çoktur
 Sağ gözün sol göze faydası yoktur
 Allah, muhannete muhtaç eyleme

Muhannet dünyanın malı ise de
 Belinde kemeri dolu ise de ⁽⁴⁾
 Harun, Karun gibi ganî ise de ⁽⁵⁾
 Allah, muhannete muhtaç eyleme

PİR SULTAN ABDAL'ın eyler medhini
 Erin ere vardır nice celtini ⁽⁶⁾
 Kurda, kuşa nasip etme etimi
 Allah, muhannete muhtaç eyleme

(1) dolayı akmak: eğri, dolanarak akmak.

(2) muhannet: alçak, namussuz (kimse).

(3) cida: kargı, mızrak.

(4) mısraın anlamı: parası çok. Eskiden altınlar kemere dizilerek saklanırdı.

(5) Harun ve Karun: tarihte geçen çok zengin kimseler.

(6) celtin: yardım, bağış.

Türap ol da gez bir zaman
 İncinme gönül, incinme
 İleri gerili söze
 İncinme gönül, incinme

Türaplık cümlelerin başı (1)
 Daim çığnenmektir işi
 Üstüne atarlar leşi
 İncinme gönül, incinme

Müminler cennete doldu
 Münafık meydanda kaldı
 Bühtan Fatmana'ya oldu
 İncinme gönül, incinme

Ali'mdir dünyada hoca
 Kur'an'da okunan hece
 Burda alçak, orda yüce (2)
 İncinme gönül, incinme

PÎR SULTAN'ım, doğan aylar
 Geçinir yoksullar, baylar
 Her keşli sıfatın söyler (3)
 İncinme gönül, incinme

(1) cümlelerin: her şeyin.

(2) orda (orada): öte dünyada, ahirette.

(3) her keşli: herkes.

Gel, ey babam, bir minnetim var sana
 Düşeni, kalkanı sen de görsene
 Erenler yolunu doğru sürsene
 Aman eyvallah, babam sana eyvallah

Hakk'ın kapısını ben açık buldum
 İbtida rehberim ben anda gördüm
 Aldım rehberimi ben dâra durdum
 Mürşit eyvallah, babam sana eyvallah

Donanmayla samah, erkân sürüldü
 Anı bilmeyenin kalbi buruldu
 Yezit oğlu on'ki kapıdan sürüldü
 Aman eyvallah, babam sana eyvallah

Şimdi Abdal Musa kılıç salacak
 On iki can alıp tamam görecekt
 Ya bu gün, ya yarın kendi gelecek
 Mürşit eyvallah, babam sana eyvallah

Halil'len İbrahim oradan göçtü
 Göçtü de mürşidin postuna geçti
 Sâkinin elinden üç dolu içti
 Aman eyvallah, babam sana eyvallah

Sâkinin elinde üç dolu gördüm
 Üç doluya yedi kerre el sundum
 Sâki baba seni günahkâr gördüm
 Mürşit eyvallah, babam sana eyvallah

PİR SULTAN, halife dünyadan göçtü
Göçtü de cennetin kapısını açtı
Kılıç ilen yezit oğlunu biçti
Aman eyvallah, babam sana eyvallah (*)

304

Olsa, bir yar olsa, meyil katsayız (1)
Bari çıksa yüreğimden bir acı
Yâre bekleseyiz, ikrar gütseyiz (2)
Haniya bana bir sınık sarıcı

Dostundan ayrılan hiç gülmez imiş
Akar gözü yaşı silinmez imiş
Kişinin dediği ulunmaz imiş
Salar imiş bir yanına salıcı

Aşk elinden ciğerciğim delindi
Gönül, incindiğin yerde kalındı
Her nerede olsa bize bulundu
Gıybet edip yüzümüze gülücü

PİR SULTAN ABDÂL'ım çeküp gidelim
Bir kuru kavgayı güdüp nidelim
Yiyelim içelim vahdet edelim
Bir gün gelir emanetin alıcı

(*) bağlama mısralarında bir hece fazla.

(1) katsayısız: katsak, versek.

(2) bekleseyiz: beklesek, gütseyiz: gütsek.

Her sabah her sabah yüzüme gülme
 Kalbinde Hak yok, dilinden gayrı
 Âdet eylemiştir dâra durmayı
 Alnında günah yok, inkârdan gayrı

Dil ile her yola varmak istersin
 Varıp o dil ile geri dönersin
 Hak cemine varıp Hakkı görmezsin
 Karşısında kız ile gelinden gayrı

Kız, geline bakan sofı değildir
 Kalbinin ecesi sâfi değildir (1)
 Gelmesin Hak ceme, yeri değildir
 Gelsen de yerin yok, külhandan gayrı

Derde duş oluban derman ararsın
 Nereden gelip de nere gidersin
 Her geldikçe sen yüzüme gülersin
 Gerçeğin görmedim yalandan gayrı

PİR SULTAN ABDAL'ım hakkına bakar
 Kâmil olan çatlar, gönlümü yıkar
 Kötünün kokusu komşuya sızar
 Gelse hayrın görmez şerrinden gayrı

(1) ece: samimilik, içtenlik.

Yine tamam oldu senenin başı
 Aktıkça akar gözümün yaşı
 Mümin olanlar veriyor cûşu
 Münkir Yezit kıymetini bilmedi

İnşallah Yezidin nesli kırılır
 Mümin olan Hak cemine derilir
 Bir orucun bin bir hacca yazılır
 Oruç tutan ebed mahrum kalmadı

Peygamberin vasisin kodular
 Alnına Mervan adın dediler
 On İki İmamı bir bir yediler
 Mazlumların âhı yerde kalmadı

Hasan ile Hüseyin Ali'nin oğlu
 Yezid'in elinden ciğeri dağlı
 Mümin olan Şah'a ikrarı bağlı
 İkrara bend olan yoldan dönmedi

Ne dilersen Hak'tan eyle dileği
 Muhammed Ali'nin yanar çırağı
PÎR SULTAN'ın Mevlâ ile pazarı
 Pîre ikrar veren geri dönmedi

İkiliği özüne alsa kişi
 Hakk'ın dîdârını görmez billâhi
 Hor bakarsa evliyanın yoluna
 Eli bir gerçeğe ermez billâhi

Seyahat edip cihanı gezerse¹
 Doksan bin kelâmı okur yazarsa
 Bir mümin Yezid'e kuşak çözerse (1)
 Derdine dermanı bulmaz billâhi

Eli ile komadığın alırsa
 Yalan söyler Hakk'a âsi olursa
 Tövbe etmez günah gümrah olursa (2)
 Cehennem oduna yanar billâhi

Bir mümin Yezid'e kızını verse (3)
 Anası babası ilâyık görse
 Yüz bin kerre başı secdeye varsa
 Hak da günahından geçmez billâhi

Bir mümin Yezid'in yüzüne baksa
 Gayet gökçek olsa şol meyli aksa (4)
 Ol müslim bacıdan zürriyet doğsa (5)
 Arsız meydanında kalır billâhi

(1) kuşak çözmek: cinsel ilişkide bulunmak.

(2) gümrah: doğru yoldan ayrılmış, şaşırılmış.

(3) Alevî'ler Sünnî'lere kız vermezler.

(4) gökçek: güzel, meyli akmak: gönül vermek.

(5) zürriyet doğmak: çocuk olmak.

PİR SULTAN'ım der ki, Hakk'ın emrini
Bir kişi koyuverse avratını ⁽⁶⁾
Mümin olan bilir bunun dâdını ⁽⁷⁾
Yedi başlı hınzır olur billâhi ⁽⁸⁾

308

Hak, Muhammed, Ali üçü bir nurdur
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali
Birisini Hak, üçü de birdir
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Müşahip müride demese beli
Ona şefaet etmez Muhammed Ali
Dünyada, ahrette eğridir yolu
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Müşahip müşahiple nice bozula
Sakın, defterinde lânet yazıla
Balı sönmüş arı gibi sızıla
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Müşahip müşahiple malın ayıra
Şah-ı Merdan durağın duyura
Yedi tamu nârını ona buyura
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

(6) avradını koyuvermek: karısını boşamak.

(7) dâd: yanıp yakılma (burada).

(8) hınzır: domuz.

Müşahip müşahibe bulsa mâna
Onları sürerler karanlık hana
Yüzü kara, gitmez ulu divana
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Müşahibine söylese kem sözü
Cehennem kelbinden karadır yüzü
Dünyada, ahrette egridir özü
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Müşahiple bozulan Hakka kanlıdır
Atasiyle bozulan Peygambere kinlidir
Mihmanla bozulan yedi dinlidir
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Tâlip, almayın akça fayizi
Münkirin dünyada karadır yüzü
Müslim bacılar geymeyin kırmızı
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Hak da bir kuluna eylese nazar
Kalem neyler, divit neyler, kendi yazar
ABDAL PÎR SULTAN, türlü güher düzer
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali

Âdem oğlu şu dünyaya gelince
Yeni açmış güle benzer misali
Anasından doğup kırkı çıkınca
Kalaylanmış tasa benzer misali

Mushaf alıp hocasına varınca
Destur alup mektebinden dönünce
On yaşından on beşine girince
Yen'aşlama fidan olmuş misali (1)

Yirmisinde kara sakal getiri
Outuzunda bağdaş kurmuş oturu
Kırk yaşında da sohbetler yetiri (2)
Önü bendli göle benzer misali

Ellisinde kara sakal bozarı (3)
Altmışında o da Hakkın nazarı
Kalbi dıkızlanır, aklı azalı (4)
İçi çürük koza benzer misali (5)

Yetmişinde deve gibi muzular (6)
Sekseninde ilik, kemik sızılar
Doksanında yol göründü gaziler
Gazel olmuş güle benzer misali

PÎR SULTAN'ım bunu böyle buyurdu
Müminleri Hak kendisi kayırdı
Yüz yaşında talan geldi savurdu (7)
Uçup gider kuşa benzer misali

(1) yen'aşlama: yeni aşılama (ölçü için). Ağaca aş yapmak.

(2) getiri, oturu, yetiri: getirir, oturur, oluşturur.

(3) bozarı: bozarır, aklaşmaya başlar.

(4) dıkızlanmak: sıkışmak, iyi çalışmamak.

(5) koz: ceviz.

(6) muzulamak: böğürmek, inlemek, öksürmek.

(7) talan: yağma.

Erler, pîrlar erkân aldı izinden
Yüz dört kitap sukût eder sözünden
Ay, gün şule verir anın yüzünden
Seversen de böyle güzel sevmeli

Ziya verir gözü ile kaşları
İmam yatağıdır gerdan döşleri
Güzelin yüzünden kan bağışlanı (1)
Seversen de böyle güzel sevmeli

Güzel güzel, deyü aklım doğrandı
Güzel güzelden çok nazlar öğrendi
Çirkinin bed huyundan Allah yerindi (2)
Seversen de böyle güzel sevmeli

Güzel güzel, deyü yandım, alışdım (3)
Kınaman dostlar, aşk elinden şaştım
Bölüşükte gine güzele düştüm (4)
Seversen de böyle güzel sevmeli

Güzel güzel gördüm, güzel överim
Nerde güzel görsem boynum eğirim
Şöyle hûb cemâlini güzel severim
Seversen de böyle güzel sevmeli

PÎR SULTAN ABDAL'ım eylemez fendi
Yâd ele çözdürmez göğsün bendi (5)
Ezelden sevdiğim Muhammed, Ali
Seversen de böyle güzel sevmeli

(1) anlamı: güzel yüzünden katiller bağışlanır.

(2) yerinmek: gücenmek.

(3) alışmak: yanmak, tutuşmak.

(4) bölüşükte: bölüşme sırasında, pay edilirken.

(5) bend: düğme (burada).

Hakk'ın dîdârından gizli sır idim
 Kudret kandilinden indirdin beni
 Emreyledin sızdım, eridim, aktım
 Atanın beline gönderdin beni

Anadan doğmadan Kâbe'ye vardım
 Ana rahminde ben gör, neler gördüm
 Üç yüz altmış altı gün ayağın durdum (1)
 Tepenin üstünden dörderdin beni

Emreyledin geldim, anadan doğdum
 Getirdiler bana bezler, dolandım
 Bir zaman da beşik verdin, belendim
 Ananın sütüne kandırdın beni

Beş yaşımda elim ermez işime
 On yaşımda gezdim başlı başıma
 Kemalın bulunca on beş yaşıma
 Seraser sevdasına yeldirdin beni (2)

On beşimden yığirmiye yol oldum (3)
 Otuzumda kan bulanık sel oldum
 Kırk yaşımda bir değirmi göl oldum
 Hayırımla şerrimi bildirdin, beni

(1) ayağın durmak: ayakta durmak.

(2) seraser: büsbütün, baştan başa.

(3) yığirmi: yirmi sayısı (halk söyleyişi).

Ellide de yarı yaşı geçirdim
Altmışımda bildiğimi şaşırdım
Yetmişimde yol yokuşa düşürdüm
Yolumu yokuşa düşürdün beni

Seksenimde belin başına çıktım (1)
Doksanımda cümle âleme baktım
Yüz yaşda usandım, dünyadan bıktım
Ayak ayak kırdın, indirdin beni

ABDAL PİR SULTAN'ı derde düşürdün
Ecel şerbetini ezdin, içirdin
Azrail gönderip canım uçurdun
Dünyaya gelmediğe döndürdün beni

312

Döndün mü benden de yüzü dönesi
Verdiğin ikrara saldı ben seni
İkrarı boynuna kemend olası
Verdiğin ikrara saldı ben seni

Zemheride yağın karlar erimez
Aşk atına binen gönül farımsız
İkrar birdir, iki yere verilmez
Verdiğin ikrara saldı ben seni

(4) belin başı: tepe.

İkrar verdim, ikrarımı güderim
Senin gibi ikrarsızı niderim
Varır, ikrarlıya hizmet ederim
Verdiğin ikrara saldıım ben seni

İkrar verip ikrarından dönücü
Arayıp da kendi gibi bulucu
Bâtınından değsin Hakk'ın kılıcı
Verdiğin ikrara saldıım ben seni

Uzun yaylana da çıkmayım derdim
Soğuk sularını içmeyim derdim
Serden geçip senden geçmeyim derdim
Verdiğin ikrara saldıım ben seni

PÎR SULTAN ABDAL'ım, imandır iman
Yezidin kalbinden gitmesin güman
Şefaât etmesin On İki İmam
Verdiğin ikrara saldıım ben seni

313

Kahbe felek, sana nettim, neyledim
Attın gurbet ile taşımı, felek
İbtida gülmeyen sonra güler mi
Akıttın gözümden yaşımı, felek

Ben feleği gördüm elde variken
Başım alam gidem, dedim `eriken
Kol, kanat bağladım, uçam deriken
Kırdın kanadımı, kolumu, felek

Baka, şu feleğin işine baka (1)
Götürün gömleği, istemem yaka
Yönünü döndürmüş gidiyor Hakk'a
Sen malamat ettin işimi, felek (2)

PÎR SULTAN ABDAL'ım, olmuşum hazer
Yarinden ayrılan dünyadan bezer
Ellere baktım ki, salınıp gezer
Hemen bana ettin zulumu, felek

314

Çok ağlatma beni, derdim büyüktür
Derdimin dermanı coşmadan gel gel
Benim ciğerciğim delik deşiktir
Âşıklar muzundan şaşmadan gel gel (*)

Gel bizim bağçeyi edelim seyran
Bülbüller mest olmuş, güllere hayran
Seni benden ayırır bir gün devran
Araya ayrılık düşmeden gel gel

(1) baka: bak, bakınız, baksana.

(2) malamat etmek: berbat etmek.

(*) muz: yol (tarikât).

Şunda bir üç beş gün vaktını ettik
Emanet sahibi gel dedi, gittik
Aldık, pazar ettik, yükümüz tuttuk
Araya ayrılık düşmeden gel gel

Felek bilcziğin taktı koluma
Halim arzedeyim ben de pîrime
Kevser şarabını sundu elime
Sâki bunda iken, içmeden gel gel

ABDAL PÎR SULTAN'ım, gele şahbazı
Kalktı havalandı gönlümden bazı
Nice bir çekeyim cefayı, nazı
Bilece konalım, göçmeden gel gel

315

Yağmur ile yağdım, yel ile esdim
Yanmış yüreğime kar bulamadım
İndim bahçeleri seyran eyledim
Hiçbir el değmemiş bulamadım

Şimdiki bahçede nar mı bulunur
Şimdi her yığitte ar mı bulunur
İkrarına sahip er mi bulunur
Kendözüne sahip er bulamadım (1)

(1) kendözüne: kendine, kendisine.

Sakın meyil verme yüze gülene
Bahçedeki gülün gider talana (2)
Bu dünya fânidir kendin bilene
Gönül konduracak dal bulamadım

Er eri sınar, münafık münkirin (3)
Yüreğimden çıkmaz ateşin nârın
Küllî beyan ettiler Ali sırrın (4)
Gizli sır içinde sır bulamadım

ABDAL PÎR SULTAN'ım, olmuşum nâzır (5)
Eyvallah, serimiz meydanda hazır
Bin bir ismle cihana geldi Hızır
Ey dost, senden âlâ er bulamadım

(2) talan: yağma.

(3) sınamak: denemek.

(4) küllî: hep, bütün. beyan etmek: açıklamak, söylemek,
bildirmek.

(5) nâzır: bekçi.

Ey yezit, neden eyledin kasdına (1)
 Erdebil'de Şah Safî'den buyruğum (2)
 İlettin Urum'a, çoban eyledin
 Sırtımdaki aletimdir çaylığım

Mağripten de çatal nurlar doğarsa
 Mümin kula rahmeti yağarsa
 Hasan, Hüseyin bana sahip olursa
 Yanımdakine çok dokunur eyliğim

Ol İmam Zeynel'e merdan uyarsa
 İmam-ı Bakır'dan içer ayarsa (3)
 İmam Cafer buyruğunu duyarsa
 Anın için Hak yanında baylığım (4)

Cennette Kevser ırmağı akıyor
 Musa Kâzım ciğerimi yakıyor
 Aslımız İmam Riza'ya çıkıyor
 Muhammed Ali'ye vardır soyluğum

(1) kasdına eylemek: kötülüğüne çalışmak.

(2) Erdebil: Azarbeycan'da Safavî devletinin kurucularının bağlı olduğu tekkenin bulunduğu şehir. Şah Safî: tekke ve tarikatin ilk kurucusu, Şah İsmail'in büyük dedesi. Şah Safî, Erdebil'de yatar.

(3) aymak: ayılmak, kendine gelmek, uyanmak.

(4) baylık: mutluluk, manevi zenginlik (burada).

Takî, Nakî'ye iradet getirdim
Düldül oldum, Şah Ali'ye götürdüm
Yöğrük oldum, üç yaşında satıldım (5)
Kimseler de bilmez benim taylığım

PÎR SULTAN ABDAL'ım, satarım
Askerî, Mehdî'ye meyil katarım
Mansûr olup şu cihanı atarım
Her ağaçta bulunmaz benim yaylığım (6)

317

Bakmaz mısın yeryüzünde bostana
Özün türap etmiş, kendi mestane
Burda alçak olan orda üstüne (*)
Gel gönül yerlerden alçak olalım

Alçaklık dediğin bir eyi şeydir
Erden, evliyadan kalma bir huydur
Toprağı sorarsan atası nurdur
Gel gönül yerlerden alçak olalım

Toprağa eyi dedi, Hak onu öğdü
Erenler, evliyalara topraktan geldi
Kulunun nasibin topraktan verdi
Gel gönül topraktan alçak olalım

(5) yöğrük: çevik, hızlı yürüyen (at hakkında).

(6) yaylık: ok atacak yay yapmaya yarayan biçimde dal.

(*) alçak: alçak gönüllü, yoksul, aşağı, orda üstüne: âhirette üstün olacak, demek.

Uzayan ağaclar göge değmedi
İblis benlik ile menzil almadı
Topraktan gayrısına nazar olmadı
Gel gönül yerlerden alçak olalım

PİR SULTAN'ım topraktır nazarım
Elime alıp aşk kitabın yazarım
Ne ararım, dağda taştta gezerim
Gel gönül topraktan alçak olalım

318

Yaraduptur on sekiz bin âlemi
Rızıkın vermeye ganîdir ganî
Yedi iklim, dört köşeyi seyrettim
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim (1)

Bir ismin Ali'dir, bir ismin Allah
Şükür birliğine, elhamdülillah
Dinimiz ka'vidir, vallah ve billah
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim

(1) Bu nefes Bağdat'da basılan «Eşşebek» adlı tarikat kitabının 113. sayfasından alındı. Kitabı bana gönderen Avukat Atâ Terzibaşı'na teşekkür ederim.

alâ: yüksek, şerefli, şanlı, üstün, en üstün: a'lâ, diye de söylenir. Bu ve başka Arapça sözcükleri bilerek kullanmasından Pir Sultan'ın kültürlü bir kişi olduğu anlaşılıyor.

Ali gibi er gelmedi cihana
Ona da tuttular yüz bin bahana
Yedi kez uğradım ulu divana
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim

Hak buyurmuş levh üstünde kalemi
Nur ile doldurmuş cümle âlemi
Ali'yi çağırın mahrum kalır mı
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim

İndim yer bahrine ılgar eyledim
Sar'öküz tüyün saydım, fark eyledim (*)
Çıktım gökyüzüne seyran eyledim
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim

Cennet âlânın kapısı, divarı
Lâ'aldir etrafı, güherdir taşı
Ali'dir bilin Kırkların da başı
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim

PÎR SULTAN ABDAL'ım özüdür Ali
Dilim böyle söyler, ben uzum eli
Allah, Muhammed kendözüdür Ali
Ben Ali'den gayrı alâ görmedim

(2) Sar'öküz: sarı öküz, ki eski inanışa göre bir büyük deniz üstünde durur, dünya da boynuzları arasındadır.

Erenler, kahr-etti saldı işkile
 Gönüm şifalandı, gümana geldim
 Ali oğlusun, çare eyle müşküle (1)
 Size mürvet ile amana geldim

Can evinden muhabbetim üzüldü
 Gönül aşkın deryasında yüzerdi
 Yaralarım sağalmışken tezeldi (2)
 Gaziler, derdime dermana geldim

Hak'tan kula her ne gelirse haktır
 Erkânsız işlere irizam yoktur (3)
 Gaziler keremi, ihsanı çoktur
 Yüz sürüp dergâha amana geldim

Himmet eylen erler, bir dahi yetem
 Gönülden şek ile şüphe mi edem
 Zat-ı sıfat olam bir dilden ötem
 Bir desti tutmaya dâmana geldim

PÎR SULTAN ABDAL'ım, gör bize n'oldu
 Muhammed yurduna vesvese kondu
 Ali, gülbenk ile bize zulm-oldu
 Sen bir padişahsın, amana geldim

(1) Ali oğlu: Safavî şahı. Son dörtlükte de «sen bir padişahsın» diyor. Bu nefesten Pîr Sultan'ın İran'a şahları görmeye gittiği anlaşılıyor.

(2) sağalmak: iyi olmak. tezeldi: yeniledi.

(3) irıza: razılık, razı olma.

Bana gül diyorlar, neme güleyim
 Ağlamak şanıma geldi, neyleyim
 Ellerin çiçeği allı yeşilli
 Şu benim çiçeğim soldu, neyleyim

Bir haber gelmedi Ken'an ilinden
 Uçtu mola gövel turnam gölünden ⁽¹⁾
 Havfım ayrılıktır, korkum ölümden ⁽²⁾
 İkisi de birden geldi, neyleyim

Kara yazılmıştır yazılarımız ⁽³⁾
 Arş-âlâya çıktı sızılarımız ⁽⁴⁾
 İrili ufaklı kuzularımız
 Firkati bağrımı deldi, neyleyim

Ulu sular gibi, gözüüm çağlayan
 Mahrum kalmaz özün Hakk'a bağlayan
 Yar yitirmiş yana yana ağlayan
 Âkıbet başıma geldi, neyleyim

PİR SULTAN ABDAL'ım, Kırklar, Yediler
 Yediler de bir keşiğe kodular ⁽⁵⁾
 Onlar verdiğini almaz dediler
 Şu bana verdiğin aldı, neyleyim

(1) gövel turna: gök mavisi, menevişli turna.

(2) havf: korku.

(3) yazı: talih, alınyazısı.

(4) sızı: inilti, sızlanma.

(5) keşik: sıra, nöbet.

Ne denli darılsan almam üstüme
Dillerin de şirin geliyor, dostum
Benden gayrısına gönül verirsen
Kar yağsın, yolları bağlansın, dostum

Meyil verme irizasız şaşkına
Özün yetirip kâmile, mürşide
Ali ile Muhammed'in aşkına
Sen dola kolların boynuma, dostum

Ağyar olan cümle aybın bildirir
Sağ yâr olan Hak mizanın kandırır (1)
Bağna nâdan girmiş gülün soldurur (2)
Salıver tellerin sallansın, dostum

Umarım, onmasın yârdan ayıran
Bağna nâdan girmiş sevdiğim uyan (3)
Kula dulda ise Allah'a ayan (4)
Senden ayrılalı ağlarım, dostum

ABDAL PİR SULTAN'ım, gülün solmasın
Sen nasıl yârsın ki, cana kıymazsın
Umarım ahrette malın olmasın
Sensiz dünya malın neylerim, dostum

(1) sağ yâr: sağlam, gerçek sevgili.

(2) bağna: bağına (ölçü için).

(3) burada da öyle.

(4) dulda: kapalı, karanlık, gölgeli (burada).

İkrar verdim, bu ikrarı güderim
 Dönmezem ikrardan, yolun ucundan (1)
 Eksikliğim ettim, yoldan mı kaldım
 Tarîkim ararım dinin ucundan (2)

Gelin seyredelim bâd-ı sabaha (3)
 Yerle gök bend-olmuş şemsinen mâha (4)
 Üç bölük turnam çıkmış seyrangâha (5)
 Ayrılmam katardan, telin ucundan (6)

Üstümüzde bir nur doğdu, dolunmaz (7)
 Her kula bir sevda vermiş, bilinmez
 Yâ Ali, dünyada sensiz olunmaz
 Çok emek sarfettim lâlin ucundan (8)

Yaz gününün suyu bulanık akar
 Kişi sevdiğine böyle mi bakar
 Yaz, bahar eyyâmı bülbül yas çeker (9)
 Hârına dağlattım, gülün ucundan (10)

(1) yolun ucundan: tarikat ya da mezhep yüzünden.

(2) ucundan: sebebiyle, dolayısıyla, yüzünden.

(3) bâd-ı sabah: sabah yeli, sabahın serin yeli.

(4) bend-olmak: bağlanmak, tutsak olmak, şemsinen mâha: güneşle aya.

(5) seyrangâh: gezintili yeri.

(6) tel: tüy, saç.

(7) dolunmaz: batmaz.

(8) lâli: kırmızı renkli değerli taş, mücevher

(9) eyyâm: gün, günler.

(10) hâr: diken.

PİR SULTAN ABDAL'ım, Muhammed Ali
Yardımcımız olsun ol Hızır Nebî (11)
Görmeyeli seni del'oldum, deli
Halini sormazam ilin ucundan (12)

323

Usul boylu sevdiğimden ayrıldım
Arada bir kelâm söz olmayılan
İşitenler hayran oldu zârıma
Ateşim yanuban köz olmayılan

Kimi al geyinmiş, kimi beyazı
Gerçek erenlere eylen niyazı
Dostun dostu bir almadır ayvazı (*)
Kusurun yazar mı az olmayılan

Ali'nin duası arşa direktir
İnanman gaziler, dünya kalleştir
Ben gördüm dersin, görücüler çoktur
Münkir de görür mü göz olmayılan

Koy, sürenler sürsün yolun doğrusun
Tutun, ele verin sırat uğrusun (**)
Âşık bilir maşukunun eğrisin
Kişi hırsız m'olur az vermeyilen

(11) Hızır Nebî: Hızır Peygamber.

(12) il: halk.

(*) ayvaz: armağan, gönül almak için verilen.

(**) sırat uğrusu: yol kesen, yolcu soyan hırsız.



PİR SULTAN ABDAL'ım, bekle pîrimi
Kaşlar cellat olmuş, kirpik harâmî
Yar gele de sara benim yaramı
Rakip de saramaz öz olmayılan

324

Men aref sırrını kardaş ⁽¹⁾
Bildim sanma, bilemedin
Ölmeden öl şu dünyada
Öldüm sanma, ölemedin ⁽²⁾

Göçmeden dâr-ı fenâdan ⁽³⁾
Samanı ayırmalı daneden ⁽⁴⁾
Kuş gibi iki kez anadan ⁽⁵⁾
Geldim sanma, gelemedin

Baz bazınan, kaz kazınan
Vaz vazınan, vız vızınan ⁽⁶⁾
Beş vakti bir niyazınan ⁽⁷⁾
Kıldım sanma, kılamadın

-
- (1) men aref: kendini bil, anlamında Hz. Muhammed'in bir sözü.
(2) ölmeden ölmek: fena fillah'ın Türkçe deyiimi olup kendi varlığından sıyrılıp Tanrı varlığında erime, yok olma.
(3) dâr-ı fenâ: yokluk ve ölümlü olan dünya.
(4) dane: buğday tanesi.
(5) bu mısraın anlamı bulunamadı.
(6) vaz: üvez de denilen sivrisinek. vız: arı (bu iki mısrada geçenler birbiri ile dost olurlar).
(7) beş vakıt: bir günde ki beş namaz. niyaz: yalvarma, dua etme.

Gerek gücen gerek kakı ⁽⁸⁾
Gerek Dürr-ı Meknun oku ⁽⁹⁾
Sen bu amel ile Hakk'ı ⁽¹⁰⁾
Buldum sanma, bulamadın

Mürşit bir ince elektir
Ondan elenmek gerektir
Benlik bir dipsiz gülektir ⁽¹¹⁾
Doldum sanma, dolamadın

PİR SULTAN ABDAL'ım pîrdir ⁽¹²⁾
İkrarına duran erdir
Cümle sırra aklın erdir
Erdim sanma, eremedin.

(8) kakımak: kızmak.

(9) Dürr-i Meknun: muhafazalı, gizli inci. Bununla belki Kur'an'ı, belki de Peygamber'i söylemek istiyor.

(10) amel: iş, çalışma.

(11) gülek: tahta kova.

(12) pîr: ihtiyar.

Kaynat, muhabbetin kazanın kaynat
 Bir nasihat eyle dostların dinlet
 Cevahir deryasında cevher al sat
 Azizim, sultanım, sen safa geldin

Sohbette hezaran muhabbet açar ⁽¹⁾
 Mümin kullara Hak rahmet saçar
 Yâri olan nice yârinden geçer
 Azizim, sultanım, sen safa geldin

Yâri olan arar yârini bulur
 Eser bâd-ı sabah, gönlüm de farır
 Yükün katerlenmiş Nevruz'dan gelir ⁽²⁾
 Azizim, sultanım, sen safa geldin

Abdal olan geyer hırkayı, şalı
 Yâr için çekeriz ah ile zârı
 Er, irfan ceminde süreriz demi
 Azizim, sultanım, sen safa geldin

PİR SULTAN ABDAL'ım, ağladım güldüm
 Yârdan ayrılalı dar halde kaldım
 Çok şükürler olsun cemalin gördüm
 Azizim, sultanım, sen safa geldin

(1) hezaran: binler, bin (sayı), bülbül.

(2) Nevruz: Alevîlerce saygı gösterilen, Nevruz Sultan denilen mürşit'in ve kendisinin de orada yattığı tekke, ocak. Oradan bir konuk gelmiş olduğu anlaşıyor.

Geldim, gider oldum illerinize
 Dostlar, bizi sâfa ile gönderin
 Doyamadım tatlı dillerinize
 Dostlar, bizi safa ile gönderin

Şöyle bir güzelden ahd alamadım
 Bir ahdine bütün yâr bulamadım
 Bir daha ya geldim ya geledim
 Dostlar, bizi safa ile gönderin

Himmet eylen şu dağları aşalım
 Pîr aşkına kaynaşalım, çoşalım
 Gelin birer birer helallaşalım
 Dostlar, bizi safa ile gönderin

Çıkalım yaylaya, inelim düze
 Himmet eylen yâran ahablar bize
 Bir selâm göndersem gelir mi size
 Dostlar, bizi safa ile gönderin

PÎR SULTAN ABDAL'ım Hakk'a yakındır
 Edebi, erkânı hemen takın dur
 Ölüm uzak derler, heman yakındır
 Dostlar, bizi safa ile gönderin

Çok keramet gördüm sarı kürkünde
 Dedelik nişanı vardır börkünde (1)
 Altın mıdır, gümüş müdür terkinde (2)
 Bire dede, yağmadan mı gelirsin

Tarikatten marifete geldiniz
 Hakikat emrinde vardır yurdunuz
 Beş düğeyi de kasılıp yediniz (3)
 Bire dede, yağmadan mı gelirsin

PİR SULTAN'ın bu sözüne küsdünüz
 Hasım olsun hırkanızla postunuz (4)
 Talipleri damızlıktan kesdiniz (5)
 Bire dede, yağmadan mı gelirsin (6)

(1) börk: bir çeşit başlık.

(2) terki: atta eyerin arka kısmı ki, heybe konur ıkl yana.

(3) düğ: boğaya gelmemiş iki üç yaşında dişi dana, düve.

(4) sahte dedelik yapanlara, dedelik giysisi olan hırka ile postunun düşman olmasını söyleyerek utandırıyor.

(5) bu mısradaki talibleri soydunuz, soylarını kuruttunuz, deniyor olmalı.

(6) Dedeler, babalar köy köy dolaşarak para toplarlardı. Büyük tekkeler için toplanan bu işde o denli ileri giderler ki, Pir Sultan buna yağma diyerek onları kınıyor, sahtecilik yaptıklarını yüzlerine vuruyor.

Kazanıp kazanıp verme havaya
İletmez, eksilmez, iletmez seni ⁽¹⁾
Hak'tan olmayınca, ağlayan yüze
Ona gül, dememiş güldüremezsın ⁽²⁾

Ona melhem eyleme, azmış yaraya
Düşürmektir şol düşkünden çaresi ⁽³⁾
İnkâr işitmiştir benlik sadası
Dirilmiş kurdunu öldüremezsın ⁽⁴⁾

Gelin zikredelim ganî Hüdâ'yı
Müminler kılar beş vaktin edası ⁽⁵⁾
İkrar işitmiş dürür İblis sadası ⁽⁶⁾
Onu Hakk'a doğru döndüremezsın

Gaziler, sözümüz rızasız soru
Müminler bu yola koymazlar zoru
Müşahip kavline girmeyen körü ⁽⁷⁾
Dört kapı, kırk makam bildiremezsın ⁽⁸⁾

(1) iletmek: kavuşturmak, ilerletmek.

(2) dememiş: demeyince.

(3) düşkün: tarikat kurallarına aykırı bir davranış dolayısıyla ceza verilen kimseye düşkün denir.

(4) dirilmiş kurt: yaraya düşmüş kurt. Mecaz ile, tarikat yolundan ayrılmış kişiler için, benliklerini, inkâr yoluna sapıp, yarası kurtlanmışlara benzetiyor.

(5) beş vaktin edası: günde beş kere farz olan namazın kılınması.

(6) işitmişdürür: işitmiştir (eski deyiş).

(7) kavı, kavil: söz, nasihat. Müşahip için sözlüğe bakınız.

(8) bunlar için de sözlüğe bakınız.

ABDAL PÎR SULTAN'ım, eğme boyunu
Herkes beğenmiştir kendi huyunu
Dibi delik kaba aşkın suyunu (*)
Taşıyıp doldurma, dolduramazsın

329

Seyredelim Horasan'ın ilini
Gördüm iki turna, güzel turnalar
Tavaf ettim İmamların yerini
Gördüm iki turna, güzel turnalar

Muhammed bizimdir, Ali bizimdir
Erkânı bizimdir, yolu bizimdir
Değmesin yad avcı, teli bizimdir
Gördüm iki turna, güzel turnalar

Muhammed Ali'den... damlar
Elinde doğar ol şems ile kamer
Yaylağı Yıldız'dır, gözleği Kemer (1)
Gördüm iki turna, güzel turnalar

Şu gelen avcıdan hazerim, deyü (2)
Ezelki ikrarı bozarım, deyü
Çığırışır, Tebriz'de öterim, deyü
Gördüm iki turna, güzel turnalar

(*) dibi delik kab: bu sözle yoldan sapan kişiler anlatılmak isteniyor. Güzel bir buluş.

(1) Yıldız: eteklerinde Pir Sultan'ın köyü Banaz'ın bulunduğu Yıldız dağı. Kemer: yine o bölgede bir mevki. gözlek: özlenen yer.

(2) hazer: çekinme, korku.

PÎR SULTAN ABDAL'ım kendi halinden
Kalmalıdır evliyanın yolundan
Kalkıştı gitti de Ali gölünden
Gördüm iki turna, güzel turnalar

330

Yüce yüce dağlardan mı gelirsin
Hayır mı, gök turnam, yardan ne haber (1)
Benim sevdiğimi sen de bilirsin
Hayır mı, gök turnam, yardan ne haber

Koyuverin ben yârime varayım
Muradıma, maksuduma ereyim
Sen bilmezsen ağ kuğudan sorayım
Hayır mı, gök turnam, yardan ne haber

Benim yârim kıya kıya bakınır (2)
Ak ellere al kınalar yakınır
O da senin gibi güller sokunur
Hayır mı, gök turnam, yardan ne haber

Benim yârim gezişinden`bellidir
Ak elleri deste deste güllüdür
İbrişim kuşaklı, ince bellidir,
Hayır mı, gök turnam, yardan ne haber

PÎR SULTAN ABDAL'ım, güllerim beştir
Yârimden ayrıldım, günlerim hiçtir
Kılavuzun birdir, katarın kaçtır
Hayır mı, gök turnam, yardan ne haber

(1) hayır mı: hayırlı, iyi haber mı, anlamında soru. gök: mavi.

(2) kıya kıya bakmak: kıyasıya, keskin bakmak, öldüresiye bakmak.

Sabahtan yüzünü seyran eyledim
 Perişan eyledin gönlümden, dilber
 Nice bir kez ben de gurbet illerde
 Hiç kimseler sormaz halimden dilber

Tig-i gamzelerin mis gibi kokar
 Karadır gözlerin, hışmile bakar
 Cemalin görenler cennete gider
 Sandım güneş doğmuş yüzünden, dilber

Kemhalar geyer, mendil bağlanmaz
 Eser bâd-ı sabah, zülfün ırğanmaz
 Sen gidende deli gönül eğlenmez (1)
 Bir bergüzar versen telinden, dilber (2)

Sen arkan komuşsun, gider gelmezsin (3)
 Gelsen de bizlere bâkî kalmazsın
 Seni uçuranlar murat almasın
 Kim uçurdu, seni gölünden, dilber

ABDAL PİR SULTAN'ım cemalin güzel
 Kimesneler yok ki ismini yazar (4)
 Nicesi derdinden divane gezer
 Kalma benim için yolundan, dilber

(1) eğlenmez: duramaz.

(2) bergüzar: armağan.

(3) arkan komuşsun: geride bıraktıklarını unutmuşsun.

(4) kimesne: kimse (eski).

Uyurken üstüme geldi erenler
 Ne yatarsın gafil, uyan dediler
 Mâhitab olmuştur yüzün görenler
 Şunda duranlara merdan, dediler

Uyandım gafletten, açtım gözümü
 Erenler pâyine sürdüm yüzümü
 Söyletiler, hak söyledim sözümü
 Hak bin bir kelâmı inan, dediler

Gökten indi derler idi İsâ'ya
 Zebur'u Davud'a, Tevrat Musâ'ya
 Üçüncüde İncil indi İsâ'ya
 Dördüncü Resul'e Furkan, dediler

Kanber önü sıra bindi Düldül'e
 Pîrim Hacı Bektaş Kırklar'la bile
 Âb-ı Zemzem ile cümlesin sile
 Bir dolu sundular, iç kan, dediler

Dağların deminden, çekilir erler
 Ördeği arzu eder cevâlâna göller
 Deryalar geçilmez, bulanık seller
 Kalbi pâk olana umman, dediler

Kalbin pâk olursa var Hakk'a düş ol
Erenler önünde dil olma, sus ol (1)
Dünyanın varından vazgeç, derviş ol
Bu yolda dervişe sultan, dediler

Dediler, belâyı çeken Eyyub'dur
Erenlerin sırrı hoş acayıptır
Her bir yerde sırrın açmak ayıptır
Gizli pinhanlara boyan, dediler

PİR SULTAN, düşmüşüm er sevdasına
Âşıklar düşmesin el sevdasına
Bir nazar kılmışım kalbim pasına
Eğer âşık isen uryan, dediler

(1) dil olma: konuşma, sus.

YAŞ DESTANI

Bir çocuk da anasından doğunca
 Bedenini pişirmeye tuz ister
 Uryan buryan ortalıkta kalınca (1)
 Setrini örtünmeye de bez ister (2)

Kanla sudan gelir anın gıdası
 Nasibini veren Bâri Hüdâ'sı (3)
 Beşiklere beler onun anası
 Ahşam, sabah emzirmeye süt ister

Bir yaşında ürüm ürüm ürünür (4)
 İki yaşında sürüm sürüm sürünür
 Üç yaşında adım adım adınur (5)
 Dört yaşında söylemeye söz ister

Beş yaşında dilli civan şirinsir (6)
 Altısında uşağınan düğüşür (7)
 Yedisinde dişlerini değişir
 Sekizinde her gediğin düz ister (8)

(1) uryan buryan: cıscıbil, çıplak. •

(2) setrini örtmek: vücudunu sarıp sarmalamak.

(3) Bâri Hüdâ: Tanrı.

(4) ürüm ürüm ürünmek: kırıtarak, sallanarak yürümek.

(5) adım adınmak: adım atmak.

(6) civan: çocuk, genç. şirinsir: şirin olur.

(7) uşak: çocuklar.

(8) gediğin düz istemek: eksikliğini, ihtiyacını tamamlamak istemek.

Dokuzunda olmuş bir tosun maya ⁽⁹⁾
Onunda benziyor kaşları yaya
On birinde başı girer sevdaya
On beşinde ala gözlü kız ister

Yirmisinde akıl baştan savrılır
Otuzunda vursa dağa, devrilir
Kırk yaşında akıl başa çevrilir
Ellisinde avın almış baz ister ⁽¹⁰⁾

Altmışında iner bir merdivenden
Yetmişinde binse düşer divardan
Sekseninde su getirmez pınardan
Doksanında döşegini düz ister

PİR SULTAN ABDAL, bu söz hepimize
Tonus girinceye, belki de yaza ⁽¹¹⁾
Yüz yaşında ölümünü gözede
Zemheriyi çıkarmaya yaz ister

(9) tosun maya: besilli tosun.

(10) baz: avcı kuşlardandoğan, şahin.

(11) tonus: yılın belli bir zamanı olacak. Sözlüklerde yok.

Senden ayrı lokma yemezim, derdim
 Nasibi elden ele gezdiren vardır
 Ben serim, sırtımı vereyim, derdim
 Dostu sevdiğine sezdireni vardır

Bu ilm-i hikmeti bilenler vardır
 Bilmeyen beyhude bundan ne alır
 Benim gibi şaşkın adam ne olur
 İnciyi, mercanı düzdüren vardır

İnci, mercan, lülü, güher takınır
 Kıymetin bilenler alır, şavkınır (1)
 Hakikatta bin bir kelâm okunur
 Bu ilm-i hikmeti yazdıran vardır

Ârifler her cana demez her şeyi
 Denk eylemiş yükü, duramaz tayı (2)
 Kimi bu dünyada yaşar havayı (3)
 Kimine deryayı yüzdüren vardır

ABDAL PÎR SULTAN'ım yoluna bağlı
 Yetmiş iki millet hep Hakk'ın kulu
 Kırkların ceminden içtim bir dolu
 Bu aşkın bâdesin sızdıran vardır

(1) şavkınır: parlar, güzelleşir.

(2) tay: hayvan yüklerinin iki yanının her biri.

(3) havayı: serserî, serbest, boşuna.

Uğrum sıra giden boz atlı Hızır
Ayrılık derdinin dermanı nedir
Şu iki âleme olmuşsun nâzır (1)
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Sığanmıştır ağca kolun, bilekler
Hak katında kabul olsun dilekler
Arş yüzünde secde kılan melekler
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Küseyim de ben yârime küseyim
Siyah zülfün mâh yüzüne asayım
Kerbelâ'da yatan İmam Hüseyin
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Hanı şu dünyanın toprağı, taşı
Akıttım gözümde kan ile yaşı
Urum illerinin Hacı Bektaş
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Aksaya geyinmiş, incedir beli (2)
Ben pîrimi gördüm, tatlıdır dili
Tanrı'nın arslanı Hazreti Ali
Ayrılık derdinin dermanı nedir

(1) nâzır: bekçi, gözcü.

(2) aksaya: beyaz gömlek.

Gıcılar da dağlar başı gıcılar (3)
Çıkamaz oldu içerimden acılar
Arafat dağından gelen hacılar
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Dünyayı sorarsan bir dipsiz anbar
Ali'nin yoldaşı Zülfikâr, Kanber
Kâbe'yi yaptıran Halil Peygamber
Ayrılık derdinin dermanı nedir

Deryanın yüzünde dönen üç gemi
Yiyelim, içelim, sürelim demi
Geminin sahibi ol Hızır Nebî (4)
Ayrılık derdinin dermanı nedir

PÎR SULTAN ABDAL'ım, içtim cur'adan
Okudum ağını, bilmem karadan (5)
Yeri, göğü, cümle âlemi yaradan
Ayrılık derdinin dermanı nedir

1

(3) gıcılama: rüzgârın ağaçlara çarpması ile çıkan ses, inilti.

(4) Hızır Nebî: Hızır Peygamber.

(5) **kara**: yazı.

Türlü tefârikten tutmuş yükünü (1)
 Bu gün bu bezirgân Ali'den gelir
 Hocam, Hızır'ı kervan başı etmiş
 Bu gün bu bezirgân Ali'den gelir

Doludur kadehler, sunuyor sâki
 Yüz bin harâmi olsa yoktur bâki (2)
 İnci, sedef, lâl-ü güherdir yükü
 Bu gün bu bezirgân Ali'den gelir

Selman gibi; Şah`devesin yederim
 Gevherim harc'olan şehre giderim (3)
 Alan kardaşlara satlık ederim
 Bu gün bu bezirgân Ali'den gelir

Âdemoğlu ne çekersin âh-u zâr
 Tabib isen gel yarama melhem sar
 Yüküm türlü kumaş, Şah damgası var (4)
 Bu gün bu bezirgân Ali'den gelir

PÎR SULTAN ABDAL'ım, tendedir canım
 Keskindir ataşım, yeğindir nârım
 Şah açmış dükkânın, bezetmiş şehrin
 Bu gün bu bezirgân Ali'den gelir

(1) tefârik: türlü cins mal, eşya.

(2) bâk: korku.

(3) harc'olan: harcanan, satılan.

(4) Şah damgası: eskiden kumaşlara sahte olmadığını bildiren hükümet damgası vurulurdu. Burada mecaz olarak kullanılmış.

Karga gül dalına konsa
 Gülün kadrini ne bilir
 Kendi kadrini bilmeyen
 Elin kadrini ne bilir

Koyundur kuzuya meleyen
 Kelptir ıssını dalayan (1)
 Şeker deyü şap yalayan
 Balın kadrini ne bilir

Sofra kıyısın bükmeyen (2)
 Meydana ekmek dökmeyen (3)
 Hakk'ın korkusun çekmeyen
 Kulun kadrini ne bilir

Yiğit atadan olmayınca (4)
 Adı dünyaya gelmeyince (5)
 El kapısın görmeyince (6)
 Malın kadrini ne bilir

Varmazıdım gül olmasa
 Yapışacak dal olmasa
PÎR SULTAN ABDAL olmasa
 Şalın kadrini ne bilir

-
- (1) kelp: köpek. dalamak: ısırarak.
 (2) sofrada peşkir kıyısı bükme gelenektir.
 (3) bu mısraın anlamı, konuklara ve fakirlere yedirmeyen, içirmeyen.
 (4) genç, aileden görmeyince topluma karşı görevini yapmaz, demek.
 (5) çocuğu olmayınca, demek.
 (6) el kapısında uşaklık etmeyince, demek.

Şu yalan dünyaya geldim geleli
 Kahbe felek bizi çarha çalıyor (1)
 Ecel gömleğini takdim eğnime (2)
 Aldayıp da yüzümüze gülüyor (3)

Gidi düşman, uğrun uğrun gülersin (4)
 Size sağlık, bize ölüm dilersin
 Bir gün olur, saçın başın yolarsın
 Nicesinin malı, mülkü kalıyor

Kahbe felek ne iş işler bizlere
 Sarıyorlarmış on arşın bezlere (5)
 Şu dünyaya bakan ala gözlere
 Bir gün olup kara toprak doluyor

(1) çarha çalmak: çarktan geçirmek eziyet etmek.

(2) eğin: omuz, sırt.

(3) aldamak: aldatmak.

(4) uğrun uğrun: gizli gizli.

(5) bu mısraın anlamı: kefene sarıyorlar.

İrızkım çok, deyü mala güvenme (6)
Dünyalığa tapup odlara yanma
Ağyar ile bile kalırım sanma (7)
Yiğit ölüp nazlı yâri kalıyor (8)

Bu gün sekiz gündür, dokuz gecedir
Mümin kulların köşeği yücedir (9)
Felek, bir okumuş derin hocadır
Seçip seçip eyisini alıyor

PÎR SULTAN ABDAL'ım, yandım da tüttüm
Ahret azığını dünyada tuttum (10)
Nöbetim geldi de koydum öğüttüm
Bizden hakkın aldı, size varıyor

(6) ırızık: rızık, yiyecek.

(7) ağyar: düşman, yabancı. bile: birlikte.

(8) yiğit: genç.

(9) köşek: oturulacak yer, sedir, köşe, minder.

(10) ahret azığı: öbür dünyada rahat edebilmek için dünya-
da din kurallarını yerine getirme işi (mecaz).

‘Aşura ayında mâtem orucu (1)
Onları tutana sevap yazılır
Kerbelâ’da yatan Hasan, Hüseyin
Onları görenin benzi bozulur

Birini tutan Hakk’ına da yeter (2)
İkisini tutan günahın atar
Üçüncü tutanlar cennette yatar
Engür olmuş, Hak ceminde ezilir (3)

Dördünü tutana velî, dediler
Beşini tutana ulu, dediler
Altısını tutana dolu, dediler
Engür olmuş, Hak ceminde ezilir

Yedisini tutan havada uçar
Sekizini tutan hulleler biçer
Dokuzunu tutan cennetin açar
Engür olmuş, Hak ceminde ezilir

PÎR SULTAN ABDAL’ım, onunda zahmet
On birini tutana indi rahmet
On iki tutana nasiptir cennet
Engür olmuş, Hak ceminde ezilir

(1) mâtem orucu: Kerbelâ olayı muharrem ayında olduğundan bu ay mâtem ayı sayılır. Oruç tutulur, aşure pişirilir. Oruç on iki gün tutulur. Ozan, bu orucun sevaplarını sayıyor, öğüt veriyor.

(2) yetmek: kavuşmak, yetişmek.

(3) engür: üzüm. Hak cemi: bakınız, sözlükte «cem».

Gönül arzuladı yüzün görmeye
 Geldim ki evvelki benzin kalmamış
 Evvel işmarla muhabbet ederdin (1)
 Şimdi ağzında dilin kalmamış

Böyle olduğunu bilsem gelmezdim
 Selâm verip selâmını almazdım
 Bağçen mâmur değil, ben de girmezdim
 Bana bir destecik gülün kalmamış

Göçtü şu ellerin kervanı, göçtü
 Yüzünde benlerin fikrime düştü (2)
 Nice âşıkların bâdesin içti
 Bana bir tas acı suyun kalmamış

Dayanmalı Hak'tan gelen cefaya
 Sen ölmeden ben de yetem vâdeye
 Kâfir rakip gelmiş girmiş odaya
 Bana oturacak yerin kalmamış

ABDAL PİR SULTAN'ım gelmiş giderim
 Senin gibi bî-vefayı niderim
 Varıp da bir pîre hizmet ederim
 Dökülmüş yaprağın, dalın kalmamış

(1) işmar: işaret, kaş gözle işaret.

(2) fikrine düşmek: aklına gelmek, düşünmek.

Gidi Yezit, eyi kirdin elime
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu
 İk'ellerin bileğinden kesdiniz
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Ak ceriye geyip horan teptiniz (1)
 Güzel İmamları şehit ettiniz
 Kellesini top yerine attınız
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Derilip kasıt ettiniz canına
 Buz ettiniz İmamlar sultanına (2)
 Yüzü kara varırsız divanına
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Geyikler meleşti, erler sağmadı
 Yerde insan, gökte melek ağladı
 İl gün kara geyip kara bağladı (3)
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

Dedesı Muhammed yanına geldi
 Hüseyin'im mazlum, deyüp elin aldı
 Arşta Fatma Ana saçını yoldu
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

*ABDAL PİR SULTAN'*ım bu böyle olsun
 Kanlı gömleğin Fatma Ana yusun
 Gidi Yezit, dâvam mahşere kalsın
 İmam Hüseyin'in kanı nicoldu

(1) ceriye: bir giysi olacak.

(2) buz: kin, düşmanlık.

(3) il gün: halk.

Medet, mürvet, Şah Velâyet, gel yetiş (1)
 Bozuldu şu âlem, düzelmez oldu
 Kimi ileri çeker, kimi geri
 Aradan adâvet üzülmez oldu (2)

Güzel evliyanın yolları battı
 Şimdiki sofular yolu unuttu
 Talibin rehberden korkusu kalktı
 Talibi rehbera görünmez oldu

Ocak oğlu ocağından gelince (3)
 Günahlının günahını sorunca
 Evliya buyruğun doğru sürünce
 Kalktı birkaç kişi görünmez oldu

Zamaneye öğüt vermek ne çetin
 Ne hakikat bilir, ne tarikatın
 Eyerlemiş, binmiş Şeytan'ın atın
 Elinden cıdası alınmaz oldu (4)

PİR SULTAN ABDAL'ım, gözümün yaşı
 Bölük bölük oldu ciğerim başı
 Evvel Hak ceminden kalkmayan kişi
 Şimdi cem evine gelinmez oldu

(1) Şah Velâyet: Hazreti Ali.

(2) adâvet: düşmanlık, üzülmez: kalkmaz, sıyrılmaz (burada).

(3) ocak oğlu: büyük mürşitlerin soyundan gelenler. Ocak: tekke; ocak oğlu soyunun oturduğu yer.

(4) Cıda: atlı savaşçıların taşıdıkları ucu sivri kargı.

Oturmuş erenler yasını çeker
 İmam-ı Hüseyin yasıdır deyü
 Durmayıp akar şehitlerin kanı
 İmam Hüseyin'in kanıdır deyü

Lânet olsun ol Yezid'in canına
 Kıydı Yezit, İmamların kanına
 Kesdi başını, götürdü Mervan'a
 İmam Hüseyin'in başıdır deyü

Hak onarsın ol keşişin işini
 Keşiş görmüş idi onun düşünüy
 Yedi bin altın verd'aladı başını (1)
 İmam Hüseyin'in başıdır deyü

Ol güzel pîrinden olmadı ferman
 Ali'nin duası dertlere derman
 Yedi oğlunu da etmişti kurban
 İmam Hüseyin'in başıdır deyü

PÎR SULTAN ABDAL'ım, ettiler cefa
 Umarım yezitler sürmesin sefa
 Tıraş olmadı Muhammed Mustafa
 İmam Hüseyin'in başıdır deyü (2)

(1) verd'aladı: verdi aldı (ölçü için).

(2) Bu Kerbelâ ağıtının bir efsaneye dayandığı anlaşılmaktadır. Bu ağıt Tahtacılar arasında Muharrem yasının sonunda yapılan törenlerde okunur.

Kalktı göç eyledi divane gönlüm
 Yola varmak ister, yoldaş kalmamış
 Garip ilde kaldım ben de yalnız
 Aradım, gönlüme sırdaş bulunmaz

Sofu gevherini yabana atmaz
 Yalnız sofunun ektiği bitmez
 Kendinin kalbinde karası, gitmez
 Yapısın yapıma bir taş bulunmaz

Sofu kendi kendin bilmek gerektir
 Düşünüp devranı sürmek gerektir
 Fırsat elde iken görmek gerektir
 Oğul ele geçer, kardeş bulunmaz

Gurbet ilde bana neler oluptur
 Ciğer aşk oduna delik deliktir
 Müsahipsiz sofu düşmüş gariptir
 Müsahip ele geçer, sırdaş bulunmaz

ABDAL PÎR SULTAN'ım doğrusu vardır
 Harami çok, gönül uğrusu vardır
 Her başların da bir ağrısı vardır
 Ağrıdan kurtulmuş bir baş bulunmaz

Eğer ikrar ile yola gidersen
 Müminin gözünde duman gerekmez
 Hak için sil süpür gönlün evini
 Yükün gevher ile saman gerekmez

Ali dedikleri bir ulu kişi
 Elinde var idi hüneri işi
 Eğer kaldırmazsan tuttuğun taşı
 Sana ondan gelen imân gerekmez

PÎR SULTAN ABDAL'ım, uğradım derde
 Farksızdır sofudan, kalkmıyor perde
 Gör dinle, bir lokma geldi bir yerde
 Sor izle, çığ ise yemen gerekmez

2000

SABA NEFES

1



Gü zel a şık cev ri mi zı — çe ke mez sin
de me — dim mi — bu bir rı za lok ma sı dı —
— yi ye mez sin de me — dim mi — de me dim mi
de me — dim mi — yi ye mez sin de me — dim mi hū

Güzel âşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir riza lokmasıdır
Yiyemezsin demedim mi

Yemeyenler kalır nâçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gellir geçer
Duyamazsın demedim mi

Çıkalım 'meydan yerine
Gidelim Ali seyrine
Can-u başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi

PİR SULTAN Ali Şahımız
Hakk'a ulaşır râhımız
On iki İmam penâhımız
Uyamazsın demedim mi

Bundan önceki güftenin iki ayrı hestesi

EVİÇHÜZİ NEFES

2

Gü zel a şık ca — v ri mi za

çe ke mez sin de me — dim mi ah bu bir ri za lo — k ma sı dı —

— r yi ye me ze in de me — dim mi — bu bir ri za lo — k ma sı dı —

— r yi ye me ze in de me — dim mi hü — hü

SEGÂH (Dügâhta) NEFES

Vahit Dede derlemesi

3

Gü — zel a — şık ca — v ri — mi — si

çe — ke — me — sin de — me — dim mi? ah — zel

Bu bir ri — za lo — k — ma — sı — dır yi — ye —

me — sin de — me — dim mi? Bu bir

HÜSEYİNİ NEFES

4

Vahit Dicle derlemesi

Bül-bül ol-sam gül-üs-tan-da şa-kı-rım
Öz ba-ğım-da bi-ten gül ne-me yet-mez
hü hü hü Sü-ley-man-şekuş di-lin-ce e-ku-rum
Ba-na ta-lim o-lan dil ne-me yet-mez, hü hü hü

Bülbül olsam gülüstanda şakırım
Öz bağımda biten gül neme yetmez
Süleyman'ın kuş dilince okurum
Bona talim olan dil neme yetmez

Aşkın kitabını cıdım yazarım
Daim Hakk'a doğru meyylim nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Şol pîrin gittiği yol neme yetmez

(tamamı 149'da)

NEFES

5

Vahit Dede derlemeâ

Ta-ri-ka-te ih-rar ver-dim

Lâ-net Ye-zit'ten el yu-dum

Mâ Muham-met A-lî-yi

gör-dim

Fir-dav-sî â-lâ i cîn

de hû hû hû hû

Tarikata ikrar verdim
Lânet Yezit'ten el yudum
Muhammed All'yi gördüm
Firdevs-i âlâ içinde

Allah Muhammed Hak'tı
Rehberim kemendî takır
Çıktı pire teslim etti
Firdevs-i âlâ içinde

(tamam 162'de)

SEGÂH (Neva'da) NEFES

6

Vahit Dede derlemesi



Şimdi bizim aramıza
Yola boyun veren gelsin
Şeriatı, tarikati
Hakikatı bilen gelsin

Kişi halden anlayınca
Hakikatı dinleyince
Üstüne yol uğrayınca
Ayrılmayıp duran gelsin

(tamamı 108'de)

EVİÇHÜZİ NEFES

7

Vahit Derle derlemesi.

Tür - be nin üs - tü - ne
 nakş ey - le - di - ler hü Se - ni dört kö -
 şe - ye baş ey - le - di - ler hü
 ler hü Ye - ni - din , ba - şı - na
 taş ey - le - di - ler hü Gel di - nim i -
 ma - nım i - man Hü - se - yin hü - ye hü

Türbenin üstüne nakş eylediler
 Seni dört köşeye baş eylediler
 Yezid'in başına taş eylediler
 Gel dinim, imanım İmam Hüseyin

Akan sular gibi akasım gelmez
 Şehrine girince çıkasım gelmez
 Yezid'in yüzüne bakasım gelmez
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin

(tamamı sayı 45'de)

HÜSEYİNİ NEFES

8

Yahit Dede'derlonegi

Şu kar-şı-ki dağ-ın
ka-rı-nı gör-dün mü ey-val-leh Ey-ya-mı-nı
bul-muş çe-him e-ri-yup gi-der ey-val-leh,
A-kan su-la-rın-dan ib-re-t al-dın mı
ey-val-leh Yü-zü-cü yer-le-re çe-him
sü-rü-yüp gi-der ey-val-leh

Şu karşıkl dağın karını gördün mü
Eyyamını bulmuş eriyip gider
Akan sularından ibret aldın mı
Yüzünü yerlere sürüyüp gider

Sürünün önünde giden avcılar
Sıcak sıcak günde yakar güneşler
Evvel zaman meyve veren ağaçlar
Anlar da kalmamış kuruyup gider.

(tamamı 241'de)

RAST NEFES

9

Vahit Dede derlomesi

HÜ di_ye_lim e__ren - __le_rin de_mi -
ne HÜ dost E__ren - le_rin de_mi
nur_dan na_yı __lar HÜ dost, __lar.
On i__ki i__mam ka__ta __rı__na ka__tı__
lan HÜ dost HÜ __kam__met A __lı__ya
yar__dım na_yı __lar HÜ dost, __lar.

HÜ diyelim erenlerin demine
Erenlerin demi nurdan sayılır
On iki İmam katarına katılan
Muhammed Ali'ye yârdan sayılır

İhlâs ile gelen bu yoldan dönmez
İkilikten geçmeyen birliğe ermez
Eri Hak görmeyen Hakk'ı da görmez
Gözü bakar amma körden sayılır

(tamamı 256'da)

UŞŞAK NEFES

10

Vahit Dede derlemesi

Ey e- ren-ler cün bu sır- ra din-le-
din Huz- ur- ra mür- şa- de var- dım bu ge-
ce, bu an- da, Ha- ki- kat sır- ra- na
an- da din- le- din Ev- li-
ya er- ra- nın fîr- dın bu ge- ce bu ge- ce

Ey erenler cün bu sırrı dinledim
Huzur-ı müşide vardım bu gece
Hakikat sırrını anda dinledim
Evliya erkânın gördüm bu gece

Rehberim Muhammed, buldum yolumu
Mürşid'im Ali'dir, bildim şahımı
Tiğbend ile bağladılar belimi
Erenler meydanın gördüm bu gece
(tamamı 161'de)

MUHAYYER NÂFES

11

Vahit Dede derleme-i

Gal-miş i-ken bir ha-ber-cik so-ra-
yım, Ni-çin git-mez Yıl-dız da-ğın du-ma
nı, nı, Ger-çek e-ren-ler-den
a ha-ber so-ra- yım, Ni-çin git-mez
Yıl-dız da-ğın du-ma nı, nı,

Gelmiş iken bir habercik sorayım
Niçin gitmez YıldızDağı'ndumanı
Gerçek erenlerden haber sorayım
Niçin gitmez YıldızDağı'ndumanı
(tamamı 220'de)

HÜSEYİNİ NEFES

12

Vahit Dede derlemesi

Söy-let-ma-yin be-ni der-dim bü-yük-tür
A-şık-lar mey-da-na
coş-ma-dan gel gel be-nim ci-ğer-
ci-ğim de-lik de-lik-tir
Kay-na-yıp kay-na-yıp taş-madan
gel gel

Söyletmeyin beni derdim büyüktür
Âşıklar meydana çıkmadan gel gel
Benim ciğerciğim dellik deliktir
Kaynayıp kaynayıp taşmadan gel'gel

Felek bir bilezik taktı koluma
Ben halımı arzedemem pırılma
Engür şerbetini sundu ellme
Sakiyâ, bu demi içmeden gel gel
(tamamı Önsöz bölümünde)

RAST (Çargâh'ta) NEFES

13

Vahit Dede derlemeal

Bi - zim iç - ti - ği - win do - lu
 lar do - lu - su - dur , E - lâ göz - lü me - sta - ne -
 ler A - li - nin ku - zu - su - dur ,
 Şah A - lîm şah şah şah pi - rim şah şah şah - dan da
 ge - len ga - zi - ler Gön - ül - de
 mür - şî - di ar - zu - lar Bu - gün - de bay - ram - dır bi -
 ze Her gün de bay - ram - dır bi - ze .

Bizim içtiğimiz
 Dolular dolusudur
 Elâ gözlü mestaneler
 All'nin kuzusudur

Şahtan gelen gaziler
 Gönül de mürşit arzular
 Bugün de bayramdır bize
 Her gün de bayramdır bize

HÜSEYİNİ NEFES

14

The musical score is written on three staves in a 2/4 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests. The lyrics are written below the staves, aligned with the notes. The first staff has the lyrics 'İç ti gi mi z bu da lu la r ey vel la h'. The second staff has 'hü de lu la ri n de lu su dur'. The third staff has 'ey vel la h hü ey vel la h hü'. The score includes various musical notations such as treble clefs, time signatures, and note values.

İç ti gi mi z bu da lu la r ey vel la h

hü de lu la ri n de lu su dur

ey vel la h hü ey vel la h hü

Öncekinin başka bestesi

RAST NEFES

15

Vahit Dede derlemesi

Der-dim çok-tur han-gi si-ne ya-na-yım
 ha-hi Yi-ne ta-ze-len-di
 yü-rek ya-re-si hü, ai. Ben bu der-de
 kan-da ça-re be-la-yım hü,
 Ma-ğar-şah e-lis den o-la-ça-re-si, (hü)

Derdim çoktur hangisine yanayım
 Yine tazelendi yürek yaresi (Hü)
 Ben bu derde kande çare bulayım
 Meğer Şah elinden ola çaresi (Hü)

(tamamı 139'da)

PENÇGAH NEFES

16

Der-dim çok-tur gi si-ne ya-na-yı-sı hil
 ha-n
 Der-dim çok-tur gi sine ya-na-yı-sı hil
 ha-n
 Ah yine ta-ze-le-n-di yürek ya-re-si hil

Yukardaki nefesin başka bir bestesi

UŞŞAK NEFES

17

Vahit Dede derlemesi



Ey be - nim di - va - ne göy _____ nüm ,

Dağ - la - ra düş - tüm ya - lı - nız hı hı

Bu ce - fa - yı ken - di ö _____ züm , Pek na -

ıl gör - düm ya _____ lı nız hı hı

Ey benim divane göynüm
Dağlara düştüm yalnız
Bu cefayı kendi özüm
Pek mâil gördüm yalnız

Dağlar var dağlardan yüce
Dağ mı dayanır bu güce
Derdimi üç gün üç gece
Söylesen bitmez yalnız

(tamamı 295'de)

NEFES

18

Vahit Dede derlemesi

Bir ne-fes — çık a-bı-le-ya — yim

Din-le — mas — sen ney-le-ya — yim .

ney-le-ya — yim, hı

Aşk da-rya — sin boy-le-ya — yim,

Da-rı-na s — ma-ne gel — dım,

ma — na gel — dım hı .

Bir nefescik söyleyeyim
Dinlemezsen neyleyeyim
Aşk deryasın boylayayım
Ummana dalmağa geldim

Ben Hakk'ın ednâ kuluyum
Kem damarlardan beriylm
Ayn-ı cemin bülbülüym
Meydana ötmeğe geldim

(tamamı 206'da)

BEYATİ NEFES

19

Vahit Dede derlemesi

Ti-ne mih-man gör-düm göy-nüm şaz ol —

du Mih-man-lar siz bi-se

se-fa gel-di — niş hü niş

hü hü Kar kış ya-ğar

i-ken ba-har yaz ol — du

Mih-man-lar siz bi-se se-fa gel-di —

niş hü niş hü hü

Yine mihman gördüm, gönlüm şaz oldu
 Mihmanlar siz bize saf geldiniz
 Kar kışyağar ikenbahar yaz oldu
 Mihmanlar siz bize saf geldiniz

(tamamı sayı 70'de)

GERDANIYE NEFES

20



Geçemezsin deli gönül geçilmez
Bir tuzağa tutulursun epsem dur
Bu erenler dolusudur içilmez
İçenlerin bağrın keser epsem dur

Evvel ikrar verip sonra dönersin
Sehil yokuş görüp döner kaçarsın
Ondurayım dersin yaram açarsın
Azdırıp ta saramazsın epsem dur

Mürşidinin nasihatini tutmayan
Gönülcüğün musahıbe katmayan
Arıdıp kalp evin temiz tutmayan
Çiğ yerlerde tohum bitmez epsem dur

Er oğluna bir münasip yâr gerek
Verdiği ikrara pek durur gerek
Can cesetten ellin yuyan er gerek
Ölüme kail olmazsın epsem dur

PİR SULTAN'ım söyler sözün doğrusun
Yezit bundan ne anlasın ne duysun
Arit kalp evini sultan otursun
Tacın tahtın terk edersin epsem dur

MUHAYYER NEFES

21



1

Sordum sarı çiğdeme
Sen nerede kışarsın
Ne sorarsın hey derviş
Yer altında kışlarım

2

Sordum sarı çiğdeme
Yer altında ne yersin
Ne sorarsın hey derviş
Kudret lokması yerim

3

Sordum sarı çiğdeme
Benzin neden sararmış
Ne sorarsın hey derviş
Hak korkusun çekerim

4

Sordum sarı çiğdeme
Anan baban var mıdır
Ne sorarsın hey derviş
Anam yer babam yağmur

5

Sorum sarı çiğdeme
Sende kardeşlik var mı
Ne sorarsın hey derviş
Ben erlerle kardeşim

6

PİR SULTAN'ım erlerle
Yüzü dolu nurlarla
Ak sakallı pîrlerle
Çiğdemde kardeşlik vardır

UŞŞAK NEFES

22



1
Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi

3
Pir defterine yazıldık
Hak divanına dizildik
Bal olduk şerbat ezildik
Doluya saydılar bizi

2
Sürühüp kasaba gittik
Kınarayı mesken ettik
Cam Hakka teslim ettik
Ölüye saydılar bizi

4
Hallimizi hâl eyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi

5

PIR SULTAN'im eydür vunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Aliye saydılar bizi

23

Yukardaki nefesin başka bir bestesi (Uşşak):



UŞŞAK NEFES

24

Vahit Dede derlemeceal

Her kaçan kande arasam
Kararım kalmaz Allah'ım
Senden gayrı gözüm yaşım
Kimseler silmez Allah'ım

Senin ismin bâki kalan
Sensin dillerde okunan
Senin aşkına dokunan
Kendini bilmez Allah'ım

HÜSEYİNİ NEFES

25

Vahit Dede derlimesi

Şü - kûr bi - zi bu mey - da - na

Ge - ti - re - nin de - mi - ne hû, - ne hû.

Ce - set i - çin - de bu ca - mı

Bi - ti - re - nin de - mi - ne hû, - ne hû

Ah bu de - mi ah bu de - mi

Böz - le ge - çer dü - nya ge - mi ge - mi

Şükûr bizl bu meydana
Getirenin demine Hû
Ceset içinde bu canı
Bitirenin demine Hû

Güzeldir Ali'min sesi
Silelim gönülden pası
Aynı-ı cemde bu nefesi
Okuyanın demine Hû

(tamamı 277'de)

SÖZLÜK

Sözlükte kelimelerin kullanıldığı yerlere göre anlamları verilmiş. Tarikat terim ve deyimlerinde geniş bilgi vermenin bu eserde yeri olmadığı düşüncesiyle kısa tutulmuştur.

A

aba: yünden yapılmış kaba ku-
maş, yünden elbise.

abdal: on üçüncü yüzyılda ab-
dallar denilen bir Bâtınî-Şîî
topluluğu. Onyedinci yüzyıla
kadar sürmüştür. Sadece der-
viş anlamına da gelir.

Abdal Musa Alevî-Bektaşile-
rin büyük sevgi ve saygısını
toplayan bir ermiş. Ahmet Ye-
sevi'nin yetiştirmesi olduğu,
Elmalı'da mezarı bulunduğu
menâkıb kitaplarında yazılı
ise de hayatı hakkında kesin
bilgi yoktur. Elmalı'da kendi
adı ile anılan büyük bir tek-
kesi vardır. Ayrıca şiirleri ve
Nasihatnâme adlı bir eseri
vardır.

Âb-ı Kevser: Kevser suyu. Cen-
nette Kevser denilen ve Mu-
hammed'e ait bir havuzdur.
Suyu baldan tatlı, kardan so-
ğuktur. Bu havuzun sâklisi
Ali'dir Sakî-i Kevser'den Ali
anlaşılır.

âgâh: bilen, anlayan, haberdar.

ağmak: yukarı yükselmek, yu-
karı kalkmak.

ahd: 1. intikam, 2. söz verme,
Ahmet: Hazreti Muhammed'in
adlarından biri.

Ahmet Yesevi: (1103-1166) en
eski ve en ünlü Türk mutasav-
vı ve şairi. Türkistan'ın Yesi
kasabasında doğmuş. İslâm
dünyasında sofî ve tarikat ku-
rucusu olarak manevî hayatta
büyük nüfuz sahibi olmuştur.
Anadolu'ya pek çok derviş
göndermiştir. Bunların ün-
lüsü Hacı Bektaş'tır.

aklı şaşmak: şaşırarak. Tebdili
şaşmak da denir.

akma hançer: işlemeli, gümüş
süslü hançer, savatlı hançer.

Akyazılı Sultan: Otman Baba
(buna bak.) abdalları tarafın-
dan kutb olarak tanınan İbra-
him Sâni. Ölümü 1478. Bek-
taşiliğe rakıyı soktuğu için ra-
kıya da «Akyazılı» denir. Var-
na'da tekkesi vardır.

alem: bayrak.

Alevî: genel bir deyimdir. Mu-
hammed'den sonra Ali'yi hall-
fe olarak tanıyanlara yani Şîî-
liğe yönelenlere verilen genel
ad. Bu yüzden Ali'ye bağlı

olanlara Alevî denir. İmam Ali'ye son kertede bağlılık ve sevgi vardır. Bektaşiler Ali'den önceki üç halifeyle tanımadıkları için Tarikatın Ali'den geldiğini kabul ederler. Bazıları daha ileri giderek manevî gelişmenin Muhammed'den Ali'ye değil, Ali'den Muhammed'e aktarıldığını, Muhammed'in miracının Ali'nin miracından sonra olduğunu, Muhammed'in, Kırklar toplantısında aşk şarabını Ali'den içtiğini söylerler. Bu inanışa göre Muhammed peygamberlik sırrına, Ali velilik sırrına sahiptir. Oysa velilik nebîlikten üstündür. Bununla birlikte Muhammed'le Ali bir vücuttur. İşte, Ali'deki bu yüksek vasıflar dolayısıyla onun yanını tutanlara Alevî denir. Daha çok Türkmenler arasında yaygındır.

Alli, Allıyyel Murtaza: Hazret-i Ali, Muhammed'in amcası oğlu, kardeşliği ve damadı. Çok kahraman ve yiğitti. Dördüncü halifedir (alevî'ye bakınız).

Allah-Muhammed Ali: Hristiyanların «peder-oğul-Tanrı» inanışına benzer. Bu üç temelde esas Ali'dir. Muhammed de Ali'ye biat ettiği için «fenâ fillâh» (ölmeden önce ölmek) sırrına kavuşmuştur. Bundan dolayı «Hak-Muhammed-Ali»

yi ayrı görmek anlayışsızlık ve gerçeği anlamamak olur.

Alleme'lesme: Tanrı adları.

Âl-ü evlât: Muhammed'in soyu, ondan gelenler.

amel: iş: Hayır amel: Tanrı yanında makbul iş.

andelib: bülbül.

anka-yıl devran: devranın ankası, zamanın en güzel kuşu, Zümrüt Anka kuşu (masallarda), halk Devlet Kuşu da der.

anlık: anlama.

Arafat: Mekke yanındaki kutsal dağ. Hacılar gider.

arasat: mahşer yeri, haşir-neşir meydanı.

arasat günü: kıyamet günü, insanların dünyada iken yaptıklarının hesabını verecekleri gün.

ârif: gördüğünü bilen ve anlayan kimse. Ârif, zevki ve vicdan yolu ile bilgi sahibidir.

Arslan: Alevîlerin inanışına göre, miraçta Muhammed'in yolunu bir arslan kesiyor. Muhammed yüzüğünü onun ağzına atar, arslan yol verir. Ertesi yün Muhammed miracını anlatırken Ali ağzından yüzüğü çıkarıp Muhammed'e verir.

arş: Sedir, taht, tedbir, hüküm ve tasarruf anlamında olan bu kelime, sofîlere göre her şeyin maddî varlığıdır, bedeni ve cesedidir. Aynı zamanda arş insandır, gönüldür. Dokuzuncu kat gök olur

arşın horozu: (Bak. Horoz)
artık: fazla
âsan: kolay.
aslan sûtü: rakı.
âşık: seven kişi anlamına gelen bu kelime Bektaşiliğe girmek isteyen kişi demektir
aşnâ: âşinâ, dost, bildik. Tarıkatta iki kişinin can kardeşi olması.
ata: baba
âteş-i pürân: yakıcı ateş.
avara: âvâre, issiz, ell işe güce yetmeyen kişi.
âvaz: ses, haykırış. Turna âvazı, Ali'nin sesidir Ali sesini tur-naya vermiş
ayak kalksın: ayağa kalksın.
ayan: açık, belli.
aymak: ayılmak, kendine gelmek, akli başına gelmek.
ayn-el-yakîn: safilere göre bil-gi; bilmek, görmek, olmak mertebelerine ayrılır Bir klm-senin bir şeyi bilmesi «ilm-el-yakîn»dir. Bilgisini görüş ha-line getirmesi «ayn-el-yakîn» dir.
ayn-ı cem: Bektaşi ve Alevile-lerin yaptıkları tören. Tarikata yeni girenler ya da bir büyük kışının anılması için yapılır. Tören sırasında rakı içilmez. Törenden sonra meydana sof-ra serilir, rakı içilir, saz çalınır, nefesler okunur, oynanır.

B

bâb: kapı.
bac: vergi.

Bâkır: Cafer'e bakınız.
bahrî: deniz ördeği, dalgıç.
Balım Sultan: Bektaşilerce ikin-ci Pir tanınan Hazır Balı. Hacı Bektaş Veli'nin kız edindiği Kadıncık Ana'nın dördüncü göbekten torunu Mürsel Baba'nın oğludur. Ölü-mü 1516.
balkırmak: parlamak, ışıltılamak
bâr: yük.
bârû: kale duvarı, kale bedeni
basılmak: yenilmek.
Battal Gazi: Emeviler zamanın-da Malatya'yı merkez yapı-rak Bizanslılarla savaşan kah-raman. Babası Hüseyin Gazi' dir. Şii-Bâtınîlerce çok sevilir. Şiirlerde sık sık anılır.
bâtın: gizli, görünmeyen, iç yüz. Dünyanın iç yüzü. Tanrı ad-larındandır
bay: zengin
baz: doğan kuşu.
bedesten: çarşı.
bed-hû: kötü huy.
bek: sağlam, dayanıklı, sert
bell: evet, doğru, kabul anla-mında kullanılır.
hend: bağ, sargı, düğme.
bende: köle, kendini vermiş.
berdâr olmak: darağacında asıl-mak.
beylcelik: bey gibi davranmak.
beziğân: mürşid-i kâmil, soh-beti yararlı olan, konuşması cevher saçan, ârif, tüccar.
biat: el tutup uymak, tarikata girmek. İkrar da denir.
bile: birlikte, beraber.
billş, billşmek: tanış, tanışmak.

boran: fırtına, rüzgârla karışık yağmur.

Burak: Miraçta Peygamber'in bindiği at.

burt, burc-ı kale: kule, kale, kulesi.

burca vermek: tomurcuk çıkarmak, uç vermek.

bühtan: iftira

C

Câfer: Ali'nin torunlarından altıncı İmam. Adı Câfer, lakabı Sadık'tır. Câferî mezhebinin kurucusudur

Câferî mezhebi: Şiîliğin en yaygın mezhebi. On İki İmam tanıyan bu mezhep, altıncı İmam Câfer Sadık'ın görüş ve düşüncelerini kabul eder. Alevîler buna bağlıdır. Pir Sultan Câferî olduğunu şiirlerinde açıklamıştır

Can: tarikat erleri, mürit, deriş.

car: imdat, yardım, çare.

carpare: kolsuz, uzun, çarşaf gibi omuza alınan elbise, derviş elbisesi.

ced: dede.

Cebrâil: meleklerin en büyüklerinden olup Peygambere Tanrı buyruklarını getirendir.

cem: ayn-ı cem'e bakınız.

cem evi: ayn-ı cem yapılan ev, salon

cemâl: yüz, yüz güzelliği.

ceset: (burada) vücut.

Cibril-i Emir: Cebrail de denir.

cim: Arap alfabesinde c harfi; zülûf, cevap.

cûş etmek: coşmak.

cüdâ: uzak, ayrılmış, ayrı.

cümle: hep, bütün.

cür'a: bir yudumda içilen. içki için kullanılır.

Ç

çâk etmek: yırtmak döğmek.

çarh: talih, gök yüzü.

çeşm: göz

cırağ, cerağ çirak: ışık, mum, çıra. Çirak uyanmak: ışıkların yakılması.

ciğir: omuz.

çoğ: çok.

cöğen: çamaşırı beyazlatmakta kullanılan bitki kökü.

cün: mademki.

D

dâr: adam asmakta kullanılan araç, darağacı Alevî ve Bektaşilerde ayn-ı cem yapılan yer. Burada söz verilir (ikrar) suçlar itiraf edilir.

dâr-ı fânî, dâr-ı fena: dünya, geçici âlem.

dağ: yara dağlama. Yaranın etrafını demirle dağlamak.

dal: Arap alfabesinde d harfi. Sağdan sola doğru bükük biçimdedir. Dertten bel bükülmesini bu harfe benzetirler.

dâmen: etek Mecazen müridin şeyhe bağlanması demek olan bu kelime dâmenini tutmak diye kullanılır.

danışık: danışan, soran kişi.
Dâvut: Süleyman Peygamberin babası. Aynı zamanda hükûmdar olan Dâvut peygamberdir.
dede: Alevî şeyhlerine verilen ad
defter: insanın biri sağ, öteki sol omuzunda bulunan meleklerin yazdıkları defter. Hesap defteri.
defter-i Rahman: Tanrı defteri.
dellî: yol gösterici, rehber, belge.
dem: zaman, hoş vakit, içki.
dergâh: tekke. Dervişlerin toplandı yeri
dervîş: tasavvuf yoluna girmiş kimse.
dest: el.
deş: ova, çöl, sahra.
destur: müsaade, izin.
dev, div: Hazreti Ali'nin savaştığı dev. İflâs eden bir tacir Muhammed'e başvurur, o da Ali'ye gönderir. Keşmirli tacirle bir anda Keşmir'e gelirler. Ali kendini köle olarak sattırır Padişah satın alır. Ali burada çok tehlikeli bir devî öldürür Sonunda Keşmirli Mülûman olur.
devran: zaman, zamanın dönüşü. Dervişlerin mukabele dedikleri törenleri
didâr, dizâr: yüz, çehre. Tanrının, mürşidin yüzü, gören görünen.
dlmek: tayin etmek, atamak, göreve atamak.
dl: kilit.

dlrlmek (ölüyü dlrlmek): Ale-vilere göre Ali birkaç kere, binlerce yıl önceki ölüleri dlrlmiştir
dlvan: mahşer, hesaplaşma günü.
dlvt: hokka ve kalem bir arada eski yczı takımı.
dlzar: yüz, çehre.
dlu: içki dolu kadeh, içki kadehl Tanrısal aşkın sembolüdür.
domur: gonca.
don: elbise, giysi
donanma: bir çeşit kumaş.
dört can bir kalıp olmak: (mushahibe bakınız.)
dört kapı: şeriat, tarikat, marifet, hakikat. Bu dört kapıdan şeriat, dinin dış yüzüdür, iç yüzü hakikattir. Şeriatı hakikata giden yol tarikatır. Hakikata eren kişinin şeriatle hakikatı geliştirebilmesine marifet denir. Bu dört esasa dört kapı denir.
dört kardeş: dört esas öge maddeyi meydana getirir Bunlar, ateş, hava, su, topraktır. Bu dört ögeye «dört ana» ya da «dört kardeş» denir.
dört kitap: dört büyük dinin kutsal kitapları: Tevrat, İncil, Zebur, Kur'an.
dulda: dağların eteklerinde kuytu yer.
duşlanmak: şereflenmek, rastlamak.
duş olmak: rastlamak.
dü: İki Dû çeşm: iki göz.

Düldül: Muhammed'in All'ye armağan ettiği ak katır.

dün: gece, karanlık.

dür: Incl

düşmek: tarikat kurallarına aykırı iş yapan düşer, düşkün olur. Yani afaroz edilir. Toplantılara katılmaz, kimse ile görüşemez. Ancak mürşidine başvurur, kusurunu erenler meydanında söyler, cezasını çekerse bir ayn-ı cemde bağışlanır, böylece kalkmış olur.

düvazde: on ikli. On İki İmamı, onlar için övgü nefesleri için kullanılır. Buna düvazde İmam da denir.

düze koymak: hazırlamaya başlamak.

düzel: düzül, gir (emir kipi).

E

Eba Müslim: Emevî saltanatını yıkıp Abbas oğulları imparatorluğunun kurulmasına yol açan ayaklanmayı yöneten ünlü komutan. Alevî ve Bektaşiler bu büyük komutana çok önem verirler.

ebe: hafa, babanın kız kardeşi.

ebed: ebedî, sonsuza dek.

ebsem durmak: dillni tutmak, susmak, sır vermemek.

Ehl-i Beyt: ev halkı anlamında olan bu deyim, Muhammed'le birlikte All, All'nin eşi ve Muhammed'in kızı Fatma'ya ve onun oğulları Hasan ile Hüseyin ve soylarına denir.

eğlin: sırt, arka, omuz.

eğlenmez: (bir yerde) durmaz.

eğrlm: kıvrım

e..lullah: ermiş, veli.

el almak, etek tutmak: tarikata girecek kişi için yapılan kabul töreninde Dede tâlibin bir elini tutar, tâlib öteki eliyle dedenin eteğini tutar. Bu deyimler bağlılık anlatır.

el üstü demi: (kalı bellye bakınız).

el etek: (el atmak, etek tutmak'a bakınız).

e'if, be: Arap alfabesinde birinci ve ikinci harf. Sofiler mutlak Tanrı varlığını düz bir çizgi olan elife, Tanrının zatına olan bilgisini, altında bir nokta olan be harfine benzetirler. Bütün sözlerin aslı eliftir, be'yl ne yapacaksın, demek, her şey Hak (Tanrı)dır, başka varlık yoktur, demektir.

elif, dal: Arap alfabesinin ilk harfi bıçım yönünden dümdüz bir çizgidir. Dal (de harfi) ortasından ikiye bölünmüş bir eliftir. Bu bakımdan şalr, dū uzun boyu elife, aşktan bükülmüş boynu da dala benziyor.

el fakru fahrî: yokluğunda övünürüm, demektir. Muhammed Peygamber'in «yokluk, yoksulluk benim övüncümdür, öteki peygamberlere karşı bununla övünürüm» dediği rivayet edilir. Sofiler bu sözdeki yokluğu, vehimden doğmuş olan gerçekte bulunma-

Faş etmek: meydana çıkarmak, yaymak.

Fatma: Hazreti Muhammed'in kızı, Ali'nin karısı. Hasan ve Hüseyin'in anası. Halk Fatma ana der

felek: talih, gökyüzü.

fena, fânî: geçici dünya. Fena bulmak: yok olmak

fond: hile, desise. Güreşte uygulanan oyunlar

fer: kuvvet, güç, şık.

fırkat: ayrılık.

flkir: düşünce: Fikr etmek: düşünmek

Firdevs-i âlâ: sekiz cennetten biri.

Fûrkan: Kur'an-ı Kerim.

G

ganî: bol, çok, zengin. Büyük harfle yazılınca Tanrı.

gazi, gaziler: kâfirlerle savaşta girip sağ çıkan. Rind denilen ve daima savaşta bulunanlar.

Gazi Hünkâr: Hacı Bektaş Veli, saygı için söylenir.

gayb âlemi: her türlü sıfat ve bağdan sıyrılmış varlık âlemi, hiçbir suretle bilinmeyen âlem.

gerçekler: doğru yolda olanlar, doğru erenler.

gerçek erenler: gerçek ermişler, veliler, gerçeğe eren.

gerçeklerin demî: 1. rakı, 2. zaman, an: Tanrı her an varlığını yarattıklarıyla belli eder. Gerçeklerin demine Hû, de-

mek, gerçeklerin (yani gerçek erenler ve özellikle onların içinde bir kişi, kutub) meydana çıkışı hep «O»dur. Hak'tır.

geşt-i gûzar: gezip dolaşma, yolculuk.

gıybet: arkasından konuşma, derikodu.

gılman: cennette hizmet eden güzel oğlanlar.

göçen (can): ölen insan. Göçmek, ahrete göçmek, ölmek.

göğermek: yeşillenmek.

gulgule: feryat, gürültü, bağıırıp, çağırma

gûman: şüphe, işkil.

gücün gücün: azar azar, yavaş yavaş.

güher: mücevher, çok değerli taş.

gülbenk: yüksek sesle okunan dua. Manzum ve Türkçe.

gülşan, gülşen: gül bahçesi, güllük.

gûn: güneş.

gûnleyin: her gün.

gûş eylemek: dinlemek, kulak vermek.

gûzaf: boş lakırdı, anlamsız söz.

H

hâb: uyku.

Hacı Bektaş Veli: Bektaşlılığın piri, ilk kurucusu. Anadolu Türkmenleri, özellikle göçebe kabileleri arasında çok yaygın olan tarikatı kendi adı ile anılır. On üçüncü yüzyılda

saz: orman.
sefine: gemi.
sekahüm (şerbetl): onlara su verd, onları suladı (bir âyet-ten).
Selman: Selman Farisî, Muham-med'in yakınlarından. Alevi-lerce Kırklar meclisinde sâ-kiye rehberdir.
selman: dilenme. Dervişlerde nefsi öldürmek için keşkûl olarak halktan para ve başka şeyler istemek.
seğrişmek: koşuşmak.
sema: dînî rake anlamına gellr. Alevî-Bektaşiler kadınlı erkek-li sema ederler.
semek: balık. Dünyayı taşıyan öküzün, üzerinde durduğuna inanılan balık.
ser: baş, kelle.
ser-çeşme: kaynak başı. Tarl-ıkatte büyük şeyh, pîr, pîr mû-messil.
ser-mest: mânevî sarhoşluktan başı dönmüş.
servçinar: uzun boy (benzet-me).
server: başbuğ, reîs.
Settâr: kullarının günahlarını saklayan, örten, Tanrı.
sevim sevim: yağmurun sicim gibi yağması.
seyr: gidiş, mânevî âlemde gez-me, düş, rûya.
Seyyit Ali: Alevî-Bektaşî ulula-rından. Kendisine Kızıl Deli de denir. On altıncı yüzyıl Bektaşîlerinin çok sevilen ve

sayılanlarından.
Seyyit Gazî: Battal Gazî'ye ba-kınız.
sin: mezar.
sınık: kırık, kırılmış.
sılsıla: zincirleme sıra.
sitem: cevr-û cefa, zulüm.
siyaset günleri: cüzü çekmek ve asılmak zamanı.
sofu: tarikat eri, derviş.
sözün gayeti: sözün sonu, öze-ti, amacı.
sûr: kıyamette çalınacak boru. Bununla bütün insanlar dirli-leşecek. Yalnızca boru anlamı-na da gellr.
suver: suretler, nakışlar, görü-nüşler.
sûz: yanma, ateş, tutuşma.
Süleyman Nebî: Süleyman Pey-gamber.

Ş

Şaf: Hazret-i Ali. Yerine göre de İran Şah'ları.
Şah-r Velâyet: Hazreti Ali.
Şah İsmail: Safavî devletinin kurucusu ve dînî reîs.
Şah-ı Kerbelâ: İmam Hüseyin.
şâk: yanma, yarıma, ikiye bö-lünme.
 Kerbelâ'da şehit edildiği için böyle söylenir.
Şar: şehir.
şarap: Tanrısal aşkın timsalidir. Mecazi olarak bâde, dolu, mey de bu anlamdadır. Maddi anlamda kullanılmaz.

ad olarak yezî: derler(Mer-
van'a bak).

yol, erkân: gelenek ve usûl de-
mektir. Ayn-ı cemde uygula-
nan görenek ve kurallar ye-
rinde söylenir.

Yunus: İsrail peygamberlerin-
den. Balığın karnında kalmış,
Tanrıya yalvarmış, kavmi de
gelecek Tanrı gazabından kor-
karak tövbe etmiş, sonunda
bağışlanmış, balık ta Yunus'u
kusmuş, Yunus yeniden yer
yüzüne çıkmış.

Z

zağ: karga.

zağlamak: kılınc, bıçak gibi

şeylere bilemekle verilen cild,
kilağı.

zâr: inleme, ağlama.

zay: zayi, kayıp.

zeban: dil.

zæmherî: kışın en soğuk gün-
leri.

Zeyn-el Abâ: Zeyn-el Abidin. On
iki İmamın dördüncüsü (bak.
On ki İmam).

zeyn etmek: süslemek.

ziba: süslü, yakışıklı, zînnettî,
güzel.

Zülfikar: Ali'nin kılıncı. Ucu iki
çatal. Gökten indigine inanı-
lır.

A

KİTAPLAR

Bu bölümde yalnız Pîr Sultan adıyla çıkan kitaplar gösterilmiştir. Sıralanışı da çıkış tarihlerine göre yapılmıştır.

- 1 — Sadettin Nûzhet (Ergun), **XVI'ncı asır Saz Şairlerinden PİR SULTAN ABDAL**, İstanbul, 1929. (Bu kitapta ilk bilgiler verilmiş, 105 nefesli yayımlanmıştır).
- 2 — Pertev Nailî BORATAV — Abdülbâkî GÖLPINARLI, **PIR SULTAN ABDAL**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü No: 5 Halk Edebiyatı Serisi: 1, Ankara 1943.
(Bu kitapta tarihî bilgiler, halk arasında söylenenlerle, 136 manzume vardır. Bunlardan 69 tanesi yenidir. Bunların içinden Ali İzzet uydurmaları çıkınca ancak kırk kadarı yeni sayılabilir).
- 3 —, **PIR SULTAN ABDAL**, Hayatı ve şiirleri, İstanbul Maarif kitaphanesi ve Matbaası, İstanbul 1953.
(Bu kitapta yukarıdaki ilk iki kitaptaki bilgiler özetlenmiş, şiirler de onlardan alınmış, hepsi 214 tane.)
- 4 — Abdülbâkî GÖLPINARLI, **PIR SULTAN ABDAL**, Varlık Yayınevi, 1953, İstanbul.
(121 sayfalık bu küçük boy kitap yukarıdakilerin özettir.)

- 5 — Cevdet KUDRET, **PİR SULTAN ABDAL**, Yeditepe Klasikleri, İstanbul 1965.
(Eski bilgiler özetlenmiş, 41 şiir var. Sanatı iyi incelenmiş).
- 6 — Ali BALIM, **PİR SULTAN**, Hayatı ve Şiirleri, Emek Basın - Yayınevi, tarih yok, Ankara.
(Daha çok efsaneleşmiş hayatını halk kıtaları biçiminde yazmış, 119 şiir var.)
- 7 —, Tam ve Hakiki **PİR SULTAN ABDAL**, Hasan - Hüseyin Derin Matbaası, tarih yok, basıldığı şehir yok. Daha önceki şiirlerden almış. Halk için hazırlanmış.

B

MAKALELER

Buradaki makalelerin bir kısmı doğrudan şair ile ilgili yeni araştırma ya da tanııtma olup, bir bölümü de başka konular arasında şairin yalnız bilinen, bilinmeyen nefeslerini verir.

- 8 — Aslanoğlu, İbrahim; **PİR SULTAN**, Ülke gazetesi, 11 19 Kasım 1950, Sivas. Bu seri yazılarda 24 nefes verilmiş, bunlardan birkaçı dışında hepsi ilk olarak yayımlanmıştır.
- 9 — Aşkın, Vehbi Cem; **PİR SULTAN ABDAL**, Türk Dili, C. 4, sayı 47, Ağustos 1955. İ. Aslanoğlu'nun derlediği şiirlerden 7 tanesini vermiştir.
- 10 — Aşkın, V. Cem; **PİR SULTAN ABDAL**, Doğu gazetesi, 26 - 31 Temmuz — 1 Ağustos 1958, Sivas. Bu seride de İ. Aslanoğlu'ndan aldığı 9 nefes vardır.
- 11 — Boratav, Pertev Nailî; **PİR SULTAN ABDAL**, Ülkü sayı 89, Temmuz 1940. Değerli bir inceleme.
- 12 — Boratav, Pertev Nailî; **Çukurova'da Folklor Derlemeleri**, Dil ve Tarih Coğ. Dergisi, sayı 5, 1947.
- 13 — Boratav, Pertev, Nailî; **Âşık Edebiyatının Tarihsel Evrimi**, Türk Dili (Türk Halk Edebiyatı özel sayısı) sayı: 207, Aralık 1968.

- 14 — Buluz, Hüseyin; **PİR SULTAN ABDAL**, Başkent Ankara, 21 Eylül - 5 Ekim 1969. Yazar Banaz'a gitmiş, yeni bilgiler vermiştir.
- 15 — Çatbaş (Mazıoğlu), Hâsibe; **PİR SULTAN ABDAL'ın Basılmamış Şiirleri**, Dil ve Tarih - Coğ. Dergisi C. 3, sayı: 3, 1945. On dört şiir var. 5. şiir S. Nüzhet'in kitabında (23) var. 11 sayılı Halk Bilgisi Haberleri (s. 89-90) da var (1939). 1, 4, 7, 13, 14 sayılılar Vahit Lütfü defterinde var.
- 16 — Gölpınarlı, Abdülbâkî: **PİR SULTAN ABDAL**, Türk Dili (Halk Edebiyatı Özel sayısı), s. 207 Aralık 1968.
- 17 — Köprülü, Fuat; **PİR SULTAN ABDAL**, Hayat (dergi) sayı: 64. Hızır Paşa ile ilgili ilk saptayan inceleme ve iki şiiri. Ankara 1928, eski yazı.
- 18 — Kum, Naci; Tebliğler Kitabı, Ankara 1934, sayfa: 340 Yıldız Dağı şiiri.
- 19 — Kum, Naci; **Türkmen, Yörük ve Tahtacılar Arasında Tetkikler, Görüşler**, Türk Folklor Araştır. sayı: 11, Haziran 1950. İki şiiri var.
- 20 — Kum, Naci; **Antalya Tahtacılarına Dair Notlar**, Türk Tarih. Arkeologya, Etnografya Dergisi, Sayı, 4, Ankara, sayfa 203. Bir şiiri var.
- 21 — Öztelli, Cahit; **PİR SULTAN ABDAL'ın Hayatı ile İlgili Yeni Şiirleri**, Türk Dili, C. 3. sayı: 34 temmuz 1954 Ankara. Sekiz yeni şiir verilmiş, şairin hayatı ile ilgili gösterilmiştir.
- 22 — Öztelli, Cahit; **PİR SULTAN ABDAL'ın İki Şiiri** Türk Folklor Araştırmaları, C. 3, sayı: 60, Temmuz 1954. Hayatı ile ilgili iki yeni şiir.
- 23 — Öztelli, Cahit; **PİR SULTAN Hakkında Yeni Notlar**, Türk Folklor Araştırmaları, C. 9. sayı: 184, 1964.
- 24 — Öztelli, Cahit; **PİR SULTAN ABDAL'ı Astıran Hızır Paşa Kimdir?** T. F. Araştırmaları s. 232, 1968.
- 25 — Salcı, Vahit Lütfü; **Kızılbaş Şiirleri**, Bartın, sayı: 581 588.
- 26 — Salcı, V. Lütfü; **PİR SULTAN'ın Nefesleri**, Halk Bilgisi Haberleri, sayı: 36, İstanbul 1936. Dokuz nefes verilmiştir.

- 27 — Salcı, V. Lütü, **Kızılbaş Şairleri**, Yeni Türk, sayı: 81, 1939. Bir nefes.
- 28 — Salcı, V. Lütü, **Kızılbaş Şairleri**, Yeni Türk, sayı: 84, 1939. Bir şiir verilmiş, daha önce Bartın 581'de çıkmıştı.
- 29 — Salcı, V. L., **Kızılbaş Şairleri**, Halk Bilgisi Haberleri, sayı: 102, 1940. Yıldız Dağı şiiri.
- 30 — Salcı, V. L., **PİR SULTAN ABDAL ve Bir Manzumesi**, Folklor Postası, sayı: 13, Şubat 1946. P. Boratav kitabında Pir Sultan olarak derlenen fakat yazarlarca şüphe ile karşılanan Türk'e hakaret manzumesinin gerçek sahiplerini verir.
- 31 — Salcı, V.L., **Kızılbaş Şairleri**, Halk Bilgisi Haberleri, sayı: 104, Haziran 1949. Yeni Türk 84'dekiIn aynı makale.
- 32 — Salcı, V.L., **Kızılbaş Şairleri**, Halk Bilgisi Haberleri, sayı: 105, Temmuz 1940. Daha önce Bartın'da çıkmış bir şiir.
- 33 — Tuncer Cengiz; **PİR SULTAN ABDAL'ın Hikâyesi**, Akşam gazetesi, 3 Temmuz - 13 Temmuz 1966 Yazar Banaz köyüne gitmiş, halk söylentilerine göre özel bir anlatımla Hızır Paşa ile olan ilişkileri anlatmış.
- 34 — Uyguner, Muzaffer; **PİR SULTAN ABDAL'ın Bir Şiiri**, Türk Dili, C. 3, sayı: 32, Mayıs 1954.
- 35 — Zaloğlu, Leylâ; **Dergiler Arasında**, T. Folklor Araştırmaları, C. 4, sayı: 83, Haziran 1956. V. C Aşkun'un Türk Dili'ndeki yazısının eleştirisi.
- 36 — Ülkütaşır, M. Şakir; **PİR SULTAN ABDAL'ın Basılmamış Üç Nefesi**, Halk Bilgisi Haberleri, sayı: 89 - 90 (iki sayı bir arada). 1939. Daha önce Bartın gazetesi (sayı: 579) ve Azerbaycan Yurt Bilgisi dergisinde (yıl 2, sayı: 14, Şubat 1933) de çıkmıştır.
- 37 — Gür, Mehmet Hilmi, **Pir Sultan Abdal'ın Mezan**, T. F. Araştırmaları, sayı: 255, Ekim 1970.
- 38 — Gürel, Ziya; **PİR SULTAN ABDAL'ın Deyişleri II**. Ülkü, 3. seri; 39, 1950.

YARDIMCI KAYNAKLAR

- 39 — Atalay, Besim; **Bektaşlılık ve Edebiyatı**, İstanbul, Matbaa-ı Âmi-re 1340/1922. Pir Sultan'ın on yedi nefesi var.
- 40 — Ahmet Refik; **On Altıncı Asırda Râfîzîlik ve Bektaşlılık**, «On altıncı asırda Türkiye'de Râfîzîlik ve Bektaşlılığa dair Hazine-Ev-rak vesikalarını hâvidir.», Muallım Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1934.
- 41 — Aytekin, Sefer; **Buyruk**, Emek Basın - Yayınevi, Ankara, Tarih yok. İmam Câfer Buyruğu.
- 42 — Balcıoğlu, Tahir Harîmî, **Türk Tarihinde Mezhep Ceryanları**, Kanaat Kıtabevi, İstanbul 1940.
- 43 — Câvide, Rehber-i Âşık ve Salât-ı Nevâfil, Matbaa-ı Osmanîye, İstanbul 1343/1924. Taşbasma. Bu küçük kıtapta 54 şîirden yedisî Pir Sultan'ındır.
- 44 — Danışmend, İsmail Hamî: **İzahlı Osmanlı Tarihî Kronolojisi**, c. 2 ve 3. Türkiye Yayınevi, 1948.
- 45 — Derviş Ruhullah (Sakallı Rıfkı); **Bektaşlı Nefesleri**, Kütüphane-i Südl, İstanbul 1340/921. Sekiz nefes verilmiştir.
- 46 — (Ergun) Sadettin Nûzhet; **Bektaşlı Şairleri**, Devlet Matbaası, İstanbul 1930. Daha önce çıkardığı Pir Sultan kitabından altı şîir var.
- 47 — Ergun, Sadettin Nûzhet: **Hatayi Divanı**, İstanbul Maarif Kitap-hanesi, 1946.
- 48 — Ergun, Sadettin Nûzhet, **Bektaşlı Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1944. Bundan önceki eserlerinden 18 manzume alınmış.
- 49 — İstanbul Konservatuvarı, **Güfteler ve Besteler**, cüz: 2, İstanbul 1933.
- 50 — İstanbul Konservatuvarı, **Bektaşlı Nefesleri**, cüz: 1, İstanbul 1933. Pir Sultan'ın beş nefesi notalarıyla verilmiş. Başkaları-nın bu sayıda manzumesi yoktur.

- 51 — Öztelli, Cahit; **Kul Nesimi**, Ankara, 1969.
- 52 — Sertoğlu, Murat; **Bektaşlıık**, Başak Yayınevi, İstanbul, 1969.
- 53 — Tökin, Firuzan Hüsrev; **İslâm Tarikatları**, Yeni Emniyet Kitabevi, Tarih yak, yer yak.
- 54 — Uğur, Sait; **İçel Folkloru**, c. 3, C.H.P. Halkevleri Yayınları Millî Kültür Araştırmaları X. Ankara 1948. Beş nefes var.
- 55 — Uzunçarşılı, Ord. Prof. İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihli**, C. II ve C. III, 1. kısım, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından, Ankara 1951.
- 56 — Tahmasb Kulu Han'ın Tevarihli, Tarih Kurumu Yayını.
- 57 — Kütükoğlu, Bekir, **Şah Tahmasb'ın III. Murad'a CÜLUS TEBRİKİ**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, C. XI, sayı: 15, Eylül 1960, sh. 2, nat. 2 ve 3. Başvekâlet Arşivi, Mühimme defterindeki hükümler.
- 58 — (Yaltkaya) Mehmet Şerafettin, Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin, s. 72, İstanbul 1924.

D

YAZMA KAYNAKLAR

1 — Vahit Dede (Vahit Lütfü Salcı)'nın ölümünden sonra bana geçen metrukâtı arasında bulunan yirmi dakuz cönk (âşıkların el yazması şiir defterleri) ve Pir Sultan'ın pek çok kaynaktan derlediği şiir defteri, ki içinde (308) nefes vardır. Bunlardan yayınlanmamış alanları yüzden çaktır. Ötekiler de yayınlananların benzeri almakla birlikte varyant denilen ayrılıklar göstermektedir. Biz yayınlanmışları çok zaman bu defterden aldık ya da düzeltmelerini bu defterden yaptık. Bunun için yayınlanmışları karşılaştıracaklar bu ayrılıkları göreceklerdir.

Fakat, bu nüsha ayrılıklarını eserimizde göstermedik. Bu uzun ve yarıcu bir iş olduğu gibi okurlara da bir yarar sağlamayacağını düşündük.

2 — Benim atuz yıldır Anadolu'nun çerçilli bölgelerinden topladığım üçyüze yakın cönk. Ayrıca İstanbul Belediye Kütüphanesindeki

mecmua ve cönklerden, Topkapı Müzesi ve Ankara Millî Eğitim Bakanlığı, Hacı Bektaş, Amasya, Afyon, Konya, Koyunoğlu, Samsun M.E., Tarsus, Adana, Bursa, Çorum kitaplıklarından yaptığım derlemeler vardır.

3 — Adana Müzesi Müdürü Merhum Nacl Kum, Mersin Müftüsü Merhum Sait Uğur'un ölmeden bana armağan ettikleri elliden çok cönk.

4 — Sivas'ta Öğretmen İbrahim Aslanoğlu tarafından incelenmek üzere gönderilen cönkler.

E

NOTALAR BİBLİYOGRAFYASI

1 — Vahit Dede'nin yayınlanmamış yetmiş nefes bestesi bulunan tomarından on sekiz tanesi Pir Sultan'ındır. Bunları kitabımıza aldık.

2 — Bu kitapta verilen yirmi beş bestenin yedi tanesi İstanbul Konservatuvarı yayınlarından alınmıştır (bakınız: Bibliyografya bölümü «Yardımcı Kitaplar» sayı: 49 ve 50).

Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Kadılar müftüler fetva yazarsa
İşte kement işte boynum asarsa
İşte hançer, işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Ulu mahşer olur, divan kurulur
Suçlu, suçsuz gelir anda derilir
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Pîr Sultan'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur, pîrimiz
Hakk'a teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dömezem yolumdan

kapak: reha yalnızcık